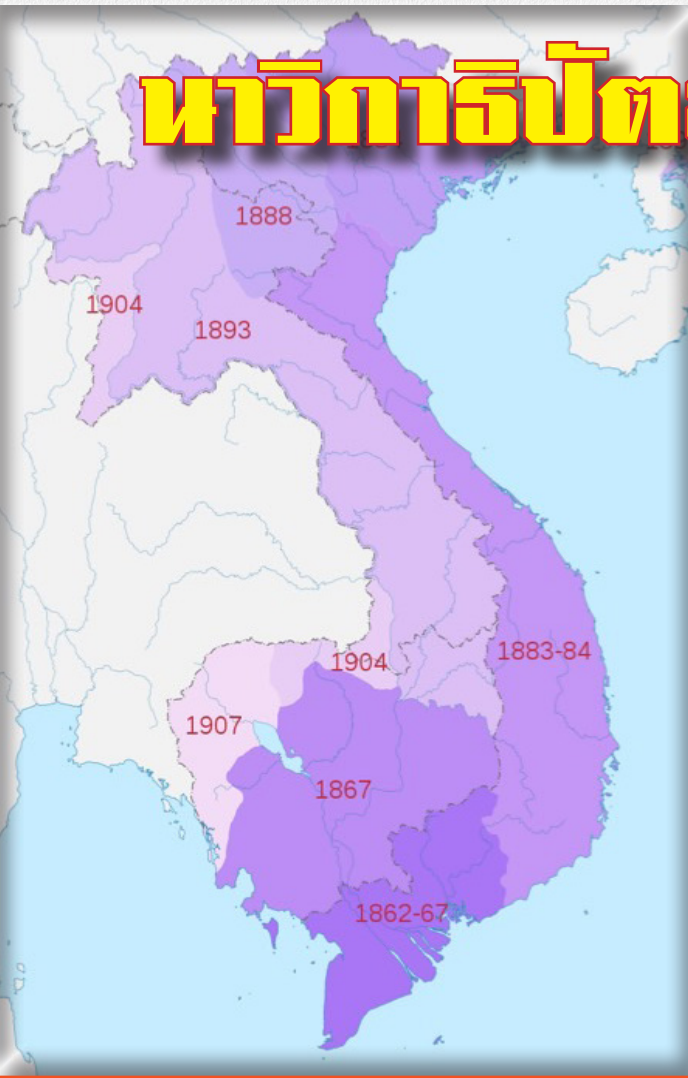

นาวิกานุปัตยสาร

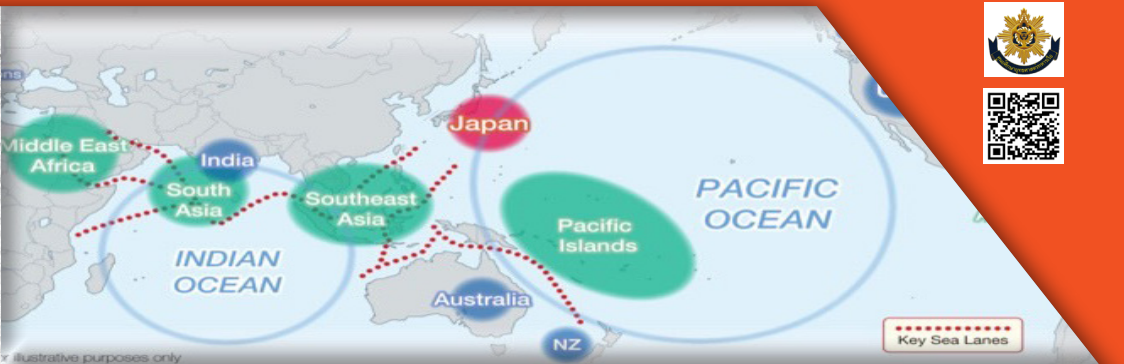

๑๓๐ ปี กรณียะ ร.ศ.๑๑๒
ในทศวรรษที่ ๒๐๓๐

จาก 1890s INDOCHINA
สู่ 2030s INDOPACIFIC

Where FOIP against BRI
Is New Normal Security in
Thailand's Maritime
Security

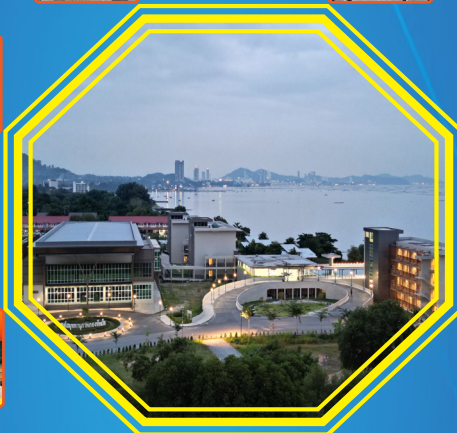
วารสารยุทธศาสตร์และความมั่นคงทางทะเล กองทัพเรือ

ศูนย์สมุหทานุภาพกองทัพเรือ

อ.ศรัทธา จว.ชลบุรี (ติดบางแสน)

ยินดีต้อนรับ
กำลังพลกองทัพเรือ ครอบครัว
ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป

เครดิตภาพปกหน้า

๑. ภาพ ๑๐๐ปี

- โดย นาวาเอก สุพจน์ สารภาพ

๒. ภาพเสด็จเดี่ยว

- <https://www.4forcenews.com/228140/>

๓. ภาพยุทธศาสตร์

- <http://krukob.com/web/xyz-8/>

นาวิกการปัตยสาร

Naval Strategic Studies Journal

วารสารยุทธศาสตร์และความมั่นคงทางทะเล กองทัพเรือ

วัตถุประสงค์

Naval Strategic Studies Journal

วารสารฯ เป็นวารสารยุทธศาสตร์และความมั่นคงทางทะเลของกองทัพเรือ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ผลงาน การค้นคว้าวิจัย ยุทธศาสตร์งานทางวิชาการ สู่มาตรฐานระดับสากล และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพัฒนาองค์ความรู้ โดยเน้นที่ระดับผู้บริหาร รวมทั้งเผยแพร่กิจกรรมทางวิชาการของกองทัพเรือให้แก่หน่วยงานต่างๆ ทั้งในสังกัดกระทรวงกลาโหม และหน่วยงานหรือสถาบันทางวิชาการอื่นๆ

กำหนดออก

ปีงบประมาณ ๒๕๖๖ จำนวน ๒ ฉบับ

ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ – มีนาคม ๒๕๖๖

ฉบับที่ ๒ เมษายน – กันยายน ๒๕๖๖

ค่าบำรุง

ราคาเล่มละ ๑๒๐ บาท

ค่าสมาชิกรายปี ๒๔๐ บาท

ส่งตรงที่กองบรรณาธิการนาวิกานุกิจ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล

จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

ส่งรษณีย์ในนาม นาวิกานุกิจ

ส่งจ่าย ณ ปท.พุทธมณฑล ๗๓๑๗๐

ส่งเช็คหรือตราพท์เงินสด ส่งจ่ายนาวิกานุกิจ

กองบรรณาธิการ

ประธานคณะที่ปรึกษา

พลเรือโท วสันต์ สาทรกิจ

รองประธานคณะที่ปรึกษา

พลเรือตรี อภิศักดิ์ แสงเล็ก

พลเรือตรี พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิชัย

คณะที่ปรึกษา

พลเรือตรี อัครชัย ศุภะสร

พลเรือตรี เอกสิทธิ์ วุฒิเผ่า

พลเรือตรี ชัยยงค์ ขุนทา

พลเรือตรี รศ.นเรศ เพ็ชรนิล

นาวาเอก ธงชัย คู่มกัณ

นาวาเอก เคนธ์ อนันตศิริรักษ์

นาวาเอก ยุทธนา อักษรศรี

นาวาเอก ปณิธิ ทองเชื้อ

ผู้อำนวยการ

พลเรือตรี สนิท โมธิภา

รองผู้อำนวยการ

นาวาเอก ทรณ์ ทิพนันท์

บรรณาธิการ

นาวาเอก ทรณ์ ทิพนันท์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นาวาเอก ทิวา สอนะฮอ

นาวาเอก ปรีธญา เจริญยิ่ง

นาวาเอก สิงธรา ทนิตคำ

ประจำกองบรรณาธิการ

นาวาเอก สานิต เพ็ญขอร

นาวาเอก อภิชาติ เปี่ยมพงษ์สานต์

นาวาเอก รัชต์ รัชชบำรุง

นาวาโท อรุณชัย เจริญศรี

นาวาโทหญิง ภัทธา โพธิ์คำค

พันจ่าเอก ปองวุฒิ เศรษฐสุวิโรจน์

พันจ่าตรี กฤตชัย ไทหมเอี่ยม

ฝ่ายบทความและวิชาการ

นาวาเอก อรุณชัย พิธีธำรงศักดิ์กุล

นาวาเอก ทิวา สอนะฮอ

นาวาเอก อภิชาติ เปี่ยมพงษ์สานต์

นาวาเอก สานิต เพ็ญขอร

พันจ่าเอก ปองวุฒิ เศรษฐสุวิโรจน์

ฝ่ายอำนวยการใต้ สมาชิกสัมพันธ์

ชำนาญ และเอกอภัย

นาวาเอก ปรีธญา เจริญยิ่ง

นาวาเอก อภิชาติ เปี่ยมพงษ์สานต์

นาวาโท อรุณชัย เจริญศรี

พันจ่าตรี กฤตชัย ไทหมเอี่ยม

ฝ่ายการเงิน

นาวาเอก สิงธรา ทนิตคำ

นาวาเอก รัชต์ รัชชบำรุง

นาวาโทหญิง ภัทธา โพธิ์คำค

นาวาตรี นภาพล กรีกุล

เรือเอก ปิยะพร ขาวบริสุทธิ์

สารบัญ

CONTENT

- 9** สรุปเสวนาวิชาการ ๑๐๐ปี วันสิ้นพระชนม์: สิ้นสแกน
พระปณิธานกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์
- 42** นโยบายและการดำเนินการของกองทัพฝรั่งเศส
ต่อสยามในช่วงปี ค.ศ.๑๘๙๓-๑๙๐๕
- 89** ในยุคของการจัดระเบียบโลกใหม่ : ไทยควรกำหนด
แนวคิดในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างไร
- 111** สาระสำคัญของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก
- 131** Belt and Road Initiative - ความริเริ่มแถบและถนน
- 149** เขตพื้นที่สีเทา (Grey Zone) ภัยคุกคามเงียบ
ที่มีต่อความมั่นคงระหว่างประเทศของรัฐ
- 169** กองทัพในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑
- 179** กองทัพเรือในคริสต์ทศวรรษ ๒๐๓๐
- 198** การยุติภาวะสงครามตลอดกาล

บรรณาธิการกลอง

Editor Talk

เรียนท่านผู้อ่านที่รักยิ่ง เนื้อหาฉบับที่ ๑๐๖ เราเริ่มต้นปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ ด้วยบรรยากาศทั่วไปที่สดใสขึ้น แม้จะมีความซ้ำบางจากการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ มาด้วยความอดทนถึง ๒ ปี ร่องรอยบอบช้ำและความตรากตรำคงใช้เวลาเยียวยาอีกระยะ เราเห็นว่าการท่องเที่ยวไทยกำลังสดใสอย่างชัดเจน และกำลังใช้บทบาทเจ้าบ้านที่ “แขกมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” จึงขอเชิญชวนร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่พร้อมมอบรอยยิ้ม น้ำใจและความรัก สังคมและสิ่งแวดล้อมที่สะอาดไว้รับแขกด้วยกัน

แกนหลักของความมุ่งมั่นของกองทัพเรือยังคงเดิม คือ การเป็นกองทัพเรือที่เชื่อถือได้ (Trusted Navy) ซึ่งเล่มที่แล้วมีบทวิเคราะห์นโยบายของผู้บัญชาการทหารเรือที่จะนำกองทัพเรือฝ่าคลื่นลมแห่งศรัทธา งานสำคัญที่มีบทบาทนำในเวทีนานาชาติที่ผ่านมาไปอย่างเรียบร้อย คือ การเป็นประธานร่วมของคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญความมั่นคงทางทะเล (Expert Working Group on Maritime Security : EWG on MS) คู่กับสหรัฐฯ เตรียมส่งหน้าที่ให้กับประธานร่วมชุดต่อไป และเตรียมรับหน้าที่ประธานการประชุมวิชาการทหารเรือของประเทรอบมหาสมุทรอินเดีย (IONS : Indian Ocean Naval Symposium) ซึ่งผู้บัญชาการทหารเรือที่เป็นสมาชิก ๒๘ ประเทศ และผู้แทนกองทัพเรือที่เป็นผู้สังเกตการณ์อีก ๕ ประเทศ จะมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกันที่กรุงเทพฯ ระหว่าง ๑๙-๒๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๖ เป็นบทบาท

ที่สะท้อนว่ากองทัพเรือกำลังขับเคลื่อนสู่วิสัยทัศน์ที่จะ “เป็นหน่วยงานความมั่นคงที่มีบทบาทนำ” ในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ Two Ocean เป็นการตอกย้ำถึงการตระหนักถึงว่าเราเป็นกองทัพเรือของประเทศที่มีชายฝั่งเชื่อมต่อทั้งสองฝั่งมหาสมุทร

ต้นปีงบประมาณที่ผ่านมา ทหารเรือได้ร่วมกันรำลึกถึงวันครบรอบ ๑๔๒ ปี ชาตกาลของพระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กันในวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๕ และถือเป็นโอกาสเริ่มต้นกิจกรรมร่วมกันรำลึกถึงวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี วันสิ้นพระชนม์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่เวียนมาถึงในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๖ รวมระยะเวลากิจกรรม ๑๕๒ วัน เพื่อย้ำว่าทหารเรือมีท่านสถิตอยู่ในหัวใจอันจงรักภักดีอย่างสูงสุดในฐานะ “เสด็จเตี่ย” และจะสืบสานพระปณิธานต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ถัดมาในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๖ ก็ถึงมาวันครบรอบ ๑๓๐ ปี กรณิประวัติศาสตร์ทหารเรือไทย คือ ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ.๒๔๓๖) ซึ่งเป็นวันที่เรือรบฝรั่งเศสฝ่าแนวป้องกันที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาใช้กำลังข่มขู่ในใจกลางกรุงเทพฯ ให้สยามยอมสละสิทธิที่เคยมีเหนือดินแดนลาวและเขมรให้แก่ฝรั่งเศส ฉบับที่ ๑๐๖ นี้ กองบรรณาธิการจึงนำเสนอมุมมองต่อกรณีนี้ทั้งจากสายตาของผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ฝ่ายไทยและจากสายตากองทัพฝรั่งเศสอินโดจีน

สถานการณ์ทั่วไปของโลก มีความปั่นป่วนมาตั้งแต่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ซึ่งผ่านมาเกิน ๒๐ เดือนแล้ว แม้เคยมีข่าวว่าจะมีขั้วดีในช่วงฤดูใบไม้ร่วง คือ ในเดือนสิงหาคม แต่ก็ผ่านไปโดยไม่มีวิวัฒนาการที่เป็นรูปธรรม ความรุนแรงและความเสียหายในดินแดนยูเครนยังขยายตัวต่อไป ความมั่นคงของโลกยังคงอยู่ภายใต้สภาพอึมครึม เรียกว่า VUCA ที่ทำให้คาดเดายากและเข้าใจยาก ซึ่งการพัฒนาสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติมหาอำนาจในเวทีทุกระดับ เพื่อจัดระเบียบโลกครั้งใหม่มีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจแบบต่อเนื่องในการรักษาผลประโยชน์ของไทยและกำหนดบทบาทที่เอื้อ

ให้ไทยยืนหยัดอยู่อย่างมั่นคงในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากพลังขับเคลื่อนหลักของ
ทศวรรษ คือ ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก (FOIP) และความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งถนน (BRI)

นอกจากนี้แล้ว มีเรื่องน่าสนใจที่อาจช่วยให้การคิดด้านการพัฒนา กำลังทางเรือ
ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงถ้อยคำสำคัญที่บทบาทในกระบวนการพัฒนา และขับเคลื่อน
นโยบายและยุทธศาสตร์ ซึ่งได้เลือกมานำเสนอไว้เพื่อเป็น Food for Thought อีกด้วย
ได้แก่ เขตพื้นที่สี่เสา กองทัพในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ กองทัพเรือในคริสต์ศตวรรษที่
๒๐๓๐ ซึ่งกองบรรณาธิการหวังว่าการนำเสนอสาระเหล่านี้ ตามหน้าที่การเป็นกลไก
ช่วยเหลือทางความคิดให้ทหารเรือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเครือข่าย หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเลและผลประโยชน์ของชาติทางทะเล กิจกรรมในภาคเอกชน
และประชาชนทั่วไปที่สนใจกิจการทางทะเล จะช่วยให้เข้าใจปัจจัยต่างๆ อันเป็นการส่งเสริม
คุณภาพในการวิเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายได้สมเหตุสมผล หรือเข้าใจ
ได้อย่างมีเหตุผล ด้วยการใช้ข้อมูลและการประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องได้ทันต่อเวลา

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการฯ ขอขอบพระคุณหน่วยงาน เอกชน และบุคคลที่
ให้การสนับสนุนการจัดทำวารสารฯ และในฐานะบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ใน
กองบรรณาธิการที่สละแรงกายแรงใจในการจัดทำ ได้แก่ นาวาโท ญัฐวุฒิ กลางสาทร
นาวาโทหญิง ภัทรา โพธิ์ตาด พันจ่าเอก ปองวุฒิ เศรษฐสิโรตรัม และพันจ่าตรี กฤตชัย
ใหม่เอี่ยม รวมถึง นักเขียนทุกท่านที่ถือเป็นกำลังใจของกองบรรณาธิการในการจัดทำ
วารสารฯ ฉบับนี้ หากท่านใดมีความเห็นหรือข้อเสนอแนะสามารถส่งมาได้ทั้งที่
nssc.journal@gmail.com หรือที่กองบรรณาธิการครับ

คุณหญิงศรีศิริ กฤษณจันทร์

ประธานมูลนิธิกองทุน

พลเรือเอก ประพัฒน์ - คุณหญิง ศรีศิริ กฤษณจันทร์

ผู้ให้การอุปถัมภ์โครงการพัฒนาและปรับปรุง

คุณภาพวารสารนาวิกานุสรณ์

สรุปเสวนาวิชาการ ๑๐๐ปี
วันสิ้นพระชนม์: สิ้นงานพระปณิธาน
กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

โดย นาวาเอก ดร.ณัฏฐ์ ทิพนันท์

ครบรอบวันสิ้นพระชนม์ ๑๐๐ ปี
พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์
๑๙ พ.ค. ๒๕๖๖

คำนำ

วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ครบรอบ ๑๐๐ ปี วันสิ้นพระชนม์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) ครบรอบ ๑๓๐ ปี (๑๓ ทศวรรษ) ของกรณีพิพาท ร.ศ. ๑๑๒ กองทัพเรือจึงได้จัดกิจกรรมเทิดพระเกียรติขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระกรุณา และคุณูปการที่ทรงวางรากฐานกิจการทหารเรือไว้ซึ่งกรมยุทธศึกษาทหารเรือจัดกิจกรรมการจัดเสวนาวิชาการในหัวข้อ “๑๐๐ ปี วันสิ้นพระชนม์: สืบสานพระปณิธานกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์” เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในยุคที่สยาม (ไทย) เผชิญกับสถานการณ์ความมั่นคงโลกที่มีพลวัตสูงมาก การดิ้นรนเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่เพื่อความอยู่รอด และมุมมองที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ในบริบทความมั่นคงโลกยุคปัจจุบัน

ความหมายของตราสัญลักษณ์

บทความนี้ขอเริ่มต้นด้วยการอธิบายตราสัญลักษณ์งานครบรอบ ๑๐๐ ปีของกองทัพเรือ ซึ่งเป็นผลงานการออกแบบของนาวาเอกสุพจน์ สารภาพ

แฝงความหมายไว้ในองค์ประกอบ ๖ ส่วน ดังนี้ (๑) ตัวอักษรสีน้ำเงิน คือ สีทองทัพเรือ (๒) ตัวเลข ๑๐๐ คือ ครบรอบปีสิ้นพระชนม์ (๓) รูปพระอาทิตย์ทรงรถ สื่อแทนพระองค์ท่าน (๔) ปลายคลื่นสีแดงตรงเลข ๐ เป็นสีประจำพระองค์ (๕) ๒ ยอดคลื่น คือ พื้นที่ทะเลฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน และ (๖) เกลียวคลื่นด้านท้าย แทนความเคารพศรัทธาในพระองค์ท่านที่ยังเดินหน้าต่อไป

ความมุ่งหมายของการเสนาวิชาการ

คณะทำงานจัดการเสนาวิชาการ ในคณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกและจัดกิจกรรมทางวิชาการ จัดกิจกรรมและผลิตสื่อเพื่อการรับรู้ของประชาชน ต่อพระคุณูปการที่พลเรือเอกเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงมีต่อพัฒนาการเสถียรภาพ ความมั่นคง และความปลอดภัยทางทะเลของประเทศไทย นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนทั่วไป และมีภูมิปัญญาที่ตกทอดเป็นมรดกต่อสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน และการที่ทรงเป็นผู้นำทางความคิดทางทหารเรือสู่อนาคต

สาระสังเขป

เมื่อสยามตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นในปี พ.ศ.๒๓๒๕ แผ่นดินรัชกาลที่ ๑ ยังต้องทำศึกติดพันกับพม่าข้างตะวันตก โดยมีเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงของอันนัม (เวียดนาม) จากฝั่งตะวันออกมาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เพราะเกิดเหตุกบฏในอันนัม แผ่นดินรัชกาลที่ ๒ ความสัมพันธ์กับอันนัมไม่เอื้อกูลต่อกันนัก แผ่นดินรัชกาลที่ ๓ เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ยาวนานถึง ๓ ปี (พ.ศ.๒๓๖๙-๒๓๗๑) เป็นจุดกำเนิดตำนานคุณหญิงโม (ย่าโม) การสร้างบ้านแปงเมืองในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งใหญ่มากรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ จนพัฒนาเป็นสังคมไทยที่มีความผสมผสานทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้

มีเรื่องสำคัญเกิดขึ้น คือ การกบฏของเจ้าอนุวงศ์ได้ชักนำให้อันนัมมาเผชิญหน้ากับสยาม จนนำไปสู่สงครามที่เรียกว่า อานามสยามยุทธ ที่กินเวลาถึง ๑๔ ปี (พ.ศ.๒๓๓๔-๒๓๔๘) ซึ่งจบลงด้วยการเจรจาสงบศึก ฝ่ายไทยได้สิทธิสถาปนาภักดิ์รียมร ฝ่ายญวนได้รับบรรณาการทุก ๓ ปี ต่อมาภักดิ์รียมรได้ไปพึ่งฝรั่งเศสให้แทรกแซงการเมืองระหว่างสยามกับญวน จนตกเป็นดินแดนในอารักขาของฝรั่งเศสในปี พ.ศ.๒๔๐๕ หนึ่ง ในปี พ.ศ.๒๓๖๙ สยามได้ทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษ และในปี พ.ศ.๒๓๗๕ เริ่มติดต่อกับสหรัฐอเมริกา จึงนับว่าแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในการมีความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกทั้งแง่บวกและลบ

ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังเฟื่องฟู ชาตินิยมอำนาจตะวันตก ได้แก่ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ และอังกฤษ แข่งขันกันสำรวจเพื่อตั้งอาณานิคม ขยายดินแดนและอิทธิพลไปทั่วทั้งทวีปเอเชีย โดยเฉพาะการบังคับให้เปิดตลาดการค้า จีนและญี่ปุ่นก็เผชิญกับอิทธิพลตะวันตก การแผ่อิทธิพลต่อสยามถึงจุดสูงสุดในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือ กรณี ร.ศ.๑๑๒ แม้สยามจะรอดพ้นจากหายนะไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสหรืออังกฤษ แต่ก็สูญเสียอิทธิพลในดินแดนลาว เขมร มอญ และหัวเมืองมลายู โดยสิ้นเชิง เหตุการณ์นั้นให้บทเรียนว่า เมื่อถูกชาติที่เข้มแข็งบังคับเอาผลประโยชน์ต้องดิ้นรนด้วยตัวเองจึงจะอยู่รอดได้ ต้องมีเศรษฐกิจ สังคม และวิถีทางการทูตที่เท่าทันแบบชาติตะวันตก ซึ่งพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (เสด็จเตี่ย) ทรงไปศึกษาในจักรวรรดิอังกฤษ เพื่อกลับมาพัฒนาการป้องกันประเทศทางทะเล วางรากฐานด้านการฝึกศึกษาทางเรือ รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานการปฏิรูปกิจการทหารเรือให้ก้าวหน้าขึ้น

กรณี ร.ศ.๑๑๒ ซึ่งผ่านมารอบ ๑๓๐ ปี เป็นจุดเริ่มต้นการปฏิรูปสยามครั้งใหญ่ พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาค ซึ่งต่อมาภายหลังเรียกว่า “จักระเปียบโลก” ด้วยแรงบังคับนั้นสยามจึงต้องเร่ง

เปลี่ยนแปลงทั้งการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การทหาร วิทยาการ และ สังคมจิตวิทยา เพื่ออยู่รอดให้ได้ ซึ่งการสร้างอิทธิพลเพื่อจัดระเบียบเป็น หัวใจของการควบคุมผลประโยชน์ ทำให้ชาตินิโมาอำนาจมีการแข่งขันตลอดเวลาและเปลี่ยนกันขึ้นเป็นผู้นำ ซึ่งในภาวะที่มีการแข่งขันนี้ ผลของการ ปฏิรูปเป็นรัฐสมัยใหม่ทำให้สยามมีเอกราชไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติ นิโมาอำนาจตะวันตก และยังร่วมมีบทบาทสำคัญกับชาตินิโมาอำนาจจนมี โอกาสแก้ไขความเสียเปรียบ เช่น การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีผลต่อ การแก้ไขสนธิสัญญากับฝรั่งเศสและอังกฤษ อนึ่ง ความวุ่นวาย (Chaos) ภายในประเทศที่เกิดตามมาในภายหลังเป็นอุปสรรคที่ทำให้โอกาสในการ พัฒนา มีผลทำให้สถานะทั่วไปถดถอย โดยในช่วงตั้งแต่ยุติสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนยุติสงครามเย็นนั้น สยาม (ไทย) ที่เคยทรงอิทธิพลในภูมิภาคถดถอย ลงไปอยู่ในกลุ่มประเทศที่ยากจนและด้อยพัฒนา ก่อนที่จะเริ่มการพัฒนา ได้จริงจังอีกครั้งในทศวรรษ ๒๕๓๐

การแข่งขันและขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจซับซ้อนขึ้นทั้งรูปแบบ หนทาง เครื่องมือ และวิธีการ เพราะการรักษาผลประโยชน์ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้สถานการณ์โลกและภูมิภาคเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและมีผลกระทบต่อ สถานการณ์ภายในประเทศ เราต้องศึกษาและเรียนรู้จากอดีตเพื่อเตรียมตัว ให้พร้อมที่จะเผชิญสถานการณ์ซึ่งอาจเป็นคลื่นความหายนะรอบใหม่ ที่สำคัญ คือ การรู้เท่าทัน การมีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ – สังคม – เทคโนโลยี การเป็นชาติที่เชื่อมั่นและพึ่งพาตนเองได้ในการป้องกันประเทศทางทะเล ซึ่งการที่จะสำเร็จได้นั้น มีสาระสำคัญ คือ บุคลากรมีความรู้ มีงบประมาณ ที่เหมาะสม กองทัพมุ่งไปสู่การพึ่งพาตนเองทั้งด้านความรู้ – เทคโนโลยี – อาวุธ – ยุทโธปกรณ์ และสังคมไทยยอมรับคติเรื่อง “กันไว้ดีกว่าแก้” เพื่อ มีกองทัพที่เข้มแข็งไว้ป้องกันการเกิดหายนะ หรือมีเครื่องมือที่จำเป็นไว้ ก่อนเกิดวิกฤตซึ่งจะไม่อาจแก้ไขได้ถ้าไม่เตรียมการไว้ตั้งแต่ยังมีเวลา

เนื้อหาการเสวนาวิชาการ

จัดเสวนาวิชาการ ๓ ครั้ง คุณสายสวรรค์ ขยันยิ่ง พิธีกรรายการ Lightning Talk และรายการจดหมายเหตุรัตนโกสินทร์ ให้เกียรติมาดำเนินการเสวนา โดยแบ่งเป็น ๓ ตอน ตามปริทัศน์ (Paradigm) ที่มีความแตกต่างกัน คือ มูลเหตุปัญหา การดิ้นรนแก้ไข และการสานต่อ มากำหนดประเด็น ได้แก่ (๑) ประเด็นว่าด้วยความมั่นคงในบริบททางประวัติศาสตร์ในยุคก่อน ระหว่าง และหลังจากกรณี ร.ศ.๑๑๒ (๒) ประเด็นว่าด้วยการเข้ารับการศึกษาด้านกิจการทหารเรือ และการทรงงานของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ในระบบและการจัดระเบียบโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ที่มีผลต่อการพัฒนากิจการทหารเรือไทยมาจนถึงยุคปัจจุบัน และ (๓) ประเด็นว่าด้วยระบบโลก ระเบียบโลก ระบบความมั่นคงโลก การแข่งขันของชาติมหาอำนาจ และความอยู่รอดของประเทศไทยในการแข่งขันตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และทิศทางการจัดการทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ คณะผู้จัดการเสวนาวิชาการได้เชิญวิทยากรครั้งละ ๒ ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญมาร่วมอภิปรายในประเด็นหลักที่แบ่งไว้ ดังนี้

ครั้งที่ ๑ ตอนที่ ๑ ชื่อตอน “มหาอำนาจที่มีอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์ ในยุคร่วมสมัยกรมหลวงชุมพรฯ” จัดขึ้นในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๖ ณ รร.นายเรือ บริเวณป้อมเสือซ่อนเล็บ เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่การรบ กรณี ร.ศ.๑๑๒ การเสวนาครั้งนี้ได้ผู้รับฟังไปสัมผัสบรรยากาศที่ชาติมหาอำนาจเข้ามาสร้างอิทธิพลและแสดงบทบาทที่สร้างพลวัตและกำหนดภูมิทัศน์ด้านความมั่นคงในทะเล ครอบคลุมพื้นที่จากนอกฝั่งตะวันตกของอินเดีย ผ่านเอเชียอาคเนย์ ไปถึงเอเชียตะวันออก ตั้งแต่กลางสมัยอยุธยา จนถึง ร.ศ.๑๑๒ ที่มีการพัฒนาวัตถุประสงค์ แนวทาง และวิธีการเริ่มจากยุคการสำรวจทางทะเล ยุคการตั้งสถานีการค้า จนถึงยุคล่าอาณานิคม ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสยามตั้งแต่

ปลายแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ที่เป็นมรดกมาสู่ยุคปัจจุบัน โดยมีวิทยากร ๒ ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์ ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาธรรมสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ ศิริไกร จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเจรจาต่อรอง

ครั้งที่ ๒ ตอนที่ ๒ ชื่อตอน “บทเรียนจากอดีตสู่การพึ่งพาตนเอง” จัดขึ้นในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๖ ณ พื้นที่พระราชวังเดิม ซึ่งเป็นสถานที่ตั้ง รร.นายเรือ ในยุคแรก นำเสนอแนวความคิดการกำหนดยุทธศาสตร์ การวางรากฐานที่สำคัญที่มีผลต่อกองทัพเรือ และประเทศชาติจนถึงปัจจุบัน ว่ามีพัฒนาการอย่างไรที่จะพึ่งพาตนเองด้านป้องกันประเทศทางทะเล วิเคราะห์เชิงนโยบาย เชื่อมต่อการณ์สำคัญๆ คือ ร.ศ.๑๑๒ – เสด็จเตี้ย – สงครามโลกครั้งที่ ๑ – สงครามโลกครั้งที่ ๒ – ยุทธนาวีเกาะช้าง – สงครามเกาหลี – สงครามเวียดนาม – หลังสงครามเย็น – ต้นศตวรรษที่ ๒๑ โดยมีวิทยากร ๒ ท่าน คือ พลเรือเอกจุมพล ลุ่มพิกานนท์ อดีตรองปลัดกระทรวงกลาโหม และประธานมูลนิธิศาลกรมหลวงชุมพรเขตพรทายรี และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปิติ ศรีแสงนาม ผู้อำนวยการบริหารมูลนิธิอาเซียน

ครั้งที่ ๓ ตอนที่ ๓ ชื่อตอน “บทเรียนจากอดีตกับการปรับตัวรับสถานการณ์โลกในปัจจุบัน” จัดขึ้นในวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๖๖ ณ ห้องวุฒิชัยเฉลิมลาภ อาคารราชนาวิกสภา นำเหตุการณ์เมื่อ ๑๓๐ ปีที่แล้ว จากนโยบายและพฤติกรรมมหาอำนาจในอดีต มาเปรียบเทียบกับการแข่งขันของมหาอำนาจในปัจจุบัน เพื่อชิงการกำหนดระเบียบโลกใหม่ ซึ่งมีผลกับการป้องกันประเทศ

ทางทะเลของไทยทั้งระยะสั้นและระยะยาว และจะนำสาระสำคัญที่ค้นพบในการเสวนาฯ มาใช้เพื่อสื่อสารให้คนไทยเห็นความจำเป็นที่กองทัพเรือจะต้องมีความพร้อมรองรับอนาคตและสังคมไทยในภาพรวมต้องทำอะไร? โดยมีวิทยากร ๒ ท่าน คือ พลเรือเอกคำรณ พิสนธ์ยุทธการ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ และศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู อดีตคณะบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

การเสวนาตอนที่ ๑ การขยายบทบาทและอิทธิพลของชาติตะวันตก ที่สร้างพลวัตและภูมิทัศน์ด้านความมั่นคง

**ชื่อตอน : มหาอำนาจที่มีอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์ในยุคร่วมสมัยของ
กรมหลวงชุมพรฯ**

เริ่มต้นด้วยการฉายภาพในอดีต ที่ประเทศมหาอำนาจทางทะเลได้เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียและเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะกองเรือของอังกฤษและกองเรือฝรั่งเศสที่มีการพัฒนาจากการตั้งสถานีการค้า ณ เมืองท่าชายทะเลในแถบตะวันออกของอินเดีย ต่อมาขยายอำนาจขึ้นเป็นการตั้งศูนย์กลางการบริหารโพ้นทะเลขึ้นที่เมืองพอนดิเชอร์รี^๑ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกระบบข้อขัดแย้งระหว่างชาวยุโรปด้วยกันเอง และเมื่อมีอำนาจมากขึ้นจึงเข้ายึดดินแดนแล้วจัดตั้งระบบการปกครองดินแดนโพ้นทะเลในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการตั้งอาณานิคมในดินแดนที่ยึดครองได้ โดยมีเหตุการณ์สำคัญด้านความมั่นคงร่วมสมัยในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ สุลต่านไทรบุรียกปืนยิงให้อังกฤษ^๒ พ.ศ.๒๓๓๓ (๑๗๙๐) สงครามพม่า-อังกฤษ ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๓๖๗-๖๙ (๑๘๒๔-๒๖) การปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ.๒๓๖๙-๗๑ (สยาม-ลาว; ๑๘๒๖-๒๘) สงครามอันนัม-สยาม พ.ศ.๒๓๗๔-๘๘ (สยาม-

เวียดนาม; ๑๘๓๑-๔๕) สงครามฝิ่นครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๓๘๓-๘๕ (จีน-อังกฤษ; ๑๘๓๙-๔๒) การปราบกบฏในกัมพูชา พ.ศ.๒๓๘๓ (๑๘๔๐) สงครามพม่า-อังกฤษ ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๓๘๕-๘๖ (๑๘๕๒-๕๓) การปิดเมืองท่าโยโกฮาม่า พ.ศ.๒๓๘๖-๘๗ (Perry Expedition, สหรัฐฯ-ญี่ปุ่น, ๑๘๕๓-๕๔) สงครามฝิ่น ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๓๙๙-๒๔๐๓ (จีน-อังกฤษ; ๑๘๕๖-๖๐) อังกฤษผนวก อินเดีย พ.ศ.๒๔๐๑ (อังกฤษ-อินเดีย; ๑๘๕๘) สงครามโคชิน-ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๘ (ฝรั่งเศส-เวียดนาม; ๑๘๘๔-๘๕) สงครามพม่า-อังกฤษ ครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๔๒๘ (๑๘๘๕) กรณิ ร.ศ.๑๑๒ (๑๘๙๓) สงครามจีน-พันธมิตรตะวันตก พ.ศ.๒๔๔๔ (๑๙๐๑) สงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย พ.ศ.๒๔๐๗-๐๘ (๑๙๐๔-๑๙๐๕) สถานะสุดท้ายของรัฐดั้งเดิมในเอเชียเมื่อเผชิญกับอิทธิพลของชาติมหาอำนาจตะวันตก คือ มีเพียง ๓ รัฐ ที่ยังเป็นเอกราช คือ จีน ญี่ปุ่น และ สยาม ส่วนที่เหลือต้องตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ดังแสดงในภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ การขยายตัวของอาณานิคมตะวันตก จากปี พ.ศ.๒๔๑๓ – ๒๔๕๗
ที่มา : Mapping Globalization; The High Colonial Age 1870-1914

ขณะที่สยามนั้นเผชิญภาวะสงครามที่ต่อเนื่องมายาวนาน ตั้งแต่การเสียกรุงศรีอยุธยา การต่อสู้ปลดปล่อยจากอำนาจพม่าที่นำไปสู่การตั้งกรุงธนบุรี การต่อต้านการโจมตีของกองทัพพม่าอย่างต่อเนื่องในยุคกรุงธนบุรี ถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ ปรากฏกบฏเจ้าอนุวงศ์ ในปี พ.ศ.๒๓๖๙-๒๓๗๑ และอานามสยามยุทธ^๓ ในปี พ.ศ.๒๓๗๔-๒๓๘๘ โดยฝรั่งเศสเริ่มต้นการมีอิทธิพลทางการเมืองต่ออันนัมแล้ว จากการที่ได้ให้การสนับสนุนองเชียงสือ (เหงียนฟูอึ้ง, Nguyễn Phúc Ánh) ตั้งราชวงศ์เหงียนในปี พ.ศ.๒๓๔๕ แลกกับเมืองดานัง และเกาะ Condore^๔ ซึ่งฝรั่งเศสต้องการไว้เป็นฐานถ่วงดุลอำนาจอังกฤษในตะวันออกไกล เมื่อมีเหตุจับกุมคุมขังมิชชันนารี ในปี พ.ศ.๒๓๙๐ ฝรั่งเศสจึงเริ่มโจมตีอันนัม แล้วเหตุการณ์ถูกขยายไปจนยึดเป็นอาณานิคมได้ในปี พ.ศ.๒๔๑๗ โดยกรณี ร.ศ.๑๑๒ (๒๔๓๖) เกิดขึ้นหลังยุทธอานามสยามยุทธ ๔๘ ปี และหลังฝรั่งเศสยึดเวียดนามได้ ๙ ปี

รัชกาลที่ ๓ ทรงเผชิญกับการกดดันให้ทำ “สนธิสัญญาเบอร์นี” เมื่อ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๓๖๙ หลังจบศึกกับอันนัมในปลายรัชกาลก็ทรงเห็นว่า “การศึกสงครามข้างญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ข้างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียที่แก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิดควรจะเรียนเอาไว้ก็ให้เอาอย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปเสียทีเดียว” ทรงริเริ่มการป้องกันทางทะเลโดยในปี พ.ศ.๒๓๗๑ โปรดฯ ให้สร้างป้อมวิเชียรโชฎก ที่ปากแม่น้ำท่าจีน เมืองสมุทรสาคร และต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๗๗ โปรดฯ ให้สร้างค่ายเนินวงศ์ ในเขตเมืองจันทบุรี และป้อมโพธิ์พินาศและป้อมพิฆาตปัจจามิตร ที่ปากน้ำแหลมสิงห์ เมืองจันทบุรี ซึ่งในกาลต่อมาปรากฏว่าสภาพอนาคตที่ทรงเล็งเห็นกลายเป็นจริง แม้ว่าสยามในแผ่นดินรัชกาลที่ ๔ จะพยายามแก้ไขและป้องกันความเสียหายเปรียบและเปราะบางด้วยการปฏิรูปการปกครองจัดเพื่อระบบหัวเมืองในดินแดนที่เคยเป็นประเทศราช เช่น หัวเมืองล้านนา หัวเมืองลาว และหัวเมืองมลายู ก็ยังถูก

อังกฤษกดดันให้ทำ “สนธิสัญญาเบาว์ริง” เมื่อ ๑๘ เมษายน พ.ศ.๒๓๙๘ และแรงกดดันยังต่อเนื่องมาในแผ่นดินรัชกาลที่ ๕ คือ เกิดกรณีพิพาทสยาม - ฝรั่งเศส ร.ศ.๑๑๒ เพื่อแย่งสิทธิ์เหนือดินแดนลาวและเขมรที่มีความสัมพันธ์ทางการปกครองแบบดั้งเดิมกันมาตั้งแต่ยุคต้นยุคอยุธยา

ชาติมหาอำนาจยุโรปในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ คือ อังกฤษ และ ฝรั่งเศส ได้พัฒนาเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมแล้ว มีระบบเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และอุตสาหกรรม เหนือกว่าชาติใด ในภาพรวมกล่าวได้ว่า การพัฒนาระบบการค้าทางทะเลของชาติตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มต้นขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งต้องใช้เวลาในการพัฒนานับร้อยปี โดยมีการขยายตัวก้าวกระโดดเป็นบางครั้ง สำหรับสยามนั้น ชาติตะวันตกเริ่มบทบาทในสมัยต้นอยุธยาจากสถานะของการเป็นผู้มาเยือน ยังไม่มีกำลังรบเพียงพอที่จะยึดเมือง รูปแบบความสัมพันธ์จึงเป็นการขอสานสัมพันธ์ไมตรีเพื่อการจัดตั้งสถานีการค้าทางทะเล ซึ่งมีความหมายมากในการส่งสมทุนและกำลังรบ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนบทบาทจากพ่อค้าเอกชนเป็นนักลงทุนที่มีปืนเรือหนุนหลังการเจรจาเพื่อนำไปสู่การตั้งอาณานิคมหรือดินแดนโพ้นทะเล ซึ่งใช้กฎหมายและอำนาจรัฐบาลของตนเองมาทำการปกครอง ส่งผลให้อาณาจักรดั้งเดิมต่างๆ ทั้งในทวีปแอฟริกา ทวีปออสเตรเลีย ทวีปเอเชีย ทวีปอเมริกาเหนือ และ ทวีปอเมริกาใต้ ต้องตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตกทั้งสิ้น ส่วนประเทศที่เข้มแข็ง เช่น จีน ญี่ปุ่น และสยาม ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญต่อผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและการค้าของชาติมหาอำนาจ เพราะมีฐานอำนาจมาแต่เดิม แม้ไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกก็ถูกบังคับด้วย “การทูตเรือปืน หรือการทูตติดอาวุธ” ให้ทำสนธิสัญญาเปิดประเทศเพื่อการค้าระหว่างประเทศ และต้องยอมสละอำนาจเหนือดินแดนที่อยู่ในอิทธิพลไปให้กับมหาอำนาจตะวันตกไปในลักษณะคล้ายคลึงกัน

ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๔ ดำเนินนโยบายการปฏิรูปประเทศไปสู่การเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ (modernization) ทั้งด้านการเมืองการปกครอง

การทูต เศรษฐกิจและสังคม และการศึกษา โดยจ้างชาวตะวันตกเข้ามาเป็นครูถวายการสอนวิชาการต่างๆ ให้แก่พระราชโอรสและพระราชธิดา จ้างชาวตะวันตกเข้ามารับราชการในตำแหน่งที่สำคัญ การริเริ่มตั้งกิจการทหารเรือโดยสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นแม่ทัพเรือ และได้จ้างชาวตะวันตกเข้ามาเป็นนายทหารเรือ เช่น พระยาชลยุทธโยธิน (Andre du Plessiss de Richelieu) ชาวเดนมาร์กที่รับราชการทหารเรือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๘-๒๔๔๔ ก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกรมทหารเรือ แต่การพัฒนากิจการทหารเรือเผชิญแรงเสียดทานมาก กำลังอำนาจทางเรือในเวลานั้นไม่ทัดเทียม ไม่เพียงพอ และไม่ทันเวลาที่จะถ่วงดุลอำนาจหรือต่อสู้กับกำลังทางเรือของชาติมหาอำนาจ ที่เข้าเผด็จพลเพื่อบังคับเอาผลประโยชน์ทางการค้าและการยึดครองดินแดน การปฏิรูปที่สยามพยายามดำเนินการนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ร่วมสมัย คือ การปฏิวัติเมจิในญี่ปุ่น สังเกตได้ว่าญี่ปุ่นก้าวกระโดดทางอุตสาหกรรมมากกว่า

กรณี ร.ศ.๑๑๒ หรือการรบที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๓๖ (ค.ศ.๑๘๙๓) นั้นเป็นการรบกับเรือรบของอินโดจีน ฝรั่งเศส ประกอบด้วย เรือ Inconstant เรือ Comete ที่เข้ามาสมทบกับเรือ Lutin ซึ่งจอดอยู่หน้าสถานกงสุลฝรั่งเศสที่บางรักแล้ว เป็นการรบมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ความมั่นคง นั่นคือ การแพ้ในการรบนี้ สยามต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามและค่าทำขวัญทหารญวนและฝรั่งเศสที่เสียชีวิตในการรบตามที่ฝรั่งเศสเรียกร้อง เกิดความเสียหายต่อเนื่องกับสยามในอีก ๑๐ ปี ต่อมา คือ สยามต้องยอมลงนามในสนธิสัญญาสละสิทธิ์เหนือดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสก็ยึดปากน้ำเมืองจันทบุรีไว้เป็นประกันในระหว่างบังคับการให้เป็นไปตามสนธิสัญญา และเมื่อถึงเวลาจะคืนเมืองจันทบุรี ในปี พ.ศ.๒๔๔๗ นั้น ฝรั่งเศสได้เพิ่มข้อเรียกร้องเพื่อเอาเมืองหลวงพระบาง และดินแดนที่ราบลุ่มรอบทะเลสาบเขมรไปอีก นอกจากนี้ยังส่งผลไปถึงการที่ต้องมอบดินแดน ๔ รัฐในคาบสมุทรมลายู และฝั่งตะวันตก

ของเทือกเขาตะนาวศรีให้แก่อังกฤษ ต้องยอมให้ชาติตะวันตกมีสิทธิทางศาลเหนือดินแดนไทยในวินิจัยข้อพิพาทระหว่างพลเมืองตะวันตก ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นหายนะด้านความมั่นคงที่ทำให้สถานะของสยามซึ่งเคยเป็นรัฐทรงอิทธิพลตกต่ำลง ข้อสังเกตในแง่ความมั่นคงในระยะยาว ก็คือ เมื่อสยามมีความวุ่นวายภายในอย่างต่อเนื่องก็ทำให้ในช่วงเวลาตั้งแต่นั้นจนกระทั่งจบสงครามเย็น สยามยังคืบหน้าอยู่รอดในเวทีโลกได้ในฐานะประเทศเอกราชแต่ในสภาพที่ยังล้าหลังและยากจน

กรณี ร.ศ.๑๑๒ ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ยุทธศาสตร์การป้องกันทางทะเล เนื่องจากการรบนี้เกิดใกล้กับกรุงเทพฯ มากเมื่อกำลังเรือรบอินโดจีนฝรั่งเศสตีฝ่าแนวป้องกันเข้ามาได้ก็เข้าอู่ซ่อมชู้ได้ถึงกลางกรุงเทพฯ ทันทิ จนสยามไม่มีโอกาสต่อรอง เป็นการทำลายผลงานการรบที่สยามได้ชัยชนะทางบกต่อกองกำลังในปกครองของอินโดจีนฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาดให้สยามต้องยอมรับทันที เป็นความเสียหายทางยุทธศาสตร์ที่ประเมินค่าไม่ได้ บทเรียนจากการพ่ายแพ้ในกรณีนี้จึงสะท้อนความจำเป็นยิ่งยวดที่สยามต้องพึ่งพาตนเองได้ในการป้องกันประเทศทางทะเล ซึ่งริเริ่มได้อย่างเป็นรูปธรรมในอีกราว ๗ ปีต่อมา

ในตอนที่ ๑ สรุปได้ว่า หลังจากเกิดกรณี ร.ศ.๑๑๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงแปรแรงกดดันที่เกิดจากบทเรียนนี้ไปสู่การริเริ่มปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ทั้งปฏิรูปการปกครอง ปฏิรูประบบการผลิตทางการเกษตร ปฏิรูปวิทยาการ และก่อตั้งวิสาหกิจที่นำสยามเข้าสู่ช่วงแรกของเศรษฐกิจและสังคมอุตสาหกรรม โดยทรงส่งพระราชโอรสและบุตรสามัญชนที่มีสติปัญญาดีไปศึกษาในยุโรปในสาขาวิชาสมัยใหม่ที่เป็นวิชาขั้นสูงหลากหลายสาขา รวมทั้งศึกษาทั้งกิจการทหารบกและกิจการทหารเรือเพื่อกลับมาปฏิรูปประเทศ

การเสวนาตอนที่ ๒ รากฐานทางยุทธศาสตร์ การคืนร่นวางรากฐาน ที่มีผลต่อกองทัพเรือและประเทศไทย

ชื่อตอน : บทเรียนจากอดีตสู่การพึ่งพาตนเอง

พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ ขณะพระชนมายุ ๑๓ ปี ทรงไปศึกษาการทหารเรือที่อังกฤษ โดยทรงออกเดินทางในปี พ.ศ.๒๔๓๖ เข้ารับการศึกษาด้านการทหารเรือในโรงเรียนสอนพิเศษสำหรับเข้าเป็นนักเรียนนายเรือราชนาวีอังกฤษ และทรงเป็นนักเรียนนายเรือคนแรกของโรงเรียนนายเรือไทยที่ได้ไปศึกษาและฝึกงานในเรือรบของราชนาวีอังกฤษ โดยทรงประจำการรับการฝึกในเรือฝึกของราชนาวีอังกฤษ หลังสำเร็จการฝึกงานในเรือรบ ทรงเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนเกี่ยวกับกิจการทหารเรือที่ก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ทรงใช้เวลาเพื่อทำการศึกษาวิชการทหารเรือและวิชาการชั้นสูงรวมเวลา ๗ ปี และทรงได้รับพระราชทานยศเรือเอก

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาเสด็จกลับมาปฏิบัติรับราชการในกองทัพเรือ ในปี พ.ศ.๒๔๔๓ ทรงรับพระราชทานยศนายเรือโท (นาวาตรี) ได้รับพระอิสริยยศเป็นพระองค์เจ้าต่างกรมที่ “กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์” ตำแหน่งเป็น “รองผู้บัญชาการกรมทหารเรือ”

ปี พ.ศ.๒๔๔๙ ขณะทรงดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ ได้มีพิธีกรรมอันสำคัญยิ่งที่เกี่ยวกับการวางรากฐานกิจการทหารเรือ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาเป็นองค์ประธานเปิดโรงเรียนนายเรือ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๔๙ ณ พระราชวังเดิม โดยกรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ทรงกำหนดวิชาการสำคัญแก่นายทหารเรือ คือ วิชาดาราศาสตร์ ตรีโกณมิติ พีชคณิต เรขาคณิต อุทกศาสตร์ และการเดินเรือ ซึ่งวิชาการเหล่านี้เป็นรากฐานทางภูมิปัญญา ทำให้ทหารเรือไทยมีความรู้เพียงพอที่จะพัฒนากิจการทหารเรือให้ก้าวหน้าต่อไป โดยไม่ต้องพึ่งการจ้างชาวตะวันตกเข้ามาเป็นนายทหารเรือหรือหัวหน้าหน่วย นี่เป็น

องค์ประกอบที่ทำให้ไทยบรรลุเป้าหมายพึ่งพาตนเองได้ในการป้องกันประเทศทางทะเล ตามพระราชปณิธานและพระปณิธานในการปฏิรูปสยามให้รอดพ้นจากภัยนะที่มาจากมหาอำนาจทางทะเล นอกจากนี้ ทรงเป็นครูสอนนักเรียนนายเรือด้วยพระองค์เอง ทำให้ทรงใกล้ชิดกับนักเรียนนายเรือซึ่งมีฐานะความสัมพันธ์เหนียวแน่นเสมือนพ่อกับลูก

ปี พ.ศ.๒๔๕๐ ทรงตั้งโรงเรียนสำหรับเจ้าทหารเรือ คือ โรงเรียนอาวุธ ขึ้นในสังกัดกรมยุทธศึกษาทหารเรือ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๕๐ (ร.ศ.๑๒๖) เพื่อเป็นแหล่งอบรมนายทหารชั้นประทวนให้มีความรู้และเป็นผู้บังคับบัญชาการตามเรือและกรมกองต่างๆ โดยคัดเลือกบุตรทหารเรือที่มีความประพฤติดีเข้าเป็นนักเรียนเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่ตอบสนองต่อการบรรลุเป้าหมายพึ่งพาตนเองได้ในการป้องกันประเทศทางทะเล

วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ.๒๔๕๔ ทรงออกจากราชการเป็นกองหนุนโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จเข้ารับราชการในกรมมหาดเล็ก จนถึงคราวที่ประกาศสงครามกับเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๖๐

วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๖๐ อันเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น ทรงกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งจเรทหารเรือ และต่อมาในตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ ปี พ.ศ.๒๔๖๒ ทรงเป็นหัวหน้าคณะไปจัดซื้อเรือในยุโรปเพื่อนำกลับมาประจำการในกองทัพเรือ ชื่อว่า “เรือหลวงพระร่วง” ทรงเป็นผู้บังคับการเรือที่มีลูกเรือจากนานาชาติ นำเรือข้ามทวีปกลับมายังประเทศไทย เดินทางออกจากอังกฤษ ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๖๓ ผ่านมหาสมุทรแอตแลนติก ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน คลองสุเอซ ทะเลแดง อ่าวเอเดน ทะเลอาหรับ มหาสมุทรอินเดีย ช่องแคบมะละกา และอ่าวไทย ตอนล่าง จนถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๖๓ ในยุคที่ยังไม่มีเครื่องช่วยการเดินเรือที่ทันสมัยอย่างปัจจุบัน ต่อมาทรงได้รับการเลื่อนพระอิสริยยศเป็น “กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ สีนหนาม” อนึ่ง เรือรบหลวงพระร่วงนี้มีเรื่องราวการร่วมบริจาคเงินของประชาชนชาวไทยเพื่อซื้อเรือรบ^๕ หลังสงครามโลก

ครั้งที่ ๑ ซึ่งห่างจากกรณี ร.ศ.๑๑๒ มาเพียง ๒๓ ปี บ่งชี้ว่าช่วงนี้การกิจการเรือเริ่มที่จะยืนบนขาของตัวเองได้แล้ว และสถานการณ์โลกในเวลานั้น ท่าทีของมหาอำนาจก็ยังทุ่มเทกำลังรบกันเพื่อผลประโยชน์

ภาพที่ ๒ แผนที่เส้นทางเดินเรือ เรือหลวงพระร่วง

ที่มา: นิธิ วุฒิพงศ์ และ จิตยา ชีชนะ, 78 วัน เหนือผืนน้ำ ภาพสะท้อนพระปรีชาของกรมหลวงชุมพรฯ บนเรือพระร่วง

ในปี พ.ศ.๒๔๖๕ ทรงขอพระราชทานพื้นที่บริเวณอ่าวสัตหีบสร้างฐานทัพเรือ ไว้ป้องกันประเทศทางทะเล เพราะว่าเป็นอ่าวขนาดใหญ่ มีน้ำลึก และมีเกาะแก่งมาก กำบังคลื่นลม กำบังการตรวจการณ์ของเรือที่แล่นผ่านได้ มีน้ำลึกเหมาะแก่การฝึกใช้ตอร์ปิโด เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับทหารเรือ

ในปี พ.ศ.๒๔๖๖ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เป็นตำแหน่งสูงสุดในกระทรวงทหารเรือ ทรงลาพักจากราชการเพื่อรักษา

พระวรกายจากพระอาการประชวร และสิ้นพระชนม์ลงในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๖๖ นั้นเอง ณ ตำหนักที่ประทับหาทรายรี จังหวัดชุมพร

จึงอาจกล่าวได้ว่า การตั้งโรงเรียนจ่า การตั้งโรงเรียนนายเรือ การกำหนดหลักสูตรโรงเรียนนายเรือ และการขอพระราชทานที่ดินเพื่อตั้งฐานทัพเรือสัตหีบ เป็นรากฐานทางยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองในการป้องกันประเทศทางทะเลในยุคต่อมา

อนึ่ง บทบาทของกองทัพเรือในเวทีโลกด้านความมั่นคงในสงครามโลกครั้งที่ ๑ คือ การส่งนายทหารเรือไปร่วมปฏิบัติการบนเรือรบของราชนาวีอังกฤษ ได้มีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่จะได้แก่ไขสนธิสัญญาที่เสียเปรียบ และต่อมาในยุคหลังยังได้เข้าร่วมในเวทีโลกด้านความมั่นคงในช่วงรอยต่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เข้าสู่ช่วงสงครามเย็น โดยการส่งกำลังทางเรือเข้าร่วมทำการรบทั้งในสงครามมหาเอเชียบูรพา (๒๔๘๔) สงครามเกาหลี (๒๔๙๓) และสงครามเวียดนาม (๒๔๙๘) สะท้อนให้เห็นว่าในระยะเวลาเพียง ๑๑ ปี หลังจากตั้งโรงเรียนนายเรือ บุคลากรของกองทัพเรือก็สามารถไปมีบทบาทในการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศได้ และเพียง ๓๕ ปี กำลังของกองทัพเรือก็สามารถเข้าร่วมสงครามกับชาติมหาอำนาจได้ และในช่วงปลายของยุคสงครามเย็นที่มีภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ กองทัพเรือโดยนาวิกโยธินได้ร่วมต่อสู้ในยุทธการครั้งสำคัญ ที่เป็นการยึดฐานที่มั่นหลักของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ในตอนที ๒ สรุปได้ว่า ทรงวางรากฐานการป้องกันประเทศทางทะเล ส่งผลเชิงบวกต่อการรักษาเอกราช และการมีส่วนร่วมในกิจการความมั่นคงระหว่างประเทศกับชาติมหาอำนาจ ซึ่งมีผลดีต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งแม้ยุคสงครามเย็นผ่านพ้นไปแล้ว การแข่งขันกันของมหาอำนาจยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจะมีอยู่ตราบเท่าที่ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศยังเป็นเป้าหมายของการแข่งขัน โดยเมื่อเวลาผ่านไปก็มีเปลี่ยนตัวผู้เล่นหลักตามผลแพ้ชนะของการแข่งขันและแรงกดดันของสภาพแวดล้อม

ด้านความมั่นคงของโลกที่เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้เล่นในบทบาทมหาอำนาจเดิมในพื้นที่ที่อยู่เลยอินเดียมาทางตะวันออก คือ กองเรือของอังกฤษและกองเรือของฝรั่งเศสที่เคย “สร้างอิทธิพลด้วยการทูตเรือปืน” จนประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวาง ได้เปลี่ยนมาเป็นสหรัฐฯ และพันธมิตรฝ่ายหนึ่ง กับจีนและหุ้นส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง ทำการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นอีกครั้ง ทำให้ปัจจุบันกำลังเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นกับระบบโลก ระเบียบโลก และระบบความมั่นคงโลกอีกครั้งหนึ่ง

การเสวนาตอนที่ ๓ บทเรียนเมื่อ ๑๓๐ ปีที่แล้ว จะนำมาประยุกต์เพื่อสื่อสารกับคนไทยได้อย่างไร

ชื่อตอน : บทเรียนจากอดีต กับการปรับตัวรับสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน

บันทึกประวัติศาสตร์การสงครามและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ Thucydides บันทึกไว้กว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้วว่า “ผู้เข้มแข็งได้ทุกสิ่งที่ได้ ผู้อ่อนแอทนทุกข์กับสิ่งที่ต้องทำ : The strong enjoy what they can, The weak suffer what they must” บ่งชี้ถึงผลของความอ่อนแอและความเข้มแข็ง ที่มีต่อความเป็นไปของชนชาติและหลังกรณี ร.ศ.๑๑๒ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ฯ ทรงพระนิพนธ์เพลงดอกประดู่ที่มีเนื้อร้องว่า “พวกเราดูรู้ เจ็บแล้วต้องจำ ลับดาบไว้พาลาง... เกิดมาเป็นไทยใจร่วมกัน ... สยามเป็นชาติของเรา อย่าให้เขามาย่ำมายี ...” ท่อนนี้ของเพลงดอกประดู่ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเจ็บปวดในฐานะประชากรพยานต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในวันที่สยามในอดีตขาดการเตรียมด้านการป้องกันประเทศทางทะเล จนไม่เท่าเทียม ไม่เพียงพอ และไม่ทันท่วงท่าสำหรับถ่วงดุลกับชาติมหาอำนาจที่เข้ามาแผ่อิทธิพลเพื่อบังคับกอบโกยผลประโยชน์ในเวลานั้น

จาก ๑๓๐ ปีที่แล้ว ถึงวันนี้ คือ กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๖ หรือ เสี้ยวแรกของคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านเหตุการณ์สำคัญยิ่งในแง่ความมั่นคง ๓ ช่วงเวลา คือ สงครามโลกครั้งที่ ๑ สงครามโลกครั้งที่ ๒ และสงครามเย็น

ซึ่งมีการก่อตั้งระบบโลกในแง่ความมั่นคงเรียกว่า ระเบียบโลกใหม่ (New World Order) โดยมีองค์การสหประชาชาติ (UN) เป็นสถาบันหลัก และมีคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) เป็นกลไกที่ใช้อำนาจวินิจฉัยหรือบังคับการ ขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๔๕ (๒๔๘๘) มีอายุได้ ๗๘ ปีแล้ว สถานการณ์ความมั่นคงทั่วไปผ่านพ้นยุคการแข่งขันกันของชาติมหาอำนาจเพื่อล่าอาณานิคมแล้ว เราได้เห็นวาทะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และในยุคสงครามเย็น ภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทยได้ตกเป็นพื้นที่เป้าหมายการปฏิบัติการรบ ทั้งการปะทะกันโดยตรงระหว่างกำลังรบของชาติมหาอำนาจ การทำสงครามตัวแทน และการทำสงครามปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่ได้เกิดจากแรงขับเคลื่อนการค้าและการเมืองเท่านั้น แต่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แนวคิดด้านยุทธศาสตร์ทะเล และยุทธศาสตร์ทางเรือ ยังร่วมกันเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย การใช้เรือติดอาวุธคุ้มครองเส้นทางการค้า การใช้สลัดหลวงปล้นเรือสินค้าคู่แข่ง การใช้เรือรบบังคับเปิดเมืองทำให้พ่อค้าตะวันตกค้าขายได้ ประวัติศาสตร์ทางทะเลเหล่านี้ได้มีผู้นำมาพัฒนาขึ้นเป็นทฤษฎีสมุทธานุภาพ ซึ่งใช้อธิบายว่ารัฐชายฝั่งทะเลหรือชาติที่มีพรมแดนติดทะเลจะสร้างความมั่งคั่งจากการค้าทางทะเลด้วยการปกป้องการค้าทางทะเลและเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเป็นแกนกลาง โดยมีปัจจัยอื่น เช่น การทำเรือที่ก้าวหน้า กองเรือรบที่นำเกรงขาม มีกองเรือเดินทะเลที่เดินทางได้ไกล มีคนที่เก่งทางด้านเรือ มีธุรกิจทางทะเลที่ทำกำไรได้ดี เป็นรากฐานในการสร้างความมั่งคั่ง

ภาพรวมของพัฒนาการทางความคิดด้านความมั่นคงทางทะเลนั้น อาจกล่าวได้ว่ามี ๒ กลุ่มความคิด ได้แก่ สมุทธานุภาพ (sea power) และสมุทรภิบาล (ocean governance) โดยมีพัฒนาการดังนี้

กลุ่มความคิดสมุทรภาพ สามารถศึกษาย้อนกลับไปถึงการต่อสู้ และช่วงชิงอำนาจในการครองทะเล ควบคุมน่านน้ำ เมืองท่า และเส้นทางการค้าทางทะเล ที่มีข้อมูลบันทึกเกี่ยวกับการสงคราม อย่างน้อยตั้งแต่ ยุคกรีก ในสงครามเพโลพอนนีเซียน ยุคออตโตมัน ในยุทธนาวีที่เพอร์เวซา และเลปันโต ผ่านมาในยุคแห่งการสำรวจทะเล ยุคการเป็นเจ้าของทะเลที่มี โปรตุเกส สเปน ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐฯ เป็นรัฐที่มีอำนาจทางทะเลสูงสุดมาตามลำดับ จนถึงยุคปัจจุบัน ที่เป็นยุคของการใช้เรือรบ ขับเคลื่อนด้วยพลังงานนิวเคลียร์ และตีดาวุธนิวเคลียร์ โดยมีนักทฤษฎีสมุทรภาพคนสำคัญ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้แก่ พลเรือตรี อัลเฟรด ที. มาฮาน (ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพเรือ สหรัฐฯ ดำรงตำแหน่ง ๒ สมัย คือ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๘๖ – มกราคม ค.ศ.๑๘๘๙ และกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๒ – พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓) ผู้เขียน The Influence of Sea Power upon History: 1660–1783 เสนอทฤษฎีสมุทรภาพผ่านแนวคิดการครองทะเลด้วยกำลังรบทางเรือ และเซอร์จules เลียน คอเบตต์ (ค.ศ.๑๘๕๔ – ๑๙๒๒) ผู้เขียน Some Principles of Maritime Strategy เสนอหลักการว่าด้วยการควบคุมทะเล และในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ พลเรือโท สแตนฟิลด์ เทิร์นเนอร์ (ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพเรือ สหรัฐฯ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๒ – สิงหาคม ค.ศ.๑๙๗๔) ได้เขียนบทความ เรื่อง ภารกิจของกองทัพอากาศสหรัฐฯ แปลงแนวความคิดเกี่ยวกับการครองทะเลและการควบคุมทะเล เป็นการพัฒนากำลังรบและการใช้กำลังรบของกองทัพอากาศ และศาสตราจารย์ เจฟฟรีย์ ทิลล์ (ค.ศ.๑๙๔๕–ปัจจุบัน) ผู้เขียน Maritime Strategy and the Nuclear Age เสนอภาพปัจจุบันของมหาอำนาจทางทะเล ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ามีสหรัฐฯ เป็นผู้นำ

กลุ่มความคิดสมุทรภาพ สามารถศึกษาย้อนกลับไปได้ถึงการ แข่งขันอำนาจทางทะเลระหว่างโปรตุเกสกับสเปน ในปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๕ ซึ่งทำให้เกิดสนธิสัญญาทอร์เดซิลลาส (Treaty of Tordesillas)

และสนธิสัญญาซาราโกซ่า (Treaty of Zaragoza) ซึ่งเป็นกรอบความตกลง การแบ่งเขตอิทธิพลทางทะเลที่ทั้งสองประเทศสำรวจพบดินแดนและเกาะ ต่างๆ นอกทวีปยุโรป สำหรับใช้เพื่ออ้างสิทธิ์อย่างเป็นทางการเหนือดินแดน นั้น และการริเริ่มวางหลักการเกี่ยวกับเสรีภาพในการใช้ทะเลเพื่อการเดินเรือ โดย Hugo Grotius (ค.ศ. ๑๕๘๓ – ๑๖๔๕) เมธีกฎหมายชาวดัตช์ ในหนังสือชื่อ Mare Liberum (the Freedom of the Sea) ซึ่งเป็น รากฐานกฎหมายทะเล คือ อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมาย ทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ (United Nations Convention on Law of the Sea 1982) ที่เป็นเสมือน ‘ธรรมนูญทางทะเล’ อยู่ในปัจจุบัน

การแข่งขันเพื่อให้ได้การครองทะเลมีมาตั้งแต่โบราณโดยยังไม่ได้ สูญหายไป เพียงแต่ถูกนำมาต่อยอดด้วยความคิดว่า มนุษย์มีถิ่นฐานบนบก ทำให้การตกลงใจและชี้ขาดต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นได้จากบนบก ดังนั้น การมี อำนาจทางทะเลย่อมมีเหตุมีผลที่จะเป็นไปเพื่อสนับสนุนกิจการและการ ตกลงใจบนบก ซึ่งในประชาคมระหว่างประเทศยังคงต้องมีกำลังทางเรือ เพื่อสนับสนุนการเจรจาและต่อรองผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การตกลงใจ และชี้ขาดของมนุษย์ที่จะกระทำกันบนบก ก็ต้องการหลักการพื้นฐานที่มี เหตุมีผลตามบริบทของวิถีชีวิตทางทะเล ดังนั้น หลักการ แนวคิด กฎ กติกา และแนวปฏิบัติสำหรับทะเลที่กำหนดขึ้นเพื่อให้มี ‘สมุทรภิบาล’ ที่มีเหตุ มีผลจึงได้ถูกพัฒนาขึ้นจากรากฐานของสนธิสัญญาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๕ และรากฐานความคิดเรื่องเสรีภาพในการใช้ทะเลตั้งแต่ต้นคริสต์ ศตวรรษที่ ๑๗ โดยทั้งสมุทธานุภาพและสมุทรภิบาล ยังเป็นสิ่งที่จำเป็น ต่อระเบียบโลกและระบบความมั่นคงของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

การศึกษาจากประวัติศาสตร์บ่งชี้ว่า ตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นต้นมา สงครามไม่ใช่กิจกรรมที่จำกัดเฉพาะถิ่นอีกแล้ว เพราะชาติ มหาอำนาจมีความสามารถในการเคลื่อนย้าย (mobility) นำศักยภาพสงคราม ไปได้ทั่วโลก ส่งผลให้สงครามใหญ่ที่เริ่มในยุโรปลุกลามมายังอาเซียน

ซึ่งรวมดินแดนอินโดจีนและประเทศไทยได้จากเหตุของสงคราม (cause of war) เดียวกัน คู่สงครามจากเดิมที่เป็นการรบระหว่างกลุ่มพันธมิตร (alliance) ก็ได้ขยายตัวเป็นค่าย (bloc) ในยุคนี้นี้ จุดปะทุความรุนแรงระหว่างชาติมหาอำนาจมีความใกล้เคียงในทางภูมิศาสตร์กับไทยมากขึ้น นั่นคือ ทะเลจีนใต้ ซึ่งเชื่อมทะเลจีนตะวันออก ช่องแคบไต้หวัน ทะเลฟิลิปปินส์ ตะวันตก ช่องแคบมะละกา รวมถึงอ่าวไทย ซึ่งสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม คือ การเผชิญหน้ากันของชาติมหาอำนาจย่อมมีเหตุการณ์ที่เกินความควบคุม (spilled-over) ที่กระทบรุนแรงต่อประเทศในภูมิภาค ลักษณะเช่นนี้ทำให้ภูมิทัศน์ด้านความมั่นคง (security landscape) เปลี่ยนไปอย่างมากและการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เป็นไปแบบมีโทษ (punitive aspect) ต่อชาติที่ไม่พร้อมรับมือกับผลกระทบ ไม่พร้อมเอาชนะความท้าทายหรือไม่สามารถใช้ออกาสจากการเปลี่ยนแปลง

เทคโนโลยีทางทะเล ถือได้ว่าเป็นทั้งตัวทวีกำลัง (force multiplier) และตัวเปลี่ยนเกม (game changer) ผู้มีเทคโนโลยีย่อมได้เปรียบเสมอ เช่น การทูตเรือปืน ที่เกิดร่วมสมัยกันในจีน ญี่ปุ่น และสยาม คือ ชาติตะวันตกใช้เรือปืนซึ่งถือว่าเป็นเทคโนโลยีสูงกว่าเข้ากดดันไทย จีน และญี่ปุ่น ซึ่งไม่มีเทคโนโลยีที่จะใช้ต่อต้านได้ให้กระทำตามวัตถุประสงค์ เช่น สงครามฝิ่น ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๓๘๒-๘๕ (อังกฤษ-จีน; ๑๘๓๙-๑๘๔๒) การปิดเมืองท่าโยโกฮาม่า พ.ศ.๒๓๙๖-๙๗ (Perry Expedition, สหรัฐฯ-ญี่ปุ่น; ๑๘๕๓-๑๘๕๔) สงครามฝิ่น ครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๓๙๙-๒๔๐๔ (อังกฤษ-จีน; ๑๘๕๖-๑๘๖๐) กรณี ร.ศ.๑๑๒ (ฝรั่งเศส-สยาม; ๑๘๙๓) สงครามจีน-พันธมิตร ๘ ชาติ พ.ศ.๒๔๔๔ (ยุโรป-จีน; ๑๙๐๑) และกรณีสะพานมาร์โคโปโล พ.ศ.๒๔๘๐ (ญี่ปุ่น-จีน; ๑๙๓๗) กรณีสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้านมหาสมุทรแปซิฟิก พ.ศ. ๒๔๘๕-๘๙ (สัมพันธมิตร-ญี่ปุ่น; ๑๙๔๑-๑๙๔๕) ที่สหรัฐฯ ทั้งระบือนิวเคลียร์ที่ฮิโรชิมาและนางาซากิของญี่ปุ่น โดยระเบิดเพียง ๒ ลูก ได้ทำลายทั้งแหล่งอุตสาหกรรมสนับสนุนการสงครามและขวัญกำลังใจอย่างรุนแรง

เป็นผลการทำลายล้างที่ได้ขีดขาดจนญี่ปุ่นต้องยอมแพ้ในเวลาอันสั้น ทั้งที่สภาพทั่วไปของสงครามที่กำลังดำเนินอยู่ คือ ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเพลี่ยงพล้ำ และถูกกดดันให้ทรนถอยแล้ว ไม่ว่าอย่างไรก็ต้องแพ้ จึงเห็นได้ว่าเทคโนโลยีมีคุณค่าในการกำหนดเกมทั้งในทางเศรษฐกิจการสงครามและการได้อำนาจการเมืองในการจัดระเบียบโลกอย่างที่ไม่อาจปฏิเสธได้

ที่กล่าวมาเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าประเทศไทยยังเป็นพื้นที่ผลประโยชน์ที่คู่แข่งมหาอำนาจที่จะเข้ามาสร้างและขยายอิทธิพล โดยการเข้ามาสร้างอิทธิพลยุคนี้ได้เปลี่ยนรูปแบบไปจาก “การทูตเรือปืน : Gunboat Diplomacy” เพื่อ “เปิดตลาดการค้า” เป็นรูปแบบใหม่ คือ “ความมั่นคงแบบองค์รวม : Comprehensive Security” เพื่อ “สร้างสถาปัตยกรรมความมั่นคง : Security Architecture” ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของกิจการข้ามชาติที่หมายถึง การรวมกลุ่มกันภายใต้ความตกลงและนำเอาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติทุกเรื่องมาอยู่ในกรอบการคิดและความร่วมมือด้านความมั่นคง ที่ชาติมหาอำนาจซึ่งได้ตำแหน่งผู้นำสามารถใช้กำลังอำนาจหรือใช้อิทธิพลที่มีกีดกันคู่แข่งออกไปจากพื้นที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการทหารได้ โดยการผลักดันให้มีความเข้าใจ ความตกลง กฎเกณฑ์ กติกา และระเบียบ(โลก)ที่มีกฎเกณฑ์ (Rule-based Order) ดังนั้น บทบาทและท่าทีของการทหารเรือที่จะทำหน้าที่ป้องกันประเทศทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ อย่างได้ผลและทันต่อเหตุการณ์ ต้องมุ่งแสวงหาประโยชน์ด้านความมั่นคงทางทะเล และมีความสามารถในการพัฒนาและใช้กำลังอำนาจแห่งชาติผ่านสถาปัตยกรรมความมั่นคง ตามแนวคิด “ความมั่นคงแบบองค์รวม” โดยยึด “การมีความสามารถพึ่งพาตนเองในการป้องกันประเทศทางทะเล” เป็นหลักการ และต้องปรับปรุงตลอดเวลาเพื่อให้เข้มแข็งที่เท่าเทียม เพียงพอ และทัน่วงทีในถ่วงดุลอำนาจกับมหาอำนาจที่เข้าแผ่อิทธิพลเพื่อบังคับแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่ทางทะเลของไทย

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่เป็นสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนในยุคปัจจุบัน ยังรวมถึง โลกาภิวัตน์ ทุนนิยมเสรี และ ภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อมและกฎหมาย สภาพแวดล้อมเช่นนี้ยังทำให้พื้นที่ ผลประโยชน์ทางทะเลของไทยนั้นมิได้จำกัดอยู่เพียงแคในราชอาณาจักรไทย เท่านั้น แต่ยังรวมถึงพื้นที่ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลซึ่งภาคเอกชนของไทย สามารถไปถึงได้อีกด้วย ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติ ทางทะเลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ระบุว่ามียุทธศาสตร์มากกว่า ๒๔ ล้านล้านบาท ซึ่งย่อมมีผู้เล็งเห็นและมุ่งหวังที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญ คือ ระบบ เศรษฐกิจไทยที่ให้เอกชนเป็นผู้ประกอบการ การค้าระหว่างประเทศที่นำเข้า และส่งออกสินค้าทางทะเลมีส่วนมากกว่าร้อยละ ๙๐ โดยที่น้ำมันเชื้อเพลิง นั้น มีการขนส่งทางทะเลมากกว่าร้อยละ ๘๐ ทำให้การที่จะประเทศก้าวหน้า และรักษาผลประโยชน์ไว้ได้นั้น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องมีความแน่วแน่ ที่จะร่วมมือ ส่งเสริม และให้การปกป้องกันและกันในทุกเวทีแข่งขัน และ ต้องปรับปรุงแนวทางในการป้องกันที่ดีขึ้นอยู่เสมอ

บริบทของการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน ในสภาพแวดล้อมการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนที่ขยายขึ้น ทำให้พื้นที่ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลของไทยขยาย กว้างขึ้นด้วย และการจะชนะในการแข่งขันดังกล่าวนั้นมีการร่วมมือ การส่งเสริม และการปกป้องกันและกันระหว่างภาครัฐและเอกชน อย่าง แน่วแน่ ดังนั้น “ทหารเรือแห่งศตวรรษที่ ๒๑” จึงต้องเผชิญกับความท้าทาย ในการตีความการป้องกันประเทศทางทะเล ให้ขยายไปรวมถึงการป้องกัน ผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลและพื้นทะเลด้วย ขณะที่ระบบความมั่นคง ได้รับเอาแนวคิด “การป้องกันร่วมกัน : Collective Defense” ที่มีอยู่ ตามกฎบัตรแห่งสหประชาชาติไปสู่การปฏิบัติ ขณะที่โลกกำลังอยู่ในภาวะ ที่กำลังมีการแยกตัวและจัดกลุ่มใหม่ เช่น NATO CSTO เป็นต้น ซึ่งส่งผล ให้การตีความเรื่อง “ยุทธบริวณ : Theater” พื้นที่ปฏิบัติการ “Operation

Areas” และ “ขีดความสามารถที่พึงมี : Required Capabilities” ต้องมีวิธีและสาระที่สอดคล้องตามไปด้วย

การแข่งขันกันของชาติมหาอำนาจกระตุ้นให้ความรุนแรงปะทุขึ้น เช่น การแข่งขันระหว่างค่ายนาโต้กับรัสเซียที่ความรุนแรงปะทุขึ้นในยูเครน และมีสถานการณ์ที่กำลังคุกรุ่นที่ช่องแคบไต้หวันและในทะเลจีนใต้ ซึ่งห่างจากประเทศไทยเพียง ๑ วันเดินเรือเท่านั้น ดังนั้น มุมมองในระดับประเทศ คือ ประเทศไทยต้องมีความสามารถทั้งในการแสวงหาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลพร้อมกับการบริหารความสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจให้อยู่ในระดับที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์ร่วมกัน โดยความสามารถในการป้องกันประเทศทางทะเลและป้องกันผลประโยชน์ของชาติทางทะเลของประเทศไทย ไม่อ่อนแอจนมหาอำนาจใช้กำลังเข้าบังคับเอาผลประโยชน์ไปข้างหน้าได้ นั่นหมายความว่าเราต้องมีความพร้อมในการป้องกันประเทศทางทะเลที่เข้มแข็ง เท่าเทียม เพียงพอ และทันต่อเวลาในการสร้างดุลยภาพขณะที่ชาติมหาอำนาจเข้ามาแผ่อิทธิพลเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันให้ได้

การแข่งขันและการแผ่อิทธิพลเพื่อแสวงประโยชน์ของชาติมหาอำนาจยังมีอยู่ เพียงแต่เปลี่ยนชาติผู้เล่น เปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการ ในพื้นที่เดิม คือ ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์/อินโดจีน และในประเทศไทย ขณะที่ “ระเบียบโลก : World Order” ที่ชาติมหาอำนาจร่วมกันสร้างขึ้นไว้เป็นเครื่องมือในการจัดการผลประโยชน์ ป้องกันการที่ชาติใดชาติหนึ่งจะใช้กำลังโดยตรงกับคู่แข่งหรือเหยื่อ และปัจจุบันได้มีการพัฒนาข้อเสนอเกี่ยวกับ “แนวคิดความมั่นคงในองค์กรรวม” และ “สถาปัตยกรรมความมั่นคง” อันเป็นการรวมกลุ่มเพื่อ “ความมั่นคงร่วมกัน : Collective Security” โดยมีกรอบความตกลงที่นำเอาสิ่งที่เกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติทุกเรื่องมาอยู่ในกรอบการคิด และความร่วมมือด้านความมั่นคง ที่ชาติมหาอำนาจซึ่งได้ตำแหน่งผู้นำสามารถใช้กำลังอำนาจหรือใช้อิทธิพลที่มีกีดกันคู่แข่งกันออกไปจากพื้นที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการทหารได้ โดยการผลักดัน

ให้มีความเข้าใจ ความตกลง กฎเกณฑ์ กติกา และระเบียบ(โลก)ที่มีกฎเกณฑ์ (Rule-based Order)

การมี “แนวคิดความมั่นคงในองค์กรรวม” และ “สถาปัตยกรรมความมั่นคง” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันเพื่อร่วมกันคิดเกี่ยวกับความมั่นคงร่วมกันที่มีกฎเกณฑ์ (Rule-based & Collective Security) เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้หมายความว่า “นโยบายการทูตเรือปืน” ถูกกำจัดไปแล้วโดยสิ้นเชิง เพราะการที่มีข้อเท็จจริงปรากฏว่าบรรดาชาติมหาอำนาจยังแข่งขันสร้างกำลังรบทางเรื่อนั้น ย่อมมองบนพื้นฐานความเป็นจริงได้ว่า ระดับสถานการณ์ในมิติความมั่นคงทางทะเลได้ย้อนไปช่วงที่บรรดานักลงทุนที่ทำการค้าโพ้นทะเล ยังไม่มีกำลังรบเพียงพอที่จะตีหักเอาผลประโยชน์จากเจ้าของดินแดนได้แบบซึ่งหน้า แต่ความคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ (Globalism) ที่แพร่หลายอย่างกว้างขวาง รวมถึง “การลงทุนโดยตรงข้ามชาติ : Foreign Direct Investment (FDI)” นำไปสู่การขยายตัวและขยายอิทธิพลของ “บริษัทข้ามชาติ : Global Company” หรือ “กิจการข้ามชาติ : Global Enterprise” ซึ่งเป็น “สถานประกอบการรูปแบบใหม่” ที่สามารถเติบโตขึ้นได้อย่างต่อเนื่องภายใต้ “สถาปัตยกรรมความมั่นคงสมัยใหม่” การเติบโตภายใต้สถาปัตยกรรมนี้เสมือนการส่งสมกำลัง (proliferation of power) ซึ่งฝ่ายที่ไม่ส่งสมก็จะอ่อนแอ ซึ่งจะสลายตัวไปเมื่อถูกคุกคาม ขณะที่ฝ่ายส่งสมจะเข้มแข็งขึ้นทีละน้อยตามเวลาที่ผ่านไป หรือเข้มแข็งอย่างก้าวกระโดดในจังหวะที่มีปัจจัยเกื้อกูล ทำให้ภาพสุดท้าย คือ ฝ่ายที่มุ่งมั่นในการส่งสมความเข้มแข็งจะเป็นฝ่ายได้เปรียบเสมอ

การศึกษาเกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ระบุถึงมูลค่ากว่า ๒๔ ล้านล้านบาท ก็กล่าวได้ว่าตัวเลขผลประโยชน์เช่นนี้ ย่อมมีผู้เล็งเห็นและมุ่งหวังที่จะเข้ามามีส่วนแบ่ง ดังนั้น การที่จะประเทศก้าวหน้าและรักษาผลประโยชน์ทางทะเลเหล่านี้ไว้ได้นั้น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องมีความแน่วแน่ที่จะร่วมมือ ส่งเสริม และให้การปกป้องกันและกันในทุกเวทีแข่งขัน พร้อมกับปรับปรุงแนวทาง มาตรการ

และกำลังในการป้องกันทางทะเลที่ดีขึ้นอยู่เสมอ หากปล่อยปละละเลย หรือขาดความมุ่งมั่นในการสั่งสมและพัฒนา ก็จะไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการป้องกันประเทศทางทะเลได้ เพราะแนวทาง มาตรการ และกำลังรบทางเรือที่มีจะไม่เท่าเทียม ไม่เพียงพอ และไม่ทันทั่วถึงที่จะสร้างดุลยภาพ ซึ่งเมื่ออยู่ภาวะที่อ่อนแอกว่าและเสียเปรียบทุกด้าน การไม่ยินยอมตามข้อเรียกร้องเป็นเรื่องไร้เหตุผล ผู้เข้มแข็งจึงต้องบังคับให้ได้ผล ดังนั้น ระเบียบโลกสถาปตยกรรมความมั่นคง หรือความร่วมมือด้านความมั่นคงก็ยับยั้งฝ่ายที่เหนือกว่าไม่ให้บีบบังคับไม่ได้ “หายนะด้านความมั่นคงทางทะเล” เช่นเดียวกับกรณี ร.ศ.๑๑๒ จึงเป็นเรื่องที่เกิดซ้ำได้อีกถ้าปล่อยให้อ่อนแอและเสียเปรียบ

เมื่อเราได้เห็นแล้วว่าปัจจัยสำคัญที่เคยปรากฏในสมัยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ฯ คือ การแข่งขันของมหาอำนาจ การอยู่ในฐานะเป็นพื้นที่ผลประโยชน์ของประเทศไทย และการสั่งสมกำลังของชาติมหาอำนาจจากภายนอกยังเป็นจริง ประกอบกับปัจจัยสำคัญที่เป็นสภาพแวดล้อมของเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนในยุคปัจจุบัน ที่รวมถึงโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมเสรี และภูมิปัญญา ทำให้ขนาดของผลประโยชน์แห่งชาติขยายตัวขึ้น โดยเฉพาะผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล ซึ่งชาติมหาอำนาจสามารถเข้าถึงได้ง่ายด้วยกำลังทางเรือและความสามารถทางเทคโนโลยี ซึ่งต้องสามารถควบคุมให้ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ ขณะเดียวกันเอกชนของไทยก็มีขีดความสามารถในทางการค้า การลงทุน รวมถึงการสำรวจขุดค้นทรัพยากรทางทะเลในดินแดนโพ้นทะเลหรือนอกราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ภาครัฐต้องให้การปกป้องไม่ให้เสียหาย นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องการค้าเสรีนั้น เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงระหว่างประชาคมรัฐสมาชิก ก็มีเงื่อนไขหลายอย่างซึ่งทำให้ห่างไกลจากคำว่า เสรี โดยเป็นไปในลักษณะที่ “การค้าเสรีภายใต้ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่โลกตะวันตก หรือคู่ค้าที่มีอิทธิพล หรือมีอำนาจต่อรองมากกว่าเป็นผู้กำหนดขึ้น”

สรุป

การเข้าใจการแข่งขันของมหาอำนาจเพื่อนำโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ และการแข่งขันในโลกยุคสมัยใหม่นั้น เราสามารถย้อนไปถึงทัศนะของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ว่า “การศึกสงครามข้าง ญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ข้างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียที่แก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิดควรจะเรียนเอาไว้ก็ให้เขา อย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปเสียทีเดียว” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ทรงรับช่วงปกครองแผ่นดินในลำดับต่อมาได้ทุ่มเท ความพยายามอย่างยิ่ง ที่จะปฏิรูปสยามให้ก้าวทันโลกตะวันตกที่เปลี่ยนแปลง เข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมแล้ว แต่อุปสรรคที่มีในการร่วมกันบริหารราชการของ คณะรัฐบาลของสยามในเวลานั้น ส่งผลให้การสร้างความเข้มแข็งเพื่อ รับศึกที่จะรบกับศัตรูจากแดนไกล ยังหยุดอยู่ในจุดที่ไม่เท่าเทียม ไม่เพียงพอ และไม่ทันทั่วถึงที่จะสร้างดุลยภาพกับมหาอำนาจที่เข้ามาแผ่อิทธิพลเพื่อ กอบโกยผลประโยชน์ จนเกิดความสูญเสียอย่างร้ายแรงตามมา และมีผลให้ สยามที่เคยทรงอิทธิพลในภูมิภาคนี้ถดถอยลงกลายเป็นรัฐยากจนและ ล้าหลัง

สาระสำคัญของบทเรียนที่นำมาประยุกต์ใช้สื่อสารกับผู้ฟังในยุคเรา คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นในอดีตและไม ้ต้องการให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น ๖ ข้อ เพื่อสื่อสาร กันในวงกว้าง คือ (๑) ชาตินิหาอำนาจยังมีการแข่งขันกันเพื่อแย่งผลประโยชน์เสมอ (๒) ดินแดนของประเทศไทยยังเป็นพื้นที่แข่งขันของชาตินิหาอำนาจเพื่อ เข้ามาขยายอิทธิพลและแสวงหาผลประโยชน์ (๓) ความเสียหายในอดีต เกิดจากการที่เราไม่สามารถพึ่งพาตนเองในการป้องกันประเทศทางทะเลได้ (๔) ในการบริหารราชการแผ่นดินที่ผู้มีส่วนร่วมต้องเล็งเห็นโทษภัยที่คุกคาม และการทำทลายซึ่งก่อตัวมาจากภายนอก (๕) การที่ไม่ลงทุนลงแรงอย่าง

จริงจังก่เพื่อการป้องกันประเทศทางทะเลจะทำให้มีกำลังรบที่ไม่เท่าเทียม ไม่เพียงพอ และไม่ทันที่จะสร้างดุลยภาพกับมหาอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลจะเกิดความเสียหายร้ายแรงตามมา และ (๖) สถาปัตยกรรมความมั่นคงสมัยใหม่ เป็นเสมือนกลไกในการส่งสมกำลัง ขณะที่ฝ่ายส่งสมจะเข้มแข็งขึ้นทีละน้อยตามเวลาที่ผ่านมา หรือเข้มแข็งอย่างก้าวกระโดดในจังหวะที่มีปัจจัยเกื้อกูล ส่วนฝ่ายที่ไม่ส่งสมก็จะอ่อนแอและสลายตัวไปเมื่อถูกคุกคาม ภาพสุดท้าย คือ ฝ่ายที่ส่งสมความเข้มแข็งจะเป็นฝ่ายได้เปรียบเสมอ ดังนั้น หากเราเพิกเฉยกับสาระสำคัญ ๖ ข้อ ตามข้อสรุปบทเรียนจากการเสวนานี้ สถานการณ์ที่สร้างหายนะด้านความมั่นคงทางทะเลก็จะย้อนกลับมาเกิดขึ้นได้อีก

บรรณานุกรม

<https://commons.princeton.edu/mg/the-high-colonial-age-1870-1914/>
<https://hrh-abhakara-120anv-homecoming.com/78-days-of-hrh-abha-on-hrms-praruang/>
<https://www.britannica.com/biography/Auguste-Pavie#ref201973>,
August Pavie.
<https://www.britannica.com/place/Puducherry-union-territory-India>
<https://www.britannica.com/topic/collective-security>
https://www.ciis.org.cn/english/ESEARCHPROJECTS/Articles/202007/t20200715_3587.html
http://www.damrong-journal.su.ac.th/upload/pdf/82_4.pdf
<https://www.globalsecurity.org/military/world/war/franco-siamese.htm>,
Franco-Siamese War, 1983.
<https://www.jstor.org/stable/27800235>
<https://www.jstor.org/stable/45236517>

<http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1905/reference/frus.frus1905.i0038.pdf>, Treaty between France and Siam for the Delimitation of the Boundary between French and Siamese Territory and for the Establishment of a System of Jurisdictions.

<https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/the-second-empire-and-siam-a-brief-look-at-franco-siamese-relations-during-the-19th-century/>, The Second Empire and Siam: a brief look at Franco-Siamese relations during the 19th century.

<https://www.nsc.go.th/แนวคิดการบริหารจัดการ/>

https://thesiamsociety.org/wp-content/uploads/2011/04/JSS_099_0p_Smithies_CorailFrenchArmyAndSiam.pdf, The French Army and Siam, 1893-1914.

ENDNOTES

๑. พอนดิเชอร์รี (ปัจจุบัน พุดูเชอร์รี) เมืองชายฝั่งตะวันออกของอินเดีย ตั้งขึ้นโดย บ. French East India ในปี พ.ศ.๒๒๑๗ (ค.ศ.๑๖๗๔) ในปี พ.ศ.๒๓๒๑ และ ๒๓๓๖ (ค.ศ.๑๗๗๘ และ ๑๗๙๓) ถูกอังกฤษยึดครอง แล้วส่งคืนให้ฝรั่งเศสในปี พ.ศ.๒๓๕๙ (ค.ศ.๑๘๑๖) หลังจากนั้น ทั้ง ๒ จักรวรรดิ มีการทำความเข้าใจระหว่างกัน
๒. การครอบครองคาบสมุทรมาลายูของมหาอำนาจตะวันตก <http://www.cutl.chula.ac.th/triresearch/malau/malau.html>
๓. อานามสยามยุทธ์ <https://mgronline.com/online/section/detail/9640000118115>
๔. Chisholm, Hugh. ed. (1911). "Annam". Encyclopaedia Britannica. Vol. 2 (11th ed.). Cambridge University Press. pp. 61–63.
๕. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชนาวิสมาคมแห่งกรุงสยาม ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๗ เพื่อดำเนินการเรียไรเงินสำหรับจัดหาเรือรบ และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าพระยาอภัยราชามาหา ยุติธรรมธร (ม.ร.ว.ลพ สุทัศน์) เป็นสภานายกและเหรียญกษา การนี้ พระราชทานพระ

ราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ๘๐,๐๐๐ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ๔๐,๐๐๐ บาท
พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการออกทุนถวายในงานพระราชพิธีอภิเษก
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เหลือจากการใช้จ่าย ๑๑๖,๓๒๔ บาท
รวมเงินเรียไร่ทั่วประเทศ เป็นเงิน ๓,๕๑๔,๖๐๔ บาท ๔ สตางค์ (ที่มา: ศิลปวัฒนธรรม)

PTTEP Commits to Net Zero Greenhouse Gas Emissions by 2050

PTT Exploration and Production Public Company Limited (PTTEP) operates with consideration to create the right balance of business, social and environmental aspects. We take part in solving global warming issues and therefore set forth to achieve Net Zero Greenhouse Gas (GHG) Emissions by 2050 through our “EP Net Zero 2050” concept.

Exploring for Lower Carbon E&P Portfolio

Our exploration and production portfolio is managed to transform PTTEP into a lower-carbon organization. New projects with an emphasis on natural gas and greenhouse gas intensity are factored into the investment decision-making process.

Production and Planet in Balance

We pursue the development of technology to reduce GHG emissions, energy and production efficiency improvement, application of renewable energy in operations, as well as emissions offsetting through the planting of trees in forests and mangroves to increase the natural carbon sink.

NET ZERO 2050

Scan to watch
EP Net Zero 2050 VDO

www.pttep.com

นโยบายและการดำเนินการ
ของกองทัพฝรั่งเศสต่อสยาม
ในช่วงปี ค.ศ.๑๘๙๓-๑๙๐๕

โดย นาวาเอก ดร.ณัฏฐ์ ทิพนันท์

นโยบายและการดำเนินการของกองทัพฝรั่งเศส ต่อสยามในช่วงปี ค.ศ.๑๘๙๓ - ๑๙๐๕

คำนำ

สำนักประวัติศาสตร์กระทรวงกลาโหม (Historical Service of the Defense Ministry: HSD, ฝรั่งเศส the Service Historique de le Defense) เป็นที่เก็บรักษาข้อมูลของกระทรวงการสงครามและทหารเรือ ฝรั่งเศส มีรายละเอียดเกี่ยวกับนายทหารฝรั่งเศสที่เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วย ในปี ค.ศ.๑๘๙๓ รายงานจากผู้บัญชาการทหารอินโดจีนที่มีไปถึงกระทรวงการสงครามและจนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประวัติของหน่วยทหารที่ส่งไปประจำการในตะวันออกไกล และรายงานการติดต่อทางการปกครอง ทำให้ได้เห็นปัญหาการป้องกันอาณานิคมอินโดจีนที่อยู่โดดเดี่ยวท่ามกลางคู่แข่งตะวันตกได้ชัดเจน บางรายงานระบุประวัติที่น่าสนใจของบรรดานายทหาร และเจ้าหน้าที่อาณานิคมฝรั่งเศสที่มีบทบาทสำคัญในวิกฤต ค.ศ.๑๘๙๓ จนถึง ค.ศ.๑๙๐๔ ที่ฝรั่งเศสถอนตัวจากปากน้ำจันทบุรี

เรื่องเกี่ยวกับวิกฤตฝรั่งเศส-สยาม ๑๘๙๓ (ร.ศ.๑๑๒) การบุกฝ่าเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาของเรือปืนฝรั่งเศสภายใต้การยิงของสยาม จนถึงสนธิสัญญาเดือนตุลาคม ๑๘๙๓ ที่สยามต้องสละสิทธิเหนือดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศสนั้นเป็นที่รับรู้ทั่วไป แต่ไม่มีใครมีการเขียนเรื่องการปฏิบัติการทางบกระหว่างกองทัพของฝรั่งเศสกับกำลังของสยามบริเวณน้ำตกคอน บริเวณรอยต่อระหว่างลาว-กัมพูชา ที่อยู่เหนือน้ำสตั้ง-ตรง ขึ้นไป

หรือจากการส่งกำลังเข้ายึดป้อมปากน้ำจันทบุรีไว้จนถึงปี ๑๙๐๕ เรื่องที่ไม่มีคนบอกเล่าเหล่านี้ นอกจากจะสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของสยามแล้วยังสะท้อนแก่นหลักนิยมการยึดอาณานิคมของฝรั่งเศส ที่นำแนวปฏิบัติมาจากการยึดดินแดนและปราบปรามการลุกฮือที่ตั้งเกี่ยวมาปรับใช้ในจักรวรรดิฝรั่งเศส ประกอบด้วย การใช้กำลังรบพื้นเมือง การผสานการเมืองกับการทหาร การให้อำนาจฝ่ายพลเรือนอยู่เหนือฝ่าย ในการขยายและดูแลอาณานิคม

บทความนี้ นำเสนอต่อผู้อ่านว่าฝ่ายอินโดจีนฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดูแลอาณานิคมโพ้นทะเลได้มองการปฏิรูปประเทศของสยามอย่างไร ผู้เรียบเรียงนำบทความต้นทางมาปรับปรุงเนื้อหาและเพิ่มรายละเอียดบางประการโดยรักษาสาระสำคัญไว้ทั้งหมด และทำให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นด้วยการเน้นที่กลไกและเครื่องมือสำคัญ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ภูมิประเทศสำคัญ การสู้รบและการปฏิบัติการครั้งสำคัญ ประเด็นการตกลงใจเชิงนโยบายที่สำคัญในการปรับปรุงการบริหารจัดการของข้าหลวงใหญ่ ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญต่อการที่อินโดจีนมีพลังเพียงพอในการรุกเข้ามาเอาชนะสยาม รวมถึงการจัดทำรายงานประเมินสถานการณ์ในเชิงยุทธศาสตร์จากมุมมองฝรั่งเศสต่อสยาม ญี่ปุ่น และจีน และวิเคราะห์อนาคตในระยะยาวของดินแดนอาณานิคมอินโดจีนฝรั่งเศส ผู้ที่สนใจต้นฉบับภาษาอังกฤษที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสอาจย้อนกลับไปได้ตามที่ระบุไว้ตามที่มาของบทความนี้

กลไก บุคคล และภูมิประเทศสำคัญ

French Chamber of Deputies ในห้วงปี ค.ศ.๑๘๗๕-๑๙๔๐ ยุคสาธารณรัฐที่ ๓ เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐสภาฝรั่งเศส ได้มาจากการเลือกตั้ง เมื่อรวมกับวุฒิสภาจะเรียกว่า สมัชชาแห่งชาติ (อังกฤษ: National Assembly, ฝรั่งเศส: Assemblée nationale) ทำหน้าที่เลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

หน่วยสำรวจดินแดนลุ่มน้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong expedition) หน่วยที่ข้าหลวงใหญ่อินโดจีนฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong) แต่ละหน่วยจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่อาณานิคม ปกติมีนายทหารยศร้อยเอกเป็นผู้บังคับบัญชากำลังทหารประมาณ ๑๐๐ นาย

Linh-co^๑ กองกำลังกึ่งทหารที่จัดตั้งโดย พอล เบิร์ท (Paul Bert) ในปี ค.ศ.๑๘๘๖ และต่อมาถูกปฏิรูปปรับเปลี่ยนเป็น “ตำรวจชุมชน” ตามคำสั่งข้าหลวงใหญ่เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๘๘ โดยพอล เบิร์ท กำหนดว่ากำลังกึ่งทหารควรนี้ รวมถึงส่วนแยกในบังคับบัญชาของจำพื้นเมือง (Phoquam) และอีก ๒๔ กองร้อย แบ่งมอบให้กับข้าหลวงจังหวัด หรือ รองข้าหลวงจังหวัด บังคับบัญชาโดยร้อยโทชาวฝรั่งเศส นายทหารชำนาญการ (warrant officer) และชั้นประทวน ๔ นาย นายทหารสัญญาบัตร และนายทหารประทวนฝรั่งเศสจัดเป็นกลุ่มพิเศษ แต่มีสิทธิที่จะเลื่อนตำแหน่งได้ ทหารพื้นเมืองสรรหาจากหมู่บ้านตามกฎหมายของอันนัม โดยให้ผู้ใหญ่บ้านจัดสรรมาตามจำนวนที่ขึ้นทะเบียนไว้ และเพื่อตัดข้อกังวลของกองทัพว่ากองกำลังพื้นเมืองจะกลายเป็นกองทัพคู่ขนาน ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๘๗ จึงมีข้อกำหนดว่า “เป็นตำแหน่งในการกิจที่ไม่เหมาะสมกับกองทัพโพ้นทะเลไม่ได้รับรู้โดยทั่วไป เพื่อความเข้มแข็งในงานตำรวจ และการปกครอง นี่เป็นกำลังตำรวจ” และมีคำสั่งเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๘๘ เปลี่ยนผู้บังคับหมวดยศร้อยโทให้เป็นสารวัตร และเปลี่ยนนายทหารชั้นประทวนเป็นนายดาบตำรวจ (gardes principaux) หน่วยตำรวจชุมชน แบ่งกำลังฐานละ ๒๕, ๕๐ หรือ ๑๒๕ นาย และมีตำรวจชั้นนายดาบตำรวจ ๑, ๒ หรือ ๕ นาย ทำหน้าที่เจ้าพนักงาน แต่ละท้องที่มีสารวัตร ๑ นาย ทำหน้าที่ตรวจตราระเบียบวินัยและการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องในแต่ละฐาน โดยตรวจสอบอย่างน้อยเดือนละครั้ง

ข้าหลวงใหญ่ลาเนซซอง (Jean Marie Antoine de Lanessan) เป็นอดีตแพทย์ทหารเรือ และสมาชิกสภาบัญญัตินครปารีส (Paris deputy) ได้รับแต่งตั้งเป็นข้าหลวงใหญ่ปกครองอินโดจีน เขามีบทบาทอย่างสูงในการแก้ปัญหาการบริหารอินโดจีนและนำพารัฐบาลอินโดจีนรอดพ้นจากภาวะขาดแคลนปรับปรุงระเบียบงานบริหารราชการทั้งฝ่ายพลเรือนและทหาร และออกนโยบายที่นำไปสู่ขยายอำนาจของฝรั่งเศส (จักรวรรดิฝรั่งเศส) ในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน รวมถึงการเรียกร้องดินแดนจากสยามด้วย ผลงานของเขาได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักนิยมการขยายและปกครองดินแดนอาณานิคมในด้านปฏิบัติการทางทหารมีการพัฒนาหลักนิยมการสงครามอาณานิคมของ Gallieni & Lyautey ขึ้นใช้ในจักรวรรดิฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๘๙๙-๑๙๐๒ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงทหารเรือ^๒

อเล็กซองเดร ริบอต (Alexandre Ribot) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศสอ้างสิทธิเหนือดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงทั้งหมดในนามจักรวรรดิอันนัม เป็นนโยบายที่นำไปสู่การอ้างสิทธิ์เพื่อครอบครองลุ่มแม่น้ำโขงและเปิดทางเข้าสู่จีนตอนใต้และการมีกรณีพิพาทกับสยาม

นายออกุส ปาวิ (Monsieur Auguste Pavie) ราชทูตฝรั่งเศสผู้มีอำนาจเต็ม/กรุงเทพฯ เป็นผู้มึบทบาทสูงมากในการขยายเขตอิทธิพลของฝรั่งเศสเข้ามายังฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง ใช้โอกาสหลังจากกบฏจีนในเดียนเบียนฟูยอมจำนน ผลักดันกำลังสยามจากหัวพันห้าทั้งหก และจากการปะทะกันของกำลังรบฝ่ายสยามกับกองกำลังของเจ้าหน้าที่อาณานิคมของฝรั่งเศสบริเวณคอนพะเพ็ง และเกาะโคน เขาก็ฉวยโอกาสใช้กลยุทธ์การทูตติดอาวุธเพื่อสร้างเงื่อนไขในการเรียกร้องเอาดินแดนลาวและกัมพูชาไปเป็นของจักรวรรดิฝรั่งเศสได้สำเร็จ^๓

ร้อยเอกออกุสแตง เจราร์ด (Captain Augustine Gerard) อยู่ในอินโดจีนร่วมสมัยกับร้อยเอกปิแยร์ โตเรอ และร้อยเอกอดัม เดอ วิลลีเย่

และเรียนรู้นับเดียวกัน ในปี ค.ศ.๑๘๘๕ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการยึดป้อมปากน้ำจันทบุรี เข้ารับราชการทหารบกอาณานิคมฝรั่งเศสและถูกส่งมาตั้งเกี่ย สังกัดกรมไรเฟิลตั้งเกี่ยที่ ๓ (3rd Tonkinese Rifle Regiment) แล้วย้ายกลับไปทำงาน ๓ ปี ที่กระทรวงทหารเรือในปารีส เขาย้ายกลับมาอินโดจีนในปี ค.ศ.๑๘๙๒ ตำแหน่งนายทหารคนสนิทของนายพล ดูเชมิน (General Auguste Duchemin) ผู้บัญชาการกองพลน้อยที่ ๒ ด้วยผลสำเร็จที่จันทบุรีในปี ค.ศ.๑๘๙๓ เขาได้รับเลื่อนยศไปอยู่ในระดับผู้บังคับกองพัน เขาอยู่จันทบุรี ๑ ปี ก็ได้รับตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายเสนาธิการของนายพลกัลลีเยนี (General Joseph Gallieni, ต่อมาเป็นรัฐมนตรีกระทรวงสงครามปลายปี ๑๙๑๕ : ผู้เรียบเรียง) ในมาดากัสการ์ ในปี ค.ศ.๑๘๙๔ และมีประวัติการทำงานที่ยอดเยียม ซึ่งได้บันทึกถึงเขาว่า “มีความคิดอิงอุดมคตินิยมสูง ไม่ค่อยยึดหยุ่น ท่าทีเย็นชา ซ่อนความรู้สึก ขาดเสน่ห์ มีพลังความริเริ่ม มีความสงบและแน่วแน่มายาว” เกรราร์ตเป็นพลจัตวา ในปี ค.ศ.๑๙๐๙ และเป็นพลตรี ในปี ค.ศ.๑๙๑๒ เป็นผู้บัญชาการกองทัพที่ ๑ (1st Army) ในปี ค.ศ.๑๙๑๖ และเป็นผู้บัญชาการกองทัพที่ ๘ (8th Army) ในปี ค.ศ.๑๙๑๗-๘ เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุที่เมืองลอเรน

ร้อยเอกปิแยร์ โทเรอ (Captain Pierre Thoreux) เกิดปี ค.ศ. ๑๘๕๖ เป็นนาวิกโยธิน ในปี ค.ศ.๑๘๘๔ ได้รับประกาศนียบัตรผู้เชี่ยวชาญภาษาเวียดนาม ในปี ค.ศ.๑๘๘๕ เขาเป็นผู้บังคับกองร้อยไรเฟิลอินันัมที่ ๑๐ ที่เป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมการจัดหน่วยสำรวจดินแดนแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong expedition) ของฝรั่งเศสตามนโยบายของข้าหลวงใหญ่ลานเซซอง บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระยะการริเริ่มปฏิบัติการขยายอำนาจของฝรั่งเศส เขาลงเรือที่ซาเดก (Sa Dec) ในเขตเวียดนามใต้ ขึ้นไปตามลำแม่น้ำโขงจนถึงสตึง-ตรง ถูกฝ่ายสยามจับเป็นเชลย พร้อมยุทธโศภนกรรมรายงานของเขาต่อกรณีที่ถูกจับเป็นเชลย เป็นบันทึกยาวด้วยสำนวนที่ไม่เป็นทางการ สะท้อนความคับแค้น มีอคติรุนแรง ถ้อยคำเหยียดเผ่าพันธุ์ผิวเหลือง

ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong) หมายถึง พื้นที่ตั้งแต่ บริเวณคอนพะเพ็งบริเวณรอยต่อระหว่างลาว-กัมพูชา ที่อยู่ทางเหนือของ สติง-เตรง ผ่านบริเวณคอนพะเพ็ง ขึ้นไปตามลำแม่น้ำโขง จนอาจถึงตอนใต้ ของจีน เป็นพื้นที่สำรวจใหม่เพื่อขยายอิทธิพลของฝรั่งเศส

อินโดจีนฝรั่งเศส ประกอบด้วย ตังเกีย (เวียดนามตอนเหนือ) อันนัม (เวียดนามตอนใต้) ลาว เขมร และสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ภายหลังกรณี พิพาทฝรั่งเศส-สยาม (กรณี ร.ศ.๑๑๒) ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของ รัฐบาลอินโดจีน

หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก (ค.ศ.๑๘๙๐) เป็นส่วนหนึ่งของหัวเมือง อีสาน แต่เดิมไม่ใช่ทั้งหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก หรือรัฐบริวาร และ ไม่เคยถูกนับว่าเป็นประเทศราชของกรุงเทพฯ หลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์ เมืองขึ้นของเวียงจันทน์ทางภาคอีสานก็ถูกโอนให้ขึ้นตรง ต่อกรุงเทพฯ แต่พอถึงรัชกาลที่ ๔ สภาพการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยน ไปมาก และอันตรายจากชาติตะวันตกก็คุกคามสยามโดยตรงทั้งจากอังกฤษ ทางใต้ ในปี ค.ศ.๑๘๖๒ (พ.ศ.๒๔๐๕) และจากฝรั่งเศสทางด้านลาวและ เขมร ในปีเดียวกันนั้นเป็นต้นมา (วุฒิชัย ๒๕๒๐) ในปี ค.ศ.๑๘๘๒ (พ.ศ. ๒๔๒๕) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๕ โปรดฯ ให้ตั้งข้าหลวงไปประจำที่เมืองจำปาศักดิ์แล้ว แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาอย่าง มีประสิทธิภาพได้ ต่อมาในปี ค.ศ.๑๘๙๐ (พ.ศ.๒๔๓๓) โปรดฯ ให้จัดการ บริหารราชการปกครองหัวเมืองอีสานขึ้นใหม่ ดังนี้

- หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก ประกอบด้วยเมืองสำคัญ เช่น จำปาศักดิ์ สีทันดร สุรินทร์ เดชอุดม ฯลฯ แรกเริ่มมีพระพิศณุเทพ (ช่วง) เป็นข้าหลวง
- หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยเมืองสำคัญ เช่น อุบลฯ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ฯลฯ แรกเริ่มมี พระยาราชเสนา (หัต ไกรฤกษ์) เป็นข้าหลวง

- หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ประกอบด้วยเมืองสำคัญ เช่น หนองคาย นครพนม สกลนคร ขอนแก่น ฯลฯ แรกเริ่มมีพระอนุชิตบริหาร (จันทร์) เป็นข้าหลวง ซึ่งภายหลังโปรดฯ ให้กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นข้าหลวง หัวเมืองลาวพวนที่เมืองหมากแข้ง (อุดรธานี)

- หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง ประกอบด้วยเมืองสำคัญ เช่น นครราชสีมา พินาย ชัยภูมิ ขอนแก่นบางส่วน ฯลฯ แรกเริ่มมีพระพิเรนทรเทพเป็นข้าหลวง

หัวเมืองลาวทั้ง ๔ นี้ แรกเริ่มให้ขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ที่นครจำปาศักดิ์ ซึ่งก็คือ พระยาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น ศรีเพ็ญ) มีที่ทำการอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๒๓ (ค.ศ.๑๘๘๐) ต่อมาโปรดฯ ให้ผนวกเมืองลาวตะวันออกกับหัวเมืองลาวตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกันเป็น “หัวเมืองลาวกาว” ยกฐานะเมืองจำปาศักดิ์ขึ้นเป็นนครจำปาศักดิ์ ในปี พ.ศ.๒๔๒๔ (ค.ศ. ๑๘๘๑) โปรดฯ ให้กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงหัวเมืองลาวกาว มีที่ทำการอยู่ที่นครจำปาศักดิ์ ต่อมาได้ย้ายที่ทำการมาตั้งที่เมืองอุบลราชธานี และต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๔๓๖ (ค.ศ.๑๘๙๓) จึงได้โปรดฯ ให้กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นข้าหลวงหัวเมืองลาวกาว

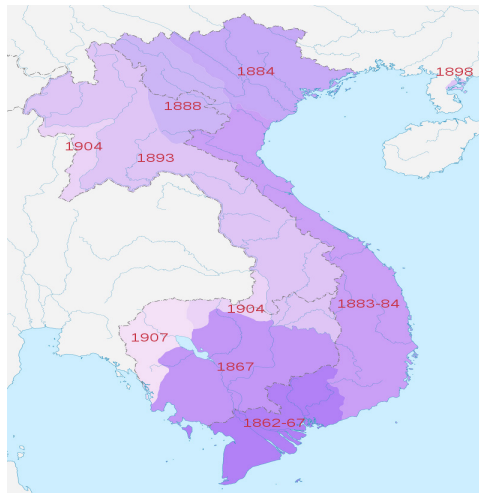
ภาพรวมของกรณีพิพาทฝรั่งเศส-สยาม

ในปี ค.ศ.๑๘๕๘ (พ.ศ.๒๔๐๑) ฝรั่งเศสเริ่มโจมตีอันนัม ต่อมาในปี ค.ศ.๑๘๖๒-๖๗ (พ.ศ.๒๔๐๕-๒๔๑๐) บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง และได้กัมพูชาเป็นรัฐในอารักขา (protectorate) ในปี ค.ศ.๑๘๘๔ (พ.ศ. ๒๔๒๗) ยึดตั้งเกี๋ยและอันนัมเป็นอาณานิคม ในปี ค.ศ.๑๘๘๘ (พ.ศ.๒๔๓๑) ปรากฏบฏจีนที่เถียนเปียนฟู และถือโอกาสผลักดันสยามออกจากหัวพันห้าทั้งหก กรณีพิพาทในปี ค.ศ.๑๘๙๓ (พ.ศ.๒๔๓๖) ที่เกิดขึ้นบริเวณตอนใต้ของลาว และปากแม่น้ำเจ้าพระยา-กรุงเทพฯ ส่งผลต่อการอ้างสิทธิ์และอิทธิพลในพื้นที่ทั้งหมดของลาว ภาคตะวันตกและภาคเหนือของเขมร ซึ่งเป็นประเทศราชที่อยู่ใต้อิทธิพลของสยาม โดยจันทบุรี-ตราด เป็นพื้นที่

ซึ่งได้รับผลกระทบจากการยึดครองไว้เป็นหลักประกันในช่วงที่มีการบังคับใช้สนธิสัญญา รวมระยะเวลาที่ฝรั่งเศสใช้ความพยายามในการตั้งอาณานิคมในตะวันออกไกล จาก ค.ศ.๑๘๕๗ (พ.ศ.๒๔๐๑) ถึง ค.ศ.๑๙๐๗ (พ.ศ. ๒๔๕๐) เป็นเวลา ๔๙ ปี

ข้อพิพาทระหว่างฝรั่งเศสและสยาม มีที่มาจากสถานะของราชอาณาจักรลาวซึ่งตั้งคร่อมสองฝั่งแม่น้ำโขงและมีพินธะอยู่กับสยาม ฝรั่งเศสไม่อาจใช้วิธีจักรวรรดินิยมแบบดื้อๆ แต่ต้องหาพื้นฐานทางศีลธรรมและกฎหมายรองรับการขยายการอ้างสิทธิ์ในลุ่มแม่น้ำโขง โดยอ้างว่าสยามแย่งสิทธิ์ของฝรั่งเศสจากจักรวรรดิอันนัมและกัมพูชาที่มีเหนือพื้นที่ทางตะวันตกของเทือกเขาอันนัม นายปาวีมีปัญหในการรวบรวมหลักฐานให้พอพิสูจน์การอ้างสิทธิ์ เพราะรัฐบาลสยามจับตาใกล้ชิดแต่อยู่ห่างจากลาวและการต้อนรับที่ลาวให้แก่กษัตริย์ชาวฝรั่งเศส

กรณีพิพาทฝรั่งเศส-สยามในปี ค.ศ.๑๘๙๓ ถือว่าเป็นช่วงสำคัญที่ทำให้ฝรั่งเศสยึดดินแดนลาวไปทั้งหมด รวมถึงแคว้นหลวงพระบาง-ไชยบุรี ภาควะวันตกและภาคเหนือของเขมร การใช้กลยุทธ์ “การทูตติดอาวุธ” หรือ “การทูตเรือปืน” กับสยามนั้นเป็นส่วนสุดท้ายของแผนการขยายดินแดนฝรั่งเศสในตะวันออกไกล ตามภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ การขยายตัวของอินโดจีนฝรั่งเศส จากปี ค.ศ.๑๘๖๒ – ๑๙๐๗
ที่มา : Rivers of Southeast Asia - blank map.svg French Indochina expansion.jpg

วันที่ ๒๖ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๙๑ นายอเล็กซองเดร ริโบต์ (Alexandre Ribot) รัฐมนตรีต่างประเทศ ได้แถลงหลักการอ้างสิทธิ์ในนามจักรวรรดิอันนัมเหนือดินแดนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงทั้งหมด (Tuck ๑๙๙๕: ๙๖) ต่อสภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศส (French Chamber of Deputies) ที่ต้องการครอบครองลุ่มแม่น้ำโขงและเปิดทางเข้าสู่จีนตอนใต้ ถึงแม่น้ำปาวี จะเห็นว่ามันเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแม่น้ำโขงในอาณานิคมแห่งตะวันออกไกลให้เป็นเสมือนแม่น้ำไนล์แบบอียิปต์ แต่นักการเมืองฝรั่งเศสเชื่อว่า ด้วยความเจริญทางน้ำ ทางการเมือง และเศรษฐกิจที่มีมายาวนานจะเอาชนะสยามได้

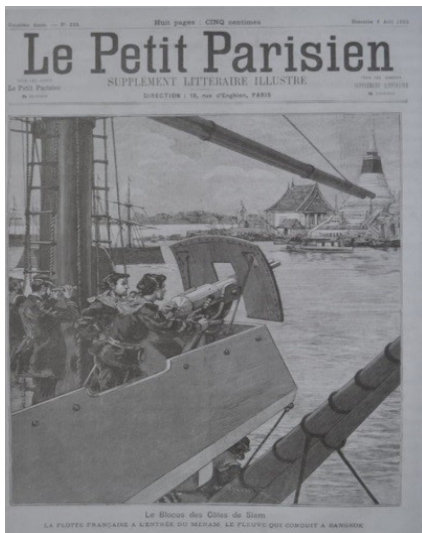
รัฐบาลสยามมีปฏิกิริยาในทันทีต่อการที่ฝรั่งเศสอ้างสิทธิ์ และเน้นย้ำถึงธรรมชาติอันยาวนานของอำนาจการปกครองที่สยามมีเหนือดินแดนลาว ข้าหลวงชั่วคราวที่ส่งไปลาวในทศวรรษ ๑๘๗๐ เปลี่ยนเป็นตำแหน่งถาวรตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ ๑๘๘๐ ในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ นายปาวีได้รับผลสำเร็จเรื่องการยอมจำนนของกลุ่มกบฏจีนทางตะวันตกเฉียงเหนือของภูมิภาคต่งเกีย เขาฉวยโอกาสนั้นผลักดันกองกำลังของสยามที่ได้ประโยชน์จากการมีอยู่ของกลุ่มกบฏจีนไปถึงเมืองแฉง (เดียนเบียนฟู : Dien Bien Phu)

นายปาวีก็เสียสายที่รัฐบาลฝรั่งเศสอ้างสิทธิ์เฉพาะฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ทำให้ได้ดินแดนลาวไปไม่สมบูรณ์ แต่รัฐบาลฝรั่งเศสนั้นมีเจตย์ในการเสนอเรื่องนี้ต่อประชาชนในแบบที่จะได้รับเสียงสนับสนุน ซึ่งการเปรียบเทียบสิ่งที่กำลังจะกลายเป็นลาวกับอัลซาสและลอเรนที่เยอรมนียึดไป และเทียบแม่น้ำโขงกับแม่น้ำไรน์นั้นก็เป็ภาพง่าย ๆ ที่ไปกระตุ้นภาพจำความบอบช้ำของคนฝรั่งเศสที่ได้รับจากสงครามกับเยอรมนีในปี ค.ศ. ๑๘๗๐

ในปี ค.ศ. ๑๘๙๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่งตั้งเชื้อพระวงศ์ให้เป็นผู้แทนถาวรดูแลแขวงจำปาสัก หนองคาย และนครราชสีมา (Tuck ๑๙๙๕: ๘๓) โดยคนสำคัญ คือ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงประจำอยู่ที่นครจำปาสัก ซึ่งระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๙๒-๓ มีเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้น แล้วทูตฝรั่งเศสสามารถฉวยโอกาสใช้ประโยชน์ทางการเมือง

ได้โดยไม่ต้องลงแรงค้นหาเอกสารเก่าๆ มายืนยันอำนาจอธิปไตยของ จักรวรรดิอันนัมเหนือดินแดนลาวอีกต่อไป ในสายตาฝรั่งเศสนั้น มันมีความ สำคัญตรงที่เป็นข้อพิสูจน์ถึงเจตนาร้าย ปฏิกริยารุนแรงโดยไม่ระวังอิทธิพล ของฝรั่งเศสที่กำลังเพิ่มพูนขึ้นในลาว ลักษณะเช่นนี้เข้าทางให้ฝรั่งเศสทิ้ง ไฟตาย โดยในวันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๘๙๓ นายปาวี ได้เป็นราชทูตฝรั่งเศส ประจำกรุงเทพฯ ได้ยื่นขอสัมปทานพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง รัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิเสธไปตามการถวายนำของที่ปรึกษาต่างชาติ คือ นายโรแลง- แจควีมินส์ (Rolin-Jaequemyns) นักกฎหมายชาวเบลเยียม และนายเฮนรี โจนส์ (Henry Jones) ทูตชาวอังกฤษ

รัฐบาลอินโดจีนยึดที่ทำการของสยามบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๘๙๓ สยามแย่งคืนไปได้ และยึดที่มันอยู่บนดอนสม (Don-Som) ในวันที่ ๑๓-๑๔ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ “การแสดงกำลัง ทางเรือแบบพอประมาณด้วยเรือปืน ๒ ลำ” ก็ทำให้เรื่องจบลง เมื่อป้อมปืน สยามที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยายิงเรือของฝรั่งเศสในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ เรือปืนฝรั่งเศสฝ่าแนวป้องกันเข้ามาทอดสมอที่หน้าสถานกงสุล กลางกรุงเทพฯ ต่อมาในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ รัฐบาลฝรั่งเศส ยื่นคำขาดให้รัฐบาลสยามยอมรับรองสิทธิของจักรวรรดิอันนัมเหนือดินแดน ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และต้องถอนตัวออกไปภายใน ๑ เดือน วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๕ แห่งสยามทรงยอมรับคำขาดนั้น นี่จึงกลายเป็นจุดเริ่มของการผนวก ดินแดนลาวโดยรัฐบาลอินโดจีน ตามสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม ลงวันที่ ๓ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ในการนี้ ฝ่ายฝรั่งเศสได้เข้ายึดเมืองท่าจันทบุรีไว้เป็น หลักประกัน และถอนกำลังไปในวันที่ ๔ มกราคม ค.ศ.๑๙๐๕

ภาพที่ ๒ ภาพข่าวการรุกรานกรุงเทพของเรือรบฝรั่งเศส
ที่มา : Le Petit Parisien, 6 Aug 1893

ภาพที่ ๓ ภาพข่าวการบังคับในหลวงรัชกาลที่ ๕ ทำสนธิสัญญา
ที่มา : PUNCH, 14 October 1893

ภาพรวมกองทัพอินโดจีนฝรั่งเศสและการต่อต้านในดงเกีย-อันนัม และกัมพูชา

ช่วงที่วิกฤตฝรั่งเศส-สยาม ค.ศ. ๑๘๙๓ ปะทุขึ้นนั้น รัฐบาลอินโดจีนได้ใช้ทรัพยากรทั้งหมดไปเพื่อการปราบปรามความไม่สงบในดงเกีย เป็นปัญหาความไม่สงบที่เรื้อรังมาตั้งแต่สงครามฝรั่งเศส-จีน ในปี ค.ศ. ๑๘๘๔-๕ แม้ผ่านมือข้าหลวงใหญ่หลายคนก็ไม่มีใครยุติปัญหาได้ การเงินของอาณานิคมอินโดจีนกำลังย่ำแย่ จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๘๙๑ ข้าหลวงใหญ่

คนใหม่ คือ Jean Marie Antoine de Lanessan (ต่อจากนี้เรียก
นายลานเนสซอง หรือข้าหลวงใหญ่) ก็เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ มาตรการ
ที่นำมาใช้เมื่อรับหน้าที่ทำให้โครงการปราบปรามการก่อความไม่สงบดีขึ้นมาก
จนคาดว่าจะสำเร็จได้ในอีก ๓ ปี ซึ่งประเด็นนี้เห็นได้ชัดในปีต่อ ๆ ไป และ
ตั้งเกี่ยเป็นเสมือนห้องทดลองยุทธศาสตร์อาณานิคมตามหลักนิยมสงคราม
อาณานิคมของกาลลีเยนีและลียอเต้ (Gallieni & Lyautey จาก Bugeaud,
Gallieni, Lyautey: The Development of Colonial Warfare : ผู้เรียบเรียง)
เป็นต้นแบบที่โด่งดังและได้รับความสำเร็จดียิ่ง เจ้าหน้าที่อาณานิคมซึ่งได้รับ
การฝึกอบรมตามมาตรการภายใต้หลักนิยมนี้ ก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในเดือน
เมษายน ค.ศ.๑๘๙๓ ต่อกรณีการรบที่แม่น้ำโขง และในกลางเดือนสิงหาคม
ค.ศ.๑๘๙๓ ต่อกรณีการยึดป้อมปากน้ำจันทบุรี ที่ฝรั่งเศสยึดไว้เป็นหลัก
ประกัน จนสิ้นสุดในปี ค.ศ.๑๙๐๕

หลักนิยมเรื่องอาณานิคมใหม่ เน้นว่าปฏิบัติการทางทหารไม่ถูก
แยกออกจากการบริหารราชการพลเรือน ทั้งสองเรื่องต้องให้อยู่ใต้ความ
รับผิดชอบของผู้นำคนเดียว ขึ้นอยู่กับบริบทของท้องถิ่นว่าจะเป็นพลเรือน
หรือทหาร ในปี ค.ศ.๑๘๘๗ ฝรั่งเศสได้จัดตั้งรัฐบาลอาณานิคมอินโดจีน
แบ่งพื้นที่เป็น ๒ ส่วน คือ รัฐในอารักขาอันนัม-ตังเกี๋ย (ภาคเหนือ) และ
อาณานิคมโคชินจีน (ภาคใต้) ข้อขัดแย้งระหว่างข้าหลวงใหญ่กับผู้บัญชาการ
ทหารฝรั่งเศสได้ยุติลง กฎฎีกาลงวันที่ ๒๑ เมษายน ค.ศ.๑๘๙๑ ระบุ
ความรับผิดชอบข้าหลวงใหญ่และผู้บัญชาการทหารเพื่อป้องกันทั้งอาณานิคม
โดยข้าหลวงใหญ่มีฐานะ “ผู้มีอำนาจเต็มของสาธารณรัฐในอินโดจีนฝรั่งเศส”
มีผู้ช่วย คือ รองข้าหลวงแห่งโคชินจีน ประมุขแห่งแคว้นอันนัม (ฝรั่งเศส :
Residents Superieurs) ราชอาณาจักรกัมพูชาและแคว้นตังเกี๋ย รวมถึง
ผู้บัญชาการทหารในอินโดจีน ข้าหลวงใหญ่รับผิดชอบความมั่นคงและการ
ป้องกันอาณานิคม บังคับบัญชากำลังทางบกและทางทะเลที่ส่งไปประจำการ
ที่นั่น การใช้กำลังทหารต้องได้รับอนุมัติข้าหลวงใหญ่ การปฏิบัติการ

มอบให้อยู่ในอำนาจของผู้บัญชาการทหาร ซึ่งต้องรายงานต่อข้าหลวงใหญ่ (Lanessan; ๑๘๙๕: ๓๕๕-๓๕๗)

นายลานเนสซอง สมาชิกนิติสภาบัญญัตินครปารีส (Paris deputy) และอดีตแพทย์ทหารเรือ ได้รับแต่งตั้งเป็นข้าหลวงใหญ่ในไม่ก็ส์ปาดาร์หลัง ฤกษ์ฎีกา ๒๑/๐๔/๑๘๙๑ ได้ออกคำสั่งแบ่งเขตภูเขาส่งเป็นพื้นที่สูงในดินแดน ตั้งเกียออกเป็นสี่เขตทหาร บังคับบัญชาโดยนายทหารยศพันเอกหรือพันโท มีทั้งอำนาจการปกครองทางพลเรือนกับอำนาจทหาร กองทหารเกือบ ทั้งหมดในอินโดจีนถูกมอบหมายให้กับพวกผู้บังคับบัญชาทั้ง ๔ นาย ปัญหา ความมั่นคงส่วนใหญ่ในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง มอบให้กับหน่วยป้องกัน ฝ่ายพลเรือน (civil guard) และตำรวจชุมชน เพื่อป้องกันชุมชนและศูนย์กลาง เมืองที่ใหญ่ที่สุด กองกำลังนี้บรรจุชาวยุโรปเป็นสารวัตรและนายดาบ (Senior guard) โดยสรรหาจากอดีตนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารชั้นประทวน ตำรวจชุมชนรับผิดชอบงานที่ข้าหลวงใหญ่กำหนดเป็นงานกึ่งตำรวจ แบ่งมอบ ใ้รับคำสั่งโดยตรงจากผู้บังคับบัญชาเขตทหารทั้ง ๔ เขต เพื่อ “การเฝ้า ระวังและตรวจตราในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องและโดยละเอียด”

ความสำเร็จในการปราบปรามความไม่สงบ คือ การล่าและทำลาย โจรสลัดจีนและเวียดนามกลุ่มสุดท้าย นำข้าหลวงใหญ่ไปสู่การบังคับใช้วิธี การนี้ในอินโดจีนเป็นการทั่วไป กำลังตำรวจชุมชนที่แบ่งมอบให้กองบัญชาการ ในท้องที่ที่เป็นไปได้นั้น ได้กลายเป็นเครื่องมือหลักในการปราบปรามความ ไม่สงบ และการกำกับดูแลกระเบียบในการบริหารราชการ อาจใช้ใน ปฏิบัติการทางทหารได้อย่างจำกัดด้วยคำสั่ง (Direction) จากเจ้าหน้าที่ อาณานิคมฝ่ายพลเรือน (Residents) ที่กองกำลังพื้นเมืองและหน่วยป้องกัน พื้นเมืองอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ หลังจากจัดระเบียบแล้ว หน่วยทหาร ประจำการส่งมอบให้กับผู้บริหารฝ่ายพลเรือนที่มีอำนาจบังคับบัญชากำลัง กิ่งทหาร กรมทหารพื้นเมืองอาจยุบเลิกหรือกลับไปภารกิจเดิมที่เป็นการ ป้องกันชายแดน ดังนั้น ในปี ค.ศ.๑๘๘๙ เมื่อการกบฏในอันนัมจบลง

เขาจึงยุบกองทหารพื้นเมือง ๔ หน่วย รวมทั้งกรมไรเฟิลตั้งเกียและ
กรมทหารราบเบาอันนัม งานความมั่นคงภายในของอันนัมส่งให้หน่วย
ป้องกันฝ่ายพลเรือนที่มีกำลัง ๓,๐๐๐ นาย (De Villers ๑๙๙๘: ๓๘๔)
วิธีนี้มีข้อดีที่ลดภาระงบประมาณทหารอาณานิคม เพราะกำลังกึ่งทหาร
มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่ากองทหารพื้นเมือง ๓-๔ เท่า

บทเรียนการปฏิบัติในต่งเกียสะท้อนสิ่งที่ฝรั่งเศสเรียนรู้จากการก่อกบฏ
ของกัมพูชาช่วงปี ค.ศ.๑๘๘๔-๖ ที่ใช้ทหารประจำการราว ๔,๐๐๐ นาย
ไปปฏิบัติการปราบปราม โดยครั้งหนึ่งเป็นชาวยุโรปแต่ได้ผลลัพธ์น้อยมาก
สนธิสัญญาปี ค.ศ.๑๘๘๖ ฟื้นฟูพระราชอำนาจบางส่วนของกษัตริย์กัมพูชา
ในการบริหารประเทศด้านภาษี ยกเว้นภาษีศุลกากร ภาษีการค้าฝิ่นและ
เหล้า ฝรั่งเศสถอนกำลังจากกัมพูชาโดยทิ้งผู้ปกครองอาณานิคมไว้ ๔ คน
มีกำลังกึ่งทหารพื้นเมือง ๒๐๐ นาย เป็นหน่วยรักษาความมั่นคง หลายอย่าง
ก้าวหน้าดี แต่ในปี ค.ศ.๑๘๙๑ ข้าหลวงใหญ่ลานเซของซีให้เห็นสิ่งผิดปกติ
ร้ายแรงที่ดำรงอยู่ตามสนธิสัญญาปี ค.ศ.๑๘๘๖ ที่ให้ฝรั่งเศสคุมภาษีศุลกากร
กษัตริย์กัมพูชาก็ไม่มีค่าจ้างให้คนเชื้อสายจีนต้องลดค่าจ้างลงเพื่อให้ผู้บริหาร
อยู่รอดได้ จึงสั่งควบรวมการคลังของกัมพูชาและปรับแนวทางการกำกับ
ดูแลเสียใหม่

ค่าใช้จ่ายและความระอาที่ฝรั่งเศสมีต่อสงครามต่งเกีย ทำให้
ข้าหลวงใหญ่ลานเซของไม่อาจเพิ่มทหารประจำการในอินโดจีนได้ ด้วยเงื่อนไข
ด้านงบประมาณ กรมทหารพื้นเมือง ๒,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ นาย^๗ นั้น อาณานิคม
มีค่าใช้จ่ายปีละ ๒-๒.๕ ล้านฟรังก์ ในปี ค.ศ. ๑๘๙๑ อินโดจีนมีกรมไรเฟิล
ต่งเกีย (regiment de tirailleurs tonkinois : RTT) ๓ กรม ตั้งอยู่ในต่งเกีย
และกรมไรเฟิลอันนัม (regiment de tirailleurs annamites : RTA) ๑ กรม
รวม ๔ กรม ตั้งอยู่ในโคชินจีน มีกำลัง ๑๒ กองพันพื้นเมือง จัด ๓ กองพัน
เป็น ๑ กรม และมี ๘ กองพันนาวิกโยธิน^๘ และ ๔ กองพันต่างชาติ อยู่ที่
ชายแดนจีน มีกำลังทั้งสิ้น ๒๔ กองพัน การบริหารกำลังเหล่านี้ซับซ้อน

กรมทหารพื้นเมืองรับเงินเดือนจากรัฐบาลอินโดจีน กองทหารนาวิกโยธิน
รับเงินเดือนจากกระทรวงทหารเรือ และกองทหารต่างประเทศรับเงินเดือน
จากกระทรวงการสงคราม สายอาชีพทหารยุโรปขึ้นอยู่กับกระทรวงทหารเรือ
ส่วนกองพันต่างชาติและหน่วยทหารที่มีฐานในฝรั่งเศสซึ่งถูกส่งมาเสริม
กำลังขึ้นอยู่กับกระทรวงสงคราม

รัฐในอารักขาอันนัม-ตังเกี๋ย มีกรอบกำลังทหารตามทฤษฎี คือ
ทหารยุโรป ๘,๐๐๐ นาย ทหารพื้นเมือง ๑๒,๐๐๐ นาย สำหรับงบประมาณ
ปีละ ๒๕ ล้านฟรังก์ ซึ่งงบประมาณนี้ยังน้อยกว่าระดับความจำเป็นในการ
ดำรงกำลังทหารตามกรอบกำลังนี้ ทำให้กรมทหารถูกทิ้งไว้ในสภาพอ่อนแอ
หากจะเพิ่มกำลังในโคชินจีน ๒,๒๐๐ นาย ให้กรมไรเฟิลอันนัม ที่มีค่าใช้จ่าย
ปีละ ๒ ล้านฟรังก์ ค่าใช้จ่ายที่สำคัญทางทหารโดยรวมในปี ค.ศ.๑๘๙๑-๒
จะเป็น ๒๗ ล้านฟรังก์ ซึ่งรายได้ของรัฐบาลอินโดจีนช่วงนั้นมีอยู่ ๔๗ ล้านฟรังก์
ได้เงินอุดหนุนจากฝรั่งเศส ๑๙ ล้านฟรังก์ รวม ๖๖ ล้านฟรังก์ จะทำให้มี
รายจ่ายทางทหารสูงกว่า ๔๐% ของรายได้รัฐบาลอาณานิคม (๒๗/๖๖ =
๔๐.๙%) และสูงกว่าเงินอุดหนุนจากรัฐบาลฝรั่งเศส โดยที่ในปี ค.ศ.๑๙๐๐
อินโดจีนมีประชากรราว ๒๐ ล้านคน ระดับของกำลังทหารมีสัดส่วนมากกว่า
๑ ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน อยู่เล็กน้อย และมากกว่าทหารอังกฤษที่มีอยู่
ในอินเดียถึง ๑ ใน ๓ การเพิ่มความเข้มแข็งทางทหารจะต้องใช้ทรัพยากร
ของอาณานิคมเอง (Lanessan ๑๘๙๕: ๑๑๓-๑๕๑)

ทรัพยากรเหล่านั้นถูกใช้ไปมากเพื่อปราบกบฏในตังเกี๋ย ปัญหา
อยู่ทั่วไป เช่น ทหารบางนายต้องปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นของเหล่าพิเศษ เช่น
งานเสมียน งานการกำลังพล รวมถึงงานของหน่วยส่งกำลังบำรุง ส่วนกำลังรบ
นั้น นอกจากกองพันทหารราบ อินโดจีนมีปืนใหญ่เก่า ๘ กองร้อย ทหารช่าง
๑ กองร้อย รถไฟขนส่งสัมภาระ ๒ ขบวน และหน่วยสะพานพญานาค ๑ หน่วย
มีอัตราการสูญเสียทหารยุโรปสูง โดยในช่วงพักรบระหว่างฤดูฝน ผลกระทบ
จากความเจ็บไข้และโรคระบาดสูงกว่าการสูญเสียจากการรบ การกิจทหาร

ในอินโดจีนที่ทหารเกณฑ์หลายพันนายถูกบังคับให้มา ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๘๑ ผู้บัญชาการทหารมีบันทึกถึงข้าหลวงใหญ่ระบุถึงการขอย้าย ด้วยเหตุผลด้านสุขภาพเดือนละ ๒๕๐ คน ปีละ ๓,๐๐๐ คน จากจำนวน ๘,๐๐๐ คน ของทหารยุโรปที่มีอยู่ในตังเกี๋ย ดังนั้น จึงเหลือกำลังทหารไรเฟิลในหน่วยอยู่ ๔,๐๐๐ นาย ที่อาจถูกเรียกไปใช้ในปฏิบัติการทางทหารได้^๙

ด้วยกำลังไม่ถึง ๓๐ กองพันทหารราบ สนับสนุนด้วยปืนใหญ่ไม่กี่กองร้อย ข้าหลวงใหญ่ลาเนซของจึงมีข้อจำกัดในการใช้กำลังในวิกฤติการณ์ ค.ศ.๑๘๘๓ ในขณะที่ปฏิบัติการในตังเกี๋ยยังยึดเยื้อ ในกัมพูชาและในอันนัม ก็มีการจลาจลยึดเยื้อจากทศวรรษ ๑๘๘๐ ที่ต้องกังวลอยู่ ทั้งหมดที่เหลืออยู่คือ ทหารที่ใช้ป้องกันโคชินจีนเท่านั้น แต่ข้าหลวงใหญ่ทำตามอำเภอใจไม่ได้ อิทธิพลทางการเมืองของอาณานิคมอินโดจีนมีอยู่มากตามเงื่อนไขการเมืองว่าด้วยการปกครองตนเองของอาณานิคมโคชินจีน และหลักยุทธศาสตร์ดั้งเดิมที่ต้องการให้ไซ่ง่อนเป็นปราการหลักในตะวันออกไกล ซึ่งต้องไม่ถูกทำให้อ่อนแอลงด้วยเหตุใดๆ กีดกันไม่ให้ข้าหลวงใหญ่ทำอะไรเป็นขึ้นเป็นอัน

กรมทหารไรเฟิลอันนัมที่มีอยู่นั้น จัดตั้งโดยกฤษฎีกา ลงวันที่ ๒ กันยายน ค.ศ.๑๘๗๙ กำลังพลสรรหาโดยวิธีการเรียกเกณฑ์ให้ผู้ใหญ่บ้านในทุกหมู่บ้านจัดหาอาสาสมัครตามสัดส่วนประชากรในเขตปกครองมาขึ้นกองประจำการเป็นเวลา ๒ ปี เป็นแนวทางเดียวกับกองทหารพื้นเมืองอื่นๆ โดยหลักการแล้วจะให้กองร้อยประจำการอยู่ใกล้กับพื้นที่เกณฑ์ แต่ถ้าจำเป็นก็จัดตั้งเป็นกองพันเฉพาะกิจ (battalion de marche) แล้วส่งไปยังที่ห่างไกล และกรมทหารนี้ได้รับประสบการณ์สู้รบครั้งแรก (Baptism of fire) ในตังเกี๋ยในปี ค.ศ.๑๘๘๓-๔ และในกัมพูชาในปี ค.ศ.๑๘๘๕-๘๗ ซึ่งมีการเสียชีวิต ๒๖ นาย บาดเจ็บราว ๑๐๐ นาย^{๑๐} ดังนั้น กรมทหารไรเฟิลอันนัมจึงถูกฝึกฝนให้มีสมรรถนะแข็งแกร่ง เป็นกำลังส่วนใหญ่ในการรบฝรั่งเศส-สยามในปี ค.ศ.๑๘๙๓ โดยมีด้วยกำลังเสริมบางส่วนจากกรมนาวิกโยธิน

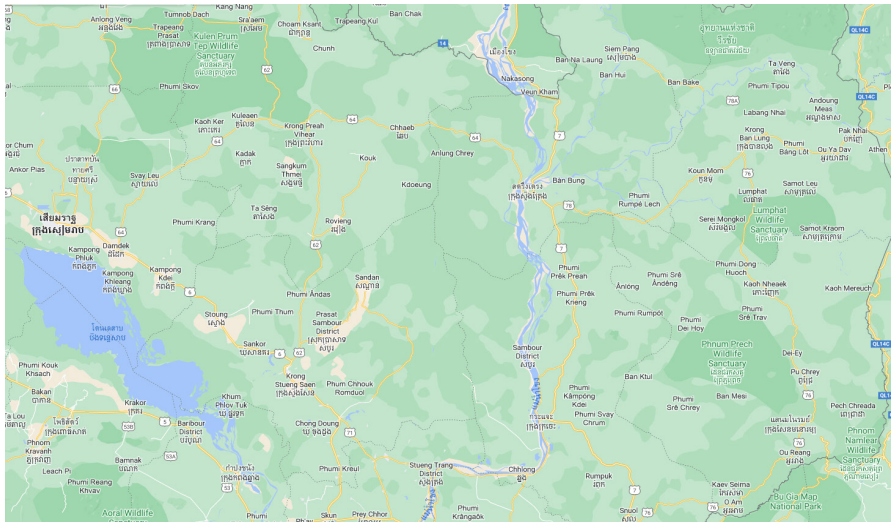
ปฏิบัติการรบเพื่อยึดดินแดนแม่น้ำโขงตอนบน

การเข้ายึดพื้นที่ทางเหนือของน้ำตกคอน

แม้ผลกระทบทางการทูตจากวิกฤตฝรั่งเศส-สยาม ในปี ค.ศ. ๑๘๙๓ เป็นที่รู้จักกันดีแล้ว การขยายดินแดนทางบกตามริมแม่น้ำโขงช่วงเดือน เมษายน-กรกฎาคม ในปี ค.ศ. ๑๘๙๓ ถูกมองข้ามไปเพราะการรบกันทางเรือ ที่ปากแม่น้ำในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ แต่การผลักดันกำลังของสยาม ออกจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นจุดชี้ขาดกรณีพิพาทที่สำคัญ เท่ากับการปิดล้อมทางเรือที่รัฐบาลฝรั่งเศสสั่งมา เพราะสยามที่มีอาวุธยุคใหม่ และมีกำลังพลมากกว่าแต่แพ้ไปแบบยับเยินได้ตระหนักว่าต้องเร่งปฏิรูป กองทัพ การสู้รบบริเวณใกล้ๆ น้ำตกคอนนั้น เป็นการสู้รบจำกัดที่เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การทูตติดอาวุธ (Armed Diplomacy, คำนี้เป็นที่รู้จักใน ฝ่ายไทยว่า การทูตเรือปืน หรือ Gunboat Policy: ผู้เรียบเรียง) ที่บรรดา ขาดิตะวันตกใช้ล่าดินแดนด้วยค่าใช้จ่ายต่ำ

เดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ นายลาเนซของข้าหลวงใหญ่ตัดสินใจ ขับไล่ฐานของสยามจากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ อาณานิคม ๓ คน แต่ละคนมีกองกำลังราว ๑๐๐ นาย อาจเป็นทหารไรเฟิล อันนัมหรือหน่วยป้องกันพลเรือนจากอันนัมหรือโคชินจีน เจ้าหน้าที่อาณานิคม ได้ร่วมกันผลักดันให้ผู้ปกครองฝ่ายพลเรือนของสยามถอนกำลังออกไป โดยมีหน่วยสำคัญที่สุด คือ หน่วยสำรวจดินแดนลุ่มน้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong expedition) ของเจ้าหน้าที่อาณานิคม บาสเตอร์ (Resident Bastard) ที่มีกำลัง ๑๐๘ นาย จากกองร้อยไรเฟิลอันนัมที่ ๑๐ ในบังคับบัญชาของร้อยเอกปิแยร์ โธเรอ (Pierre Thoreux) ซึ่งมีนายทหารยุโรป ๔ นาย นายทหารประหวายุโรป ๖ นาย นายทหารประหวายุพื้นเมือง ๑๒ นาย และทหารไรเฟิล ๘๕ นาย กองร้อยฯ นี้ เคลื่อนกำลังจากซาเดค (Sa Dec: แลต 10:18 น., ลอง 105:45 อ., เมืองในเวียดนามใต้ปัจจุบัน : ผู้เรียบเรียง)

คืนวันที่ ๒๕-๒๖ มีนาคม โดยเรือกลไฟไปเมืองทมาเกอร์ (เมือง Phumi Thma-Kre: แลต 12:33 น., ลอง 106:01 อ., เป็นอำเภอใน จ.กระเจะ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชาปัจจุบัน : ผู้เรียบเรียง) เมื่อถึงที่นั่นก็ลงเรือชุด ๓๐ ลำ เพื่อเคลื่อนกำลังต่อไปยัง สติง-เตรง ที่อยู่ทางเหนือขึ้นไป

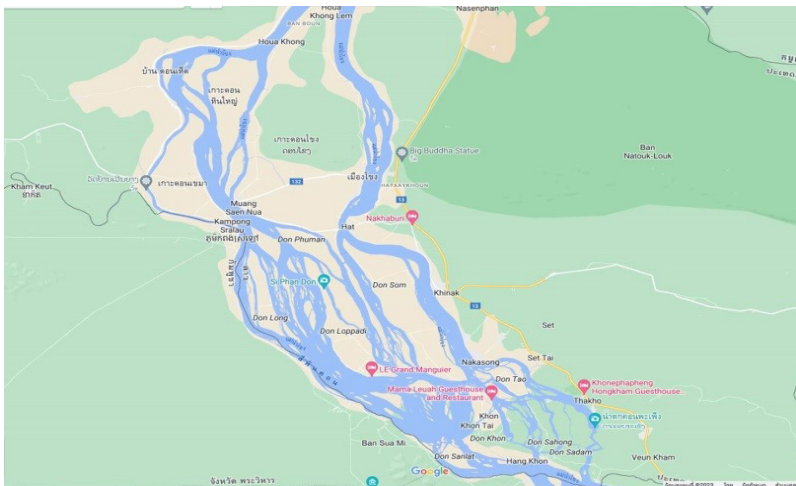

ภาพที่ ๑ เส้นทางสำรวจดินแดน Upper Mekong expedition จาก จ.กระเจะ (กัมพูชา) – ดอนโขง (สปป.ลาว)
ที่มา: www.google.com/maps

วันที่ ๑ เมษายน ค.ศ.๑๘๙๓ เมื่อฝ่ายฝรั่งเศส คือ เจ้าหน้าที่อาณานิคม บาสแตร์ และร้อยเอกโตเรอเดินทางมาถึงสติง-เตรง ก็มีความประหลาดใจที่ข้าหลวงสยามตกลงที่จะข้ามไปฝั่งขวาหลังการเจรจากันไม่กี่ชั่วโมง และอีก ๔ วันต่อมา ก็เป็นเช่นเดียวกันที่โคน (Khone, Khon คือ เกาะโคน หรือเกาะคอน : ผู้เรียบเรียง) เมื่อถึงวันที่ ๕ เมษายน ค.ศ.๑๘๙๓ ธงชาติฝรั่งเศสก็ชักขึ้นเหนือเกาะโคน และกำลังสยามถอนไปที่โขง (Khong, ดอนโขง : ผู้เรียบเรียง) ที่อยู่เหนือขึ้นไปเล็กน้อย นี่เป็นเรื่องดีในเรื่องร้าย - เป็นการรักษาน้ำ - ผู้แทนพระองค์กษัตริย์สยามสุภาพที่สุด (กรมหลวงพิชิตปรีชากร : ผู้เรียบเรียง) “หลังตกทายกันแล้ว ข้าหลวงได้เสนอให้เราดูสถานทั้งดงาม

บนเกาะโคน โดยเฉพาะ Sampanit falls (น้ำตกสัมพานิต, ยังหาไม่พบชื่อปัจจุบัน แต่จากการตรวจสอบเบื้องต้น น่าจะเป็นน้ำตกที่อยู่บนเกาะโคน ผู้เรียบเรียง)^{๑๑} ทหารโรเฟิลลงมือสร้างที่พักและสนามเพลาะทันที

ในวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ.๑๘๙๓ กำลังหน่วยที่ ๒ ยกออกจากเมืองเว้ นำโดยดูเฟรอนิล (Resident Paul Dufrenil) เดินทางกว่า ๒๕๐ กิโลเมตร ผ่านข้ามเทือกเขาอันนัม ภายใต้การคุ้มกันของกำลังสายตรวจของสารวัตรการ์เนียร์ (Garnier) เป็นเวลาราว ๑ เดือน กระทั่งถึงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ก็เข้ายึดเมืองเขมรัฐที่อยู่เหนือน้ำตกคอนซันไป ๓๐๐ กิโลเมตร ส่วนอีกหน่วยหนึ่งนั้น เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓ เจ้าหน้าที่อาณานิคม ลูซ (Resident Luce) ได้นำกำลังออกจากฐานที่นาเป (Nape, แลต 18:22 น., ลอง 105:09 อ.) ใช้เวลาเดินทาง ๒ วัน ในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ก็ผลักดันข้าหลวงสยามไปจากคำเขือ (Kham-Kheut, Khamkeut; ปัจจุบัน Wat Sovanseima จ.พระวิหาร : ผู้เรียบเรียง) (Pavie ๑๙๑๙: ๓๓๐-๑) ในภาพรวมนั้น สิ้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓ กำลังฝ่ายฝรั่งเศสยึดฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงไปเกือบ ๖๕๐ กิโลเมตร

ภาพที่ ๒ พื้นที่บริเวณดอนโขง ดอนคอน ในแม่น้ำโขง แขวงจำปาสัก

เรื่องของร้อยเอกโตเรอ แสดงถึงการเตรียมการโดยละเอียดสำหรับปฏิบัติการที่เข้มแข็งนี้ ทำการลงเรือที่ซาเดค (Sa Dec, อยู่ในเวียดนามใต้ บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง : ผู้เรียบเรียง) เป็นความลับอย่างยิ่ง และเพื่อความปลอดภัยยิ่งขึ้น เขายังทำการลวงทางยุทธวิธีด้วยการแพร่ข่าวลือว่าหน่วยของเขาเตรียมพร้อมจะเคลื่อนไหว ขณะเดียวกัน ข้าหลวงใหญ่ลาเนซของ ก็แสดงท่าทีชัดเจนว่าการริเริ่มเจรจากับสยามเป็นหน้าที่ฝ่ายพลเรือนที่อยู่ในสยาม ผู้บัญชาการกองพลน้อยโคชินไชน่าได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติการในส่วนของตนโดยเร็ว ดังที่ร้อยเอกโตเรอสรุปว่า “ผมยืนยันได้ว่าความสำเร็จที่ได้รับเป็นส่วนใหญ่ นั่น เนื่องจากเราดำเนินกลยุทธ์เร็ว”

แม้ทั้งเจ็บบ้างและดินฟ้าอากาศตามไม่เป็นใจ กองทหารไรเฟิลอันหมกมุ่นก็มีสุขภาพดีตลอดเดือนเมษายน ฝรั่งเศสตัดสินใจส่งเงินห้าพันที่เพื่อแผนการยึดครองระยะยาว วางการติดต่อทางโทรเลขระหว่างสตึง-เตรงกับไซ่ง่อน และตั้งด่านศุลกากรขึ้น ร้อยเอกโตเรอประมาณการว่าต้องใช้ทหารไรเฟิลอันหมกมุ่น ๑๕๐ นาย ป้อมกันฐาน ๒ แห่ง เช่นเดียวกับที่เกาะโคนซึ่งใช้ ๕๐ นาย หากฝรั่งเศสจะเผชิญหน้ากับกำลังของผู้ว่าฝ่ายสยาม เจ้าหน้าที่อาณานิคม บาสเตอร์ (Resident Bastard) จะตั้งที่ทำการและพักอยู่ที่สตึง-เตรง ที่นั่นมีราษฎร ๑,๒๐๐ คน จากภาพรวม ๓,๐๐๐ คน ของทั้งจังหวัด โดยข้าหลวงใหญ่ลาเนซของ มีความต้องการที่จะให้กองทหารพื้นเมืองมาทำหน้าที่แทนกองทหารไรเฟิลโดยเร็วที่สุด

ความเป็นศัตรูเริ่มขึ้นในวันที่ ๖ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๙๓ เมื่อร้อยเอกโตเรอ ถูกจับในแม่น้ำโขงบนเรือชุดขณะกำลังส่งสัมภาระจากสตึง-เตรงไปที่เกาะโคน (Khone island) ถูกขังอยู่ ๓ เดือน เขารายงานอย่างละเอียดเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓^{๑๒} ซึ่งเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ร้อยเอกโตเรอ ที่เป็นเชลยของสยามก็ถูกผู้บังคับการกรมทหารไรเฟิลอันหมกมุ่น ข้าเดิมเขาด้วยการประเมินว่า “ร้อยเอกโตเรอเป็นคนอ่อนแออย่างที่สุด โหยหาการตอบสนองความทะเยอทะยานโดยมิชอบ ทั้งหน้าที่ หน้าที่ส่วนแยก

แหล่งลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekhong detachment) ไว้ให้เป็น
ภาระของเจ้าหน้าที่พลเรือน ความประมาทเลินเล่อทำให้ถูกจับพร้อมกับ
ของคุ้มกันและเสบียงอาหารที่ถูกแยกออกไป” ดูเหมือนเขาเป็นเหยื่อ (Vae
Victis) เป็นที่น่าสงสัยคิดว่าผู้บังคับกองทหารไรเฟิลอันล้มเหลวหลักนิยม
ยุทธศาสตร์ใหม่ มันไม่เหมาะสมที่ผู้บังคับกองทหารไรเฟิลตำหนิ
ร้อยเอกโทรเรอ ซึ่งปฏิบัติตามคำสั่งข้าหลวงใหญ่อินโดจีนที่เขาทำงานกับ
เจ้าหน้าที่อาณานิคม บาสดเร่ (Resident Bastard) โดยอีก ๖ เดือนต่อมา
ข้อสรุปในเรื่องนี้ก็เปลี่ยนไป โดยเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ.๑๘๙๔ ผลการ
ประเมินร้อยเอกโทรเรอก็แก้ไขเป็น “นายทหารที่ฉลาดโดยเฉลี่ยทั่วไป
ผู้มีความสำนึกและกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับกองร้อย
เป็นคนที่เมตตาทหารของเขา ขาดปฏิภาณและการคุ้มกันที่เพียงพอได้นำไปสู่
การจับกุมตัวและอุปกรณ์ที่เขานำมา เขาโชคร้ายที่ถูกกล่าวโทษในสถานการณ์
นี้” และอีก ๑๐ ปีหลัง บันทึกของเขาก็แก้ไขเป็น “นายทหารผู้รอบรู้ ฉลาด
และขยันขันแข็ง สุขุมและครุ่นคิดลึกซึ้ง”

ก่อนร้อยเอกโทรเรอถูกจับ กำลังฝ่ายสยาม ๑,๐๐๐ นาย ยึดฐาน
ฝรั่งเศสของร้อยโทพัร์วซ์ (Pourchot) ที่เกาะโคน มีทหารประทวนฝรั่งเศส
๖ นาย และพลทหาร ๙๘ นาย มันเป็นการปิดล้อมมากกว่าการยึด ฝ่ายสยาม
ไม่ได้พยายามเข้าตีเพื่อยึด พวกเขามีปืนใหญ่หลายกระบอกตามป้อมบนเกาะ
ในแม่น้ำโขงทางเหนือของเกาะโคน แต่ปืนใหญ่หนักเกินกว่าจะใช้เรือขุด
ขนไปได้ ฝ่ายสยามทำแค่หาฐานฝรั่งเศสจากกระยะไกลและระดมยิงอย่าง
รุนแรง ผ่านไป ๑๗ วัน หน่วยลาดตระเวนฝรั่งเศส (French expeditionary
column) มาบีบให้สยามเลิกการยึด ทั้งสองฝ่ายสูญเสียไม่มาก โดยฝ่าย
สยามสูญเสียไม่กี่คน และฝ่ายฝรั่งเศสบาดเจ็บเล็กน้อยหนึ่งคน

หน่วยลาดตระเวนที่มาช่วยแก้สถานการณ์นั้น นำโดยร้อยเอกอดัม
เดอ วิลลีเย^{๑๓} เป็นผู้นำหน่วยรบที่ดี มีทักษะในการดำเนินกลยุทธ์และกล้าหาญ
ทำให้รบชนะแบบโดดเด่น หลังช่วยร้อยโทพัร์วซ์จากการถูกสยามปิดล้อมได้

เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ฝ่ายฝรั่งเศสได้ตั้งฐานเพิ่มขึ้น ๒ แห่ง ทั้งด้านเหนือและใต้เกาะคอน แล้วหยุดการเสริมกำลังและคำสั่งจาก กองบังคับการก่อนรุกรานลำแม่น้ำโขงขึ้นไป

การสู้รบที่น้ำตกคอน

สยามใช้เวลาเกือบเดือนในการตอบสนอง เพราะไม่มีกองทัพประจำการ เจ้าหน้าที่เร่งรีบจัดทัพด้วยกำลังหลายพันคนที่เกณฑ์มาโดยไม่ได้มีการฝึก ไม่รุกรบต่อสู้ด้วยเหตุที่ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายลาว และมีจำนวนน้อยที่ยอมตายเพื่อกษัตริย์สยาม แต่พวกเขาได้อาวุธดี เช่น ปืนใหญ่ยุโรปขนาด ๘๐-๑๒๐ มิลลิเมตร และที่ดีกว่าอีก คือ ปืนโรเฟิลยิงเร็วแมนลิเคอร์ของ ออสเตเรียที่ยิงไกลกว่าปืนโรเฟิล ๑๘๗๔-Gras ของทหารโรเฟิลอันนั้น นายทหารสยามมีความดีดเดี่ยว แต่ถึงกล่าวหาญก็ไม่อาจปิดข้อบกพร่อง ในการฝึก มักหลบอยู่ในป้อมหรือโจมตีปะปะต่อที่ตั้งของฝรั่งเศส จนไม่ได้ อยู่ในจุดที่มีความริเริ่มทางการรบเหนือฝรั่งเศส กำลังพลที่เข้ารบก็มีพฤติกรรม ในสนามรบคล้ายกันทั้งสยามและลาว คือ รีบหนี ลุกหลบ ยิ่งเร็ว ฯลฯ เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๙๓ ร้อยโท เลอ มีร์ เดอ วิลเย่ (Le Myre de Vilers) รายงานจากกรุงเทพฯ เกี่ยวกับกองทัพสยาม เขาเห็นว่าแย่มาก คือ “มีการ เกณฑ์กำลังแล้ว แต่คนเหล่านี้ไม่ได้รับการฝึก แค่แจกเครื่องแบบให้ ก็ทำให้ พวกเขาคิดว่ากลายเป็นทหาร มีการส่งกำลังจำนวนมากไปยังลุ่มแม่น้ำโขง หลายคนได้หนีทัพ และเมื่อไปถึงกำลังพลก็หายไปมาก คนยากจนเหล่านี้ ไม่ได้รับอะไรตอบแทนเลย เงินเดือนก็ไม่ได้จ่าย นอกจากข้าวที่เป็นส่วน แบ่งเพียงเล็กน้อย”^{๑๔}

ฝ่ายสยามควบคุมเกาะด้านเหนือของน้ำตกคอน สร้างป้อม ๒ แห่ง บนฝั่งซ้าย ห่างราว ๓-๔ กิโลเมตร ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะคอน และสร้างป้อมเล็กๆ ตามเกาะและดอนต่างๆ สำหรับพื้นที่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของดอนสม (Don-Som) ที่อยู่ห่างไป ๔ กิโลเมตร ทางตะวันออก

เฉียงเหนือของป้อมเล็กบนเกาะคอนนั้น มีการสร้างป้อมที่ดี ประกอบด้วย
สนามเพละที่ป้องกันปืนใหญ่ในสนามได้ มีกำลังทหาร ๑,๐๐๐ นาย และ
ปืนใหญ่ ๕ กระบอก วางไว้ป้องกัน เป็นเป้าหมายที่ร้อยเอกวิลลีเย่ ได้รับคำสั่ง
ให้ยึดในต้นเดือนกรกฎาคม^{๑๕}

ร้อยเอกวิลลีเย่ มีทหารไรเฟิลอันนัม ๓ กองร้อย นาวิกโยธิน ๑ หมวด
ปืนภูเขา แบบ Bange ขนาด ๘๐ มิลลิเมตร ๒ กระบอก และปืนแกตลิง
๔๐ มิลลิเมตร ๒ กระบอก อาวุธน้ำหนักเบามาก กล่าวคือ ลำกล้องปืน
ขนาด ๘๐ มิลลิเมตร หนักไม่ถึง ๑๐๐ กิโลกรัม ขนไปได้ด้วยเรือขุด แต่มี
กระสุนปืนภูเขาเพียง ๒๓๕ นัด พร้อมกับกระสุนปืนแกตลิงอีก ๙๖๐ นัด
ตอนลาดตระเวนมีกำลัง ๔๐๖ นาย นำโดยนายทหารฝรั่งเศส ๑๐ นาย
พวกกูลิจีน (coolies) และฝีพาย (oarsmen) ๒๘๐ คน และอีก ๑ หมวด
ทหารเรือ ของร้อยโทเดอ ปุยเซกูร์ (De Puysegur) ที่ใช้ปืนไรเฟิลระยะไกล
๑๘๘๖-Lebel ร้อยเอกวิลลีเย่ วางกำลัง ๗๗ นาย ไว้ป้องกันฐานต่างๆ ที่โคน

ร้อยเอกวิลลีเย่แบ่งกำลังเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก ให้ร้อยเอกซิมง
(Captian Simon) นำเข้าโจมตีจากด้านหลังของป้อมบนสันทรายด้านซ้าย
ส่วนที่สองเขารับภารกิจสำคัญในการยึดเกาะที่อยู่ทางเหนือและทาง
ตะวันตกของโคน โดยจะไปขึ้นบกที่ดอนสม และเข้าโจมตีป้อมสยามจาก
ด้านหลัง กลยุทธ์นี้ง่ายและมีเหตุผล แต่มีความเสี่ยงที่อาจถูกยิงจากดอน
สมตลอดการปฏิบัติ บางครั้งอยู่ห่างจากสยามไม่ถึง ๘๐๐ เมตร การเดินเรือ
ช้าเพราะแนวหินในแม่น้ำและกระแสน้ำแรงซึ่งเรือขุดต้องผ่านไป เรือติด
แผ่นกำบังสูง ๑๕-๒๐ เซนติเมตร ไว้เพื่อป้องกันปืนฝ่ายสยาม ปืนแกตลิง
ติดตั้งไว้ที่หัวเรือขุด ๒ ลำ ซึ่งสามารถทำการยิงได้ในระหว่างเคลื่อนที่
โดยหวังว่าฝ่ายสยามไม่สามารถปรับการยิงปืนใหญ่ได้ และไม่มีเรือเล็กลำใด
คว่ำลงเป็นเหยื่อของแม่น้ำโขง

เช้าวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ กำลังของร้อยเอกซิมงเข้ายึด
ป้อมที่อยู่ทางฝั่งซ้ายไว้ได้ เมื่อกำลังระวังป้องกันเห็นการโอบล้อมก็ล่าถอย

เข้าป่ารอบๆ และทิ้งนักโทษไว้ให้ฝ่ายฝรั่งเศส ขณะที่ชุดสนามเพลาล้อม ฮัซโคคอยห่างจากป้อมดอนสม ๘๐๐ เมตร นั้น กำลังของเขาได้รับบาดเจ็บจากการยิงบ้างแต่ก็ตอบโต้ได้เพราะต่างก็มีระยะยิงจำกัด ร้อยเอกวิลลีเย่นำกำลังออกจากโคนช่วงตีกกลางพายุฝน มาถึงดอนเด็ต ซึ่งเป็นเกาะใหญ่ระหว่างดอนสมและโคนในช่วงเช้ามืด เพื่อเบนความสนใจ เขาส่งกำลังไปทางเหนือของเกาะ ห่างจากดอนสม ๓๐๐ เมตร เวลาประมาณ ๐๘๐๐ ชั่วโมงน้ำซึ่งเต็มไปด้วยน้ำเชี่ยวจากฝนตกเมื่อคืนที่ผ่านมา เวลา ๑๑๐๐ ขึ้นฝั่งที่ดอนตะพุม (Don-Taphum) เกาะขนาดเล็กที่อยู่ระหว่างดอนสมกับดอนตัน (Don-Than) อันเป็นหน่วยป้องกันที่อยู่โดดเดี่ยวซึ่งก็ถูกยึดได้ในช่วงเริ่มบ่าย กำลังของร้อยเอกซิมมิงยึดป้อมและตีได้การโจมตีของสยามที่ถอยเข้าป่าตอนเช้าแล้วย้อนกลับมาตีได้หลายครั้ง

เย็นวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ ฝรั่งเศสยึดป้อมไปได้เกือบหมด เหลือแค่ดอนสม ฝ่ายสยามสูญเสีย ๒๕๐ นาย โดยมีผู้เสียชีวิต ๑๐๐ นาย และผู้ที่ถูกจับ ๓๘ นาย ฝ่ายฝรั่งเศสสูญเสียทหารไรเฟิลอันนัม ๑ นาย และบาดเจ็บ ๗ นาย ฝ่ายสยามที่ดอนสมตอบโต้ด้วยปืนใหญ่ขนาด ๘๐ มิลลิเมตร แต่ไม่ได้ยิงเรือชุดที่เมื่อมองเห็นได้ก็สายเกินไป หน่วยระวังป้องกันที่ดอนตันและฐานบริเวณใกล้เคียง ที่มีกำลังแห่งละ ๑๕๐ นาย ไม่อาจสนับสนุนกัน ได้ถูกโจมตีไปที่ละแห่ง โดยไม่มีการต่อสู้รุนแรง (การต่อสู้ในสนามรบนี้มีการระบุถึงสถานที่ ๒ แห่ง คือ ฮัซโคคอย (Hach-Hky-Khoai) และกัมปงเซต (Compong-Set) ซึ่งเมื่อทำการตรวจสอบจากแผนที่สมัยใหม่ขณะที่แปลและเรียบเรียงเรียบบทความนี้ ยังไม่สามารถระบุได้ว่าอยู่ที่จุดใด แต่เชื่อว่าอยู่ใกล้ๆ ดอนตัน : ผู้เรียบเรียง)

ภารกิจที่เหลือ คือ การตีโอบกำลังฝ่ายสยามจากทางตะวันออก เคลื่อนกำลังยึดไปที่ละแห่ง ภายใต้การยิงคุ้มกันของหน่วยปืนใหญ่ฝรั่งเศสที่ยึดดอนเด็ต (Don-Det) และฮัซโคคอย ภารกิจช่วงนี้กินเวลาตลอด ๕ วัน ต่อมา วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ฝรั่งเศสยึดเกาะเล็กๆ ๓ เกาะ ข้างดอนตะพุม และส่งปืนใหญ่มาจากสตึง-ตราง

ภาพที่ ๓ แผนผังการรบบีดป้อมบนดอนสม
ที่มา: Journal of Siam Society, Vol. 99 2011

เนื่องจากมีกระสุน ๘๐ มิลลิเมตร เหลือไม่มาก และกระสุนปืน
แกดลิ่งเหลืออยู่ ๑๐๐ นัด วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ผู้บัญชาการดอนสมแจ้งว่า
ฝรั่งเศสและสยามได้บรรลุข้อตกลงแล้วจึงขอให้ร้อยเอกวิลลีเย่หยุดยิง
เขาปฏิเสธคำขอนั้นและให้เวลาถึงเช้าวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓
ให้ชาวสยามถอนตัวออกไปจากดอนสม เวลา ๐๒๐๐ มีกระสุนปืนใหญ่ ๘๐
มิลลิเมตร ชนิดหัวระเบิด ๘๐ นัด และปืนแกดลิ่ง ๗๐๐ นัด ส่งจากสตึง-เตรง
มาถึง ร้อยเอกวิลลีเย่ส่งระดมยิงเกาะสุดท้ายที่สยามยึดอยู่ ทำให้ต้องถอน
ไปดอนสม รุ่งเช้าวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ เขาเข้าตีทางปีกตะวันออก
ของป้อมด้วยกำลังโจมตี ๒๑๐ นาย ที่ประกอบด้วย ทหารนาวิกโยธินยุโรป
และกองร้อยทหารไรเฟิลเพิ่มเติมกำลัง ปืนใหญ่ฝรั่งเศสที่รวมกำลังอยู่บน

เกาะตะพุมระดมยิงชุดสุดท้าย ผู้บังคับการฝ่ายสยามเสียชีวิตในที่รบ และเมื่อเขาสั่งให้เข้ากวาดล้าง ฝ่ายสยามล่าถอยออกไปจากป้อม

เป็นการปิดฉากปฏิบัติการรบในเวลากลางวันที่กินเวลาถึง ๗ วัน ระหว่างฝ่ายสยามที่มีคนสยามและลาว ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ นาย กับทหารฝรั่งเศสและทหารไรเฟิลอันนัม ๔๐๐ นาย จากประมาณการของร้อยเอก วิลลีเย่ ฝ่ายสยามสูญเสีย ๕๐๐ นาย โดยเสียชีวิต ๓๐๐ นาย ฝรั่งเศสเสียทหารไรเฟิลอันนัม ๑ นาย และบาดเจ็บ ๗ นาย ปฏิบัติการยึดดอนสมเป็นการรบนองเลือดที่สุดในการรบฝรั่งเศส-สยาม ค.ศ.๑๘๙๓ เกิดขึ้นโดยไม่ประกาศสงคราม ทหารฝ่ายสยามและฝรั่งเศสนำนโยบายรัฐบาลของตนไปปฏิบัติ มิได้มีคนเข้าร่วมในพื้นที่ราว ๑๐๐ ตารางกิโลเมตร ทั้งสองฝ่ายต่างมีข้อจำกัดการใช้กำลัง ฝ่ายสยามจำกัดถูกจากความอ่อนแอทางทหาร ฝ่ายฝรั่งเศสก็ไม่ประสงค์ที่จะขยายวิกฤตระหว่างประเทศจากการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ ความสำเร็จของการรบนี้แสดงให้เห็นถึงสมรรถนะขั้นสูงของกรมทหารไรเฟิลอันนัม หนึ่งในหน่วยล่าสุดที่สร้างขึ้นในอาณานิคมที่เป็นกำลังร้อยละ ๙๐ ในหน่วยลาดตระเวนสำรวจดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (ชุดสำรวจฯ นี้ รัฐบาลอินโดจีน โดยข้าหลวงใหญ่ลานเซของจัดตั้งขึ้นกำหนดบทบาทในการสำรวจเพื่อล่าดินแดนสำหรับจัดตั้งอาณานิคม : ผู้เรียบเรียง) กรมนี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนามากในเวลาอันสั้น ในปี ค.ศ.๑๘๘๙ นายพลบอร์กนิส-เดสบอร์เดส (General Borgnis-Desbordes) มีคำสั่งห้ามใช้กำลังทหารไรเฟิลในต่งเกียในอัตราต่ำกว่า ๒ ใน ๓ ของทหารยุโรปในภาพรวมนั้น แม้กองธงดำของจีนได้ชื่อเสียงว่าเป็นที่น่าเกรงขามมายาวนาน แต่ในต่งเกีย นั้น ฝรั่งเศสมีความเชื่อมั่นต่อทหารพื้นเมืองเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ผลจากปฏิบัติการรบครั้งนี้ ร้อยเอกวิลลีเย่ ได้รับการชื่นชมและได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บังคับกองพัน ได้เลื่อนยศเป็นพันโทในปี ค.ศ.๑๘๙๔ เมื่ออายุ ๔๒ ปี ซึ่งในเวลานั้นผู้ที่จบการศึกษารุ่นเดียวกันยังมียศเป็นร้อยเอก

อยู่ในฝรั่งเศส แต่เส้นทางอาชีพของเขาไม่ได้รุ่งโรจน์ เพราะปัญหาส่วนตัวของเขาซึ่งกล่าวไว้ข้างต้น

การเข้ายึดครองป้อมปากน้ำจันทบุรี

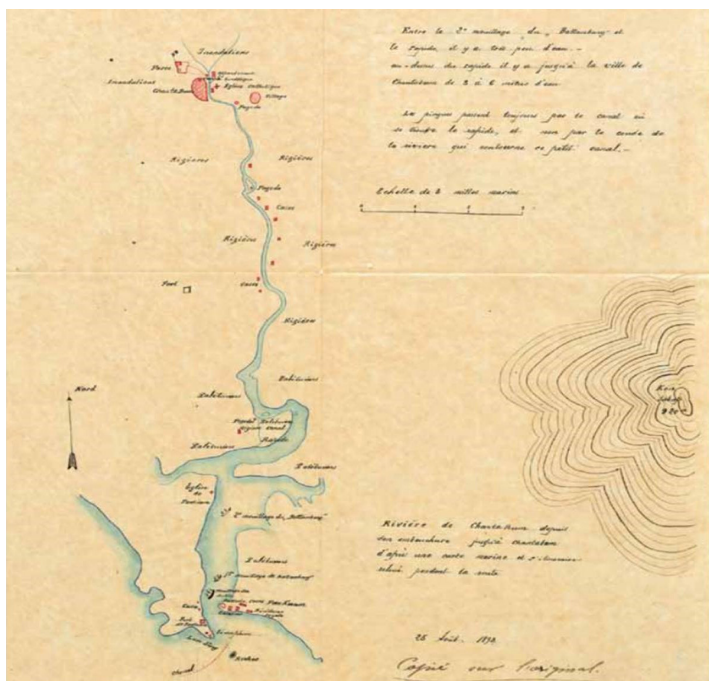
หลังจากฝ่ายสยามยอมรับคำขาดเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ พร้อมชำระหลักประกันที่รัฐบาลฝรั่งเศสเรียกร้องเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ กำลังฝ่ายฝรั่งเศสนำโดยร้อยเอกเจราร์ดได้รวมกำลังกันเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ เพื่อยึดครองท่าเรือจันทบุรี ประกอบด้วยกองร้อยที่ ๑๑ ในอัตรากรมทหารไรเฟิลอันันัม และกำลังสมทบอีก ๑ ตอน (Section) จากกรมทหารราบนาวิกโยธินที่ ๙ รวมกำลังทั้งสิ้น ๑๙๖ นาย เป็นชาวยุโรป ๕๔ คน ในจำนวนนี้มีนายทหารสัญญาบัตร ๔ นาย และแพทย์ ๑ คน^{๑๖} กำลังฝ่ายฝรั่งเศสเดินทางมาด้วยเรือกลไฟสองชั้น ถึงปากน้ำจันทบุรีเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ซึ่งอยู่บริเวณปากแม่น้ำจันทบุรีที่เข้าไปสู่ที่ตั้งของเมืองจันทบุรี ระยะทางราว ๒๐ กิโลเมตร ในวันที่ ๑๘ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ร้อยเอกเจราร์ดได้เรียกร้องให้ผู้ว่าราชการจันทบุรีอพยพกำลังทหารสยามที่ยังอยู่ที่นั่นราว ๖๐๐-๘๐๐ นาย ออกไป และให้จัดหาเรือกำปั่น ๑๐ ลำ เพื่อขนส่งทหารฝรั่งเศส ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีปฏิเสธ โดยแจ้งว่าฝรั่งเศสได้พื้นที่เฉพาะท่าเรือปากน้ำจันทบุรีเท่านั้น หลังถกเถียง ๒ วัน โดยไม่ได้ข้อยุติ ในเช้าวันที่ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ร้อยเอกเจราร์ดก็เคลื่อนกำลังของเขาด้วยเรือสำปั้น (whaleboat) ๑๒ ลำ เรือเล็ก และเรือชุด เนื่องจากสยามตกลงจัดหาเรือกำปั่นให้เพียง ๒ ลำ บ่ายวันนั้นเขายึดป้อมจันทบุรี (ป้อมพิฆาตปัจจามิตร : ผู้เรียบเรียง) ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดจำใจส่งมอบและหลบเลี่ยงพิธีกรรมที่น่าอายนโดยอ้างว่าป่วย เขายื่นคำขาดว่าถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ไม่มา “ผู้บัญชาการทหารฝ่ายฝรั่งเศสจะไม่ติดต่อกับเขาและจะถือว่าเขาเป็นศัตรู” ฝรั่งเศสตั้งคลังอาวุธในป้อมที่ตกลงกันได้ว่ายึดไว้และจะคืนเมื่อยุติการยึดครอง

โดยได้พบปืนใหญ่ Broadwell ขนาด ๘๐ มิลลิเมตร จำนวน ๘ กระบอก
ซึ่งยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีกระสุน และปืนไรเฟิลลำสมัยอีก ๑,๐๐๐
กระบอก

พื้นที่บริเวณที่ตั้งป้อมในฤดูฝนถูกน้ำท่วมมาก “มีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
ยาวด้านละ ๔๕๐ เมตร ล้อมรอบด้วยกำแพงดินที่มีคูน้ำอยู่ห่างออกไป
๖-๑๐ เมตร หลายแห่งมีสภาพไม่อำนวย ด้านตะวันออกและใต้รักทึบด้วย
ต้นไม้ ด้านเหนือเป็นป่าเล็กๆ ด้านตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ตั้งของค่ายทหาร
ที่พักอยู่ในสภาพดีและเป็นจุดที่สูงที่สุดและแน่นอนที่สุด” ฝ่ายฝรั่งเศส
ลงมือขุดด้านตะวันตกเฉียงเหนือตั้งโรงนอนตามขนาดกำลังจัดมา กลางป้อม
เป็นพระตำหนัก ล้อมด้วยสวนสไตล์ฝรั่งเศสที่ดูแลไว้อย่างดี เขาปล่อยพระตำหนัก
ว่างไว้ตามคำขอของคนเชื้อสายจีน และรวมสวนทั้งหมดไว้ในเขตรอบฐาน
กำลังฝรั่งเศสเพื่อไม่ให้ถูกทำลาย เขาเขียนรายงานขึ้นราว ๑๐ วัน หลังจาก
มาถึง แม้ตำแหน่งนั้นจะปลอดภัยต้องการทหารราว ๓๐๐-๕๐๐ นาย และ
ปืนใหญ่ภูเขาขนาด ๘๐ มิลลิเมตร ๓ กระบอก ด้านสุขอนามัยก็น่าพอใจ
มีอัตราผู้ป่วยไม่เกินวันละ ๑๕-๒๕ คน มีอัตราผู้ป่วยร้อยละ ๑๐ แม้มีฝน
ตกต่อเนื่อง ทหารได้กินเนื้อสดทุก ๓ วัน ได้กินขนมปังสดวันเว้นวัน ร้อยเอก
เจอร์ราร์ดบ่นว่าสินค้าและแรงงานแพง การทำงานที่ไม่สม่ำเสมอของการติดต่อ
ทางโทรเลขเชื่อมจันทบุรี-กรุงเทพฯ-พระตะบอง ซึ่งถูกตัด ๕ วันใน ๑๐ วัน
เรือกลไฟแล่นระหว่างกรุงเทพฯ-จันทบุรี มีเพียงสัปดาห์ละ ๑ เที่ยว

ร้อยเอกเจอร์ราร์ดเห็นว่า คนที่ปากน้ำจันทบุรีส่วนมากเป็นชาวอันนัม
คาทอลิก มีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ชื่อ คุณพ่อคูอาซ (Fr Cuaz) พักอยู่ในเมือง
“คนสยาม คนจีน และคนพม่าขี่ระแวง ทำที่เป็นปฏิปักษ์ หรือออกแนว
ข่มขู่และคุกคาม ชาวอันนัมมีท่าที่เป็นมิตร นับถือคาทอลิกที่มีมิชชันนารี
ฝรั่งเศสสอนไว้ พวกนี้ยอมสละเพื่อฝรั่งเศส เข้าใจภาษาและเห็นใจทหาร
ไรเฟิลอันนัม เขาพากันมาที่ป้อมแต่ถูกคนจีนจับตา จนไม่กล้ารับใช้ฝรั่งเศส
เพราะกลัวถูกเอาคืนหากการยึดครองยุติลง” ร้อยเอกเจอร์ราร์ดมีความสัมพันธ์ดี

กับคนสยามเชื้อสายจีนแม่มีข้อขัดใจกันบ้าง และเน้นไว้ในบันทึกของเขาว่า “ตอนนี้เจ้าหน้าที่สยามยอมสนับสนุน ซึ่งต้องเอาใจเขา การจะได้แต่ละอย่างนั้น วิธีที่ดีที่สุดคือยืนยันทัดเจน^(๓๖) โดยต้องไม่เสียมารยาทที่ถูกต้อง”

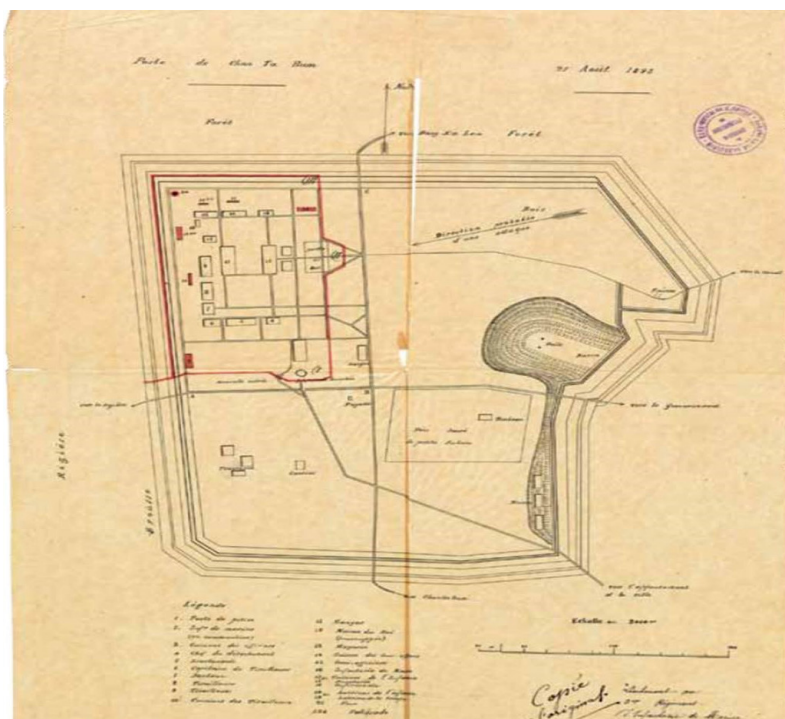

ภาพที่ ๔ แผนที่สเก็ตช์แม่น้ำจันทบุรี

ที่มา: Journal of Siam Society, Vol. 99 2011

ร้อยเอกเจราร์ตน่าจะได้ข่าวจากสายลับว่าทหารสยามที่ออกไปจากป้อมได้แยกเป็นชุดเล็กๆ ในหมู่บ้านที่เดินถึงได้ใน ๓ ชั่วโมง พวกนี้ใช้ไรเฟิลแมนน์ลิคอร์ เกือบปืนใหญ่ไว้ที่จันทบุรี และบนภูเขาที่ห่างไปทางเหนือ ราวหนึ่งวันครึ่งยังมีหมู่บ้านที่ติดอาวู “มีเมืองทองและดีบุก รวมถึงเพชรพลอย มีคนจีน พวกลูกครึ่งพม่าและมาเลย์ซึ่งน่าจับตาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบค้าอาวู

กองบัญชาการกลางรับฟังข้อเสนอแนะของร้อยเอกเจราร์ด และเสริมกำลังรักษาการณ์ปากน้ำจันทบุรี ณ เวลาที่เกิดการเผชิญหน้ากันครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ข้าหลวงใหญ่ลาเนซของได้รับส่งคำขอให้กระทรวงสงครามส่งกองพันทหารต่างชาติเพิ่มเติมไปที่อินโดจีน โดยมีกำลังหลักคือ กรมไรเฟิลต่างชาติที่ ๑ และกรมไรเฟิลต่างชาติที่ ๒ ซึ่งที่ประจำการอยู่ที่แอลจีเรียตั้งแต่เริ่มการสู้รบ ทหารชั้นดีเหล่านี้มีวินัยเข้มงวด และมักถูกเรียกให้ร่วมการทำสงครามอาณานิคมที่ห่างไกลเมื่อจำเป็น โดยการจัดตั้งกองพันเฉพาะกิจ ซึ่งกองพันที่ส่งไปตั้งเกียในปี ค.ศ. ๑๘๘๓ ก็ยังอยู่และเป็นกำลังผสมส่วนแยกแบบถาวรของกรมทหารราบต่างชาติที่ ๑ และกรมทหารราบต่างชาติที่ ๒ รับเงินเดือนจากกระทรวงสงคราม ซึ่งก็หาช่องที่จะให้อาณานิคมเป็นฝ่ายแบ่งเบาภาระ

ภาพที่ ๕ แผนผังป้อมปากน้ำจันทบุรี (Fortress of Chantaburi), (ป้อมพิฆาตปัจจามิตร : เรียบเรียง)

ที่มา: Journal of Siam Society, Vol. 99 2011

กองพันเฉพาะกิจในสยาม (Battalion de marche du Siam) ส่งกำลังเข้ามา ๒ ครั้ง ในวันที่ ๑๓ และ ๒๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ที่โอรัน (Oran) กำลังนี้มาถึงหลังการสู้รบ แต่ทันเวลาที่จะเรียกว่าเป็นกำลังสำหรับ ยึดครองจันทบุรี มีกำลังพล ๗๑๕ นาย แบ่งออกเป็น ๔ กองร้อย ผู้บังคับ กองพัน คือ ตัวเนียร์ (Tournier) แต่ละกรมจัดกำลังให้ครึ่งหนึ่งในกองพัน^{๑๘} กำลังส่วนนี้ถูกส่งไปจันทบุรี ๒ กองร้อย และที่เหลือส่งไประวังป้องกันที่ แม่น้ำโขง ตั้งแต่วันที่ ๕ กันยายน ค.ศ. ๑๘๙๓ ส่วนหนึ่งของกรมทหารราบ ที่ ๙ เดินทางไปโคชินจีน แต่ถือว่ามีความรอบคอบทางการเมืองที่เหลือ กองร้อยไรเฟิลอันนมเอาไว้

๒-๓ เดือนแรกของยึดครองการปากน้ำจันทบุรีดูเรียบร้อยดีที่เจ้าหน้าที่ ฝ่ายพลเรือนไว้วางใจและเชื่อถือในผลงานของร้อยเอกเจราร์ด เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ส่งโทรเลขไปถึงผู้บัญชาการอินโดจีนเพื่อ ยกย่องเขา “สังเกตถึงความรอบคอบและความแน่วแน่ที่เขาได้แสดงใน ภารกิจจันทบูร [จันทบุรี] และถือว่าพวกเราเป็นอาชีพที่สงบและเข้าใจกับ ประชาชนในสถานการณ์ที่ยุ่งยาก” ถ้อยคำของนายปาวีจากกรุงเทพฯ ระบุน ไขชัดเจนว่า “พอใจเป็นพิเศษกับการผลงานของร้อยเอกเจราร์ด พฤติการณ์ อันแน่วแน่และรอบคอบของเขา ที่ยุติการรุกรานของฝ่ายสยามที่จะวางกำลัง ยึดพื้นที่ชายหาดปากน้ำ มาตรการทางทหารที่ใช้ในการยึดจันทบูร และการ ตั้งค่ายแสดงถึงการมองการณ์ไกลและความสามารถโดดเด่นของนาย ทหารระดับเขา ผมขอเสริมว่าแม้ในช่วงที่การเจรจาเข้มข้นที่สุด แม้มีการ ยั่วยุต่างๆ เขาก็รักษาความสัมพันธ์อันมิตรกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และหลีกเลี่ยง การทำให้รัฐบาลสาธารณรัฐเผชิญความยุ่งยากร้ายแรงกับสยามหรืออังกฤษ”^{๑๙}

หลังร้อยเอกเจราร์ดย้ายไป งานของกองกำลังยึดครองที่ป้อม จันทบุรีก็แย่งลง และดูว่ามันเป็นไปได้ที่จะติดตามการเคลื่อนไหวโดย ละเอียดของหน่วย การมีกองพันต่างชาติทั้งกองพันไวต์แลซายแดนกับสยาม ก็เป็นเรื่องที่เกินจำเป็นแล้ว ทหาร ๒๐๐ นาย ถูกโยกไปเพิ่มกำลังที่ตั้งเกีย

ให้ครบอัตรา ๔ กองพัน ปัญหาสุขอนามัยเกิดกับหน่วยยุโรป ดังนั้น เดือนมิถุนายน ๑๘๙๔ กองกำลังยึดครองที่ป้อมจันทบุรีก็ขาดกำลังพล ๒๘๑ นาย ที่รวมถึงนายทหารสัญญาบัตร ๔ นาย ซึ่งเมื่อผู้ว่าราชการขอให้กระทรวงสงครามส่งกำลังไปยังสยาม ๒๓๕ นาย กระทรวงสงครามระบุว่า “เมื่อกองกำลังนี้ถูกส่งไปสยาม ก็ตกลงกันว่าจะไปอยู่ในตะวันออกไกลแค่ชั่วคราว”^{๒๐} โดยให้ปรับเปลี่ยนเป็นนาวิกโยธิน ข้าหลวงใหญ่ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้บัญชาการทหารระบุว่า การมีกองพันทหารราบในสยามนั้นจำเป็นต่อการป้องกันชายแดน และอาณานิคมไม่มีงบประมาณพอสำหรับจ่ายในการส่งกองทหารต่างชาติกลับไปได้ หลังรัฐมนตรี ๒ กระทรวงมีการหารืออย่างเคร่งเครียด กระทรวงสงครามได้ส่งทหารเกณฑ์ ๒๘๐ นาย มาให้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๔ แต่ในอีก ๕ เดือนต่อมา กำลัง ๒ ใน ๔ กองร้อย ในอัตราของกองพันก็กลับไปแอลจีเรีย เหลือกำลังเพียง ๓๑๕ นาย และนายทหารสัญญาบัตร ๔ นาย ในอินโดจีน ซึ่งครึ่งหนึ่งอาจอยู่ที่จันทบุรี อีกครึ่งหนึ่งอยู่ที่เกาะโค่นและสตึง-เตรง ในปี ค.ศ.๑๘๙๗ ความมั่นคงที่ชายแดนดูว่านิ่งพอที่จะให้กำลังส่วนสุดท้าย อีก ๒ กองร้อย ถอนกลับไปหน่วยเดิมได้ตอนสิ้นปี

กองกำลังยึดครองป้อมปากน้ำจันทบุรีลดลงมากหลังกองร้อยต่างชาติถอนกำลังไป ทหารไรเฟิลอันนัมจะอยู่ต่อไปพร้อมกับกองร้อยนาวิกโยธินหรืออย่างน้อยในส่วนบังคับการ (Section) กรมทหารราบนาวิกโยธินที่ ๑๑^{๒๑} ชื่อนี้ได้มาจากกรมทหารราบอาณานิคมที่ ๑๑ ในปี ค.ศ.๑๙๐๐ ทำนองเดียวกับหน่วยนาวิกโยธินอื่น เมื่อมีการฝากงานบริหารไว้ที่กระทรวงสงครามและงานพันธุกิจไว้ที่กระทรวงสงครามอาณานิคม การประกอบกำลังในกองกำลังยึดครองป้อมปากน้ำจันทบุรีชัดเจนขึ้นหลังเดือนกันยายน ค.ศ.๑๙๐๓ เมื่อมีการจัดตั้งกรมทหารราบอาณานิคมที่ ๑๒ และกรมทหารไรเฟิลอันนัมที่ ๒๒ ทั้งสองหน่วยวางกำลังประจำอยู่ที่โคชินจีน การป้องกันอาณานิคมถูกจัดระเบียบใหม่ และการป้องกันท่าเรือปากน้ำจันทบุรีมีกำลัง ๑ กองร้อย

จากกรมทหารราบอาณานิคมที่ ๑๒ และอีก ๓ กองร้อย จากกรมทหารไรเฟิลอันนัมที่ ๒ รวม ๗๐๐ นาย^{๒๒} กำลังเหล่านั้นอยู่ที่ปากน้ำจันทบุรีนั้น จนการยึดครองป้อมที่ปากน้ำจันทบุรียุติลงในวันที่ ๕ และ ๘ มกราคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ตามอนุสัญญาฝรั่งเศส-สยาม เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔ ดังนั้น กำลังป้องกันป้อมที่ปากน้ำจันทบุรีมากที่สุดจึงมีทหารอยู่ระหว่าง ๒๐๐–๓๐๐ นาย ส่วนใหญ่เป็นทหารไรเฟิลอันนัม มีเพียงช่วงเริ่มยึดครอง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๙๓ ถึงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๙๔ และช่วงเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๐๓ ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๐๕ เมื่อการเจรจาเกี่ยวกับการบังคับใช้อุสัญญาฝรั่งเศส-สยาม ที่เกิดความตึงเครียดมากขึ้น เล็กน้อยและมีกำลังยึดครองป้อมอยู่มากกว่า ๓๐๐ นาย

การป้องกันชายแดนกับสยามภายในโครงสร้าง การจัดของกองกำลังอินโดจีนฝรั่งเศส

ในภาพรวม รัฐบาลอาณานิคมไม่ได้กังวลต่อสถานการณ์ทางการเมืองในสยาม จนถึงปี ค.ศ. ๑๙๐๙-๑๐ ยกเว้นเรื่องจันทบุรีและแม่น้ำโขงตอนบน ที่ไม่มีทหารประจำการวางกำลังป้องกันชายแดนกับสยาม ราชอาณาจักรกัมพูชาถูกปราบปรามจนสงบ ลาวก็เงียบสงบ จนตำรวจที่ลดกำลังลงอย่างมากก็ดูแลได้เรียบร้อย ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๐๓-๐๔ มีกำลังกึ่งทหาร ๑,๓๑๔ นาย อยู่ในลาว^{๒๓} เจ้าหน้าที่ประกอบด้วย สารวัตรและนายดาบฝรั่งเศส ๓๒ นาย หรือทหารยุโรป ๑ นาย ต่อทหารพื้นเมือง ๔๔ นาย อัตราส่วนดังกล่าวต่ำลงอีกในกัมพูชาที่มีกำลังกึ่งทหาร ๑,๐๖๔ นาย ต่อนายทหารและนายดาบ ๑๕ นาย

ฝรั่งเศสยินดีกับการผนวกกัมพูชาเข้าเป็นของจักรวรรดิฝรั่งเศสได้แบบง่ายๆ ในปี ค.ศ. ๑๙๐๓ ได้จัดตั้งกองพันทหารไรเฟิลกัมพูชา มีกำลัง ๒ กองร้อย “จากผลของการศึกษาที่ได้กระทำในพื้นที่ ผู้บัญชาการกองพลที่ ๒ ได้ขอจัดตั้งอีก ๖ กองร้อยกัมพูชา และผู้บัญชาการอินโดจีนส่งต่อ

คำขอนี้ในจดหมายเลขที่ ๓๐๙๘ ลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๐๓ ให้ความเห็นว่าอาจตั้งได้ถึง ๔ กองร้อย ภายในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ.๑๙๐๕ รายงานของเจ้าหน้าที่อาณานิคมกัมพูชาก่อนหน้านี้ ถึงการใช้กำลังกึ่งทหารในสงครามซึ่งย่ำว่าควรมีความมั่นใจต่อชาวกัมพูชา และการมีส่วนร่วมเมื่อมีปัญหากับชาวอันนัม”^{๒๔} จากรากฐานนโยบายชาติพันธุ์ กองบัญชาการในฝรั่งเศสคิดค้นที่ถึงการสนับสนุนที่กัมพูชาจะจัดให้ได้ในกรณีที่เกิดการลุกฮือของคนอันนัมที่เป็นคนส่วนใหญ่ กองร้อยแรกจึงถูกส่งไปวางกำลังที่กรุงพนมเปญ กองร้อยที่สองส่งให้ไปวางกำลังในครัทท์ (Kratt, ตรงนี้เมื่อตรวจสอบกับการวางกำลังแล้ว น่าจะหมายถึง ตราด โดยไปวางกำลังบริเวณปลายสุดของเทือกเขาบรรทัด ถัดจากแหลมสารพัดพิษ ซึ่งต่อมาเป็นจุดที่มีการตั้งหลักเขตที่ ๗๓ ซึ่งคำว่า Kratt ออกเสียงว่า กราด อาจเป็นสำเนียงท้องถิ่น : ผู้เรียบเรียง) ที่ฝรั่งเศสเพิ่งผนวกเข้ามาเพื่อชดเชยการถอนกำลังออกจากป้อมปากน้ำจันทบุรี กองพันกัมพูชาเป็นสัญลักษณ์แห่งการฟื้นฟูความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรเขมรที่ถูกนำเข้ามาไว้ได้การคุ้มครองของฝรั่งเศส ปี ค.ศ.๑๙๐๕ มีบันทึกว่าทหารไรเฟิลกัมพูชาไม่มีใครมีคุณค่า โดยระบุว่า “พวกนี้ยึดติดกับถิ่นฐาน ไม่อาจพึ่งพาได้ในการป้องกันทั่วไปของอินโดจีน”^{๒๕}

การพัฒนาทางทหารของสยาม

เวลานั้นสยามเริ่มการปฏิรูป ก่อนเริ่มปฏิรูปกิจการทหารในระยะยาวได้นั้น การจัดสรรงบประมาณและการบริหารการคลังตามแบบแผนของความเป็นรัฐสมัยใหม่ที่สยามตั้งเป้าไว้ ก็ต้องถูกจัดระเบียบและทำให้มีเหตุผล ความมีอิสระอย่างมากของคนเชื้อสายจีนในท้องถิ่น การจัดเก็บและจัดการรายได้แผ่นดินที่กระจัดกระจายระหว่างบรรดาเสนาบดีเป็นอุปสรรคที่ต้องเดินหน้าขจัดไป ในปี ค.ศ.๑๘๙๒-๓ ผลของการรวมการงบประมาณเป็นครั้งแรก รัฐมีงบประมาณสุทธิ ๒๖ ล้านบาท (๔๐ ล้านฟรังก์) เทียบเท่ากับของอาณานิคมโคชินจีนที่กำลังมีการขยายตัวสูงจากการส่งออกข้าว ถ้าตั้งเกียยุทธโทรมไปอีก ๑๐ ปี ในสงครามที่กำลังดุเดือด

ก็ยังทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ยิ่งขึ้น รัฐบาลสยามฉลาดที่ไม่รีบเร่งสร้าง
กองทัพใหม่ ในปี ค.ศ. ๑๘๘๙ สยามจัดสรรงบประมาณเพียง ๑ ล้านบาทเศษ
(๑.๓ ล้านฟรังก์) ให้กลาโหม ซึ่งต่ำกว่างบประมาณทหาร ๒๕-๓๐ ล้านฟรังก์
ของรัฐบาลอาณานิคมอินโดจีน (Brown ๑๙๙๒: ๗๘)

การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๐๕-๖ เมื่อสยาม
เพิ่มงบประมาณต่อเนื่องจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจที่โดดเด่นและการ
ที่รัฐควบคุมการเงินได้ดีขึ้น มีงบประมาณถึง ๖๐ ล้านบาท (๘๐ ล้านฟรังก์)
ในการที่จะสร้างทางรถไฟ สยามเสนอขอกู้เงินระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก
ซึ่งได้รับเงินจากธนาคารแห่งอินโดจีน ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ เป็นการ
ให้เงินกู้ระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ของนักลงทุน
ยุโรป ในปี ค.ศ. ๑๙๐๕ วงเงินกู้ ๑ ล้านปอนด์สเตอร์ลิง (๒๕ ล้านฟรังก์)
และในปี ๑๙๐๗ อีกราว ๓ ล้านปอนด์สเตอร์ลิง (๗๕ ล้านฟรังก์) ด้วยอัตรา
ดอกเบี้ยต่ำ งบประมาณทางทหารเพิ่มขึ้นไม่กี่ปีต่อมา จากร้อยละ ๑๐
เป็นร้อยละ ๒๓ ของวงเงินงบประมาณ (Brown ๑๙๙๒: ๘๘, ๑๑๘) ในปี
ค.ศ. ๑๙๑๐

รายงานของร้อยเอกบีย็อต (The Billotte report)

ร้อยเอกบีย็อต (เป็นพลตรี ปี ๑๙๔๐ และเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ
รถยนต์) ทำรายงาน เรื่อง “การป้องกันอินโดจีนเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์
ทางการเมืองในตะวันออกไกล”^{๒๖} เขาได้ทำการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่าง
อินโดจีนกับประเทศใกล้เคียงที่เกิดขึ้น แสดงถึงความยากลำบากที่เขาเห็น
จากการวิเคราะห์ภูมิยุทธศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองฝรั่งเศส
การเมือง และการรักษาอาณานิคมอินโดจีนไว้ในระยะยาว

เขาระบุว่า สยามมีประชากรประมาณ ๗ ล้านคน งบประมาณ ๙๐
ล้านฟรังก์ จัดสรรให้กองทัพ ๓๓ ล้านฟรังก์ หรือร้อยละ ๓๗ ส่วนอินโดจีน
มีประชากรประมาณ ๒๐ ล้านคน งบประมาณ ๑๓๕ ล้านฟรังก์ จัดสรรให้

กองทัพ ๑๓.๕ ล้านฟรังก์ การเปรียบเทียบนี้ต้องการความเห็นหลากหลาย การจัดสรรงบประมาณต่อประชากรของสยามมากกว่าอินโดจีนเกือบ ๒ เท่า (๑๓ ฟรังก์ กับ ๖.๗๕ ฟรังก์) ความแตกต่างนี้มีแนวโน้มจะทำให้ความเห็นร่วมกันอ่อนแอลงในแง่ที่ว่ารัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้กดขี่ทางการเมือง รุนแรงต่อคนพื้นเมือง ในทางกลับกันก็ชี้ถึงการเสียสละของสยามและประชาชนชาวสยาม เมื่อเวลาผ่านไปซึ่งเร็วกว่าที่ฝรั่งเศสคิด ความพยายามนี้ก็ได้ผล ในปี ค.ศ.๑๙๐๕ สยามเริ่มมีกฎหมายเกณฑ์ทหารแบบตะวันตก และนอกจากครูชาวเดนมาร์กที่มีในสยามมานาน สยามยังขอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นที่เพิ่งชนะในสงครามกับรัสเซีย^{๒๗}

รายงานทบทวนความเห็นเกี่ยวกับกองทัพสยาม ในปี ค.ศ.๑๙๐๕ รายงานประจำปีของผู้บัญชาการทหารอินโดจีนระบุว่า “สยามเข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนแปลงทางทหารและสังคมที่สำคัญยิ่งขึ้น ซึ่งญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ผลลัพธ์ยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ในเวลานี้ มีการพูดถึงการเกณฑ์คนพื้นเมืองที่เคยจ่ายภาษีส่วยรวมถึงลูกครึ่งจีนทุกคนเข้าเป็นทหาร แต่กองทัพสยามยังไม่ได้คุกคามต่ออินโดจีนทั้งในแง่จำนวนและคุณค่า ผู้บังคับกองพันทหารราบอาณานิคมเดินทางทั่วประเทศได้เห็นอย่างใกล้ชิด เห็นว่าทหารสยามยังด้อยกว่าทหารไรเฟิลอินโดจีนอยู่มาก และวิทยาการของนายทหารสัญญาบัตรที่จบจากวิทยาลัยทหารในกรุงเทพฯ ยังอยู่ในระดับต่ำ”^{๒๘}

ในปี ค.ศ.๑๙๐๖ ขั้วกันขายังเห็นได้ชัดแต่ให้จุดสนใจใหม่ คือ “การเกณฑ์ทหารที่ต้องการเมื่อเร็วๆ นี้ ดูเหมือนจะทำให้ประชาชนไม่พอใจ แต่รัฐบาลสยามก็เดินทางที่จะจัดตั้งกองทัพ ด้วยความช่วยเหลือจากครูฝึกญี่ปุ่น เหล่าพิเศษ ชื่อ Gendarmerie, มีนายทหารฝรั่งเศสและเดนมาร์ก เป็นครูฝึก มีการจัดการดำเนินกลยุทธ์ครั้งใหญ่ในเดือนมีนาคมที่ผ่านมาที่โคราช ด้วยกำลังพล ๙,๐๐๐ นาย ทั้งกำลังประจำการและกองหนุน หน่วยพยาบาลขั้นต้นมีผู้ป่วยแออัดเมื่อผ่านไป ๒ สัปดาห์ ทหารต้องกลับที่ตั้ง แม้จะวางแผนโปรแกรมการดำเนินกลยุทธ์ที่ยาวกว่านี้ไว้”^{๒๙}

ในปี ค.ศ.๑๙๑๐ ร้อยเอกบีย็อด อธิบายภาพในแง่บวกเกี่ยวกับ กองทัพสยามว่า “สยามได้ทุ่มเทความพยายามมาตลอด ๑๐ ปี ที่จะสร้าง กองทัพสมัยใหม่ ใน ๒-๓ ปี สามารถจัดให้มีกองทัพน้อยขนาด ๒๕,๐๐๐ นาย ๑๕ กองร้อยปืนใหญ่ และ ๔-๕ กองพันทหารม้า ที่ได้รับการฝึกและ ยุทธวิธีแบบยุโรป” หน่วย Gendarmerie จัดตั้งโดยมีทหารชั้นเยี่ยม ๘,๐๐๐ นาย ได้รับการฝึกจากครูฝึกเดนมาร์ก การขึ้นกองประจำการ มีระยะเวลา ๒ ปี กลายเป็นธรรมเนียมแม้ยังไกลจากการใช้ทั่วไป ด้วยความ รอบคอบ สยามบรรจุทหารหนึ่งในสิบของกำลังแต่ละปี กองทัพสยามมี ๑๐ กองพล ที่มีกำลัง ๒ กรมทหารราบ ๑ กรมทหารราบเบาหรือกรมทหารม้า ๑ กรมปืนใหญ่ กองร้อยทหารช่าง หน่วยเสนารักษ์ และกองร้อยขนส่งสัมภาระ ทั้งหมดนี้ยังห่างไกลจากการปฏิบัติการรบได้จริง กรมทหารราบมีกำลังเพียง ๑ กองพัน ที่มี ๔ กองร้อย มีกำลังกองร้อยละ ๑๐๐ นาย และกรมปืนใหญ่ ที่มี ๒ กองร้อย มีปืนใหญ่ภูเขากองร้อยละ ๔ กระบอก แต่ก็เพิ่มขึ้นทุกปี และกองทัพสยามได้แผนการจัดหน่วยตะวันตกเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย ทหารราบ ทหารม้า ปืนใหญ่ และเหล่าช่วยรบ ร้อยเอกบีย็อด คาดว่าภายใน ๑๐-๑๒ ปี สยามจะจัดตั้งกองทัพได้ ๖๐,๐๐๐ นาย เทียบได้กับกองทัพ แบบยุโรป ๔ กองพล

ในปี ค.ศ.๑๙๑๑ เกิดการปฏิวัติจีน ทำให้ศัตรูตัวฉกาจของอินโดจีน ฝรั่งเศสติดกับความวุ่นวายยาวนานถึง ๔๐ ปี ร้อยเอกบีย็อดไม่ได้รวมญี่ปุ่น ไว้ในฐานะชาติที่มีศักยภาพที่จะเป็นศัตรู โดยเพียงระบุถึงสยามเพื่อเน้นย้ำ ถึงการขาดความพร้อมของฝรั่งเศส ส่วนสำคัญไม่มี คือ การมองข้ามอเมริกัน โดยมีเพียงบรรทัดเดียวที่ประเมินการขยายอำนาจของอเมริกันในแปซิฟิกว่า “ดูเหมือนอินโดจีนจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์อเมริกัน” รายงาน ของร้อยเอกบีย็อด ที่ได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในและความ อ่อนแอทางทหารของอินโดจีนฝรั่งเศสเป็นสัญญาณเตือนที่ดี เขาย้ำถึงความ จำเป็นของการรวมชาวเวียดนามให้แนบชิดมากขึ้นกับการบริหารและ

การป้องกันอาณานิคม “เมื่อเผชิญกับกำลังทหารที่เตรียมอยู่ในจีน เราทำได้เพียงหวังที่จะชนะในการป้องกันอินโดจีนด้วยการเข้าร่วมของกองทัพแห่งชาติอันนั้น” อย่างไรก็ตาม ร้อยเอกบีย็อดบันทึกการเป็นปฏิปักษ์ที่เพิ่มขึ้นของอันนั้นต่อฝรั่งเศสที่เขามองข้ามไปในช่วงที่เกิดสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น

ร้อยเอกบีย็อดเห็นว่าสยามยังไม่สำคัญ ศัตรูที่เป็นไปได้ที่สุดและอันตรายที่สุด คือ จีน ที่ตื่นจากการอยู่ในศตวรรษแห่งการต่อต้านความก้าวหน้าและเริ่มต้นสร้างความทันสมัย ในปี ค.ศ. ๑๙๑๐ ทหาร ๒๐,๐๐๐ นายระดมไปที่ชายแดนจีน-อินโดจีน และตำรวจเพิ่มเติมกำลังอีก ๑๕,๐๐๐ นาย ส่วนกำลังฝรั่งเศสที่เผชิญหน้าอยู่นั้น ประกอบด้วย ๓ กองพันต่างชาติ ๖ กองพันทหารราบอาณานิคม (กรมทหารราบที่ ๙ และ ๑๐) และ ๙ กองทหารไรเฟิลต่งเกีย (กรมทหารไรเฟิลต่งเกียที่ ๑ และ ๒ และ ๓ ตามลำดับ) มีกำลังเพียง ๑๒,๐๐๐ นาย ความแตกต่างยิ่งมากขึ้นเมื่อเทียบกับอาวุธสนับสนุน คือ จีนมีปืนใหญ่ ๒๕ กองร้อย ที่มีปืนใหญ่ยิงเร็วแบบครูปป์และชไนเดอร์ (Krupp & Schneider) ฝรั่งเศสมีปืนใหญ่ภูเขารุ่นเก่า ๘๐ มิลลิเมตร ๓ กองร้อย และปืนใหญ่สนามขนาด ๗๕ มิลลิเมตร อีก ๒ กองร้อย นี่เป็นความภูมิใจของปืนใหญ่แห่งชาติ อนาคตยิ่งมั่นใจได้น้อยลง ต่อจากสยามแล้วจีนมีกฎหมายการเกณฑ์ทหารในปี ค.ศ. ๑๙๐๙ รัฐบาลจีนคาดว่าจะมีกำลัง ๓๗ กองพล ในปี ๑๙๑๓ โดยมีนายทหาร ๔,๐๐๐ นาย และพลทหาร ๓๗๘,๐๐๐ นาย ในยามสงบ

รัฐบาลฝรั่งเศสดูไม่กังวลพอๆ กับร้อยเอกบีย็อดเกี่ยวกับการขยายตัวลัทธิชาตินิยมในตะวันออกไกล ความพยายามทางทหารที่ตกลงกันได้ ในปี ค.ศ. ๑๙๐๓-๔ เมื่อได้มีการจัดตั้งหน่วยกรมทหารราบอาณานิคมที่ ๑๒ กรมทหารไรเฟิลอันนั้นที่ ๒ และกองพันทหารไรเฟิลกัมพูชา ไม่ได้รับการสานต่อ ทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนรู้สึกถึงแรงกดดันเต็มที่จากการถูกรัฐสภาฝรั่งเศสตบประมาณ นอกจากนี้ไม่ยอมรับรายงานเตือนภัยของคณะกรรมการเทคนิคอาณานิคมและผู้บัญชาการทหารในอินโดจีน ซึ่งได้

ระบุกำลังขั้นต่ำที่ฝรั่งเศสควรมี ๕๐ กองพัน ในอินโดจีนในยามสงบ
สภาผู้แทนราษฎรลดกำลังจาก ๔๗ กองพัน ในปี ค.ศ.๑๙๐๕ เหลือ ๒๓
กองพัน ในปี ค.ศ.๑๙๐๙ และต่อมาในปี ค.ศ.๑๙๑๓ แผนการใช้กำลังที่ได้
คาดการณ์ไว้สำหรับการป้องกันเมืองโคชินจีนและกัมพูชาในสงคราม คือ
หน่วยเคลื่อนที่ขนาดเล็ก ที่ประกอบด้วย ๒ กองพันยุโรป ๒ กองพันพื้นเมือง
และ ๔ กองร้อยปืนใหญ่ นอกเหนือจากกองกำลังป้องกันที่ตั้ง^{๓๐} ซึ่งหมายความว่า
ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มองการณ์ไกล ฝรั่งเศสได้เผชิญปัญหา
ยุทธศาสตร์ที่แก้ไม่ตก ด้วยความไม่แน่นอนทางการเมืองในภูมิภาคนี้ที่ห่าง
ไกลจากฝรั่งเศส กองกำลังฝรั่งเศสในอินโดจีนเสี่ยงกับการมีกำลังน้อยเกินไป
ในความขัดแย้งทั่วไป ซึ่งในเงื่อนไขนี้ การตกลงใจเดียวที่มีเหตุผล คือ
การดำรงกำลังซึ่งติดอาวุธน้อยกว่าปกติ ที่สามารถรับมือกับผลกระทบจาก
ความวุ่นวายภายในประเทศของเหตุการณ์และการหวนคืนมาของเรื่องขัดแย้ง
กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจีน ร้อยเอกบีย็อดกล่าวถูกต้องว่าอาณานิคม
อินโดจีนไม่อาจป้องกันไว้ได้โดยไม่มีการเชื่อมโยงประชากรเข้ากับการ
ปกครองของฝรั่งเศส

สรุป

กล่าวได้ว่า ทางยุทธศาสตร์ที่ฝรั่งเศสใช้แย่งการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดน
ลาวและกัมพูชาเพื่อเข้าครอบครอง ก็คือ การทูตติดอาวุธ (Armed Diplomacy)
ทั้งทางบกและทางน้ำ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การเจรจาหรือบีบบังคับโดยมี
กำลังทหารเป็นหัวหอก หรือหนุนหลัง หรือเป็นหน่วยดำเนินการ มีความ
เชื่อมโยงจากนโยบายระดับรัฐบาล ซึ่งในที่นี้ คือ การที่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศได้แถลงเจตนารมณ์ต่อสภาผู้แทนราษฎร (Chamber
of Deputies) อย่างเป็นทางการ การดำเนินนโยบายของข้าหลวงใหญ่
ที่มีการผสมผสานอำนาจปกครองทางพลเรือนเข้ากับอำนาจทางทหารเพื่อ
ความเป็นเอกภาพ จนกระทั่งได้รับการยอมรับเป็นหลักนियมการสงคราม
อาณานิคม รวมถึงการขับเคลื่อนแผนการดำเนินงานของราชทูตฝรั่งเศส คือ

นายปาวี ที่นำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๘๙๓

เหตุการณ์หลักในบทความนี้จากมุมมองของฝรั่งเศสที่นำไปสู่การเดินเกมทางการทูต จนบีบบังคับสยามให้สละสิทธิเหนือดินแดนประเทศราชเดิม และฝรั่งเศสเข้าครอบครองดินแดนนั้นแทนในนามของจักรวรรดิอันนัม ได้สำเร็จจุลวง ประกอบด้วย เหตุการณ์หลักที่ ๑ ข้าหลวงใหญ่ลานเซของฝรั่งเศสให้ใช้กำลังฝ่ายทหารเข้าผลักดันกำลังของสยามออกจากเกาะหรือดอนในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนแล้วเข้ายึดไว้แทนตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ โดยการสู้รบเกิดขึ้นต่อเนื่องมาถึงจุดที่เข้มข้นในช่วงสัปดาห์ที่ ๒ ของเดือนกรกฎาคม ซึ่งกินเวลาประมาณ ๗ วัน เหตุการณ์หลักที่ ๒ การที่รัฐบาลฝรั่งเศสสั่งใช้กำลังทางเรือโดยการส่งเรือปืนฝ่าแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามากดดันสยาม ถึงในใจกลางกรุงเทพฯ บีบบังคับให้ต้องยอมรับคำขาดที่ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายยื่นเงื่อนไขจนเกิดการลงนามในสนธิสัญญา โดยเหตุการณ์นี้ เป็นที่รู้จักกันในนามของ การทูตเรือปืน (Gunboat Policy) เหตุการณ์หลักที่ ๓ คือ การส่งกำลังเข้ายึดครองป้อมปากน้ำจันทบุรี เพื่อเป็นหลักประกันให้สยามยอมปฏิบัติตามสัญญา เป็นการปฏิบัติที่มีการบูรณาการการเมืองและการทหารเข้าด้วยกันอย่างลงตัว โดยผู้นำหน่วยเป็นนายทหารที่ได้รับมอบอำนาจการเมือง นั่นคือ การใช้ทหารที่มีอำนาจการเมืองเพื่อบรรลุเป้าหมายในการยึดครองดินแดนไว้ ดำเนินการที่เกี่ยวกับการปกครอง การจัดการความสัมพันธ์ การปราบปรามการขัดขืนของคนท้องถิ่นด้วยหลายเรื่องที่รัฐบาลอินจินภายใต้การนำของข้าหลวงใหญ่ลานเซของฝรั่งเศสได้ดำเนินการได้ข้อจำกัด และสำเร็จได้ด้วยคนที่มีความมุ่งมั่นต่อภารกิจ

อีกบทเรียนที่น่าสนใจ คือ สภาพเศรษฐกิจและทหารของอินโดจีนอยู่ในจุดที่ไม่ดีนัก ทำให้ข้าหลวงใหญ่ลานเซของฝรั่งเศสมีข้อจำกัดในการเพิ่มกำลังทหารและการใช้กำลังทหารอย่างมาก ความพยายามในการปฏิรูประบบงานและความสำเร็จจากการดำเนินงานของข้าหลวงใหญ่ลานเซของสะท้อนให้

เห็นว่า ในฐานะผู้มีอำนาจนั้น การเลือกใช้เครื่องมือดำเนินนโยบายที่ถูกคือ เครื่องมือที่ผ่านการทดสอบแล้วว่ามีความสมรรถนะดีซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า เป็นกุญแจสำคัญของความก้าวหน้า โดยมีกรณีของการจัดตั้งกรมไรเฟิลอันธมและกรมไรเฟิลตั้งเกีย เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ ในขณะที่การฝึกฝนบุคลากรให้เข้าใจนโยบายและแนวทางปฏิบัติตามนโยบายอย่างถ่องแท้ เป็นกุญแจสำคัญในการควบคุมสถานการณ์ ซึ่งมีกรณีการนำกำลังเข้ายึดป้อมปากน้ำจันทบุรีของร้อยเอกเจราร์ด เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้

ในภาพรวมแล้ว แม้ว่าหลังจากกรณี ร.ศ.๑๑๒ สยามจะมีการพัฒนาขนาดใหญ่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร แต่ในมุมมองของนักวิเคราะห์และประเมินยุทธศาสตร์ฝรั่งเศสที่ประจำตะวันออกไกล คือ อินโดจีน ยังไม่เห็นว่ายามจะสามารถยกระดับขึ้นเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ในตะวันออกไกลของฝรั่งเศสได้ โดยเห็นว่าศัตรูหลักของฝรั่งเศสในตะวันออกไกล คือ จีน ที่กำลังร่นวายุจากการเมืองภายในและการแทรกแซงจากภายนอก และแม้จะมองเห็นญี่ปุ่นที่รบชนะรัสเซียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีบทบาทสำคัญขึ้น แต่ก็ยังมองข้ามการขยายอำนาจของอเมริกันในมหาสมุทรแปซิฟิก ที่ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นมหาอำนาจทางทะเลในแปซิฟิก ซึ่งในมุมมองของผู้ประเมินสถานการณ์ฝรั่งเศสมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน การเมือง และอาณานิคมอินโดจีนไว้ว่า อาณานิคมอินโดจีนไม่อาจป้องกันไว้ได้โดยไม่มี การเชื่อมโยงประชากรเข้ากับการปกครองของฝรั่งเศส

แปลและเรียบเรียงภาษาไทย

โดย นาวาเอก ดร.ณัฏฐ์ ทิพนันท์ ร.น.

**ที่มา: The French Army and Siam 1893–1915, Amable Sablon du Corail, (translated by Michael Smiths), Journal of the Siam Society, Vol.99, 2011

บรรณานุกรม

๑. Battye, Noel Alfred. 1974. The Military, Government and Society in Siam, 1868-1910: Politics and Military Reform during the Reign of King Chulalongkorn. Cornell University: unpublished thesis.
๒. Brown, Ian. 1992. The Creation of the Modern Ministry of Finance in Siam, 1885-1910. London: Macmillan.
๓. Daufes, E. 1933. La garde indigene de sa creation a nos jours. Avignon: D. Seguin.
๔. Devillers, Philippe. 1998. Francais et Annamites : partenaires ou ennemis ? 1856-1902. Paris: Denoel.
๕. Forest, Alain. 1979. Le Cambodge et la colonisation francaise, histoire d'une colonization sans heurts, 1897-1920. Paris: Editions L'Harmattan.
๖. Lanessan, Marie Antoine de. 1895. La colonisation francaise en Indo-Chine. Paris: F. Alcan.
๗. Munholland, J. Kim. 1981 . "Collaboration strategy" and the French pacification of Tonkin, 1885-1897. The Historical Journal, 24.3, p. 629-650.
๘. Pavie, Auguste. 1919. Mission Pavie, Indo-Chine, 1879-1895, VII : Journal de marche (1888-1889). Evenements du Siam (1891-1893). Paris: E. Leroux.
๙. Service historique de la Defense (SHD), Ministere de la Defense. Passim.
๑๐. Tuck, Patrick. 1995. The French Wolf and the Siamese Lamb, the French Threat to Siamese
๑๑. Independence, 1858-1907. Bangkok; Cheney (Wash.): White Lotus.
๑๒. Wilson, Constance M. State and Society in the Region of King Mongkut, 1851-1868: Thailand on the Eve of Modernization, Ph.D. Thesis, Cornell University, 1970, pp. 5-53.

๑๓. ญัฐพร ไทยจรงักษ์ การยึดครองจันทบุรีในทัศนะของฝรั่งเศส, วารสารประวัติศาสตร์ 2561.
๑๔. พวงเพชร สุรัตนกวีกุล. การยึดครองจันทบุรีของฝรั่งเศสในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วารสารวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 หน้า 1-13.
๑๕. วุฒิชัย มูลศิลป์. หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อ้างอิง

๑. SHD, 10 H 55. ดูเพิ่มที่ E. Dautès, La garde indigène de sa création à nos jours. Avignon, 1993, and J. Kim Munholland, "Collaboration strategy" and the French pacification of Tonkin, 1885-1897, The Historical Journal, vol.24, no 3, 1981, pp 629-650.
๒. 1911 Encyclopædia Britannica, Vo.16. Lanessa, Jean Marie Antoine de. (ในเอกสารต้นฉบับใช้ชื่อว่า Jean Louis de Lanessa ผู้เรียบเรียงตรวจสอบซ้ำกับบัญชีรายชื่อข้าหลวงใหญ่อินโดจีนฝรั่งเศสในห้วงปีที่เกิดกรณีพิพาท ร.ศ.๑๑๒ แล้ว พบว่าเป็น Lanessa, Jean Marie Antoine de ดังนั้น ชื่อในเอกสารต้นฉบับน่าจะคลาดเคลื่อน).
๓. ตำแหน่งอย่างเป็นทางการในภาษาอังกฤษของนายปาวี ใช้คำว่า the minister plenipotentiary of France in Bangkok เป็นตำแหน่งที่มีอำนาจเต็ม มักใช้ในสถานการณ์ที่ไม่มีเอกอัครราชทูต
๔. File of the career of Lieutenant-Colonel Adam de Villiers (SHD, Guerre, 9 Yf 24640).
๕. วุฒิชัย มูลศิลป์, หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, <https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/24807/1/His-Wutdichai-M-2520.pdf>
๖. เดือนสิงหาคม ๑๘๙๒ ชาวฝรั่งเศสที่เป็นตัวแทนของ Upper Laos Association ถูกเจ้าหน้าที่สยามกล่าวโทษข้อหาละเมิดเข้ามาในราชอาณาจักร ถูกเนรเทศออกจาก Houtene และผืนถูกยึดไว้. เขาเสียชีวิตลงหลังจากนั้นไม่นาน. สาระสำคัญน้อยที่สุดอนุมานได้จากข้อมูลของ Pavie (Pavie, 1919: 228), และฝ่ายสยามมีการกล่าวซ้ำโดย P. Tuck.
๗. วันที่ ๔ ก.ย.๑๘๘๖ นายแอนจ์ ฟิลิปปินี (Ange Filippini) รองข้าหลวงจังหวัดโคชินจีน มีหนังสือถึงกระทรวงกองทัพเรือและอาณานิคมว่า “ขอคุณคำสั่งอย่างเป็นทางการที่ผมมอบให้กับผู้บัญชาการทหารและหน่วยกึ่งทหาร ให้ปฏิบัติการทางทหารอยู่ภายใต้การกระทำทางการเมืองโดยสิ้นเชิง ทั้งฐานและหน่วยแยกได้รับคำสั่งที่แม่นยำที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงการแสดงใดๆ ที่อาจขัดแย้งกับความสำเร็จของการปราบปรามการก่อความไม่สงบ”

๘. กรมนาวิกโยธินที่ ๙ ๑๐ และ ๑๑ จำนวน ๓,๐๐๐ นาย ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ จากกองพันเฉพาะกิจ ถูกส่งไปยังอินโดจีน จากนั้นไม่นานนัก กรมนาวิกโยธินที่ ๑๑ ถูกลดกำลังเหลือ ๒ กองพัน โดยมีกองพันละ ๔ กองร้อย ส่วนกรมนาวิกโยธินที่ ๙ และ ๑๐ ยังมีกำลัง ๓ กองพัน
๙. SDH, Guerre, 10 H 11.
๑๐. SHD, Guerre, 10 H 19/1.
๑๑. รายงานของร้อยเอกโทรเร ถึงผู้บังคับการกรมทหารไรเฟิลอันนัม ต่อเหตุการณ์ที่นำไปสู่การถูกจับกุมตัวพร้อมทหารอีก ๓ นาย ที่ Ka-Sadam และสภาพของการถูกควบคุมตัว (SHD, Guerre, 10 H 11).
๑๒. เพิ่มบุคคลของ พันตรีปีแยร์ โทรเร (SHD, Guerre, 7 Yf 51273).
๑๓. เพิ่มบุคคลของ พันโทดัม เดอ วิลลีเย่ (SHD, Guerre, 9 Yf 24640).
๑๔. SDH, Guerre, 10 H 11.
๑๕. รายงานของร้อยเอกดัม เดอ วิลลีเย่ ถึงผู้บัญชาการกองพลโคชินจีน ต่อปฏิบัติการของหน่วยลาดตระเวนแม่น้ำโขงตอนบน (Upper Mekong column) ในช่วงวันที่ ๑๓-๒๒ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๙๓ (SHD, Guerre, 10 H 11).
๑๖. จากรายงานของผู้บังคับกองร้อยยึดครองจันทบุรี วันที่ ๒๙ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๙๓ (SDH, 10 H 11).
๑๗. ข้อความส่วนนี้ขีดเส้นใต้ไว้ในรายงาน.
๑๘. SHD, Guerre, 10 H 11.
๑๙. เพิ่มบุคคลของ พลตรี ออกุสติน เ جرาร์ต (SHD, Guerre, 9 Yd 555).
๒๐. SHD, Guerre. 10 H11
๒๑. Regimental histories of the units stationed in Indochina (SHD, Guerre, 10 H 55)
๒๒. รายงานประจำปีว่าด้วยกำลังยึดครองและการป้องกันอินโดจีน. รายงานประจำปี ค.ศ.๑๙๐๔ (SHD, Guerre, 10 H 23).
๒๓. จำนวนนี้ หมายถึง ทหารอันนัม ๗๒๓ นาย และทหารลาว ๕๙๑ นาย.
๒๔. รายงานประจำปีว่าด้วยกำลังยึดครองและการป้องกันอินโดจีน. รายงานประจำปี ค.ศ.๑๙๐๔ (SHD, Guerre, 10 H 23).
๒๕. อ้างแล้ว, รายงานประจำปี ค.ศ.๑๙๐๕.
๒๖. พลเอกบีย็อดต์ ผู้บัญชาการกองทัพบกที่ ๑ เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์ เดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๐ (SHD, Guerre, 10 H 24).
๒๖. การศึกษาของทัพลาย. Noel Alfred Battye, The Military, Government and Society in Siam, 1868-1910: Politics and Military Reform during the Reign of King Chulalongkorn, unpublished thesis, Cornell University, 1974.
๒๘. รายงานประจำปีว่าด้วยกำลังยึดครองและการป้องกันอินโดจีน. รายงานประจำปี ค.ศ.๑๙๐๕ (SHD, Guerre, 10 H 23).
๒๙. อ้างแล้ว, รายงานประจำปี ค.ศ.๑๙๐๖.
๓๐. บันทึกการประชุมคณะกรรมการอินโดจีน (Board of Indochina) ใน ๑๔-๑๕ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๓.

ภาษาไทยสำหรับชื่อเฉพาะบุคคลในภาษาฝรั่งเศส

ที่	ชื่อเฉพาะภาษาฝรั่งเศส	ภาษาไทย	หมายเหตุ
๑.	Alexandre Ribot	อา-เล็กซ์-ซอง-เดรอ ริโบต์	
๒.	Auguste Pavie	ออ-กู๊ส ปา-ฟวี	
๓.	Jean Marie Antoine Lanessan	ฌอง-มารี-องตวน ลา-เนส-ซอง	
๔.	Gallieni	กา-ลีย่-นี	
๕.	Lyautey	ลีย่-โตะ	
๖.	Dufrenil	ดู-เฟรอนิล	
๗.	Garnier	การ์-นี-เย่	
๘.	Pierre Thoreux	ปี-แยร์ โต-เรอ	
๙.	Le Myre de Vilers	เลอ-มีร์ เดอ วิล-ลีย่	
๑๐.	Pourchot	ปัส-ตาร์ด	
๑๑.	Adam de Villiers	อา-ดัม เดอ วิล-ลีย่	
๑๒.	Pourchot	ปัวร์-โชต์	
๑๓.	Simon	ซิมง	
๑๔.	Augustin Gerald	โอ-กู๊ส-แตง เช-รัลด์	
๑๕.	Billotte	บิ-ย็อต	
๑๖.	Duchemin	ดิว-เชอ-แมง	
๑๗.	Saint-Cyr	ซังต์-ซีร์	
๑๘.	Ecole de Guerre	เอ-กอล-เดอ-แกร์	

ในยุคของการจัดระเบียบโลกใหม่ :
ไทยควรกำหนดแนวคิดในการรักษา
ผลประโยชน์ของชาติอย่างไร

โดย พลเรือเอก ไพโรจน์ แก่นสาร

เรื่อง ในเขตของการจัดระเบียบโลกใหม่ : ไทยควรกำหนดแนวคิด ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างไร

พลเรือเอกโทโรจน์ แก่นสาร

นำสู่เรื่อง

ความเป็นไปในโลกยุคปัจจุบัน และอนาคต มีความผิดแผกจากที่เคยเป็นมาอย่างมากมายหลายลักษณะ อาทิ มีความผันผวนปรวนแปรอย่างรวดเร็ว ในรูปแบบที่ยากแก่การพยากรณ์ได้อย่างแม่นยำด้วยหลักวิชาการใด ๆ ปัญหาสำคัญต่าง ๆ มักมีความไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือสูง โดยเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบเป็นวงกว้างต่อทั่วโลก คือ ความขัดแย้งระหว่างชาติมหาอำนาจ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเริ่มมีบทบาทนำภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ แทนที่อังกฤษเจ้าอาณานิคมในอดีต ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาติอื่น ๆ ที่เข้าร่วมสงครามได้สูญเสียทรัพยากรไปมากมายในการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม สหรัฐอเมริกาเข้ามาในช่วงปลายสงครามจึงบอบช้ำไม่มากนัก กลายเป็นเจ้าหนี้หลายชาติในฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยกัน และเป็นมหาอำนาจที่โดดเด่นเคียงข้างกับสหภาพโซเวียต ซึ่งอยู่ฝ่ายเดียวกันในสงครามครั้งนั้น ด้วยอุดมการณ์ที่ต่างกัน จึงจ้องจะโค่นล้มกัน โดยการสร้างความเข้มแข็งทางทหาร แข่งขันกันสะสมอาวุธนิวเคลียร์อย่างล้นเหลือจนถึงขั้นที่ต้องหันหน้าเข้าเจรจาจำกัดจำนวนอาวุธมากกว่าหนึ่งครั้ง ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า SALT (Strategic Arms Limitation Talk) ซึ่งก็ได้ผลในระดับหนึ่ง จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.๑๙๘๑ สหภาพโซเวียตถึงแก่การล่มสลาย รัฐบาลบริหารต่าง ๆ แตกตัวเป็นอิสระ เหลือประเทศรัสเซียซึ่งไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นมหาอำนาจที่เทียบเคียงกับสหรัฐอเมริกาได้อีกต่อไป ถือเป็นการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาจึงทำตนเป็นผู้นำโลก

จัดระเบียบเรื่องต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของตน โดยเฉพาะเรื่องการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ

การจัดระเบียบโลก

อันที่จริงสหรัฐอเมริกาได้เริ่มดำเนินการเรื่องดังกล่าวตั้งแต่ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงแล้ว ด้วยความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการทหารเหนือชาติอื่น อังกฤษเองก็อ่อนแอลงกว่าเดิมมาก เงินปอนด์ สเตอร์ลิง จึงถูกแทนที่ด้วยดอลลาร์สหรัฐฯ ในการเป็นสื่อกลางสำหรับการ ค้าขายระหว่างประเทศ

องค์กรระหว่างประเทศที่สร้างขึ้นเพื่อควบคุมการค้าการลงทุน ของโลกในยุคนั้น ได้แก่ ธนาคารโลก หรือ WB (World Bank) กองทุน การเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) และ องค์การการค้าโลก หรือ WTO (World Trade Organization) ซึ่งสร้างขึ้นหลังสงครามครั้งแรก เมื่อ ๑ มกราคม ค.ศ.๑๙๔๕ โดยพัฒนามาจาก ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (The General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) ที่สร้างขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๔๘

ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศ ตนก่อน ภายใต้กรอบ “ฉันทามติวอชิงตัน” (Washington Consensus) และวางกฎเกณฑ์ในภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้มีบทบาทชัดเจน ขึ้นในการควบคุมเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้สหรัฐอเมริกามีบริษัทข้ามชาติ มากที่สุดในโลก

ระเบียบใหม่ด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกา เป็นกลไกหลักในการกำหนดขึ้นนั้น ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. สนับสนุนให้มีการเปิดเสรีการค้า ลด ละ เลิกภาษี และ มาตรการกีดกันทางการค้า เพื่อให้บริษัทอเมริกันสามารถเข้าถึงตลาด ได้อย่างสะดวก ด้วยต้นทุนที่ต่ำ

๒. ต้องเปิดเสรีการลงทุนระหว่างประเทศ เพื่อให้บริษัทอเมริกัน

สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นแรงงานหรือทรัพยากรธรรมชาติ
ได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด และได้รับการคุ้มครอง

๓. ผลักดันให้เกิดกระแสนิยมต่อการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

๔. สนับสนุนแนวคิดในการปรับหรือยกเลิกกฎเกณฑ์ที่แตกต่าง
กัน ให้แต่ละประเทศยอมรับมาตรฐานจากองค์กรระหว่างประเทศแทน

๕. ผลักดันให้ทั่วโลกยอมรับและปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินทาง
ปัญญา (Intellectual Property Rights)

การจัดระเบียบโลกใหม่ภายใต้ฉันทามติวอชิงตันเป็นที่รู้จักกันโดย
ทั่วไปในชื่อ “โลกาภิวัตน์” (Globalization) โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ.๑๙๙๐ – ๒๐๐๐

การล่มสลายของระเบียบโลก

เริ่มในปี ค.ศ.๑๙๙๙ เมื่อสมาชิกองค์การการค้าโลกที่ได้รับผลเสีย
จากโลกาภิวัตน์ รวมตัวกันที่นครซีแอตเติล สหรัฐอเมริกา เพื่อหาแนวทาง
การเจรจาการค้ารอบใหม่ในระดับพหุภาคี กำหนดในปี ค.ศ.๒๐๐๐ ภายใต้ชื่อ
“Millennium Round” ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ ประธานาธิบดี George
W.Bush ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และใช้กองกำลังเข้าสลายการ
ชุมนุมของกลุ่มต่อต้านโลกาภิวัตน์ ต่อมาในปี ค.ศ.๒๐๐๑ ได้มีการเปิด
เจรจารอบใหม่ ภายใต้ชื่อ “Doha Development Round” ซึ่งยังคงหา
ข้อสรุปไม่ได้จนถึงปัจจุบัน

อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งมีส่วนสั่นคลอนระเบียบโลกในยุคนั้น คือ การที่
สหราชอาณาจักรถอนตัวออกจากสหภาพยุโรป หรือ EU (European
Union) ความขลังของโลกาภิวัตน์ยิ่งบางเบาลงไปอีก ภาพรวมเริ่มฟุ้ง
ชัดเจนกว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบนี้ สร้างความเหลื่อมล้ำมากขึ้นใน
เกือบทุกประเทศทั่วโลก เกิดสภาพ “รวยกระจุกและจนกระจาย” ทั้งภายใน
และระหว่างประเทศ

ในต้นปี ค.ศ.๒๐๑๗ Donald Trump ได้เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี
ของสหรัฐอเมริกา มีแนวคิดชาตินิยมสูง ไม่ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์การ

การค้าการลงทุนระหว่างประเทศที่กำหนดและควบคุมโดย WB IMF และ WTO มากเท่าใดนัก **ทำการค้าแบบปกป้อง (Protectionism) ยึดผลประโยชน์ของชาติตนเป็นหลัก** กำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้นกีดกันและกีดกันสิทธิประโยชน์ของชาติที่ได้เปรียบดุลการค้าตน โดยเฉพาะจีนที่เป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุด รวมทั้งมีการลงทุนระหว่างกันในระดับสูงด้วย ประกอบกับจีนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จนมีความเจริญอย่างก้าวกระโดดในห้วงเวลาราว ๔๐ ปีที่ผ่านมา มีความเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งซึ่งทัดเทียมสหรัฐฯ ชัดเจนขึ้นทุกขณะ นับเป็นตัวเร่งให้สงครามการค้าระหว่างสองชาติมหาอำนาจนี้มีความเข้มข้นรุนแรงยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบให้ระเบียบโลกเดิมสั่นคลอนและมีแนวโน้มว่าจะถูกแทนที่ด้วยระเบียบโลกใหม่ การจัดระเบียบโลกแบบสหรัฐอเมริกาได้ถึงจุดเริ่มเสื่อมถอยแล้วอย่างเห็นได้ชัด

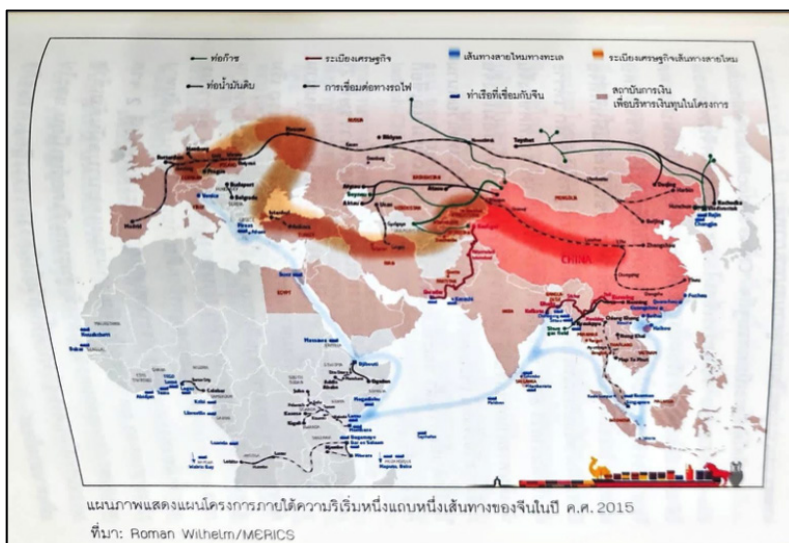
ในต้นปี ค.ศ.๒๐๑๗ Joe Biden ได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ความรุนแรงของสงครามการค้ากับจีนดูผ่อนคลายลงบ้าง เพราะในช่วงสี่ปีของประธานาธิบดี Donald Trump การกีดกันจีนด้วยมาตรการต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่คาดหวัง การเสียเปรียบดุลการค้าต่อจีนมิได้ลดลง คนอเมริกันต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นในการบริโภคสินค้าจีน รวมทั้งมีปัญหามากขึ้นในการทำธุรกิจกับจีน ประธานาธิบดี Joe Biden จึงหันมาเน้นการกำหนดยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีน หาแนวร่วมพันธมิตรกลุ่มใหม่ ๆ อาทิ Indo Pacific, the Quad และ AUKUS ซึ่งเป็นเรื่องที่ทั่วโลกต้องติดตามอย่างใกล้ชิดต่อไป

การรวมกลุ่มพันธมิตรข้างต้น มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนหลัก เน้นความร่วมมือด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป้าหมายที่แท้จริงคือ **การปิดล้อมสกัดกั้นจีนไม่ให้ขยายอิทธิพลได้โดยสะดวก** Indo Pacific คือ การขยายแนวร่วมจาก Asia Pacific ผนวกเอาชาติในคาบสมุทรอินโดจีนเข้าไว้ด้วย the Quad ประกอบด้วย ๔ ชาติหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ส่วน AUKUS คือ ความร่วมมือระหว่าง

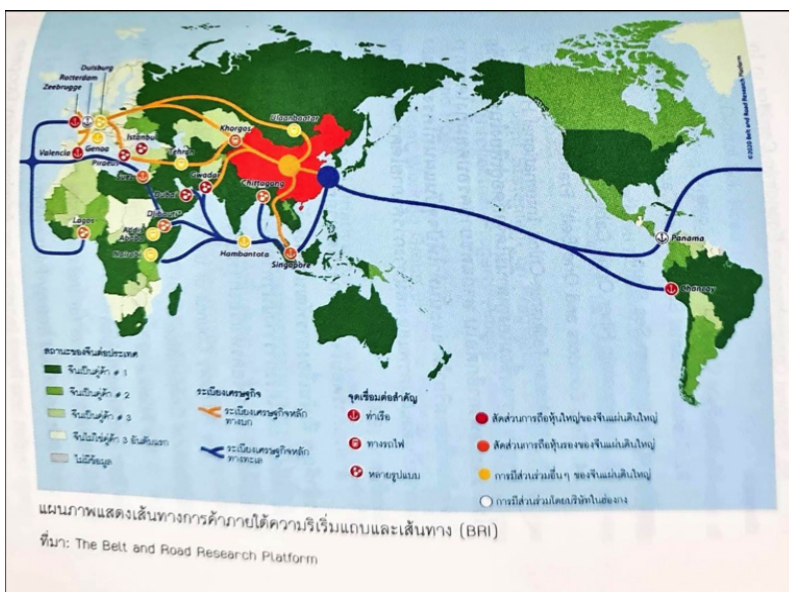
ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา เน้นส่งเสริมเทคโนโลยีด้านเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ให้ออสเตรเลีย เพื่อให้เป็นปราการสำคัญในการปิดล้อมจีนเนื่องจากเป็นประเทศที่อยู่ใกล้จีนมากกว่าชาติพันธมิตรอื่น

ทางด้านจีนนั้น มิได้มีแนวคิดทางยุทธศาสตร์ทำนองเดียวกันกับชาติตะวันตก ในการสร้างความเป็นมหาอำนาจให้แก่ชาติตน เน้นการแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับชาติต่าง ๆ ทั่วโลก ผ่านมหายุทธศาสตร์ความริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง หรือ BRI (Belt and Road Initiative) สร้างเส้นทางการค้าเชื่อมโยงไปยังชาติพันธมิตรที่มีความเห็นพ้องกันในความตกลงแบบทวิภาคี **ไม่มีกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานกลางเช่นวิธีของสหรัฐอเมริกา** ทางบกใช้การเชื่อมโยงกันด้วยทางรถไฟความเร็วสูง ส่วนทางน้ำมีการพัฒนาท่าเรือของบางประเทศให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้มากขึ้น รวมทั้งมีการสร้างเพิ่มเติมบ้างเป็นบางแห่ง ปัจจุบันมีแนวร่วมในโครงการ BRI มากกว่า ๑๐๐ ประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรป ช่วยให้อินเดียมีแหล่งอาหารและวัตถุดิบป้อนประเทศตนมากขึ้น รวมทั้งเป็นการขยายตลาดส่งออกและแหล่งลงทุนนอกประเทศในขณะเดียวกัน เพื่อรองรับผลผลิตส่วนเกินจากการเร่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของจีน และผ่องถ่ายเทคโนโลยีที่เริ่มล้าสมัยในจีนไปยังชาติที่ยังล้าหลังกว่า นับเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ที่ล้าลึก ไม่สนใจแข่งขันโดยตรงด้วยวิธีคล้ายคลึงกันกับสหรัฐอเมริกา และชาติพันธมิตร การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่าง ๆ ในเครือข่ายของ BRI แม้จะเน้นด้านเศรษฐกิจในเบื้องต้น ย่อมได้รับความร่วมมือด้านอื่น ๆ ตามมาด้วยอย่างแน่นอน เพราะการค้าการลงทุนระหว่างกันเป็นสายใยผูกพันที่แน่นเหนียว มีผลต่อความเป็นไปในด้านอื่น ๆ ของแต่ละชาติด้วย การร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นภารกิจของทุกชาติพันธมิตรที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยปริยาย

โดยภาพใหญ่ของการเชื่อมโยงใน BRI แสดงไว้ตามภาพที่ ๑ และภาพที่ ๒ ในหน้าถัดไป

ภาพที่ ๑

ผลจากการดำเนินยุทธศาสตร์ของทั้งสองค่ายดังกล่าว ประกอบกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 ใน ๓-๔ ปีที่ผ่านมา มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้เกิดระเบียบโลกใหม่ขึ้นแทนที่ **ทุกวันนี้แทบไม่มีการกล่าวถึงโลกาภิวัตน์กันอีกแล้ว** หันมาศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปในปัจจุบัน ซึ่งมีความแตกต่างจากที่เป็นมาอย่างมากมาย บริบท VUCA อันประกอบด้วย Volatility (ความผันผวน) Uncertainty (ความไม่แน่นอน) Complexity (ความซับซ้อน) และ Ambiguity (ความคลุมเครือ) ในระดับสูง เริ่มแปรเปลี่ยนเป็น BANI ชัดเจนขึ้นทุกขณะ ได้แก่ Brittle (ความเปราะ) Anxious (น่าวิตก) Nonlinear (คาดเดายาก) และ Incomprehensible (เข้าใจยาก) ซึ่งทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เหนือความคาดคิดขึ้นอยู่เนื่อง ๆ และมักยากที่จะวิเคราะห์/สังเคราะห์ เพื่อหาหนทางเลือกปฏิบัติที่ดีที่สุดด้วยทฤษฎีใด ๆ จำเป็นต้องเฝ้าติดตามอย่างใกล้ชิด ร่วมกันคิดหาทางแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพราะความมีพลวัตสูงของปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้นเองซึ่งเกิดขึ้นไม่ถ่วงนัยในโลกที่แบ่งเป็นขั้วเป็นค่ายเช่นที่เป็นอยู่นี้ ฝ่ายหนึ่งต้องการเป็นผู้นำโลกต่อไป ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และความรุ่งเรืองร่วมกันของมวลมนุษยชาติ

ระเบียบโลกใหม่

นับแต่กลางทศวรรษ ๒๐๑๐ เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นได้ผลักดันให้เกิดระเบียบโลกใหม่ที่ต่างจากเดิมอย่างมากมาย กลายเป็นโลกหลายขั้ว (Multi Polar World Order) **ที่มีความยุ่งเหยิงซับซ้อนมากขึ้น** การเมืองระหว่างประเทศมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันในรูปแบบไม่แน่นอน อันมีสาเหตุสำคัญมาจากความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม **ผู้ที่สร้างและทำลายระเบียบโลกมิใช่รัฐเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป** ส่วนที่มีบทบาทมากขึ้นได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศความร่วมมือในระดับภูมิภาค บริษัทข้ามชาติ บริษัทเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งการเคลื่อนไหวของเครือข่ายต่าง ๆ

สหรัฐอเมริกาเองไม่เคยคาดคิดถึงเรื่องเช่นนี้มาก่อน ขาดการวิเคราะห์และวางแผนรับมือล่วงหน้า นี่ก็ไม่ถึงว่าชาติตนจะเกิดความถดถอยเชิงอำนาจได้เร็วและมากมายเพียงนี้ จึงมองจีนเป็นผู้ท้าทายและเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ จำเป็นต้องหาทางปิดล้อมสกัดกั้น มิให้ขยายอิทธิพลได้โดยง่าย หามาตรการกีดกันด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางการค้าและการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งก็ยังไม่ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนนัก กลับทำให้จีนต้องเร่งการพัฒนาตนเองอย่างหนักหน่วงยิ่งขึ้น เพื่อลดการพึ่งพาชาติอื่น และก็ได้ดีอย่างน่าพอใจด้วย

ภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน

เท่าที่ผ่านมาพวกเราส่วนใหญ่คงคุ้นชินกับคำว่า “ภูมิรัฐศาสตร์” หรือ Geopolitics เพราะการรับรู้ผ่านทางสื่อสารณะบ่อยมาก ส่วนคำว่า “ภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจ” (Geopolitical Economy) ผู้เขียนเพิ่งรู้จักได้ไม่นานจากการบรรยายของ รศ.ดร.ปิติ ศรีแสงนาม ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในหนังสือที่ท่านเขียนเรื่อง *Amidst the New World Order : ไทยในระเบียบโลกใหม่* ที่เพิ่งตีพิมพ์ออกสู่ตลาดเมื่อปลายปีที่แล้ว ทราบจากท่านว่าพิมพ์ซ้ำหลายครั้งแล้ว ซึ่งผู้เขียนใช้เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการเรียบเรียงบทความ ที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ โดยได้เคยเรียนให้ท่านทราบเพื่อขออนุญาตด้วยวาจาไว้แล้ว ด้วยความศรัทธาในความรอบรู้ของท่าน มีโอกาสส่งการบรรยายบนเวทีและผ่านสื่อสาธารณะหลายครั้งที่เดียว

เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจ (Geopolitical Economy) ของโลกในปัจจุบัน มีหลายประเด็นสำคัญที่น่านำมาบอกเล่าต่อพอสรุปได้ ดังนี้

๑. ห่วงโซ่มูลค่าระดับนานาชาติ (Global Value Chains : GVCs) ไม่เชื่อมโยงกันเป็นระบบเดียวเช่นแต่ก่อน อันเป็นผลมาจากการกีดกันทางการค้าการลงทุนของฝ่ายสหรัฐอเมริกา และชาติพันธมิตร ที่จีนได้

ดุลการค้าและมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเพราะได้รับเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากฝ่ายตน ทั้งในรูปของชิ้นส่วนอะไหล่ที่นำเข้าสู่ระบบการผลิต รวมทั้งการजारกรรมและลอกเลียนแบบ จึงออกมาตรการห้ามส่งออกสินค้าบางอย่าง เช่น ชิปสำหรับผลิตระบบไฮเทคบางประเภท รวมทั้งสั่งห้ามประชาชนใช้บริการด้าน IT จากจีน เช่น Platform TikTok ในประเทศตน ทำให้ GVCs แตกตัวออกจากระบบเดิมส่วนหนึ่ง เรียกว่า Decoupling ซึ่งนับวัน จะขยายช่องว่างมากขึ้นทุกที

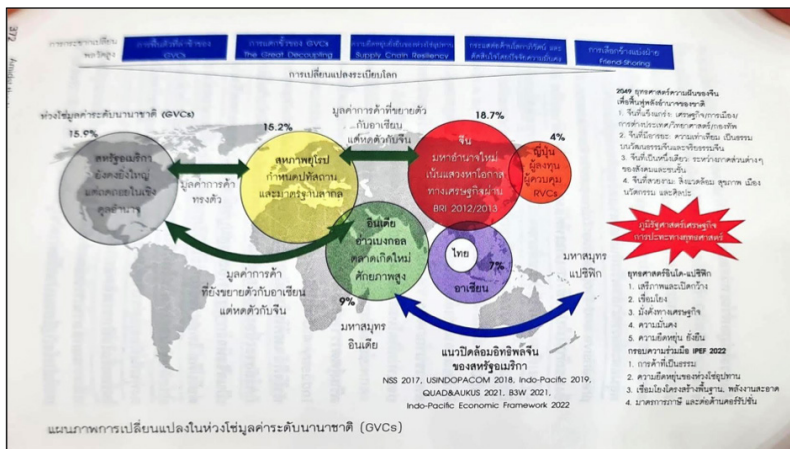
๒. GVCs ในปัจจุบัน พอแบ่งแยกออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ตามภูมิภาค ตามภาพที่ ๓ ดังนี้

๒.๑ ทวีปอเมริกาเหนือ มีสหรัฐอเมริกา และเม็กซิโกเป็นผู้เล่นหลัก

๒.๒ ทวีปยุโรป มีสมาชิก EU ๒๗ ประเทศ มีบทบาทสำคัญ

๒.๓ ทวีปเอเชีย ชาติที่เป็นผู้ล่นนำ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย และอาเซียน

๒.๔ ภูมิภาคอื่น ๆ นอกเหนือจาก GVCs ที่กล่าวถึงข้างต้น ต่างได้รับผลประโยชน์จากการค้าการลงทุนระหว่างประเทศน้อยลงตามลำดับ

ภาพที่ ๓

๓. การแพร่ระบาดของ COVID-19 รวบรวมปีเศษที่ผ่านมาทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจโลกลดลงอย่างมากมาย นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ GVCs ในระบบเดิม มูลค่าการค้าระหว่างประเทศลดลงอย่างมหาศาล เริ่มฟื้นตัวขึ้นอย่างช้า ๆ ในปลายปี ค.ศ.๒๐๒๑ และคาดว่าจะกลับมาขึ้นที่ระดับเดิมราว ๑๘ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ได้อีกครั้งในปี ค.ศ.๒๐๒๓

๔. สงครามการค้าสหรัฐอเมริกา และชาติพันธมิตรในยุโรป ร่วมกันต่อต้านจีนอย่างเปิดเผย

๕. จีนและชาติส่วนใหญ่ในเอเชีย มีการค้าการลงทุนระหว่างกัน เพิ่มขึ้นมาก ช่วยให้เศรษฐกิจจีนยังคงเข้มแข็งอยู่

๖. ในมิติของ GDP (Gross Domestic Products) สหรัฐฯ ยังคงมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๑ ของโลก ติดตามมาด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีน

๗. ในมิติของ GDP-PPP (Purchasing Power Parity) คือ การนำค่าครองชีพและกำลังซื้อของประชาชนในแต่ละประเทศมารวมคำนวณด้วยเงินมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๑ ของโลกมาหลายปีแล้ว โดยมีอเมริกาเป็นอันดับ ๒ ตามมาด้วยอินเดียและอาเซียน ซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ครองสัดส่วนราวร้อยละ ๙ และ ๗ ของมูลค่าเศรษฐกิจโลกตามลำดับ

ไทยและอาเซียนในภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจใหม่

จากการขยายอิทธิพลของทั้งสองมหาอำนาจรวมทั้งชาติพันธมิตรของแต่ละฝ่าย แม้จะมีแนวคิดและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญได้ก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้างไปทั่วโลก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ไทยและอาเซียนอยู่ในตำแหน่งที่มีความสำคัญสูงในมิติของยุทธศาสตร์ ทั้งในด้านของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และศักยภาพทางทหารรวมทั้งด้านเศรษฐกิจด้วย จึงเป็นที่หมายปองของทั้งสองมหาอำนาจหวังจะเอาเป็นพวกกับฝ่ายตน ชาติในประชาคมอาเซียนเองก็มีความไม่สู้

ชัดเจนนักในการเลือกฝ่าย มีบางประเทศเท่านั้นที่แสดงจุดยืนเลือกข้างอย่างเปิดเผยพอสมควร อาทิ กัมพูชาเลือกอยู่ฝ่ายจีน ในขณะที่ฟิลิปปินส์เลือกสนับสนุนสหรัฐอเมริกา อาเซียนโดยรวม จึงตกอยู่ในสภาพอ้อมค้อม และกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในบางลักษณะ ยากที่จะหาฉันทามติร่วมที่ชัดเจนได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้อาเซียนเป็นที่หมายปองของทั้งสองมหาอำนาจ พอสรุปได้ดังนี้

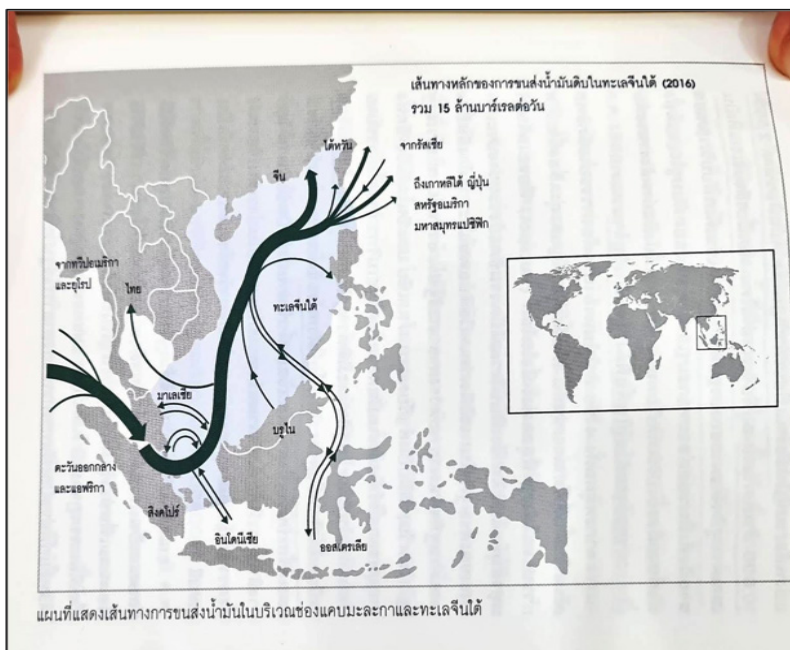
๑. อาเซียนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีแรงงานจำนวนมาก ค่าแรงอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ประชากรรวมในปัจจุบันราว ๖๖๗ ล้านคน นับเป็นอันดับที่ ๓ รองจากอินเดีย และจีน

๒. อาเซียนเป็นตลาดใหญ่ มีผลผลิตมวลรวมในประเทศรวมกันประมาณ ๓,๓๕๕,๖๕๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ มีกำลังซื้ออยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเศรษฐกิจอยู่ในช่วงของการเจริญเติบโต

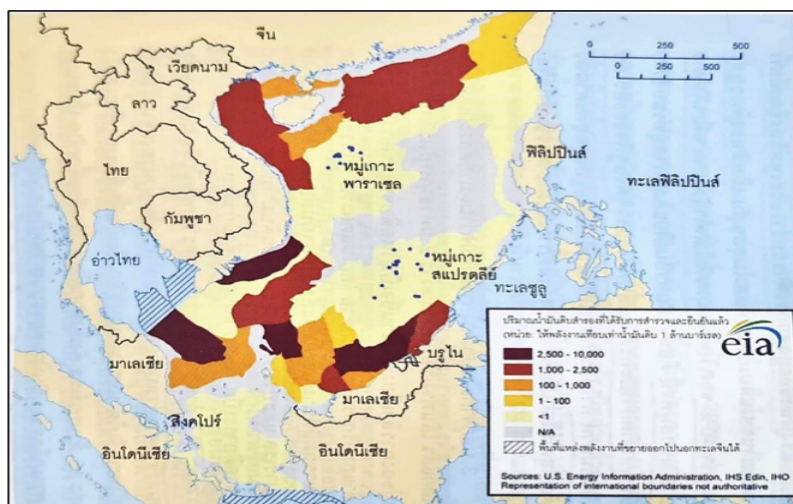
๓. ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในตำแหน่งสำคัญสูงมาก เชื่อมโยงมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย มีช่องแคบมะละกาเป็นเส้นทางการค้าโลกที่สำคัญยิ่ง ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งสูง ระหว่างจีนกับบางประเทศในอาเซียน รวมทั้งสหรัฐอเมริกาที่พร้อมให้การสนับสนุนประเทศที่มีความขัดแย้งกับจีน จึงเท่ากับเป็น คู่ขัดแย้งของจีนในภูมิภาคนี้ด้วย

๔. อาณาเขตทางทะเลของอาเซียน เป็นเส้นเลือดใหญ่ของการลำเลียงพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของสินค้าและบริการเกือบทุกประเภท ตามภาพที่ ๔

๕. ในบริเวณทะเลจีนใต้มีปริมาณน้ำมันดิบสำรองมหาศาลเฉพาะในอ่าวไทยต่อเนื่องถึงเขตเศรษฐกิจจำเพาะของมาเลเซีย มีพลังงานเทียบเท่ากับแหล่งน้ำมันดิบขนาด ๒,๕๐๐ - ๑๐,๐๐๐ ล้านบาร์เรล ตามภาพที่

ภาพที่ ๔

ภาพที่ ๕

ประเทศไทยและประชาคมอาเซียนควรวางตัวอย่างไร

ในห้วงเวลาที่มหาอำนาจทุกฝ่าย ต้องการแสวงประโยชน์ด้านต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ นับเป็นเรื่องยากและมีความอ่อนไหวสูงมาก ในการร่วมกัน กำหนดจุดยืนที่ชัดเจนซึ่งทุกชาติเห็นพ้อง ด้วยมีข้อจำกัดหลายประการ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ชาติในอาเซียนเน้นความร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก สำคัญ แม้จะมีการกำหนดกรอบความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรมไว้ด้วย แต่ในทางปฏิบัติมีการพัฒนาในสอง กรอบหลังนี้ค่อนข้างค่อนข้างเชื่องช้า ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมไม่มากนัก ทั้งยังยึดมั่นในหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

๒. บางชาติในอาเซียนมีการฝักใฝ่มหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ค่อนข้างชัดเจนดังที่ได้กล่าวถึงแล้ว

๓. การร่วมกันหาจุดยืนของอาเซียน เพื่อกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจ คงหาข้อยุติได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลากันไปเรื่อย ๆ อาจหาจุดร่วมได้บ้างเป็นรายกรณีไป

อย่างไรก็ตาม ประชาคมอาเซียนได้ร่วมกันกำหนดหลักการพิทักษ์ผลประโยชน์ของอาเซียนไว้ ดังนี้

๑. วางตำแหน่งอาเซียนเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ในระดับภูมิภาค ผ่านเวที East Asia Summit กับ ๘ คู่เจรจาหลัก ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา

๒. ด้านเวทีความมั่นคง อาเซียนยึดถือ ASEAN Regional Forum หรือ ARF สำหรับการเจรจาระหว่างชาติสมาชิกอาเซียนกับอีก ๑๗ ประเทศ ทั่วโลก

๓. มุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโดแปซิฟิกพอสรุปได้ ดังนี้

๓.๑ กำหนดให้มหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกปลอดภัย และมีเสถียรภาพสำหรับทุกฝ่ายที่จะเข้ามาแสวงประโยชน์ร่วมกัน

โดยเคารพอนุสัญญาประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลหรือ UNCLOS (United Nation Convention on The Law of The Sea)

๓.๒ เชื่อมโยงความเชื่อมโยงต่าง ๆ (Connecting the Connectivity)
ทั้งเส้นทางเดินเรือ สายการบิน ถนน ราง ท่อก๊าซ ระบบโทรคมนาคม
กฎระเบียบ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าต่าง ๆ

๓.๓ เน้นย้ำการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายของ
UN ในประเด็น SDGs 2030 (Sustainable Development Goals 2030)

**๓.๔ ความร่วมมือด้านอื่น ๆ ยึดกรอบการเจรจา RCEP (Regional
Comprehensive Economic Partnership)**

จึงพอเห็นได้ว่า แม้อาเซียนจะหาข้อตกลงร่วมกันได้ไม่ชัดเจนนัก
เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์กับมหาอำนาจทั้งสอง ซึ่งต่างหมายปองจะมี
อาเซียนเป็นพันธมิตร แต่ก็ยังมีกรอบความคิดกว้าง ๆ ที่ครอบคลุมพอสมควร
ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติสมาชิก

ความท้าทายของไทยในระเบียบโลกใหม่

ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในระดับโลก ภูมิภาค
และภายในประเทศ การกำหนดแนวคิดทางยุทธศาสตร์เพื่อพิทักษ์
ผลประโยชน์ของชาติให้มีประสิทธิผลสูงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้อง
หันมาตรวจสอบปัจจัยภายใน โดยเฉพาะความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจเป็นทั้ง
โอกาสและอุปสรรคในการสร้างความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่ง รศ.ดร.ปิติ ศรีแสงนาม
ได้วิเคราะห์ไว้ในหนังสือ *Admidst the New World Order ไทยใน
ระเบียบโลกใหม่* มีสาระสำคัญ ๕ ประการ โดยสรุป ดังนี้

๑. Technological Disruption คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างพลิก
ผันของเทคโนโลยี ซึ่งชี้ชัดไว้ว่า Quantum Technology จะเกิดขึ้นอย่าง
แน่นอนในอนาคตอันใกล้ ไทยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมตั้งแต่บัดนี้ ด้วย
การสร้างบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์เพียงพอ ที่จะใช้ประโยชน์
จากเทคโนโลยีล้ำยุคนี้เมื่อวันเวลามาถึง

๒. Global Logistic System ที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจาก GVCs ที่ผิดแผกไปจากเดิมมากมายดังที่ได้กล่าวถึงไว้แล้ว การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนตู้สินค้าเป็นจำนวนมาก ทำให้ค่าขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ๒-๓ เท่า โดยเฉพาะในช่วงที่เริ่มฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ หลังจากที่มีการระบาดของโรคภัยระบาดลง ทำให้ผู้ประกอบการมีปัญหาในการส่งออกสินค้าที่ตนผลิตเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

การสร้างทางรถไฟความเร็วสูงระหว่างจีนมายังลาว ทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและลบต่อไทย การขนส่งสินค้าบางอย่างจากไทยไปจีนมีความสะดวกรวดเร็วและประหยัดมากขึ้นบ้าง แต่เวียดนามที่อยู่ระหว่างทาง กลายเป็นผู้ได้เปรียบไทยในเรื่องต้นทุนค่าขนส่งสินค้ากับจีนที่มีการแข่งขันกัน เช่น ทูเรียน เพราะไทยเป็นห่วงโซ่อุปทานที่อยู่ใน BRI Network ยังไม่มีทางรถไฟความเร็วสูงเชื่อมจากจีนถึงไทยโดยตรงนั่นเอง

อีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ Global Logistic Network ที่มีผลกระทบต่อไทยก็คือ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของไทย ซึ่งมีจำนวน ๑๐ พื้นที่รอบประเทศ การพัฒนาโดยรวมมีความคืบหน้าช้ามาก ทำให้สูญเสียโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศอย่างน่าเสียดาย เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงกับเมืองคูแผลในประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างลงตัวเท่าที่ควร การค้าชายแดนและการใช้ประเทศเหล่านั้นเป็นฐานในการส่งออกไปยังประเทศอื่นก็ถูกจำกัดไปด้วย

๓. GVCs ที่กำลังฟื้นตัวในโครงสร้างที่ไม่เหมือนเดิม

การค้าระหว่างจีนกับสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา หดตัวอย่างรุนแรง ฐานการผลิตและการลงทุนจากจีน มีการย้ายเข้ามาในอาเซียนมากขึ้น รวมทั้งจากชาติตะวันตกด้วย ทำให้อาเซียนกลายเป็นจุดเชื่อมโยง ที่สำคัญระหว่างอาเซียนกับจีน สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ในอนาคตอันใกล้

ในด้านการค้าระหว่างประเทศนั้น ไทยมีข้อตกลงทางการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้ ๑๔ ฉบับ ค่าขายได้โดยไม่มีข้อกีดกันกับชาติอื่นเพียง ๑๘ เขตเศรษฐกิจ ในขณะที่เวียดนามมี ๑๔ ฉบับเท่ากัน แต่ค่าขายเสรีได้ ๕๓ เขตเศรษฐกิจทั่วโลก ส่วนหนึ่งเพราะเวียดนามมีข้อตกลงกับ ๒๗ ประเทศใน EU ซึ่งไทยยังไม่มี

อีกข้อจำกัดหนึ่งของไทยในการค้าระหว่างประเทศก็คือ ไทยยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก CPTPP (Comprehensive and Progressive Trans - pacific Partnership) หรือ “ความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้า สำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก” ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิก ๑๑ ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ญี่ปุ่น แคนาดา เม็กซิโก ชิลี เปรู ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

๔. วิถีชีวิตใหม่ภายหลังวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

ในภาพรวมระดับโลกนั้น ประเทศที่พัฒนาน้อยและกำลังพัฒนามีภาระในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมต่ำกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะส่วนใหญ่เป็นประเทศเกษตรกรรม สร้างมลภาวะน้อยกว่าอุตสาหกรรม สมาชิกส่วนใหญ่ใน EU สนับสนุนให้ยุโรปสร้างข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการผลิต มีการจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่คำนวณอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการผลิตสินค้าแต่ละชนิด เทียบสัดส่วนกับราคาสินค้าที่จะนำเข้า EU โดยเริ่มจากเหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก อลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์อลูมิเนียม ปูนซีเมนต์ และปุ๋ย เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๒๓ เพียงบางส่วนก่อน และจะเก็บเต็มอัตราในปี ค.ศ.๒๐๒๕ ซึ่งไทยเราตั้งเป้าที่จะปล่อยก๊าซคาร์บอนเป็นศูนย์ในอีกราว ๕๐ ปีข้างหน้า

๕. การเปลี่ยนแปลงในมิติของเศรษฐกิจและสังคมในประเทศ

ไทยได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การระบาดของ COVID-19 ทำให้ไทยใช้จ่ายงบประมาณจำนวน

มหาศาล จำเป็นต้องกู้เงินกว่า ๑ ล้านล้านบาท ซึ่งเกินเพดานเงินกู้ที่กำหนดไว้เดิมที่ร้อยละ ๖๐ ของ GDP คนตกงานมากเป็นประวัติการณ์ รัฐต้องออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและกระตุ้นเศรษฐกิจเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย จึงเร่งฟื้นฟูกันอย่างเต็มที่

ปัญหาสังคมของไทยในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เผชิญมานาน และยังไม่มีแนวโน้มว่าจะดีขึ้นคือ ความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนในหลากหลายมิติ อาทิ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ซึ่งเกิดจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สถิติที่น่าสนใจมีดังนี้

- ร้อยละ ๑๐ ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดครอบครองทรัพย์สินมีมูลค่า ๑๒.๖ เท่า ของร้อยละ ๑๐ ของผู้มีรายได้ต่ำสุด ในขณะที่ญี่ปุ่น ๔.๕ เท่า เวียดนาม ๖.๙ เท่า และอินโดนีเซีย ๗.๘ เท่า

- คนไทยที่ร่ำรวยมากที่สุดร้อยละ ๑ ครอบครองสินทรัพย์ร้อยละ ๕๖.๒ ของทั้งประเทศ ในขณะที่ประชากรกว่าร้อยละ ๙๐ ครอบครองทรัพย์สินมีมูลค่ารวมเพียงร้อยละ ๒๑.๓ ของประเทศ

- จากการสำรวจของ Credit Suisse ไทยอยู่ในอันดับ ๓ ของประเทศที่มีการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมที่สุด รองจากรัสเซียและอินเดีย อาทิ

- ความมั่งคั่งกว่าร้อยละ ๒๑.๘๔ (ราว ๙๔.๘ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) กระจุกตัวอยู่ใน ๕ ตระกูล ได้แก่ เจียรวนนท์ จิราธิวัฒน์ อยู่วิทยาสิริวัฒนภักดี และศรีวัฒนประภา รวมถึง

- ความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ ยังมีอีกมากมาย ได้แก่ ระบบภาษี การจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน หนี้สาธารณะ การเข้าถึงบริการทางการเงิน สวัสดิการสังคม บริการ สาธารณสุข การบังคับใช้กฎหมาย และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

- การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยคืออีกปัญหาใหญ่ของไทย ซึ่งกำลังทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ อายุเฉลี่ยของคนไทยยาวขึ้น ในปัจจุบันผู้มีอายุกว่า ๘๐ ปี มีอัตราเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖ ต่อปี ในขณะที่อัตราการเกิดลดลงว่า

แต่ก่อนเกือบครึ่ง คำนวณกันไว้ว่าในปี พ.ศ.๒๐๘๓ ไทยจะเข้าสู่สังคม
สูงวัยสูงสุด จำนวนผู้มีอายุเกิน ๖๐ ปี สูงราวร้อยละ ๒๘

แนวทางในการพิทักษ์ผลประโยชน์แห่งชาติของไทย

รศ.ดร.ปิติ ศรีแสงนาม ได้นำเสนอไว้ในหนังสือที่ท่านเขียน *Admistr the New World Order : ไทยในระเบียบโลกใหม่* พอสรุปได้ดังนี้

๑. สร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการวางตำแหน่งของไทยในเวทีโลก
ประเทศไทยต้องมีจุดยืน หลังพิง และอำนาจต่อรอง

๒. สร้างศักยภาพของคนไทยด้วยทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑
อย่างน้อยใน ๓ เรื่อง ได้แก่ ความฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy)
ความรู้เท่าทันทางการเงิน (Financial Literacy) และทักษะในการแก้ปัญหา
ซับซ้อน (Complex Problem Solving)

๓. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ
นวัตกรรมเน้นเทคโนโลยีคอนตัม ซึ่งเชื่อว่าจะ Disrupt เทคโนโลยีดิจิทัล
ภายใน 15 ปีต่อจากนี้ สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมากด้วยความสูง

๔. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ เพื่อเชื่อมโยงเป็น
เครือข่ายภูมิภาคและระหว่างประเทศ

๕. เร่งจัดทำยุทธศาสตร์บูรณาการเศรษฐกิจ ผ่านการค้าการลงทุน
และเร่งกระบวนการเจรจาความตกลงทางการค้ากับกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพ
ทางเศรษฐกิจสูง

๖. ปฏิรูปกฎหมายด้วยกระบวนการ “กียอดินกฎหมาย” (Regulatory
Guillotine) อันประกอบด้วย Cut Collect Continue และ Create

Cut คือ การตัดทิ้งกฎหมายที่ล้าสมัยและอาศัยดุลยพินิจ

Collect คือ การรวบรวมกฎหมายที่กระจายตัวอยู่ในหลายหน่วยงาน
แต่มีหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน ให้มาอยู่ที่เดียวกัน

Continue คือ การบังคับใช้กฎหมายที่ดีอยู่แล้วอย่างจริงจังต่อไป

Create คือ การสร้างกฎหมายใหม่ในประเด็นที่ยังไม่มีกฎหมายบังคับใช้

๗. **Backcast** คือ การวางแผนพัฒนาประเทศ ด้วยวิธีตั้งเป้าหมายในอนาคต สร้างภาพที่เราต้องการ จะเป็นและจะไปให้ถึง วางแผนย้อนกลับมายังจุดปัจจุบัน หาทางเลือกที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับการไปถึงจุดนั้น วิเคราะห์ให้เห็นชัดว่าเราต้องเดินทางอย่างไร ดำเนินการต่าง ๆ อย่างไร จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงอุปสรรคอะไรบ้าง รวมทั้งสำรวจปัจจัยภายนอกเพื่อหาผลกระทบต่อเรา ทั้งในด้านบวกและลบ พิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนของเรา เพื่อหาหนทางเลือกปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด

คำแนะนำทั้ง ๗ ประการข้างต้น นับว่ามีความครอบคลุมในเรื่องที่ไทยจำเป็นต้องทำอย่างยิ่ง แต่ละข้อมีรายละเอียดเกี่ยวข้องอยู่ค่อนข้างมาก ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยเฉพาะผู้นำประเทศและผู้บริหารตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ จำเป็นต้องร่วมกันวิเคราะห์เจาะลึก ถิ่นออกมาเป็นนโยบายและแผนงานที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เห็นผลเป็นรูปธรรมในเวลาอันสมควร โดยจัดลำดับความเร่งด่วนให้เหมาะสม เรื่องใดที่ล่าช้าอาจก่อให้เกิดความเสียหายอันใหญ่หลวง ก็ต้องเร่งดำเนินการโดยเร็ว กฎเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนเช่นนี้ คือการใช้คนให้เหมาะกับงาน ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนของไทยมาโดยตลอดห้วงเวลาอันยาวนาน

คนดีมีความรู้ความสามารถสูงในบ้านเมืองเรามีอยู่มากมายเกินพอที่จะเลือกไปใช้งานที่เหมาะสมกับศักยภาพของพวกเขา แต่ที่ผ่านมา ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงเหล่านี้ กลับมีบทบาทน้อยมากในการช่วยแก้ปัญหาสำคัญของชาติอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ต้นตอหลักก็คือ ความพิการของระบบการเมืองการปกครองของไทย ที่อำนาจกับผลประโยชน์เกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ จึงเป็นที่ยกย่องของคณบดีเงิน กล่าวลงทุนทุ่มเทเพื่อซื้อทางเข้าสู่อำนาจแล้วถอนทุนคืนในภายหลัง อันเป็นวิธีคิดทางธุรกิจที่ไม่ควรนำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาประเทศ คนดีมีปัญญาและความรักชาติอย่างแท้จริงที่มีอยู่อย่างล้น

เหลือนั้น ยากนักที่จะมีโอกาสช่วยชาติตามอุดมการณ์ของตนได้ พวกเร
คงทำได้แค่หวังและให้กำลังใจรัฐบาลใหม่ ภายใต้การนำของพรรคใดก็ตาม
ขอให้แก้ปัญหาและสัมมาทิสสูงพอช่วยคลี่คลายปมอุบาทว์ที่กักตรอนชาติ
มานานนับร้อยปีให้หลุดสลายไปได้ แม้ไม่ใช่เรื่องง่ายหากมีความมุ่งมั่น
และลงมือทำอย่างจริงจังย่อมบังเกิดผลดีแน่นอน ช้านานแค่ไหนก็คุ้ม
ค่าควรแก่การรอคอย ใช่ไหมครับ

ความหวังยังมี

อันคนดีมีปัญหามาไม่ยาก	แต่ส่วนมากมักหม่นหมองมองข้าม
อยากช่วยชาติขาดแรงหนุนให้หมุนตาม	อยู่กับความซ้ำซากใจไปเนิ่นนาน
พวกชั่วช้ากลับกล้าแกร่งด้วยแรงทรัพย์	ชนยอมรับนับถือหน้าว่าภูมิฐาน
ยอมเคารพบนอบหมอบกราบกราน	หวังเศษทานจานเจือเผื่อผองตน
บ้านเมืองเราน่าเศร้านักจมปลักหล่ม	คลุกโคลนตมถมทับอยู่ทุกแห่งหน
รอวันรุ่งมั่งกวาดล้างข้างเกินทน	ยากพาตนพ้นห้วงเหวอันเลวทราม
ขอไตรรัตน์ช่วยปิดเป้าความเศร้าโศก	รังสรรค์โลกโชกกุศลอย่างล้นหลาม
ไทยอยู่ดีมีสุขเหลือทุกข์เมื่อยาม	สิ้นสงครามความโกลาหลงตรงต่อธรรม
ฝันเช่นนี้มีจริงได้ถ้าใจถึง	หยุดพึงพิงซึ่งคนคดลดใฝ่ต่ำ
รักส่วนรวมร่วมปกป้องผองบาปกรรม	จักน้อมนำความสุขสันต์นิรันดร

นรชาติ

๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

บริษัท อู่กรุงเทพ จำกัด

รัฐวิสาหกิจในความควบคุมดูแลของกองทัพเรือ สังกัดกระทรวงกลาโหม

ภารกิจ

“ประกอบกิจการและให้บริการอู่เรือ สร้างและซ่อมเรือ ซ่อมบำรุงเครื่องจักรกล ให้บริการซ่อม สร้าง และประกอบโครงสร้างเหล็กขนาดใหญ่ต่างๆ ในอุตสาหกรรมกับพาณิชย์นาวีทุกประเภทของ หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนให้เท่าเทียมมาตรฐานสากล และให้บริการในการจัดยุทธภัณฑ์เพื่อสนับสนุนกองทัพไทย ”

วิสัยทัศน์

“เป็นอู่เรือที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการระดับสากล
เติบโตและเป็นกลไกสำคัญ
ในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ
และพาณิชย์นาวีของไทย สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน”

หลักธรรมาภิบาล

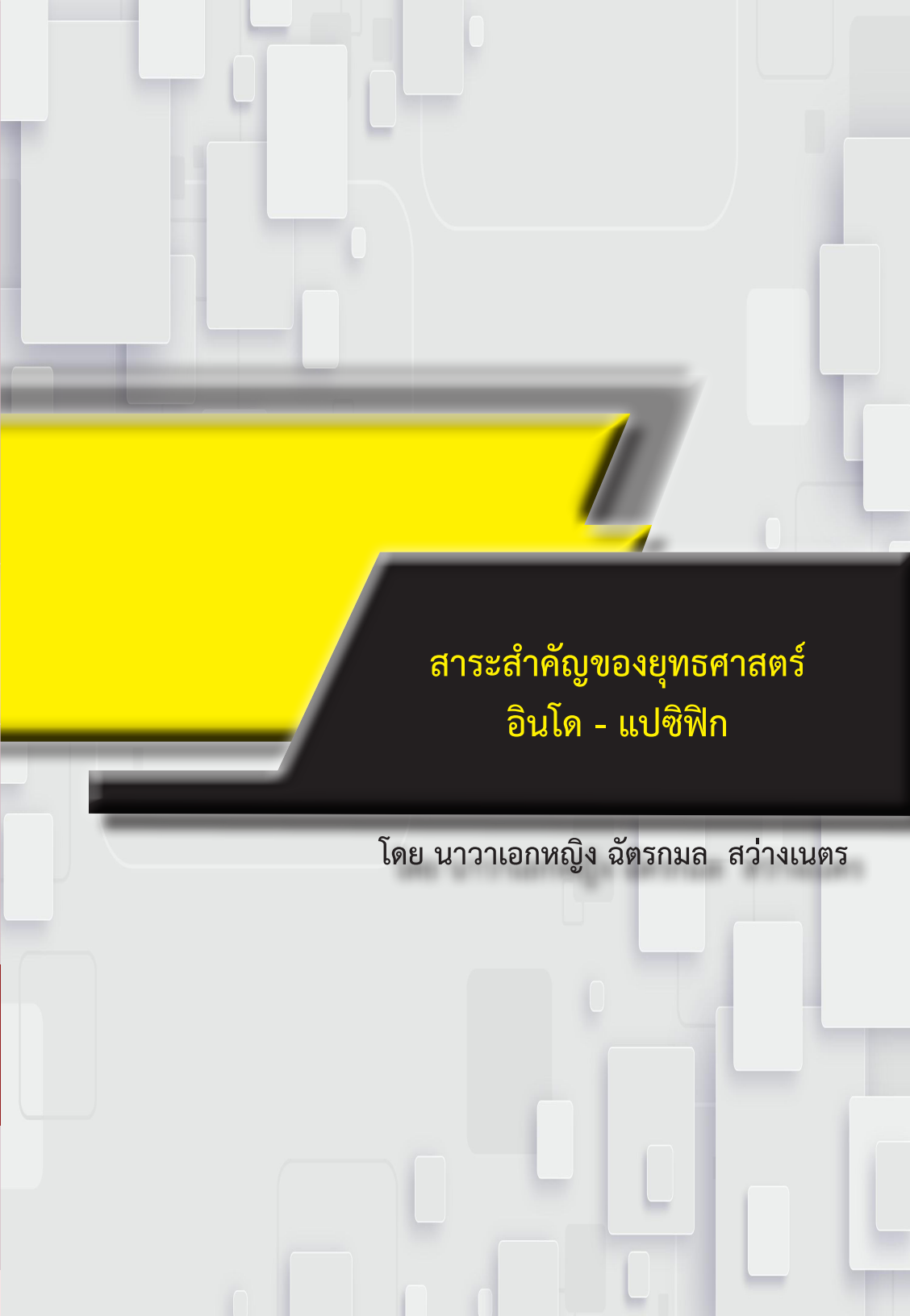
บริษัทอู่กรุงเทพ
ยึดมั่นในคุณธรรม
และ
จริยธรรม

รัฐวิสาหกิจในความควบคุมดูแลของกองทัพเรือ สังกัดกระทรวงกลาโหม
State Enterprise under The Ministry of Defense by Royal Thai Navy.

ที่อยู่ : 174/1 ถนนเจริญกรุง แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
โทร: 02-3078576 แฟกซ์ : 02-3078576

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ อินโด - แปซิฟิก

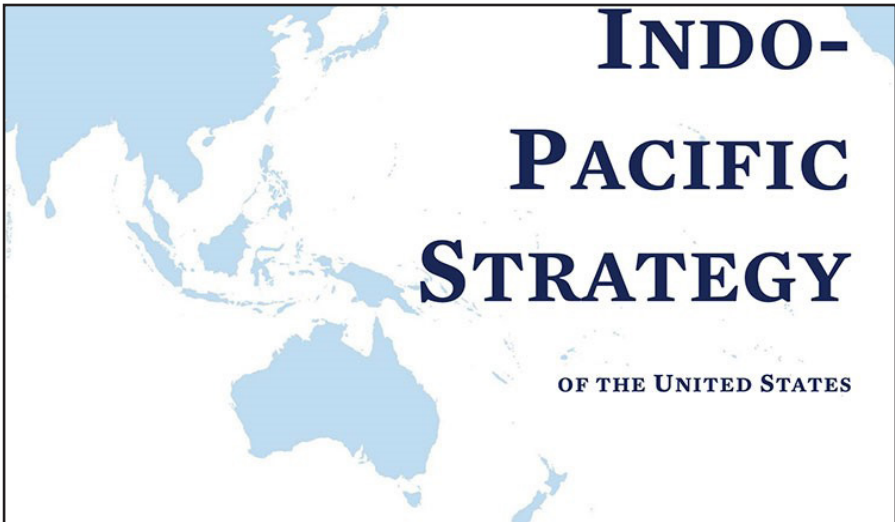
โดย นาวาเอกหญิง ฉัตรกมล สว่างเนตร

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ อินโด – แปซิฟิก

กล่าวนำ

นโยบายการต่างประเทศของสหรัฐฯ นั้น มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์กิจการต่างประเทศของสหรัฐฯ และพันธมิตรที่จะมีผลต่อประเทศในอินโด-แปซิฟิก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ ซึ่งความสำคัญของยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก นั้น ทราบได้จากคำกล่าวของประธานาธิบดี โจ ไบเดน ต่อที่ประชุมผู้นำกลุ่มภาคี ๔ ประเทศ (the Quad) เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๖๔ ซึ่งความตอนหนึ่งระบุว่า “อนาคตของเราแต่ละประเทศซึ่งแท้จริงแล้วคือทั้งโลก นั้น ขึ้นอยู่กับความยินยอมและเจริณรุ่งเรืองในอีกหลายทศวรรษข้างหน้าของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง” และสภาความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ ได้ระบุถึงคุณค่าของอินโด-แปซิฟิกว่า “เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าไม่มีภูมิภาคใดจะส่งผลต่อโลกและชาวอเมริกันยิ่งไปกว่าภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก สหรัฐฯ พันมิตร และหุ้นส่วนล้วนยึดถือวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อดำเนินยุทธศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนเสาหลักบนพื้นฐานเดียวกัน และเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของภูมิภาคให้บรรลุตามยุทธศาสตร์เหล่านี้ได้จริงนั้น สหรัฐฯ ย่อมสามารถนำทางร่วมกับฝ่ายอื่น ๆ สู่ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่เสรี เปิดกว้าง เชื่อมโยง มั่งคั่ง มั่นคง และพร้อมรับมือ เพื่อชนรุ่นหลังต่อไป”

บทความนี้ผู้เขียนสรุปยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก มานำเสนอเพื่อให้ทราบว่สหรัฐฯ กำหนดความคิดต่ออินโด-แปซิฟิก เพื่อสื่อสารกับชาวอเมริกันและกับประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์ และแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติไว้อย่างไร

ภาพ : พื้นที่ยุทธบริเวณอินโด-แปซิฟิก จากเอกสาร Indo-Pacific Strategy
ที่มา : <https://th.usembassy.gov/th/us-indo-pacific-strategy-th/>

สัญญาณอนาคตของภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก

ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีพื้นที่ทอดยาวจากชายฝั่งแปซิฟิกไปจรดมหาสมุทรอินเดีย เป็นที่อาศัยของผู้คนกว่ากึ่งหนึ่งของประชากรโลก มีขนาดเศรษฐกิจเกือบ ๒ ใน ๓ ของเศรษฐกิจโลก สหรัฐฯ ตระหนักว่า ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มีความสำคัญต่อความมั่นคงและมั่งคั่งของประเทศ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐฯ ได้กระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคนี้ ด้วยสนธิสัญญาพันธมิตรกับออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย เพื่อเป็นการวางรากฐานด้านความมั่นคงที่จะช่วยให้ประเทศประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้เจริญรุ่งเรือง ความสัมพันธ์เหล่านี้พัฒนาขึ้นมากเมื่อสหรัฐฯ สนับสนุนองค์การสำคัญ ๆ ของภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (ASEAN) ด้วยการสานสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางการค้าและการลงทุน รวมทั้งมุ่งมั่นธำรงกฎหมายและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนไปจนถึงเสรีภาพในการเดินเรือ

ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีโจ ไบเดน สหรัฐฯ มุ่งมั่นยกระดับบทบาทและพันธกรณีระยะยาวต่อ อินโด-แปซิฟิก ให้มีความสำคัญกับทุกส่วนของภูมิภาคตั้งแต่เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และโอเชียเนีย รวมทั้งหมู่เกาะแปซิฟิก ในภูมิภาคนี้ทางยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วนี้ สหรัฐฯ ตระหนักว่าผลประโยชน์ของชาวอเมริกันจะรุดหน้าก็ต่อเมื่อสหรัฐฯ วางหลักปักฐานในอินโด-แปซิฟิกอย่างมั่นคง รวมทั้งเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ภูมิภาคนี้ไปพร้อม ๆ กับพันธมิตรและหุ้นส่วนที่ใกล้ชิด

สหรัฐฯ ให้ความสนใจต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกมากขึ้น เพราะภูมิภาคนี้กำลังเผชิญกับความท้าทายที่เพิ่มขึ้นจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กำลังผกผันพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ การทูต การทหาร และเทคโนโลยี เพื่อที่จะเป็นมหาอำนาจที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก วางอำนาจและรุกรานไปทั่วโลก โดยเฉพาะในอินโด-แปซิฟิก ซึ่งทำให้พันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐฯ เกิดความเสียหาย อันได้แก่ การบีบบังคับทางเศรษฐกิจต่อออสเตรเลีย การสร้างความขัดแย้งตาม Line of Actual Control กับอินเดีย การกดดันต่อไต้หวัน การรุกรานเพื่อนบ้านรอบทะเลจีนตะวันออกและรอบทะเลจีนใต้ ซึ่งจีนได้บ่อนทำลายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่างประเทศ การเดินเรือและหลักการอื่น ๆ อันจะนำมาซึ่งเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองสู่ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก

สหรัฐฯ ได้ลงทุนกับการสร้างความแข็งแกร่งภายใน โดยปรับแนวทางให้สอดคล้องกับพันธมิตรและหุ้นส่วนในต่างประเทศ และการแข่งขันกับจีนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ และวิสัยทัศน์ สำหรับอนาคตที่สหรัฐฯ และประเทศอื่น ๆ มีร่วมกัน โดยเสริมสร้างระบบสากลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งดำรงอยู่บนพื้นฐานแห่งค่านิยมที่นานาประเทศยึดถือร่วมกัน และพัฒนาระบบให้สามารถรับมือกับความท้าทายแห่งศตวรรษที่ ๒๑ โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงจีน แต่เพื่อปรับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์

ที่จีนดำเนินการอยู่เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งอิทธิพลในโลก ซึ่งอำนวยความสะดวกสูงสุดต่อสหรัฐฯ พร้อมทั้งพันธมิตรและหุ้นส่วน รวมถึงผลประโยชน์และค่านิยมที่มีร่วมกัน สหรัฐฯ ร่วมกับพันธมิตรและหุ้นส่วนจะหาแนวทางจัดการแข่งขันกับจีน ในขณะเดียวกันก็จะทำงานร่วมกับจีนในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการป้องกันการแพร่ขยายอาวุธที่มีอำนาจในการทำลายล้างสูง ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ทั้งของภูมิภาคและของโลก

อินโด-แปซิฟิก มีความสำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ธารน้ำแข็งในเอเชียใต้ละลาย และหมู่เกาะแปซิฟิกมีระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น การระบาดของโควิด-19 ที่ยังมีผลต่อเศรษฐกิจในภูมิภาค ภัยธรรมชาติ การขาดแคลนทรัพยากร ความขัดแย้งภายใน และความท้าทายด้านการเมืองการปกครอง รวมทั้งการขยายโครงการอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำลายเสถียรภาพโดยรวมของภูมิภาค

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษแห่งการชี้ชะตา ซึ่งเต็มไปด้วยศักยภาพและอุปสรรคสำคัญสำหรับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก บทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้จึงต้องมีประสิทธิภาพและยั่งยืนยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้บรรลุผลนี้ สหรัฐฯ จะพัฒนาพันธมิตรกับมิตรประเทศที่มีมาช้านานให้เหมาะสมกับยุคสมัย เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ตลอดจนการลงทุนในองค์การระดับภูมิภาค เพื่อเสริมพลังให้แก่อินโด-แปซิฟิก ในการปรับตัวกับความท้าทายในศตวรรษที่ ๒๑ และคว่ำโอกาสต่าง ๆ ที่จะมาถึง ในช่วงที่กำลังถูกทดสอบจากจีน วิกฤตการณ์สภาพภูมิอากาศ และการระบาดของโควิด 19 โดยสหรัฐฯ จะร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วน เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ เชิงบวก นั่นคือ ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่มีความเสรีและเปิดกว้าง ซึ่งเชื่อมโยงถึงความมั่งคั่ง มั่นคง และมีความพร้อมกับการรับมือยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์ชาติฉบับนี้ จะวางกรอบแนวทางและผูกพันให้ดำเนินการจนได้ผลสำเร็จ สหรัฐฯ มุ่งมั่นเพื่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้าง เชื่อมโยง มั่งคั่ง มั่นคง และพร้อมรับมือ เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ สหรัฐฯ จะเสริมสร้างบทบาทพร้อมกับ

ส่งเสริมภูมิภาคนี้ให้เข้มแข็ง สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ที่ผันแปรและปัญหาท้าทายสำคัญ ทำให้มีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้ที่มิวิสัยทัศน์เดียวกัน

หลายทศวรรษที่ผ่านมาสหรัฐฯ และประเทศส่วนใหญ่มีทัศนคติคับแคบ มองเอเชียเพียงการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ แต่ปัจจุบันอินโด-แปซิฟิก มีส่วนกำหนดสารถะของระเบียบระหว่างประเทศ พันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐฯ ทั่วโลก มีส่วนได้ส่วนเสียในผลที่จะเกิดขึ้น สหรัฐฯ เชื่อเหมือนญี่ปุ่นว่าวิสัยทัศน์ต่ออินโด-แปซิฟิก จะสัมฤทธิ์ผลก็ต้องมีเสรีภาพและการเปิดกว้าง สหรัฐฯ สนับสนุนอินเดียในฐานะหุ้นส่วนวิสัยทัศน์ เช่นเดียวกับออสเตรเลีย เพื่อมุ่งรักษาเสถียรภาพและปฏิเสธการใช้อำนาจบีบบังคับ มีเจตจำนงร่วมกับเกาหลี ที่จะส่งเสริมความมั่นคงผ่านการพัฒนาขีดความสามารถ มีทัศนะร่วมกับอาเซียนว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นศูนย์กลางของโครงสร้างระดับภูมิภาค มีความพยายามเช่นเดียวกับนิวซีแลนด์ และสหราชอาณาจักรในการสร้างความพร้อมรับมือภายใต้ระเบียบของภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย และตระหนักร่วมกับฝรั่งเศสถึงคุณค่าทางยุทธศาสตร์ที่สหภาพยุโรปจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นในภูมิภาคนี้ ตามแนวทางที่สหภาพยุโรปประกาศใช้ EU Strategy for Cooperation in the Indo-Pacific โดยยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ จะอยู่บนพื้นฐานหลักการระยะยาวและยึดมั่นในความเข้มแข็งของประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของอินโด-แปซิฟิก

สหรัฐฯ จะดำเนินการร่วมกับพันธมิตร หุ้นส่วน และองค์กรระดับภูมิภาค ตามวัตถุประสงค์ ๕ ข้อ ต่ออินโด-แปซิฟิก คือ เสรีและเปิดกว้าง สัมพันธภาพ มั่งคั่ง มั่นคง และความพร้อมรับมือ ดังนี้

๑. ภูมิภาคที่เสรีและเปิดกว้าง

ผลประโยชน์สำคัญของสหรัฐฯ และพันธมิตรเกิดได้ในภูมิภาค

อินโด – แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง รัฐบาลต้องตัดสินใจได้โดยอิสระเป็นไปตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ มีการบริหารน่านน้ำ น่านฟ้า และพื้นที่ที่ใช้ร่วมกันตามหลักกฎหมาย สร้างเสริมความร่วมมือของประเทศต่าง ๆ สู่สังคมที่เปิดกว้างและสร้างความมั่นใจว่ารัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก จะตัดสินใจเลือกดำเนินการทางการเมืองได้อย่างอิสระ โดยสหรัฐฯ จะลงทุนในสถาบันประชาธิปไตย สื่อเสรี และภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการแสดงออก รวมทั้งต่อต้านการแทรกแซงจากต่างชาติด้วยการสนับสนุนการรายงานข่าวเชิงสืบสวน ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การพัฒนาสื่อที่เป็นอิสระ และเป็นพหุนิยม รวมทั้งความร่วมมือเพื่อรับมือกับภัยคุกคามจากการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้สหรัฐฯ จะพัฒนาความโปร่งใสด้านการเงิน การคลังในภูมิภาค ด้วยการเปิดโปงการทุจริต และปฏิรูปตามยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริต (Strategy on Countering Corruption) สหรัฐฯ จะเป็นหุ้นส่วนร่วมเสริมสร้างสถาบันประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ นอกจากนี้สหรัฐฯ จะร่วมมือกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อต่อต้านการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ โดยจะทำงานใกล้ชิดกับหุ้นส่วนเพื่อสร้างความมั่นใจว่าภูมิภาคนี้仍将เปิดกว้างและสามารถเข้าถึงได้ทั้งน่านน้ำและน่านฟ้าได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ สหรัฐฯ จะสร้างกลไกเพื่อสนับสนุนแนวทางที่ยึดมั่นในกฎกติกา ในมิติทางทะเลในทะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออก

สหรัฐฯ จะร่วมมือกับพันธมิตร เพื่อพัฒนาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสำคัญที่พัฒนาขึ้นใหม่ รวมทั้งอินเทอร์เน็ตและไซเบอร์สเปซ เพื่อเสริมสร้างระบบอินเทอร์เน็ตที่เปิดกว้าง ใช้งานร่วมกันได้อย่างน่าเชื่อถือและปลอดภัย โดยประสานงานกับหุ้นส่วนเพื่อรักษาบูรณาภาพขององค์การตามมาตรฐานสากล และส่งเสริมมาตรฐานเทคโนโลยีที่เป็นไปตามฉันทามติและสอดคล้อง

กับค่านิยม รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่นักวิจัย และเปิดการเข้าถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการร่วมมือทำงานที่ทันสมัย ด้วยการนำกรอบพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบ และบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องไปปฏิบัติจริงในไซเบอร์สเปซ

๒. สัมพันธภาพกับในและนอกภูมิภาค

อินโด-แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้างเกิดขึ้นได้ โดยการสร้างขีดความสามารถร่วมกันเพื่อยุคสมัยใหม่ การดำเนินการร่วมกันจึงมีความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ สหรัฐฯ และหุ้นส่วนต้องร่วมกันสร้างการปรับเปลี่ยนภายใต้ความร่วมมือที่เข้มแข็งและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับส่วนที่จำเป็นให้มีความทันสมัย

การดำเนินงานเหล่านี้จะเริ่มจากพันธมิตรและหุ้นส่วนใกล้ชิด ซึ่งสหรัฐฯ กำลังใช้วิธีการใหม่ๆ ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ ซึ่งสหรัฐฯ ได้กระชับมิตรกับพันธมิตรทางสนธิสัญญา ๕ ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย อีกทั้งได้กระชับความสัมพันธ์กับประเทศหุ้นส่วน ชี้นำในภูมิภาค ได้แก่ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย มองโกเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ ไต้หวัน เวียดนาม และหมู่เกาะแปซิฟิก รวมทั้งจะสนับสนุนให้พันธมิตรและหุ้นส่วนกระชับความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี โดยสหรัฐฯ จะสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของพันธมิตรและหุ้นส่วน ด้วยกลไกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจัดตั้งอย่างยืดหยุ่นและรวบรวมพลังของทุกประเทศ เพื่อรับมือกับประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะการปฏิบัติการผ่านกลุ่มภาคี ๔ ประเทศ (the Quad) สหรัฐฯ จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในความร่วมมือของกลุ่มภาคีด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เทคโนโลยีที่สำคัญและอุบัติใหม่ โครงสร้างพื้นฐาน ไซเบอร์สเปซ การศึกษา และพลังงานสะอาด โดยจะทำงานร่วมกันทั้งในกลุ่มและร่วมกับหุ้นส่วนอื่น ๆ

สหรัฐฯ ยินดีที่อาเซียนมีความเข้มแข็ง เป็นอิสระและมีบทบาท
ผู้นำในภูมิภาค รับรองความเป็นแกนกลางของอาเซียน สนับสนุนความ
พยายามแก้ไขที่ยั่งยืนให้กับปัญหาท้าทายเร่งด่วนในภูมิภาค โดยสหรัฐฯ
จะยกระดับความร่วมมือกับอาเซียน เริ่มการประชุมหารือใหม่ ๆ ของเจ้าหน้าที่
ระดับสูงด้านสุขภาพ สภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม พลังงาน การขนส่ง
ความเสมอภาคและเท่าเทียมระหว่างเพศ สหรัฐฯ จะร่วมมือกับอาเซียน
เพื่อเสริมสร้างความพร้อมรับมือของอาเซียนในฐานะองค์การนำในภูมิภาค
แสวงหาโอกาสที่กลุ่มภาคี ๔ ประเทศ จะร่วมงานกับอาเซียนในความช่วยเหลือ
ด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติทางทะเล การขาดแคลนน้ำ และ
การรับมือกับโรคระบาดใหญ่ ขยายการดำเนินการทางการทูตอย่างจริงจัง
ให้ความสำคัญกับการเจรจาความตกลง Compact of Free Association
กับรัฐคู่ความตกลง (Freely Associated States) อีกด้วย

ขณะที่สหภาพยุโรป (European Union : EU) และองค์การ
สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization :
NATO) มีความสนใจต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก มากขึ้น สหรัฐฯ จะปรับ
แนวทางและการประสานงานเพื่อดำเนินโครงการริเริ่มต่าง ๆ ด้วยการเชื่อมโยง
ในภูมิภาคด้วยมิติดิจิทัล รวมทั้งความร่วมมือเพื่อธำรงรักษากฎหมายระหว่าง
ประเทศในพื้นที่ทางทะเล โดยสหรัฐฯ จะสานความสัมพันธ์ระหว่างอินโด-
แปซิฟิก กับ ยุโรป-แอตแลนติก และภูมิภาคอื่น ๆ โดยเป็นผู้นำในประเด็น
วาระร่วม ซึ่งจะขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ร่วมผ่านองค์การ
สหประชาชาติ พันธะผูกพันนี้จะเชื่อมโยงกับประชาชน โดยสหรัฐฯ จะเป็น
ผู้ให้บริการด้านการศึกษาระดับนานาชาติชั้นนำ สำหรับนักเรียนและ
นักศึกษาจากภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก เพื่อสานสัมพันธ์ในการเสริมสร้างกำลัง
คนรุ่นใหม่ ด้วยการฟื้นฟูโครงสร้างการแลกเปลี่ยนผู้นำเยาวชน การศึกษา
และผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ รวมทั้งโครงการอบรมภาษาอังกฤษผ่านโครงการ
Young Southeast Asian Leader Initiative (YSEALI) และจะส่งเสริม

ความร่วมมือด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำคัญ ผ่านโครงการ Quad Fellowship ซึ่งเป็นโครงการใหม่ที่สนับสนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์

๓. ความมั่งคั่งของภูมิภาค

ความมั่งคั่งของคนอเมริกันเชื่อมโยงกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก สหรัฐฯ จึงต้องผลักดันแนวคิดใหม่ บนรากฐานอันเข้มแข็งแห่งการบูรณาการทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.๒๕๖๓ การค้าของสหรัฐฯ กับอินโด-แปซิฟิกมีมูลค่า ๑.๗๕ ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ สร้างงานมากกว่า ๕ ล้านตำแหน่ง การลงทุนโดยตรงมากกว่า ๙๖๙,๐๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐฯ เป็นหุ้นส่วนการลงทุนอันดับหนึ่งของประเทศสมาชิกอาเซียน และเป็นผู้ส่งออกภาคบริการหลัก ซึ่งหล่อเลี้ยงการเติบโตของภูมิภาค ทั้งนี้ การฟื้นฟูเศรษฐกิจต้องอาศัยการลงทุนด้านการส่งเสริมนวัตกรรม การแข่งขัน สร้างงานที่มีรายได้ดี ฟื้นฟูห่วงโซ่อุปทาน ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชนชั้นกลาง เพราะคน ๑,๕๐๐ ล้านคน ในอินโด-แปซิฟิก จะเป็นชนชั้นกลางพร้อมกับคนทั่วโลกในทศวรรษนี้ สหรัฐฯ และหุ้นส่วนจะเสนอกรอบเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก เป็นกรอบความร่วมมือพหุภาคีแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ที่จะช่วยให้เศรษฐกิจสามารถปรับเปลี่ยนสู่เทคโนโลยีเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงานและสภาพภูมิอากาศ จะทำงานร่วมกับหุ้นส่วนเพื่อให้คนทั้งสองฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนี้ ด้วยการพัฒนาแนวทางการค้าใหม่ ๆ ให้ได้มาตรฐานสูงทั้งด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อม กำกับดูแลเศรษฐกิจดิจิทัล และกระแสข้อมูลข้ามพรมแดนแบบเปิดกว้าง ยกกระดับห่วงโซ่อุปทานที่ยืดหยุ่นและมั่นคงให้มีความหลากหลายและเปิดกว้าง พัฒนาความโปร่งใสและปรับปรุงการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ลงทุนเพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ รวมทั้งดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุนที่เสรี

เป็นธรรม และเปิดกว้างในช่วงปี พ.ศ.๒๕๖๖ ที่สหรัฐฯ เป็นเจ้าภาพและสืบเนื่องต่อไป

สหรัฐฯ จะช่วยหุ้นส่วนในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ลดช่องว่างด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยจะมอบโครงสร้างพื้นฐานคุณภาพสูงแก่กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ผ่านโครงการ Build Back Better World ที่จะดำเนินการร่วมกับพันธมิตร G7 เพื่อให้เศรษฐกิจเกิดใหม่ได้เติบโตและเจริญมั่งคั่ง สร้างตำแหน่งงานคุณภาพ ทั้งสองฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก และจะส่งเสริมการโทรคมนาคมสากลที่ปลอดภัยและยืดหยุ่น มุ่งเน้นการกระจายความหลากหลายของผู้ให้บริการเครือข่าย 5G เทคโนโลยีโครงข่าย Open Radio Access Network (O-RAN) สะพานตลาดโทรคมนาคมที่เปิดรับผู้ให้บริการรายใหม่ที่สามารถได้เข้าสู่ตลาด โดยจะยืนยันหยุดความคุ้ยกับหุ้นส่วนเศรษฐกิจในภูมิภาคที่ดำเนินบทบาทหลักในการวางระเบียบ กำกับดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจของศตวรรษที่ ๒๑ และร่วมกันกำกับการปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอันรวดเร็วนี้ให้เป็นโอกาสร่วมสำหรับทุกฝ่าย

๔. ความมั่นคงของภูมิภาค

สหรัฐฯ ดำรงบทบาทด้านความมั่นคงที่ชัดเจนและสม่ำเสมอมา ๗๕ ปี ซึ่งจำเป็นต่อการสนับสนุนสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคง และมั่งคั่งในภูมิภาค เป็นพันธมิตรอันแน่วแน่เสมอมาและจะเป็นเช่นนี้ต่อไปในศตวรรษที่ ๒๑ สหรัฐฯ มุ่งขยายและปรับบทบาทเพิ่มความสามารถในการปกป้องผลประโยชน์ที่ยับยั้งการรุกรานและตอบโต้การบีบบังคับต่อดินแดนของสหรัฐฯ พันมิตร และหุ้นส่วน ด้วยวิธีป้องปรามแบบบูรณาการที่กระชับขึ้นในทุกมิติการรบและระดับความขัดแย้ง เพื่อรับรองว่าสหรัฐฯ พันมิตร และหุ้นส่วนจะยับยั้งหรือปราบปรามการรุกรานในทุกรูปแบบและทุกมิติ โดยขับเคลื่อนโครงการริเริ่มที่เสริมกำลังป้องปรามและตอบโต้การบีบบังคับ เช่น การคัดค้านความพยายามเปลี่ยนแปลงเส้นแบ่งเขตแดนหรือบ่อนทำลายสิทธิของรัฐเอกราชในทะเล

สหรัฐฯ จะฟื้นฟูนวัตกรรมเพื่อให้มั่นใจว่ากองทัพสหรัฐฯ จะปฏิบัติการได้ในสภาพแวดล้อมที่ภัยคุกคามเปลี่ยนแปลงเร็ว รวมถึงอวกาศ-ไซเบอร์สเปซ เทคโนโลยีที่สำคัญและอุบัติใหม่ จะพัฒนาแนวความคิดทางยุทธการใหม่ ๆ และสร้างระบบสั่งการและควบคุมที่ยืดหยุ่นในการรับมือที่ดียิ่งขึ้น จะขยายขอบข่ายและเพิ่มความซับซ้อนของการฝึกและปฏิบัติการร่วม ตลอดจนการวางกำลังรบให้หลากหลาย และเสริมสร้างความสามารถที่จะเดินหน้าปฏิบัติการต่อไปอย่างยืดหยุ่นร่วมกับพันธมิตรและหุ้นส่วน

สหรัฐฯ มุ่งให้ความสำคัญกับเครือข่ายพันธมิตรและหุ้นส่วนความมั่นคง เพื่อสร้างความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกัน พัฒนาความสามารถในการทำสงครามขั้นสูง เพื่อปกป้องพลเมืองและพิทักษ์ผลประโยชน์ของชาติ สหรัฐฯ จะพัฒนาพันธมิตรกับออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฟิลิปปินส์ และไทย ยกกระดับความเป็นหุ้นส่วนด้านการทหาร เสริมบทบาทอินเดียในด้านความมั่นคงในภูมิภาค หุ้นส่วนในเอเชียใต้ อาเซียน และหมู่เกาะแปซิฟิก ให้มีขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ ทำงานร่วมกับหุ้นส่วนทั้งในและนอกภูมิภาคในประเด็นช่องแคบไต้หวัน การเสริมขีดความสามารถการป้องกันตนเองและการกำหนดอนาคตของไต้หวัน ซึ่งยังสอดคล้องกับนโยบายจีนเดียว พันธกรณีภายใต้กฎหมายความสัมพันธ์ไต้หวัน (Taiwan Relation Act) แถลงการณ์ร่วม ๓ ฉบับ (Three Joint Communiqués) และหลักประกัน ๖ ประการ (Six Assurances)

สหรัฐฯ จะส่งเสริมความมั่นคงระหว่างพันธมิตรและหุ้นส่วนในอินโด-แปซิฟิก และนอกภูมิภาค โดยแสวงโอกาสเชื่อมโยงฐานอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ บูรณาการห่วงโซ่อุปทานการป้องกันประเทศ ร่วมผลิตเทคโนโลยีหลักเพื่อความได้เปรียบทางการทหาร เชื่อมพันธมิตรในอินโด-แปซิฟิก และยุโรปเข้าหากัน ผ่านหุ้นส่วนไตรภาคีด้านความมั่นคงระหว่างออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ (AUKUS)

สหรัฐฯ จะแสวงหาโอกาสเจรจาปลดอาวุธนิวเคลียร์ในคาบสมุทรเกาหลี จัดการประเด็นละเมิดสิทธิมนุษยชน เสริมการป้องกันและประสานงานกับเกาหลีใต้และญี่ปุ่น ตอบสนองการยั่วยุโดยเกาหลีเหนือ จะร่วมกับหลายฝ่ายเพื่อป้องกันและบริหารจัดการวิกฤตการณ์ต่าง ๆ พร้อมกับการเสริมกำลังป้องกันที่ครอบคลุมการต่อต้านระบบขีปนาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธนำวิถี รวมทั้งภัยคุกคามอุบัติใหม่อื่น ๆ ต่อเสถียรภาพทางยุทธศาสตร์ และจะคัดค้านนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความท้าทายด้านความมั่นคงทางพลเรือน ขยายบทบาทของหน่วยยามฝั่งสหรัฐฯ จัดการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของหุ้นส่วน โดยจะร่วมรับมือและป้องกันการก่อการร้ายและแนวคิดสุดโต่งที่นิยมความรุนแรง คัดค้านทางเลือกเพื่อบั่นทอนการบ่มเพาะแนวคิดหัวรุนแรงผ่านช่องทางออนไลน์ และส่งเสริมความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้ายภายในอินโด-แปซิฟิก และจะยกระดับขีดความสามารถโดยรวมของภูมิภาค เพื่อเตรียมพร้อมและตอบสนองต่อภัยพิบัติทางสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ภัยคุกคามทางชีวภาพ การลักลอบค้าอาวุธ ยาเสพติด การค้ามนุษย์ รวมทั้งเสริมความสามารถของหุ้นส่วนในการปกป้องตนเองและฟื้นฟูความเสียหาย

๕. ความพร้อมรับมือระดับภูมิภาคในศตวรรษที่ ๒๑

อินโด-แปซิฟิก มีความสำคัญมากต่อการแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) จึงต้องปรับเป้าหมายเศรษฐกิจขนาดใหญ่ให้สอดคล้อง และเรียกร้องสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ยึดมั่นในการจำกัดอุณหภูมิโลกไม่ให้เพิ่มขึ้นเกิน ๒.๕ องศาเซลเซียส สหรัฐฯ จะร่วมพัฒนาเป้าหมาย ปี พ.ศ.๒๕๗๓ และ ปี พ.ศ.๒๕๙๓ ทั้งยุทธศาสตร์แผนงาน และนโยบายไปสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net-zero) โดยส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศร่วมกับหุ้นส่วนเพื่อลดความเปราะบางต่อผลกระทบจากสภาพอากาศเปลี่ยนแปลงและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม พร้อมรับมือกับโครงสร้างพื้นฐาน

ที่สำคัญ ความมั่นคงด้านพลังงาน สุขภาพของมหาสมุทร ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนผ่านการใช้งานที่ถูกกฎหมาย พัฒนาความร่วมมือการศึกษาวิจัย ส่งเสริมการค้าและการคมนาคมที่ก่อให้เกิดประโยชน์

สหรัฐฯ จะทำงานใกล้ชิดกับหุ้นส่วนในการลงทุนด้านสุขภาพโลก โดยขยายเวทีดำเนินการเพื่อป้องกัน ตรวจหา และตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉิน รวมถึงภัยคุกคามทางชีวภาพผ่านองค์การอนามัยโลก กลุ่ม G7 กลุ่ม G20 และเวทีพหุภาคีอื่น ๆ เพื่อยกระดับการเตรียมพร้อมและการตอบสนอง พัฒนาขีดความสามารถในการฟื้นตัว โดยประสานงานใกล้ชิดกับอาเซียน เอเปค องค์การการประชุมหมู่เกาะแปซิฟิก และองค์กรอื่น ๆ

แนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ

สหรัฐฯ จะนำยุทธศาสตร์นี้ไปปฏิบัติ ด้วยแนวทางหลัก ๑๐ ประการ ในเวลา ๑-๒ ปี ดังนี้

๑. ลงทุนในภูมิภาค ลงทุนสร้างขีดความสามารถร่วมกัน เปิดสถานทูต และสถานกงสุลเพิ่มขึ้นในอาเซียนและหมู่เกาะแปซิฟิก เสริมความเข้มแข็งในด้านสภาพภูมิอากาศ สุขภาพ ความมั่นคง และการพัฒนา ขยายบทบาทหน่วยยามฝั่งสหรัฐฯ ในด้านต่าง ๆ เพิ่มความช่วยเหลือด้านความมั่นคง ขยายบทบาทการแลกเปลี่ยนภาคประชาชน และหน่วยสันติภาพของสหรัฐฯ เพื่อสนับสนุนบทบาทที่เข้มแข็งของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้

๒. สร้างกรอบเศรษฐกิจอินโด-แปซิฟิก เสนอความร่วมมือใหม่ เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการค้า กำกับดูแลเศรษฐกิจดิจิทัล ปรับปรุงความพร้อมและความปลอดภัยของห่วงโซ่อุปทาน ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่โปร่งใสและมีมาตรฐานสูง เพื่อทำให้เศรษฐกิจสัมพันธ์กับภูมิภาคนี้ แข็งแรงยิ่งขึ้น

๓. เสริมกำลังการป้องปราม ปกป้องผลประโยชน์ ยับยั้งการรุกรานสหรัฐฯ พันธมิตร และหุ้นส่วน ให้ทุนแก่โครงการ Pacific Deterrence

Initiative และ Maritime Security Initiative ส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาคและไต้หวัน พัฒนาขีดความสามารถ แนวคิดทางยุทธการ กิจกรรมทางทหาร อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ วางกำลังให้พร้อมยิ่งขึ้น กรอบ AUKUS จะหาทางส่งมอบเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ให้ออสเตรเลียโดยเร็ว รวมทั้งกระชับความร่วมมือและยกระดับความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกันผ่านโครงการที่เป็นรูปธรรมด้วยขีดความสามารถขั้นสูงด้านไซเบอร์ ปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีควอนตัม และขีดความสามารถได้สมุท

๔. เสริมความเหนียวแน่นของอาเซียน ลงทุนความสัมพันธ์ สหรัฐา-อาเซียน จัดการประชุมสุดยอดสหรัฐา-อาเซียนสมัยพิเศษ ยึดมั่นในพันธกรณีต่อการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก และการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก หารือระดับรัฐมนตรีกับอาเซียน ริเริ่มโครงการใหม่มูลค่ามากกว่า ๑๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐฯ และขยายความร่วมมือทวิภาคีทั่วอาเซียน ด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางทะเล ความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ภาคประชาชน

๕. สนับสนุนบทบาทนำของอินเดีย พัฒนาความร่วมมือกับอินเดีย และการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพในเอเชียใต้ ประสานการดำเนินการในด้านสุขภาพ อวกาศ และไซเบอร์สเปซ กระชับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ร่วมสร้างเสริมภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง โดยอินเดียเป็นหุ้นส่วนของสหรัฐา ที่เป็นผู้นำในภูมิภาคเอเชียใต้และมหาสมุทรอินเดีย มีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นกำลังขับเคลื่อน the Quad รวมทั้งเป็นแรงผลักดันการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของภูมิภาค

๖. สืบสานปณิธานกลุ่มภาคี ๔ ประเทศ จะเสริมความเข้มแข็งให้ the Quad เพื่อบรรลุเป้าหมายในประเด็นสำคัญ เป็นผู้นำประเด็นความมั่นคงด้านสุขภาพโลก ยกระดับด้านเทคโนโลยีที่สำคัญและอุบัติใหม่ ขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทาน นำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกัน สร้างเครือข่ายขนส่งที่เป็น

มิตรต่อสิ่งแวดล้อม แลกเปลี่ยนข้อมูลดาวเทียมเพื่อปรับปรุงการรับรู้สถานการณ์ทางทะเลและภูมิอากาศ ร่วมมือโครงสร้างพื้นฐานในเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหมู่เกาะแปซิฟิก ปรับปรุงขีดความสามารถด้านไซเบอร์ และจัดประชุมระดับผู้นำในโอกาสต่อไป

๗. ขยายความร่วมมือสหรัฐฯ - ญี่ปุ่น - สาธารณรัฐเกาหลี สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี จะร่วมมือใกล้ชิดผ่านทางช่องทางไตรภาคี ในประเด็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี นอกจากนี้ประเด็นความมั่นคงก็จะร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาค เทคโนโลยีห่วงโซ่อุปทาน ภาวะผู้นำและบทบาทสตรี

๘. สร้างความพร้อมรับมือในหมู่เกาะแปซิฟิก สหรัฐฯ ร่วมกับหุ้นส่วนจัดตั้งกลุ่มยุทธศาสตร์พหุภาคีสนับสนุนประเทศในหมู่เกาะแปซิฟิก เพื่อให้มีขีดความสามารถและพร้อมรับมืออย่างอิสระและมีความมั่นคงสำหรับรับมือกับสภาพภูมิอากาศ ผ่านโครงการ Pacific Region Infrastructure Facility พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ อำนวยความสะดวกด้านการคมนาคม ยกกระดับความมั่นคงทางทะเล เพื่อคุ้มครองการทำประมง เสริมสร้างความตระหนักรู้ภาพสถานการณ์ทางทะเล ปรับปรุงการฝึกอบรมและให้คำปรึกษา จัดทำความตกลง Compact of Free Association ในขั้นสุดท้ายกับรัฐคู่ความตกลง

๙. หลักธรรมาภิบาลและการรับผิดชอบของภาครัฐ สหรัฐฯ จะสนับสนุนรัฐบาลในอินโด-แปซิฟิก ให้ตัดสินใจทางการเมืองโดยอิสระ ปราบปรามการทุจริต ผ่านนโยบายช่วยเหลือและการพัฒนาในการประชุมกลุ่ม G7 และ G20 รวมทั้งภาคีความร่วมมือ เพิ่มการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ร่วมมือกับรัฐบาล ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปิดโปงและบรรเทาความเสี่ยงต่อการแทรกแซงจากต่างชาติ และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร จะยืนหยัดเพื่อประชาธิปไตยในพม่า โดยทำงานใกล้ชิดกับพันธมิตรและหุ้นส่วน เพื่อกดดันพม่าให้กลับคืนสู่ประชาธิปไตย ผ่านการปฏิบัติตามฉันทมติ ๕ ข้อ ของอาเซียนด้วยความจริงใจ

๑๐. ส่งเสริมเทคโนโลยีที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น ปลอดภัย และเชื่อถือได้

สหรัฐฯ จะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลที่ปลอดภัย เชื่อถือได้ มีความหลากหลายของผู้ให้บริการโทรคมนาคมและเทคโนโลยีคลาวด์ ผ่านสถาปัตยกรรมระบบเครือข่ายล้ำสมัยในอินโด-แปซิฟิก รวมทั้งปรับปรุงความมั่นคงและความปลอดภัยทางไซเบอร์ เพื่อตอบสนองต่อปฏิบัติการทางไซเบอร์ได้อย่างฉับไว สหรัฐฯ จะยกระดับความพร้อมของเครือข่ายภาครัฐและโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ พร้อมกับพัฒนาโครงการใหม่ระดับภูมิภาค เพื่อปรับปรุงความมั่นคงและความปลอดภัยทางไซเบอร์และตอบสนองต่อปฏิบัติการทางไซเบอร์อย่างฉับไว

บทวิเคราะห์ทำที่เบื้องต้นของไทยและอาเซียน

ต่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก

การริเริ่มยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกของสหรัฐฯ เป็นไปเพื่อรวบรวมพันธมิตรในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อยับยั้งการขยายพลังอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งสหรัฐฯ แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงบทบาทและศักยภาพทางทหารโดยอ้างถึงการรักษาเสถียรภาพและความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ในศตวรรษที่ ๒๑

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน ไทยไม่ได้มองว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัยคุกคาม โดยทั้งสองประเทศ มีความสัมพันธ์อันดีทั้งในระดับรัฐบาลและพระราชวงศ์ ซึ่งล้วนส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่การท่องเที่ยวช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วหลังวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นอกจากนี้ ทั้งการค้าและการลงทุนก็มีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้น เมื่อไทยได้รับผลดีจากความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้ มิตรภาพระหว่างทั้งสองประเทศจึงมีทิศทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

อนึ่ง นโยบายต่างประเทศของไทยมีทิศทางที่ต้องการรักษาสัมพันธไมตรีอันดีต่อทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยวางนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่ยึดมั่นต่อกฎบัตรขององค์การสหประชาชาติ และกฎหมายระหว่างประเทศเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งการดำเนินนโยบายที่ไม่เอนเอียงต่อชาติมหาอำนาจใดมากจนเกินไปนี้เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีต ช่วยให้ไทยไม่เพลี่ยงพล้ำโดยง่ายในสถานการณ์อันล่อแหลมต่อการสูญเสียผลประโยชน์ของชาติมาได้เสมอ

นโยบายของกลุ่มประเทศอาเซียนต่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกนั้น ในปัจจุบันอาเซียนเริ่มมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความร่วมมือระหว่างสมาชิกค่อนข้างราบรื่น แม้แต่ความขัดแย้งทางการเมืองที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในเมียนมานั้น อาเซียนก็ได้ร่วมมือกันออกฉันทามติ ๕ ข้อ เรียกร้องให้เมียนมาปฏิบัติตามเพื่อยุติปัญหาหลง โดยอาเซียนเคารพหลักการที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของเมียนมา ซึ่งแม้ปัญหา จะยังไม่ยุติลง แต่ก็เป็นสัญญาณอันดีว่าอาเซียนมีความเข้าใจและยังคงรักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบรรดาชาติสมาชิกอาเซียนเอาไว้ได้ ในขณะที่นโยบายด้านการต่างประเทศของอาเซียนก็ควรรักษาความเป็นอิสระ ไม่เอนเอียงเข้าหาสหรัฐฯ และพันธมิตร เพื่อไม่ถูกผลักดันให้กลายเป็นอริกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากเป็นประเทศใหญ่ในเอเชีย ซึ่งหลายประเทศในอาเซียนล้วนมีเศรษฐกิจผูกพันอยู่ด้วย ทั้งด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะการดำเนินการตามยุทธศาสตร์แถบและถนน (Belt and Road Initiative) ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ครอบคลุมพื้นที่แผ่นดินใหญ่ของเอเชีย ยุโรป แอฟริกา ละตินอเมริกา และหมู่เกาะแปซิฟิก ซึ่งมีถึง ๑๔๗ ประเทศหรือเขตเศรษฐกิจ และองค์การระหว่างประเทศ ๒๕ องค์การเข้าร่วมด้วย นอกจากนี้แนวคิดหลักยังได้รับการระบุไว้ในเอกสารขององค์การสหประชาชาติ กลุ่ม G20 รวมทั้งองค์การในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เอนเอียงเข้าหามหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปย่อมนำไปสู่

ผลเสียทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียนในระยะยาว
อย่างยากที่จะประเมินได้

บทสรุป

สหรัฐฯ ได้ก้าวสู่ช่วงเวลาการยกระดับบทบาทในอินโด-แปซิฟิก
ครั้งสำคัญ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ ซึ่งสหรัฐฯ มองว่า
ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นศตวรรษแห่งการชี้ชะตา ซึ่งจะชี้ขาดว่าภูมิภาคนี้จะ
สามารถเป็นพื้นที่ผลประโยชน์ต่อไปได้อย่างไร ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึง
ความยากลำบากเพราะมีสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นคู่แข่ง และความ
ท้าทายอื่น อาทิ สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ฯลฯ

สหรัฐฯ จะเน้นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ๕ ประการ ต่อ
อินโด-แปซิฟิก คือ เสรีและเปิดกว้าง สัมพันธภาพ มั่งคั่ง มั่นคง และความ
พร้อมรับมือ รวมทั้งแนวทางไปสู่การปฏิบัติ ๑๐ ประการ ประกอบด้วย
การลงทุนในภูมิภาค สร้างกรอบทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เสริมกำลังการ
ป้องกัน เสริมความเหนียวแน่นของอาเซียน เสริมบทบาทนำของอินเดีย
โดยใช้กลไกเจตาคีและทวิภาคี ความพร้อมรับมือในหมู่เกาะแปซิฟิก
หลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้บรรลุผล ด้วย
ความพยายามทั้งทางการทูต ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า การเงิน การลงทุน
และอื่น ๆ

ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐ-
ประชาชนจีน โดยมีการเกื้อกูลกันและกันมาอย่างต่อเนื่อง การรักษาทิศทาง
และท่าทีในนโยบายความสัมพันธ์เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันต่อไป
ขณะที่อาเซียนนั้น แม้จะมีปัญหภายในภูมิภาคอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ลุกลาม
กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐ ถือเป็นสัญญาณที่ดีที่บ่งชี้ว่ายัง
รักษาความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในภาวะที่การเมืองระหว่างประเทศใน
เวทีโลกกำลังเข้มข้น และการมีนโยบายด้านการต่างประเทศที่รักษาความ

เป็นอิสระ ไม่เอนเอียงจนถูกผลักดันให้เป็นอริกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะทำให้อาเซียนหลักเลี้ยวเส้นทางที่นำไปสู่ผลเสียทางเศรษฐกิจและความมั่นคงได้ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- <http://th.usembassy.gov/th/us-indo-pacific-strategy-th/>

Belt and Road Initiative ความริเริ่มแถบและถนน

โดย นาวาเอก ดร. ทิพนันท์

Belt and Road Initiative: ความริเริ่มแถบและถนน

นาวาเอกดร. ทิพนันท์

คำนำ

ความริเริ่มแถบและถนน (Belt and Road Initiative: BRI) เป็นกรอบนโยบายของโครงการขนาดยักษ์ (Mega Project) ซึ่งมุ่งเน้นการลงทุนข้ามชาติผ่านโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่จีนใช้เป็นสื่อกลางเพื่อเชื่อมเศรษฐกิจของจีนกับเขตเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลก เว้นสหรัฐฯ และแคนาดา ความริเริ่มฯ นี้ เปรียบเสมือนการขยายเส้นทางสายไหมในอดีตขึ้นแบบทวีคูณ โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ประกาศความริเริ่มฯ นี้ ออกมาในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ จนถึงปัจจุบันมีประเทศที่เข้าร่วมความริเริ่มฯ นี้ อย่างน้อย ๑๔๗ ประเทศ ความริเริ่มฯ ได้แปลงไปสู่การปฏิบัติใน ๒ กรอบหลัก คือ การเชื่อมต่อทางบก และการเชื่อมต่อทางทะเล ซึ่งความริเริ่มฯ นี้ อาจเป็นแรงกระตุ้นให้สหรัฐฯ พัฒนายุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกที่เปิดเสรี (Free and open Indo-Pacific: FOIP) และร่วมมือกับพันธมิตรในยุโรป อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้ รวมทั้งพัฒนากรอบนโยบาย Build Back Better World ตามมา

บทความนี้ยอมรับสมมติฐานว่า จีนและสหรัฐฯ เป็นคู่แข่งที่กำลังชิงตำแหน่งกันเป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่ง โดยจีนทรงอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การผลิต การถือพันธบัตร การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และตลาดที่มีกำลังซื้อสูง ทำให้จีนเป็นตลาดที่ผู้ประกอบการทั่วโลกต้องการ ซึ่งจีนก็ใช้ศักยภาพที่มีอย่างเต็มที่ในการขยายความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ เพื่อเสริมความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ โดยมีความริเริ่มแถบและเส้นทาง เป็นเรือธง (flagship) อิทธิพลของจีนจึงขยายไปหลายภูมิภาค ส่วนสหรัฐฯ ทรงอิทธิพลด้าน

นวัตกรรม การทหาร เทคโนโลยี การควบคุม กองทุนขนาดใหญ่ ฐานการเงิน และการคลัง ศักยภาพนี้ทำให้สหรัฐฯ ขึ้นนำประชาคมระหว่างประเทศ ด้านต่างๆ ได้ ซึ่งสหรัฐฯ ก็พร้อมใช้ศักยภาพที่มีอย่างเต็มที่ในการแข่งขัน ซึ่งการนำกับจีน

บทความนี้จะเสนอสาระสำคัญของความริเริ่มแถบและถนน เพื่อให้เข้าใจว่าจีนได้กำหนดแนวความคิดต่อการเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจ ผ่านความริเริ่มฯ นี้ ได้วางแผนเฉพาะวัตถุประสงค์ และแนวทางนำไปสู่ การปฏิบัติไว้อย่างไร โดยในส่วนการวิเคราะห์นั้นอิงบทวิเคราะห์ของ Council on Foreign Relations (CFR) ที่สะท้อนความสงสัยและข้อกังขา (skeptic) และความไม่วางใจที่มีต่อความริเริ่มฯ ของจีน

วัตถุประสงค์ของความริเริ่มแถบและถนน

ความริเริ่มฯ นี้ เป็นกรอบนโยบายการลงทุนข้ามชาติและข้ามทวีป ในระยะยาวของจีน หรืออาจเรียกได้ว่า เป็นเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (New Silk Road) มุ่งเน้นการลงทุนในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ตลอดแถบและ ถนน เป็นการขยายแนวคิดเส้นทางการค้าในอดีตที่จีนมีกับดินแดน ในยุคโบราณ ได้แก่ เอเชียกลาง เอเชียใต้ อาหรับ เปอร์เซียแอฟริกาตะวันออก ทะเลแดง และคาบสมุทรบอลข่าน ซึ่งการเชื่อมโยงทางการค้านั้น เป็นรากฐานความมั่งคั่งและการเป็นศูนย์กลางของจีน

จีนคาดว่าความริเริ่มฯ จะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ และสังคมโลก มีวัตถุประสงค์ ๕ ด้าน ดังนี้

1. การประสานนโยบาย จีนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาล แลกเปลี่ยนนโยบายมหภาคหลายระดับและกลไกการสื่อสารร่วมกัน
2. การเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวก จีนปรับปรุงการเชื่อมต่อกับแผนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและระบบมาตรฐานทางเทคนิค
3. การค้าที่ไม่มีข้อจำกัด จีนลดอุปสรรคทางการลงทุนและการค้า

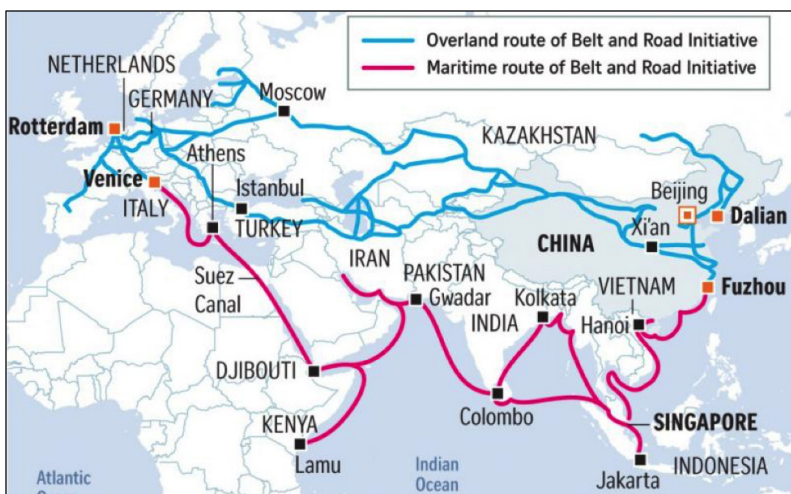
สนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค

4. การบูรณาการด้านการเงิน จีนประสานงานและร่วมมือด้านนโยบายการเงิน การจัดตั้งสถาบันการเงิน

5. สร้างความผูกพันระหว่างคนกับคน จีนมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิชาการ การจัดเสวนา และความร่วมมือด้านสื่อ

แผนปฏิบัติการของความริเริ่มแถบและถนน

แผนปฏิบัติการภายใต้ความริเริ่มแถบและถนน เป็นเสมือนกรอบนโยบายในการดำเนินงานเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๒ กรอบหลัก คือ การเชื่อมต่อทางบก และการเชื่อมต่อทางทะเล ประกอบด้วย การพัฒนา ๖ ระเบียงเศรษฐกิจทางบก และ ๒ เส้นทางสายไหมทางทะเล รวม ๘ พื้นที่ดำเนินงาน

ภาพที่ ๑ แผนภาพความริเริ่มแถบและเส้นทาง
ที่มา : <https://www.asiagreen.com>

ความริเริ่มแถบและถนน ประกอบด้วยพื้นที่ดำเนินงาน ๘ พื้นที่
ดังนี้

1. ระเบียงเศรษฐกิจยูเรเชียใหม่ (New Eurasian Land Bridge Economic Corridor : NELBEC) ครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันตกของจีน ผ่านเส้นทางสายไหมเส้นเหนือ ผ่านคาซัคสถานไปเชื่อมกับมอสโกและผ่านไปยังยุโรปเหนือและริมฝั่งทะเลบอลติก โดยแยกเป็น ๒ ระเบียงย่อย คือ ระเบียงด้านเหนือ และระเบียงด้านใต้

2. ระเบียงเศรษฐกิจจีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (China–Mongolia–Russia Economic Corridor : CMREC) ครอบคลุมพื้นที่มณฑลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน เชื่อมกับภาคตะวันออกไกลของรัสเซีย

3. ระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง-เอเชียตะวันตก (China–Central Asia–West Asia Economic Corridor : CCWAE) ครอบคลุมเอเชียกลาง ริมทะเลสาบแคสเปียน และเทือกเขาคอเคซัส ซึ่งเป็นดินแดนที่เคยอยู่ใต้อิทธิพลของรัสเซียและอดีตสหภาพโซเวียตในยุคสงครามเย็น เชื่อมกับเตหะรานและอิสตันบูลผ่านไปยังยุโรป

4. ระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน (China–Indochina Peninsula Economic Corridor : CICPEC) ครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้ของจีน เชื่อมกับลาวและไทยทางบก ผ่านไปยังช่องแคบมะละกา เส้นทางนี้ประกอบด้วยทั้งระบบรางและถนน

5. ระเบียงเศรษฐกิจบังกลาเทศ-จีน-อินเดีย-เมียนมา (Bangladesh–China–India–Myanmar Economic Corridor : BCIMEC) ครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้ของจีน เชื่อมกับภาคเหนือและภาคตะวันตกของเมียนมา ผ่านไปยังบังกลาเทศ และชายฝั่งตะวันออกอินเดีย

6. ระเบียงเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน (China–Pakistan Economic Corridor : CPEC) เชื่อมจังหวัดภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนผ่านส่วนหนึ่งของอัฟกานิสถานลงมายังปากีสถานเพื่อออกทะเลอาหรับที่ Gwadar

7. เส้นทางสายไหมทางทะเล ศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century

Maritime Silk Road) ครอบคลุมทะเลจีนใต้ ช่องแคบมะละกา มหาสมุทรอินเดีย อ่าวเบงกอล ทะเลอาหรับ อ่าวเปอร์เซีย อ่าวโอมาน ทะเลแดง ด้านตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ไปสิ้นสุดที่ชายฝั่งทะเลเอเดรียติก เส้นทางสายไหมทางทะเลเส้นนี้ยังรวมถึงการเชื่อมต่อกับฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกาด้วย

8. เส้นทางสายไหมขั้วโลก (Polar Silk Road) ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนในเส้นทางนี้²

การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์

การวิเคราะห์จากมุมมองของสหรัฐฯ³

บทวิเคราะห์ของ Council on Foreign Relations (CFR) สะท้อนความสงสัยและข้อกังขา (skeptical) และความไม่ไว้วางใจที่มีต่อความริเริ่มแถบและถนนของจีน มีสาระสำคัญดังนี้

แผนของจีนในเส้นทางสายไหมใหม่

การขยายความริเริ่มเข้าไปในแอฟริกา โอเชียเนีย และละตินอเมริกา ได้ขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนเป็นอย่างมากนักวิเคราะห์บางคนเห็นว่า ความริเริ่มฯ เป็นการขยายอำนาจของจีน และค่าใช้จ่ายของหลายโครงการสูงชันอย่างมาก ฝ่ายค้านเติบโตขึ้นในหลายประเทศสหรัฐฯ ร่วมกังวลกับหลายประเทศในเอเชียว่า ความริเริ่มฯ นี้ อาจเป็นม้าโทรจันสำหรับการพัฒนาและการขยายตัวทางทหารในภูมิภาคที่จีนจะเป็นผู้นำ ประธานาธิบดีโจ ไบเดน ยังตั้งข้อสงสัยต่อจีน พยายามให้ข้อเสนอทางเศรษฐกิจที่จูงใจขึ้นต่อรัฐบาลที่มีส่วนร่วม

วิสัยทัศน์ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ครอบคลุมไปถึงการสร้างโครงข่ายระบบราง ถนน ท่อน้ำมันและก๊าซ และควบคุมการข้ามชายแดนทั้งมุ่งตะวันตกผ่านดินแดนอดีตสหภาพโซเวียต และมุ่งลงใต้ไปยังปากีสถาน อินเดีย และส่วนที่เหลือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงข่ายที่สร้างขึ้นนั้นจะช่วยเพิ่มสัดส่วนการใช้เงินสกุลเหรินหมินจี้ และแก้ปัญหาคอขวด

ในการเชื่อมต่อเอเชีย ซึ่งในปี พ.ศ.๒๕๖๑ ธนาคารพัฒนาเอเชียประมาณการว่าเอเชียจะต้องการเงินลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานราว ๙๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ นอกจากนี้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแล้ว จีนยังให้เงินสนับสนุนการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือนิคมอุตสาหกรรมที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างงาน และโน้มน้าวให้ประเทศผู้รับความช่วยเหลือใช้เทคโนโลยีจีน เช่น โครงข่าย 5G ที่ดำเนินธุรกิจโดย บ.หัวเว่ย ในปี พ.ศ.๒๕๖๑ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ยังได้แถลงเปิดตัวเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ที่อินโดนีเซีย โดยจีนจะลงทุนในโครงการก่อสร้าง ท่าเรือจากอาเซียน มหาสมุทรอินเดีย ไปยังแอฟริกาตะวันออก และยุโรป เพื่อขยายการลำเลียงขนส่งทางทะเล ความมุ่งหมายของจีนได้รับการตอบสนองจาก ๑๔๗ ชาติ โดยมีขนาดเศรษฐกิจรวมกันคิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของเศรษฐกิจโลก ทั้งนี้ CFR คาดว่า ณ กลางไตรมาสที่ ๑ ของปี พ.ศ.๒๕๖๖ มีการลงทุนแล้ว ๖๒,๐๐๐ ล้านดอลลาร์ ในโครงการระเบียงเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน เพื่อเชื่อมโยงจีนไปออกทะเล ที่เมืองท่า Gwadar ริมทะเลอาหรับ และจีนลงทุนแล้วราว ๑ ล้านล้านเหรียญ ในความริเริ่มฯ นี้ จากการรอบการมูลค่าการลงทุนที่คาดการณ์ตลอดช่วงอายุความริเริ่มฯ ราว ๘ ล้านล้านเหรียญ

เป้าหมายของจีน

แรงจูงใจทางภูมิรัฐศาสตร์ (geo-politic) และภูมิเศรษฐกิจ (geo-economic) มีอยู่เบื้องหลังความริเริ่มฯ นี้ ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ส่งเสริมวิสัยทัศน์ที่จีนจะมีพลังยิ่งขึ้น ถึงแม้การให้เงินกู้จะมากกว่าร้อยละ ๒๕ ของจีดีพีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญมองความริเริ่มฯ นี้ ว่าประธานาธิบดีสี จิ้นผิงต้องการเสริมพื้นฐานให้แน่นหนายิ่งขึ้นจากยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ “Made in China 2025” ที่ใช้รับมือยุทธศาสตร์ Pivot to Asia ของสหรัฐฯ และยังเป็นหนทางที่จีนจะพัฒนาการโครงข่ายการค้า สร้างตลาด เพิ่มรายได้คนจีน และส่งออกผลผลิตส่วนเกิน “ซึ่งจีน มีความสำเร็จที่ดีในการ

สร้างแผนภาพการค้าโลกขึ้นใหม่ ที่จะทำให้จีนเป็นศูนย์กลางแทนที่สหรัฐฯ และยุโรป” ในขณะที่จีนจะใช้มันกระตุ้นการเชื่อมเศรษฐกิจภาคตะวันตกของจีนกับเศรษฐกิจโลก การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในจีนเกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนกำลังรุนแรงขึ้น เป็นเรื่องสำคัญมากในการรักษาความมั่นคงทางพลังงาน ทั้งจากเอเชียกลางและจากตะวันออกกลางที่ปลอดการแทรกแซงด้วยกำลังทหารของสหรัฐฯ ทั้งนี้ ผู้นำจีนจะปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อก้าวพินกับดักรายได้ปานกลาง ที่คนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตสูงขึ้นจากผลของอุตสาหกรรมไร้ทักษะ แต่ก็ยังยกระดับไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณค่าสูงไม่สำเร็จ ข้อยุติในเรื่องการเชื่อมดินแดนในภาคตะวันตกกับโลกตะวันตกเพื่อสร้างรายได้นั้น สอดคล้องกับผลการเปรียบเทียบการพัฒนาเชิงพื้นที่ระหว่างชายฝั่งตะวันออก (east coast region) ที่เชื่อมต่อกับกิจการค้าระหว่างประเทศ กับดินแดนส่วนใน (inland region) ที่ไม่เชื่อมต่อกับกิจการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ไม่มีรายได้ต่ำมายาวนานหลายทศวรรษ⁴

จีนจึงพยายามที่จะใช้ประโยชน์จากทำเล (ภูมิรัฐศาสตร์ : geo-politic) ของประเทศในกรอบความริเริ่มฯ การศึกษาของ CFR โดยการวิเคราะห์สัญญาณการให้กู้เงินกว่า ๑๐๐ เรื่อง ที่จีนทำกับรัฐบาลต่างประเทศ ได้พบว่า สัญญามักระบุเงื่อนไขที่จำกัดการปรับโครงสร้างหนี้กับกลุ่มผู้ให้กู้รายใหญ่ ๒๒ ราย ในโลกตะวันตกที่รู้จักกันในชื่อ “ปารีสคลับ : Paris Club” และสงวนสิทธิ์ให้ชำระหนี้เมื่อทวงถาม ทำให้ใช้การสนับสนุนทางการเงินเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการประเด็นสำคัญ ๆ ได้ อาทิ กรณีไต้หวัน กรณีชาติพันธมิตรยูเครน โดยในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๖๕ นั้น สาธารณรัฐนิการากัวที่อยู่ในละตินอเมริกาได้เข้าร่วมอย่างเป็นทางการในความริเริ่มฯ นี้ในเวลาเพียง ๑ เดือนหลังเกิดความตึงเครียดทางการทูตอย่างรุนแรงขึ้นในช่องแคบไต้หวัน

สิ่งที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญของจีน

ความริเริ่มฯ นี้ อยู่ในจุดที่เป็นสิ่งอันตราย บางประเทศที่กู้เงินจำนวนมากเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนั้น เงินกู้ อาจเป็นยาพิษ จีนมองความริเริ่มฯ นี้ เป็นความอู่อุสาหะทางเศรษฐกิจ ด้วยการให้เงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยใกล้เคียงกับตลาดซึ่งคาดว่าจะได้รับการชำระคืน การลงทุนในบางโครงการมีการประมุลไม่โปร่งใส และระบุให้ใช้ผู้ประกอบการจีน ทำให้คู่สัญญาเืองราคาซึ่งนำไปสู่การยกเลิกโครงการและมีผลลบอย่างรุนแรงทางการเมือง เช่น ในมาเลเซีย อดีตนายกรัฐมนตรืมหาเธร์ โมฮัมหมัดไม่เห็นด้วยกับโครงการในความริเริ่มฯ ที่ราคาแพงเกินจริง และยกเลิกโครงการมูลค่า ๒๒,๐๐๐ ล้านเหรียญ แม้ภายหลังเขาจะกลับลามาประกาศว่าเขาสนับสนุนความริเริ่มฯ นี้อย่างเต็มที่ก็ตาม แต่ความเสียหายจากการยกเลิกโครงการฯ ได้เกิดขึ้นแล้ว ทีมติดตามความริเริ่มฯ นี้ ของ CFR แสดงให้เห็นว่า จากปี พ.ศ.๒๕๖๑ นั้น บางประเทศเป็นหนี้จีนภายใต้ความริเริ่มฯ นี้ สูงกว่าร้อยละ ๒๐ ของจีดีพี

นับจากการระบาดของโควิด-19 และวิกฤตรัสเซีย-ยูเครนได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก พบว่ามีประเทศรายได้ต่ำจำนวนมากขึ้นที่ต้องดิ้นรนในการชำระหนี้ที่เกิดจากการกู้เงินในความริเริ่มฯ นี้ เป็นการเร่งวิกฤตหนี้และเรียกเสียงวิพากษ์วิจารณ์มาสู่ความริเริ่มฯ นี้ เช่น ในกรณีปากีสถาน การนำเข้าต้องมีการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานตามโครงการระเบียบเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน ซึ่งค่าใช้จ่ายโครงการก่อสร้างบานปลาย ส่งผลให้ปากีสถานต้องเข้าขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ส่วนกรณีกาน่าและแซมเบียนั้น ภาระหนี้สูงมีส่วนหนึ่งที่มาจากการกู้ในกรอบความริเริ่มฯ นี้ กระทบกระเทือนต่อความมีเอกราช อย่างไรก็ดี หลายประเทศที่เข้าร่วมในความริเริ่มฯ นี้ ก็ไม่มีใครมีทางเลือกอื่นใด “ถ้ารู้ทั้งรู้ว่าเงินกู้ดอกเบียแพงเป็นเพียงหนทางเดียวที่จะมีเงินมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เมื่อซังน้ำหนักแบบนี้แล้วก็มักต้องกู้” ยังมีข้อสงสัยต่อความริเริ่มฯ นี้ เกี่ยวกับการ

เปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ แม้จีนผูกมัดที่จะยุติการสร้างโรงงานไฟฟ้าถ่านหินในต่างประเทศ ในปี พ.ศ.๒๕๖๔ การลงทุนในพลังงานที่ไม่หมุนเวียนยังมีมูลค่าเกือบครึ่งของรายจ่ายของอเมริกา นี่ ความคลุมเครือยังมีอยู่ว่าความผูกมัดนี้ใช้กับโครงการที่เริ่มดำเนินการไปแล้วด้วยหรือจำกัดเฉพาะโครงการเริ่มใหม่ และมีข้อจำกัดการสนับสนุนทางการเงินต่อโครงการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้าถ่านหินหรือไม่

การตอบสนองของสหรัฐฯ

สหรัฐฯ ร่วมวิตกกับประเทศอื่นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของจีน ยุทธศาสตร์ Pivot to Asia ของประธานาธิบดีบารัก โอบามา ได้ทำให้สหรัฐฯ จ่ายเงินนับพันล้านเหรียญ และความยืดหยุ่นทางการทูตทั้งเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และเพื่อสร้างความร่วมมือให้กับประเทศรายได้น้อย ในปี พ.ศ.๒๕๖๑ ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ได้ออกกฎหมาย Better Utilization of Investment Leading to Development (BUILD Act) ตั้ง OPIC (Overseas Private Investment Corporation) แยกออกจาก USAID (U.S. Agency for International Development) ซึ่ง OPIC จะมีกรอบการลงทุนราว ๖๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์

ในปี พ.ศ.๒๕๖๔ ประธานาธิบดีโจ ไบเดน และกลุ่ม G7 เปิดตัว Build Back Better World Initiative (B3W) ซึ่งเป็นโปรแกรมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานแข่งกับ BRI แม้ผู้สนับสนุนบางคนเห็นว่า B3W ช่วยสนับสนุน BRI แต่หลายคนเห็นว่าการขาดการสนับสนุนทางการเงินจะทำให้มันไม่อาจท้าทายความริเริ่มของจีนได้จริง โดยหนึ่งปีหลังเปิดตัว B3W ได้รับเงินสนับสนุนเพียง ๖ ล้านดอลลาร์ และเปลี่ยนชื่อเป็นหุ้นส่วนเพื่อโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนทั่วโลก (Partnership for Global Infrastructure and Investment) แทนที่จะลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จีนนั้นได้เปรียบทางเศรษฐกิจมาก โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๓ จีนได้สัญญาที่ธนาคารโลกให้กู้เพื่อโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าสหรัฐฯ ถึง ๘ เท่า

เสียงวิพากษ์วิจารณ์เรียกร้องว่ารัฐบาลสหรัฐฯ ควรเร่งเสริมการให้กู้เพื่อช่วยเหลือ (aid-based lending) ผ่านกลไกพหุภาคี เช่น ธนาคารโลก หรือ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือหาแนวทางที่จะให้เงินลงทุนที่เอื้อต่อสหรัฐฯ ด้วย เช่น ในเอเชียกลาง

บทบาทของประเทศที่สาม

บทบาทของบางประเทศที่แสวงหาสมดุลระหว่างความทะเยอทะยานของจีน กับประโยชน์ที่เป็นไปได้ของความริเริ่มฯ ที่สำคัญซึ่งสหรัฐฯ ให้ความสนใจ ได้แก่ อินเดีย ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และรัสเซีย มีสาระสังเขปดังนี้

อินเดียพยายามเตือนประเทศต่างๆ ว่า ด้วยความริเริ่มฯ นี้ จีนจะครอบงำเอเชียผ่านภูมิเศรษฐศาสตร์ ในชื่อยุทธศาสตร์ “สร้อยไข่มุก : String of Pearl” ที่จีนสร้างภาระหนี้ให้กับเพื่อนบ้านในบริเวณมหาสมุทรอินเดียเพื่อที่จะให้ได้การควบคุมช่องทางสำคัญ (choke point) ที่สำคัญคือ อินเดียเป็นปฏิปักษ์กับจีนมายาวนานในกรณีพิพาทกับปากีสถาน ในขณะที่อินเดียช่วยสนับสนุนการพัฒนาแก่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอัฟกานิสถานที่อินเดียสนับสนุนโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นเงิน ๓ ล้านเหรียญ แม้จะเป็นสมาชิกก่อตั้งของธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank : AIIB) ของจีน แต่ทั้งสองประเทศมีนโยบายการดำเนินงานต่างกัน อินเดียเป็นกลไกขัดขวางไม่ให้จีนครอบงำเอเชีย ควรผูกพันใกล้ชิดอินเดียในฐานะหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ในภูมิภาค โดยมีกรอบความร่วมมือล่าสุด คือ Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) ที่ประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้เสนอในปี พ.ศ.๒๕๖๕

ญี่ปุ่นมียุทธศาสตร์ที่คล้ายคลึงกับอินเดีย คือ หาจุดสมดุลให้ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในภูมิภาคในส่วนของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เคลือบแคลงต่อเจตนาระยะยาวของจีน ญี่ปุ่นลงทุนกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์

ทั้งในภาครัฐและเอกชนสำหรับโครงการโครงสร้างพื้นฐานทั่วทวีปเอเชีย และญี่ปุ่นร่วมกับอินเดียเพื่อการลงทุนในแอฟริกา ผ่าน Asia-Africa Growth Corridor (AAGC) ซึ่งเป็นแผนงานพัฒนาและเชื่อมต่อท่าเรือจากเมียนมา ไปถึงแอฟริกาตะวันออก แต่ก็ยังมีความคืบหน้าเพียงเล็กน้อยหลังจากเปิดตัว ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นต้นมา

สหภาพยุโรปมีบางประเทศที่เข้าร่วมความริเริ่มฯ นี้ ซึ่งมีการลงทุนของจีนอย่างมากในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงท่าเรือ Piraeus ในกรีซ การปรับปรุงระบบรางระหว่างเมืองสายบูดาเปสต์-เบลเกรด จีนยังให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการจำนวนมากในภาคพื้นทวีปให้แก่ประเทศนอกสหภาพยุโรป ซึ่งการลงทุนเช่นนี้ “ทำให้มันเป็นเรื่องยากขึ้นที่สหภาพยุโรปจะกำหนดหนทางดำเนินการที่มีเอกภาพต่อจีน” ทั้งกรีซและฮังการีได้ขัดขวางการใช้ความพยายามทั้งประชาคม (bloc-wide effort) ไปยังจีนที่แยกว่านั้น ประธานาธิบดีโอมมานูเอล มาครง ระบุในการเยือนจีนว่า “ความริเริ่มฯ จะทำให้ประเทศหุ้นส่วนตกเป็นรัฐบริวาร” ในเดือนธันวาคม ๒๕๖๔ สหภาพยุโรปเปิดโปรแกรม Global Gateway เพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานมูลค่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านเหรียญ ญูวิจารณ์ว่าเป็น “หยดน้ำในมหาสมุทร” เมื่อเปรียบเทียบกับความริเริ่มฯ ของจีน และกังวลว่าจีนใช้ความริเริ่มฯ สร้างอิทธิพลในประเทศในคาบสมุทรบอลข่านที่จะต้องการเข้าร่วมสหภาพยุโรป เช่น เซอร์เบีย ซึ่งจะกลายเป็นทางผ่านของจีนในการเข้าสู่ใจกลางตลาดของสหภาพยุโรปได้เลย

รัสเซียเป็นสมาชิกความริเริ่มฯ แล้ว และกระตือรือร้นมากที่สุดประเทศหนึ่ง แม้ในระยะแรกจะตอบสนองต่อการประกาศของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงด้วยความเยี่ยงงัน และกังวลว่าแผนของจีนจะครอบงำอำนาจของรัสเซียในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) และกระทบต่ออิทธิพลของรัสเซียที่มีอยู่ในเอเชียกลาง แต่เมื่อความสัมพันธ์ที่รัสเซียมีกับโลกตะวันตกแย่ลง ประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินได้ตอบรับ

ความริเริ่มฯ ของจีน ผู้เชี่ยวชาญบางคนมีข้อกังขาต่อความเป็นพันธมิตรนี้ว่าจะมีความไม่สมมาตรทางเศรษฐกิจ โดยที่เศรษฐกิจรัสเซียและปริมาณการค้าสุทธิมีมูลค่าเพียง ๑ ใน ๘ ของจีน ซึ่งนักวิเคราะห์เห็นว่า การที่จีนปฏิเสธที่จะประณามรัสเซียในกรณี รัสเซีย-ยูเครน นั้น ได้ผลักประเทศในยุโรปตะวันออกที่เป็นเป้าหมายของความริเริ่มฯ นี้ ออกไป

การวิเคราะห์ความมั่นคงทั่วไปต่อภูมิภาค

การวิเคราะห์จากมุมมองความมั่นคงทั่วไป จะมองผ่านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่จะเกิดขึ้น ที่มีความคลุมเครือ (ambiguity) ซึ่งเป็นอุปสรรคในการกำหนดนโยบายของภูมิภาคต่อความริเริ่มฯ ของจีน โดยมีสาระสำคัญ ๒ ระเบียบ ๑ เส้นทาง ดังนี้

ระเบียบเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน (CICPEC) ในระเบียบนี้ จีนได้สร้างระบบรถไฟระหว่างบ่อเต็น-เวียงจันทน์แล้ว เปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๔ สำหรับในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยกำลังดำเนินโครงการ คาดว่าจะเชื่อมต่อกับระเบียบนี้ได้ในราวปี พ.ศ.๒๕๗๐ ส่วนระบบถนนนั้นแม้ว่าจีนจะมีบทบาทมากทั้งในลาวและกัมพูชา แต่เมื่อโครงสร้างพื้นฐานเสร็จและส่งมอบแล้ว ทั้งสองประเทศอาจมีปัญหาเรื่องขีดความสามารถในการบำรุงรักษาในระยะยาว เนื่องจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจที่มีอยู่จริง สำหรับในประเทศไทยนั้น รัฐบาลกำลังดำเนินโครงการ ทั้งนี้ การที่ระบบรางและระบบถนนของไทยจะเชื่อมต่อกับระเบียบนี้ได้ราบรื่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและบรรยากาศความมั่นคงในอินโดจีน ซึ่งขณะนี้กำลังสั่นคลอนขึ้นจากการเข้ามาขยายอิทธิพลของจีนและสหรัฐฯ ซึ่งเป็นคู่แข่งกันในการสร้างอิทธิพล โดยเฉพาะการที่ชาติตะวันตกเข้ามามีบทบาทในกลไกอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งจีนเป็นภาคีอยู่ด้วย ความสั่นคลอนนี้อาจส่งผลกระทบเชิงลบต่อการเชื่อมต่อกับระเบียบเศรษฐกิจนี้ และในกรณีของในมาเลเซียนั้น การเปลี่ยนแปลง

ชั่วคราวในเมืองในปี ๒๕๖๑ นำไปสู่การยกเลิกโครงการระบบรางฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรซึ่งเกิดขึ้นในกรอบความร่วมมือ และเปลี่ยนเป็นการเน้นในเรื่องรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้จากจีนแทนการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ ทำให้เป็นการยากที่จีนจะเชื่อมต่อลงไปถึงช่องแคบมะละกาได้โดยราบรื่น

ระเบียบเศรษฐกิจบังกลาเทศ-จีน-อินเดีย-เมียนมา (BCIMEC) ในระเบียบนี้ ปัจจุบันยังมีระบบท่อน้ำมันและท่อก๊าซเป็นแกนกลาง สำหรับระบบรางและถนนยังไม่เห็นความชัดเจน การที่ สหรัฐฯ มองเห็นอินเดียเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ในการกีดขวางการครอบงำของจีน และจะสนับสนุนบทบาทนำของอินเดียในภูมิภาค ซึ่งจะทำให้อินเดียมีอำนาจต่อรองกับจีนมากขึ้น ที่สำคัญในระเบียบนี้มีเมียนมาซึ่งเป็นเป้าหมายของโลกตะวันตกในประเด็นประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะทำให้มีปัจจัยตอบรับการที่สหรัฐฯ หาช่องทางและสร้างเงื่อนไขในการใช้อิทธิพลเพื่อขัดขวางการพัฒนาที่สหรัฐฯ มองว่าเป็นการขยายอิทธิพลทางการเมืองของจีน

เส้นทางสายไหมทางทะเลศตวรรษที่ ๒๑ (เส้นที่ ๑) เส้นนี้ที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์ของ ๓ อนุภูมิภาค คือ อินโดจีน แอฟริกาตะวันออก และคาบสมุทรบอลข่าน ในส่วนนี้จะขอเน้นที่อนุภูมิภาคอินโดจีน หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาคพื้นทวีป (mainland Southeast Asia) โดยเฉพาะการที่จีนเข้ามาพัฒนาท่าอากาศยานและท่าเรือในพื้นที่ดาราสาคร (Dara Sakor) การพัฒนาพื้นที่เมืองสีหนุวิลล์ (Sihanoukville) และการพัฒนาฐานทัพเรือเรียม (Ream Naval Base) ในกัมพูชา ซึ่งอยู่ติดชายฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย หรือการที่สหรัฐฯ ทำสงครามการค้ากับจีน ทำให้อุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยีย้ายฐานการผลิตจากจีนมาใช้เวียดนามเป็นฐานการผลิต เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อกำหนดการส่งออกที่ได้สิทธิ์ทางภาษี ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงทั้งทิศทางและระดับความสัมพันธ์สหรัฐฯ-เวียดนามที่สหรัฐฯ ถอนตัวออกจากอินโดจีน ตั้งแต่จบสงครามเวียดนามที่กลายเป็น

ประเทศสังคมนิยม อย่างไรก็ตาม เจตนาที่จะแข่งขันระหว่างจีนและสหรัฐฯ ทำให้ภูมิภาคนี้ไม่มีทางเลือกมากนักในการต่อต้านการเปลี่ยนทางภูมิรัฐศาสตร์ เพราะภูมิภาคนี้มีประเด็นสำคัญที่นำมาเป็นเงื่อนไขได้ เช่น กรณีช่องแคบไต้หวัน กรณีทะเลจีนใต้ กรณีเมียนมา ทั้งนี้ คู่แข่งขันอาจใช้สงครามการค้าที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการย้ายฐานการผลิต หรือใช้วิธีการแสดงท่าทีทำหายหรือบีบบังคับด้วยกลไกการทูตระดับสูง ก่อให้เกิดแรงกดดันต่อประเทศในภูมิภาคที่จะเลือกดำเนินนโยบายในลักษณะเลือกข้าง (take side) หรือมีทางเลือกอื่น โดยการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์จากปัจจัยทางเศรษฐกิจก็บ่งชี้ได้ถึงแนวโน้มยิ่ง การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์นี้กระทบต่อความเชื่อมั่นของสหรัฐฯ ต่อความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับไทย โดยในต้นปี พ.ศ.๒๕๖๖ สหรัฐฯ ได้บรรลุความตกลง Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA) กับฟิลิปปินส์ ซึ่งมีสาระสำคัญที่สหรัฐฯ สามารถเข้าถึงพื้นที่ทางทหารของฟิลิปปินส์อย่างน้อย ๕ แห่ง เพื่อที่จะใช้เป็นฐานในการถ่วงดุล (counterbalance) กับจีนเพิ่มขึ้น⁵

สรุป

ความริเริ่มแถบและถนน เป็นกรอบนโยบายการลงทุนข้ามชาติและข้ามทวีปในระยะยาวของจีน เรียกได้ว่า เป็นเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (New Silk Road) มุ่งเน้นการลงทุนในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ตลอดแถบและถนน เป็นการขยายแนวคิดเส้นทางการค้าในอดีตที่จีนมีกับดินแดนในยุคโบราณ ซึ่งเคยเป็นรากฐานความมั่งคั่งและการเป็นศูนย์กลางของจีน โดยมีวัตถุประสงค์ ๕ ด้าน คือ (๑) การประสานงานนโยบาย (๒) การเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวก (๓) การค้าที่ไม่มีข้อจำกัด (๔) การบูรณาการทางการเงิน และ (๕) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน

แผนปฏิบัติการภายใต้ความริเริ่มแถบและถนน เป็นกรอบนโยบาย

การดำเนินงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมต่อทางบกและเชื่อมต่อทางทะเล แบ่งเป็น ๖ ระเบียงเศรษฐกิจทางบก ๒ เส้นทางสายไหมทางทะเล รวมเป็น ๘ พื้นที่ดำเนินงาน ประกอบด้วย (๑) ระเบียงเศรษฐกิจยูเรเชียใหม่ (๒) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (๓) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง-เอเชียตะวันตก (๔) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน (๕) ระเบียงเศรษฐกิจบังกลาเทศ-เมียนมา-อินเดีย (๖) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน (๗) เส้นทางสายไหมทางทะเลศตวรรษที่ ๒๑ และ (๘) เส้นทางสายไหมทางทะเลข้าวโลกเหนือ

การวิเคราะห์โดย CFR สะท้อนมุมมองของสหรัฐฯ ที่มีต่อความริเริ่มฯ ในลักษณะที่เน้นถึงการขยายอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจของจีนที่ขยับขึ้นมาเป็นคู่แข่งของสหรัฐฯ และสะท้อนว่าการปรับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ยังไม่เพียงพอที่จะแข่งขันกับจีนได้ในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งความพยายามของหุ้นส่วน เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ที่ยังไม่อยู่ในระดับที่จะแข่งขันกับจีนได้ ขณะที่รัสเซียได้เข้าร่วมกับความริเริ่มฯ นี้แล้ว

การวิเคราะห์จากมุมมองความมั่นคงทั่วไป จะมองผ่านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่จะเกิดขึ้น ที่มีความคลุมเครือ (ambiguity) เป็นอุปสรรคในการกำหนดนโยบายของภูมิภาคต่อความริเริ่มฯ ของจีน โดยมีระเบียบที่จะสร้างความท้าทาย ๒ ระเบียบ ๑ เส้นทาง คือ (๑) ระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน ที่มีประเทศไทยเป็นปมสำคัญในการเชื่อมต่อ (๒) ระเบียงเศรษฐกิจบังกลาเทศ-เมียนมา-อินเดีย ที่มีอินเดียเป็นปมสำคัญในการเชื่อมต่อหรือขัดขวางการขยายอำนาจของจีน ซึ่งสหรัฐฯ ให้ความสนใจอินเดียในฐานะกลไกถ่วงดุลจีน และ (๓) เส้นทางสายไหมทางทะเลศตวรรษที่ ๒๑ พบว่าเจตนาที่จะเผชิญหน้ากันระหว่างจีนและสหรัฐฯ ทำให้ภูมิภาคนี้ไม่มีทางเลือกที่จะปฏิเสธการเปลี่ยนภูมิรัฐศาสตร์

เพราะมีประเด็นสำคัญที่นำมาเป็นเงื่อนไขได้มาก โดยเฉพาะกรณีช่องแคบไต้หวัน กรณีทะเลจีนใต้ กรณีเมียนมา โดยการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์ทำให้สหรัฐฯ ไม่เชื่อมั่นความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงกับประเทศไทยสหรัฐฯ และได้เริ่มเคลื่อนไหวอย่างจริงจังแล้วในการขยายความร่วมมือทางทหารกับฟิลิปปินส์ ซึ่งมีสาระสำคัญที่ทำให้สหรัฐฯ สามารถเข้าถึงพื้นที่ทางทหารของฟิลิปปินส์อย่างน้อย ๕ แห่ง เพื่อที่จะใช้เป็นฐานในการถ่วงดุลจีน นอกเหนือจากกรอบความร่วมมือที่มีอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว

บรรณานุกรม

Asia Green Real Estate; News and Insight: “The Belt-and-Road initiative and the rising importance of China’s Western cities”, provide information about trends in the Asian real estate market, focuses on relevant economic topics highlighting the recent developments in the region.

Council on Foreign Relations, “China’s Massive Belt and Road Initiative”. (February 2023).

อ้างอิง

๑. Asia Green Real Estate; News and Insight: <https://www.asiagreen.com/en/news-insights/the-belt-and-road-initiative-and-the-rising-importance-of-china-s-western-cities>

๒. เชื่อว่าเป็นความริเริ่มที่แสวงประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ซึ่งน้ำแข็งในมหาสมุทรอาร์กติกละลายมากขึ้นในฤดูร้อนทำให้ไซมูมหาสมุทรอาร์กติกเป็นเส้นทางเดินเรือขนส่งสินค้าได้ในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เส้นทางนี้มีช่องทางจำกัด (chokepoint) อยู่ที่ช่องแคบแบร์ริง (Bering Strait) ที่มีความกว้าง ๖๐ กม. อยู่ระหว่างคาบสมุทรซีวาร์ด (Seward Peninsula) ในมลรัฐอลาสก้า

สภาของสหรัฐฯ กับคาบสมุทรชุกชี (Chukchi Peninsula) ในเขตปกครองตนเองชูโกตา (chukota Autonomous Okrug) ของรัสเซีย

๓. บทความของ CFR <<https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>>. ครอบคลุมเนื้อหาหลายด้าน ได้แก่

- This CFR Independent Task Force report evaluates the implications of the BRI for U.S. interests and puts forward a U.S. strategy to respond to it.

- This Financial Times report on the BRI explores the political controversies—inside and outside China—that it has produced.

- This AidData study reviews one hundred Chinese debt contracts with foreign governments.

- The Wall Street Journal examines how China spent \$1 trillion on BRI.

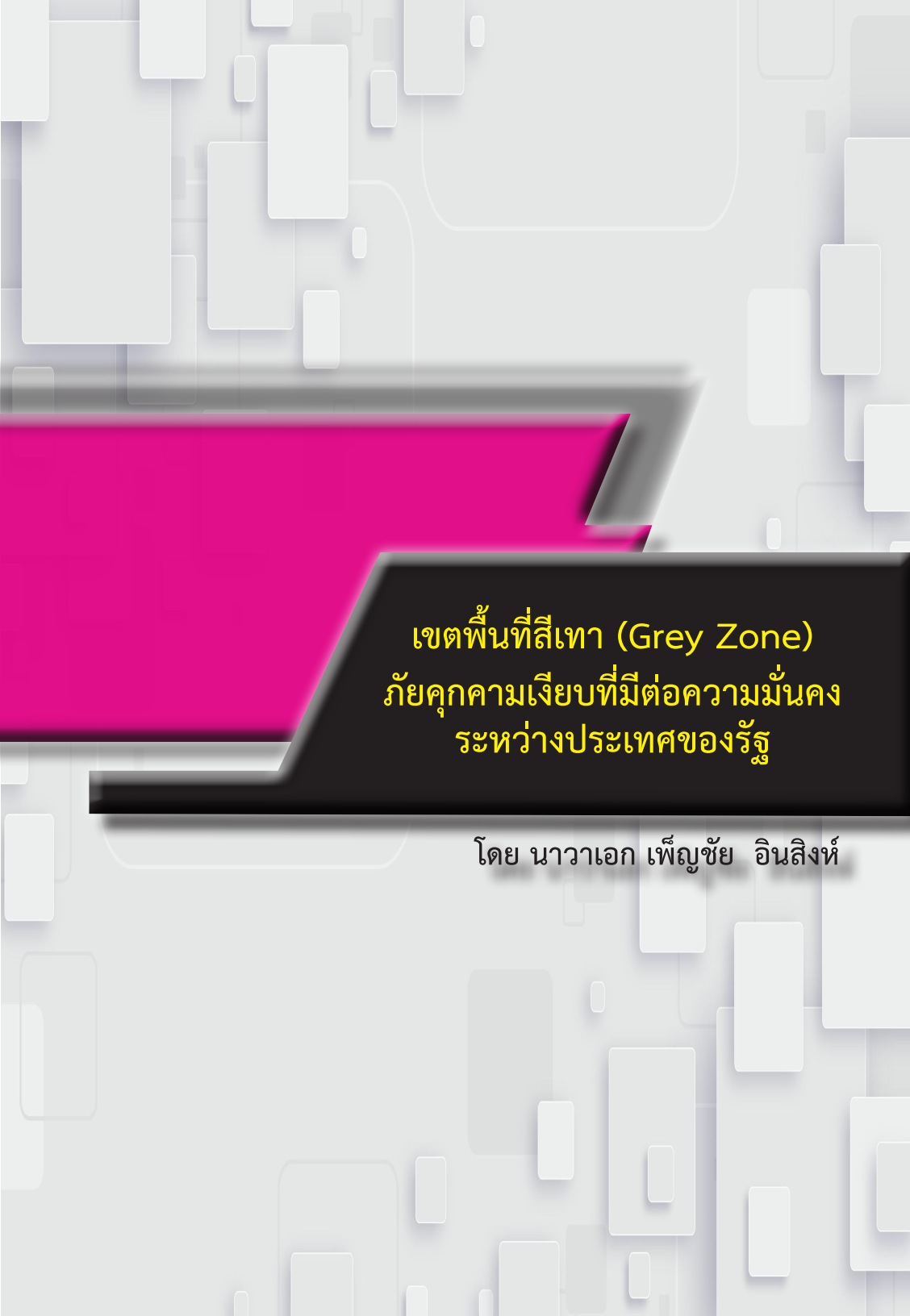
- CFR's Belt and Road Tracker shows how the BRI has changed countries' bilateral economic relationships with China over time.

- A National Bureau of Asian Research special report looks at how the BRI could affect China's overall security strategy.

- The Center for Global Development's Charles Kenny and Scott Morris argue that the United States shouldn't copy BRI in this Foreign Affairs piece.

๔. Asia Green Real Estate; News and Insight เรื่องเดียวกันระบุว่า “China's East Coast became wealthy over the past decades thanks to its access to the sea and hence to global trade. Today, the Belt and Road (BR) initiative starts to link inland cities to the intercontinental trading routes. The augmented revival of the Silk Road raises the strategic importance of China's Western cities and further enhances their strong economic growth.”

๕. ความร่วมมือที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ซึ่งเกิดขึ้นล่าสุด คือ ความร่วมมือภาคี ๔ ชาติ (the Quad) พันธมิตรสหรัฐฯ-ออสเตรเลีย-สหราชอาณาจักร (AUKUS)

เขตพื้นที่สีเทา (Grey Zone) ภัยคุกคามเงียบที่มีต่อความมั่นคง ระหว่างประเทศของรัฐ

โดย นาวาเอก เพ็ญชัย อินสิงห์

เขตกันสีเทา (Grey Zone) ภัยคุกคามเชิงรบ ที่มีต่อความมั่นคงระหว่างประเทศของบรูไน

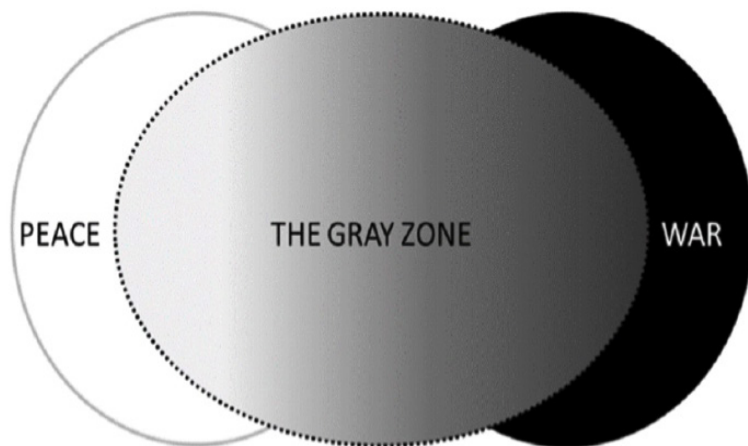
บทนำ

สภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ในศตวรรษที่ ๒๑ นั้น ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเผชิญความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น อันเกิดจาก โลกาภิวัตน์ ความเชื่อมโยง และการหยุดชะงักจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ ๔ (The Fourth Industrial Revolution : 4IR) ปัจจัยหลักมาจาก วิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเครือข่าย ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือเรียกได้ว่าเป็นยุคที่มีประเด็นความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะโลกไร้พรมแดน ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจถึงสถานการณ์โลก จึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่ทุกประเทศควรใส่ใจ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากประเด็น ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ และผลประโยชน์โดยรวม ของชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในสภาพแวดล้อมปัจจุบันและ ในอนาคต นอกจากนี้ การปฏิวัติทางดิจิทัล ในปลายศตวรรษที่ ๒๐ และ 4IR ได้สร้างการปฏิวัติทางเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับแนวคิดนี้เผย ให้เห็นถึง รัฐ สังคม และระบบองค์กรที่สำคัญต่อภัยคุกคามทางไซเบอร์ การบิดเบือนข้อมูล และอิทธิพลทางอุดมการณ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความ ไม่มั่นคงทางการเมือง สังคม วิกฤตการณ์ กระแสความคิด และข้อมูลทั่วโลก ที่เป็นอิสระ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เพิ่มความเสี่ยงของรัฐต่อการหยุดชะงักทาง เศรษฐกิจการเมืองและสังคมในหลายด้านของการแข่งขันระหว่างรัฐและ ความขัดแย้งที่ไม่ใช่สงคราม

ในสภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อน และไม่แน่นอนเช่นนี้ รัฐที่มีสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจจึงมีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์

ดำเนินการแทรกแซงประเทศอื่น โดยการแผ่อิทธิพลและใช้กลยุทธ์ที่กระทำต่ออีกประเทศหนึ่งที่ตนเองประสงค์ที่จะแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งกลยุทธ์นี้จัดอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสงคราม (below threshold of war) โดยเรียกว่า “เขตพื้นที่สีเทา (The Grey Zone)” เป็นรูปแบบการปฏิบัติ ซึ่งหลักเสี่ยงการเผชิญหน้าโดยใช้กำลังทางทหารโดยตรงแต่จะใช้กำลังอำนาจผสมผสานกับด้านอื่น ๆ อันได้แก่ การทูต (Diplomatic) การเมือง (Political) สังคม (Social) เศรษฐกิจ (Economic) ข้อมูลข่าวสาร (Information) ผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) และการปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation : IO) เพื่อใช้โจมตีรัฐหนึ่ง ๆ ทางอ้อมด้วยการบิดเบือน และเผยแพร่ชุดข้อมูลนั้นให้มวลชนเกิดความเชื่อและคล้อยตามจนเกิดมติสาธารณะในทางที่ต้องการ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์และส่งเสริมโอกาสให้กับประเทศตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่เป็นมหาอำนาจนั้นมีแนวโน้มที่จะใช้ “เขตพื้นที่สีเทา” นี้ ในการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐขนาดเล็ก ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านอำนาจและอิทธิพล และมีความสามารถในการป้องกันตนเองอย่างจำกัด ซึ่งเป็นไปตามที่ Thucydides ได้กล่าวไว้ว่า พลังอำนาจอันยิ่งใหญ่จะสามารถบีบบังคับให้ผู้อื่นทำตามความประสงค์ซึ่งสามารถอธิบายความเป็นสังคมนิยมมาทุกยุคทุกสมัยว่า “ผู้ที่แข็งแกร่ง สามารถทำอะไรได้ตามอำเภอใจ ส่วนผู้ที่อ่อนแอทนทุกข์ในสิ่งที่ต้องทำ (The strong do what they can, the weak suffers what they must)” ประเทศหรือรัฐขนาดเล็กที่มีอำนาจต่อน้อยจึงตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกประเทศมหาอำนาจมาแสวงหาผลประโยชน์เพื่อเอาเปรียบรัฐได้เสมอ

เขตพื้นที่สีเทา (Grey Zone)

ภาพที่ ๑ ที่มา: <https://dras.in/the-grey-zone-targeting-the-power-grids/>

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ “เขตพื้นที่สีเทา (The Grey Zone)”

เขตพื้นที่สีเทาเปรียบเสมือนเป็นการปฏิบัติการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยมีแนวคิดกระทำในสถานการณ์ที่คลุมเครือระหว่างสภาวะสันติภาพและสงคราม เกิดขึ้นเมื่อผู้แสดงเจตนาใช้องค์ประกอบอำนาจหลายอย่างเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงทางการเมืองด้วยการปฏิบัติการที่คลุมเครือ โดยไม่สามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการปฏิบัติการ ทั้งนี้ การปฏิบัติการจะดำเนินการโดยหลีกเลี่ยงการขัดแย้งและขัดกันด้วยอาวุธของรัฐหนึ่งต่ออีกรัฐหนึ่ง อีกนัยยะคือจะเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้กำลังทางทหารของกองทัพโดยตรง ทั้งนี้ จะแฝงไปด้วยความขัดแย้งและคุกคามผลประโยชน์ของชาตินั้น ๆ ที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ ด้วยการทำหยาบ่อนทำลาย หรือละเมิดประเพณี บรรทัดฐาน หรือกฎหมายระหว่างประเทศ^๑

สำหรับคุณลักษณะของ “เขตพื้นที่สีเทา” นี้สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) เขตพื้นที่สีเทาสามารถเป็นตัวกำหนดทางเลือกของการดำเนินการแสวงหาผลประโยชน์ในดินแดนหรือรัฐอื่นให้กับรัฐที่มีเจตนาที่จะเข้าไปช่วงชิงความได้เปรียบรวมถึงอาจยึดครองดินแดนของรัฐอื่น มีความหลากหลายในการดำเนินการโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น การล่องละเมิดทางไซเบอร์ที่ไม่สามารถระบุได้ถึงว่าเป็นผู้กระทำ เกิดที่ไหนและสร้างความเสียหายได้มากอย่างไร หรืออาจจะเป็นการสร้างสถานะโดยพฤตินัยในพื้นที่ทางทะเล ให้รัฐผู้กระทำเป็นฝ่ายคงความได้เปรียบเหนือประเทศอื่นที่มีผลประโยชน์ในพื้นที่ทะเลนั้น ๆ บ่อยครั้ง ผู้ถูกราน จะลงมือปฏิบัติการกระทำที่ในช่วงเวลาที่มีความสงบ สันติภาพ และจะถูกออกแบบมาเหมือนราวกับไม่มีภัยคุกคามใด ๆ เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ทั้งในการดำเนินการเฉพาะและในโครงสร้างโดยรวม ดังนั้น การปฏิบัติการเขตพื้นที่สีเทาจึงได้รับการออกแบบมาเพื่อปฏิเสธความชัดเจนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

๒) คุณลักษณะเขตพื้นที่สีเทาคือจะดำเนินการแบบเงียบๆ โดยไม่สามารถถูกตรวจสอบได้และยากต่อการคาดเดาได้ว่ารัฐที่กำลังปฏิบัติการอยู่นั้นกำลังมีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร ด้วยการเคลื่อนไหวเชิงรุกที่ยืดเยื้ออาจใช้เวลาในการปฏิบัติการหลายปีหรือหลายสิบปี ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้รัฐที่ถูกกระทำ ไม่ทันตั้งตัวในการยับยั้งการคุกคามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต^๒

๓) การใช้เหตุผลช่องว่างทางกฎหมายและการเมืองในเชิงลึกซึ่งมักมีพื้นฐานมาจากคำกล่าวอ้างทางประวัติศาสตร์หรือกฎหมายจารีตประเพณีที่ได้รับการสนับสนุนด้วยเอกสารประกอบ ซึ่งประเทศที่กำลังปฏิบัติการเขตพื้นที่สีเทานี้จะมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะพิสูจน์การกระทำของตนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศว่าตัวเองนั้นมีความถูกต้องและมีความชอบธรรม เช่นเดียวกับการเรียกร้องทางกฎหมายของจีนในทะเลจีนใต้ ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้มีความซับซ้อนถึงแม้จะมีการพิจารณาถึงศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเลแล้วก็ตาม

๔) เขตพื้นที่สีเทามักจะหลีกเลี่ยงการเปิดเผยซึ่งแสดงออกถึงเป็นการคุกคามผลประโยชน์ที่สำคัญของประเทศเป้าหมาย สิ่งนี้อาจเป็นกรณีในแง่ของการขัดแย้งพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลเมื่อจีนส่งเรือประมงไปยังน่านน้ำสากลของทะเลจีนใต้ เพื่อเรียกร้อง “สิทธิการประมงในอดีต” หรือในแง่บรรทัดฐาน เช่นเดียวกับเมื่อรัสเซีย ใช้ประโยชน์จากช่องโหว่ในคำจำกัดความของการรุกรานเพื่อคุกคามประชาธิปไตยตะวันตกผ่านการโจมตีทางไซเบอร์หรือการบิดเบือนข้อมูล

๕) การปฏิบัติการเขตพื้นที่สีเทาถึงแม้จะเน้นที่ไม่แสดงออกถึงการรุกรานหรือช่วงชิงผลประโยชน์ของฝ่ายตรงข้าม แต่จะมีหลักนิยมที่จะใช้กลยุทธ์ในการบีบบังคับให้เป้าหมายกระทำตามเป้าประสงค์ ทั้งนี้ อาจใช้ด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือการปฏิบัติการด้านข่าวสารในมวลชนในการที่จะทำให้บรรลุภารกิจ โดยอาจมีความรุนแรงมากขึ้นซึ่งนำไปสู่การยกระดับและโดยรัฐเป้าหมายทำการขัดขวางการคุกคามที่ซับซ้อน ขณะที่รัฐที่เป็นเป้าหมายของการรุกรานรู้ว่าหากพวกเขาตอบสนองอย่างรุนแรงอาจเสียเปรียบและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติมากขึ้น

ถอดรหัสปฏิบัติการ “Grey Zone” ในทะเลจีนใต้

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา หัวข้อของ ‘การปฏิบัติการเขตพื้นที่สีเทาทางทะเล’ ได้ถูกอภิปรายและถกเถียงเพิ่มขึ้นโดยการอภิปราย ‘เขตพื้นที่สีเทา’ เป็นสถานะเชิงเปรียบเทียบระหว่างสภาวะสงครามและสันติภาพดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติการหรือรุกรานมีเป้าหมายเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางการเมืองหรือเพื่อให้บรรลุผลวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ในดินแดนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของตนซึ่งการปฏิบัติการดังกล่าวจะไม่ใช้กำลังการรุกรานทางทหารอย่างเปิดเผยและไม่มี การประกาศการแจ้งเตือนใดๆ^๓ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ เป็นการปฏิบัติการที่ผู้รุกรานกระทำโดยก่อให้เกิดความกำกวมและความไม่ชัดเจนของกฎหมายระหว่างประเทศ เข้าปฏิบัติการซึ่งฝ่ายที่ถูกกระทำไม่สามารถคาดการณ์

ได้ถูก ทั้งนี้ ยังเกิดผลให้ฝ่ายที่ถูกกระทำนั้นเปลี่ยนแปลงในการที่จะป้องกัน อีกด้วย

กลุ่มองค์กรหรือกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในเขตพื้นที่เป้าหมาย ได้ปฏิบัติการแบบอสมมาตรทางภาคพื้นดินมาระยะหนึ่งแล้ว โดยที่การโจมตีนั้นมีความรุนแรงในระดับที่ต่ำที่มีต่อกองกำลังรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งก่อให้เกิดความยากสำหรับรัฐที่ถูกกระทำจะสามารถทุ่มเททั้งงบประมาณและการดำรงสถานภาพตั้งรับของกองกำลังของตนที่จะสามารถตั้งรับและรั้งหน่วงภัยคุกคามที่มีขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว^๔ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการเดินเรื่อนั้น การโจมตีระดับต่ำเหล่านี้มักดำเนินการโดยตัวกระทำที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) และบางครั้งก็ปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงานหรือกองกำลังของรัฐ เช่น หน่วยเรือยามฝั่ง

การดำเนินกลยุทธ์ในเขตพื้นที่สีเทาในอาณาเขตทางทะเลโดยเฉพาะในทะเลจีนใต้เป็นการปฏิบัติการของกำลังอาสาสมัครทางทะเลของจีนนามว่า ‘ชายชุดสีน้ำเงินตัวน้อย’ หรือ ‘Little blue men’ ที่พยายามจะขยายพื้นที่การควบคุมของจีนเหนือพื้นที่พิพาทรวมถึงยึดคืนเกาะและแนวปะการังในทะเลจีนใต้ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์^๕ กองกำลังอาสาสมัครทางทะเลเหล่านี้ ประกอบด้วย ลูกเรือประมงหลายร้อยคน ทำงานร่วมกับ กองกำลังกึ่งทหารของจีน มีฐานอยู่ที่เกาะไหหลำของจีนเป็นหลัก และมีส่วนร่วมในการก่อวินาศกรรมเรือของกองทัพเรือสหรัฐและของเพื่อนบ้านประเทศที่อ้างสิทธิเหนือดินแดนทะเลจีนใต้^๖ ซึ่งแนวคิดเบื้องหลังปฏิบัติการของกองทหารรักษาการณ์ของจีน คือ การใช้อำนาจเหนือพื้นที่ทางทะเลโดยใช้เรือและกำลังผสมพลเรือน ปฏิบัติการโดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหารอย่างเปิดเผย ซึ่งหน่วยเรือยามฝั่งของจีนและเรือประมงพยายามยึดครองพื้นที่พิพาทโดยรอบ ซึ่งการปฏิบัติการนี้ถูกควบคุมให้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ของความขัดแย้ง

หลังจากกองกำลังอาสาทางทะเลของจีนช่วยในการคุกคาม หมู่เกาะ

Scarborough Shoal ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ทางจีนก็ขยายการปฏิบัติการแบบผสมผสาน ‘Hybrid’ ซึ่งเป็นการใช้กลยุทธ์ การสงครามทางการเมืองและผสมรวมการสงครามตามแบบ (Conventional Warfare) การสงครามนอกแบบ (Unconventional Warfare) และการสงครามไซเบอร์ (Cyber Warfare) รวมถึงการปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation: IO) ในทะเลจีนใต้ต่อไป โดยจีนก็เริ่มใช้กลยุทธ์และยุทธวิธีเพื่อขัดขวางสหรัฐฯ ในการปฏิบัติการเสรีภาพในการเดินเรือ ในทะเลจีนใต้” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองกำลังอาสาสมัครทางทะเลของจีนปฏิบัติการแบบคลุมเครือโดยไม่มี ความชัดเจนว่าเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลจีน ทำให้กรุงปักกิ่งสามารถ ปฏิเสธการปฏิบัติการของ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ ได้อย่างน่าเชื่อถือ ตั้งแต่นั้นมา จีนก็ใช้กลยุทธ์ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ อาศัยช่องว่างของกฎหมายระหว่างประเทศ ในการถมทะเลค่อย ๆ สร้างเกาะเทียมขึ้นทางทหารเพื่อพยายามครอบครองกรรมสิทธิ์เหนือผืนน้ำโดยรอบ

ในขณะที่จุดสนใจของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของจีนยังคงอยู่ในทะเลจีนใต้ ในขณะที่เดียวกันทะเลเอเชียตะวันออกก็เกิดการปฏิบัติการของกองทหารอาสาสมัครทางทะเลของจีนจำนวนมาก ในอาณาเขตบริเวณ เกาะเล็กเกาะน้อยทั้งสามเกาะของญี่ปุ่น ในบริเวณหมู่เกาะ Senkaku ที่ไม่มีคนอาศัยอยู่ โดยบริเวณหมู่เกาะ Senkaku นั้น การปฏิบัติการมีการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดชัดเจนของกองเรืออาสาของจีนในทะเลตะวันออก อย่างมีนัยสำคัญ” ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๙ จีนแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติการเขตพื้นที่สีเทาโดยส่งเรือประมงมากกว่า ๒๐๐ ลำ เข้าสู่ทะเล Senkaku ซึ่งมีเรือยามฝั่งของจีนจำนวน ๒๘ ลำ คุ่มกันเรือประมงทั้งหมดดังกล่าว โดยล่องลำเข้าไปในทะเลอาณาเขตของญี่ปุ่นใกล้ หมู่เกาะ Senkakus” แม้การปฏิบัติการดังกล่าวจะสิ้นสุดลงอย่างสันติโดยไม่มี การปะทะกันด้วยกำลังก็ตาม แต่ปฏิบัติการดังกล่าวทำให้เห็นถึงกลยุทธ์ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ ที่จีนกระทำนั้นเป็นภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

อันใกล้และอาจจะลุกลามบานปลายทำให้จีนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารและสามารถครอบงำในเขตแดนของญี่ปุ่นที่อยู่ห่างไกลจากประเทศเมื่อก็คี่เป็นได้

ภาพที่ ๒ ที่มา: Observer Research Foundation ORF SPECIAL RWEPORT #71 AUGUST

ในขณะที่การปฏิบัติการแบบ ‘Hybrid’ และ เขตพื้นที่สีเทา ‘Grey Zone’ หมายถึงสองเงื่อนไขที่แตกต่างกันในบริบทของการปฏิบัติการทางทะเลแบบอสมมาตร ซึ่งมักจะปะปนกันใช้แทนกันได้ ตัวอย่างเช่น พลเรือเอก James Stavridis ให้เหตุผลว่า “การปฏิบัติการของจีนในทะเลจีนใต้นั้นเป็นแบบผสมผสาน เพราะมันแสดงถึงความพยายามที่จะไม่ใช่กำลัง

ทางทหารอย่างชัดเจน แต่แฝงเอาไว้ด้วยการที่มีอิทธิพลต่อการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ในพื้นที่ทางทะเลในเอเชียและยุโรป”^๙ ส่วนนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้อธิบายการปฏิบัติการ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ เป็นความชอบของฝ่ายตรงข้ามในการปฏิบัติการโดยใช้หลักคลุมเครือไม่มีความชัดเจนในเชิงกลยุทธ์ทำจากผิดให้เป็นถูก โดยใช้ช่องว่างทางกฎหมายในขณะที่การปฏิบัติการแบบ ‘Hybrid’ อธิบายถึงการผสมผสานกลยุทธ์ใช้กำลังทหารผสมผสานกับกลยุทธ์แบบอสมมาตรโดยมุ่งหวังวัตถุประสงค์ทาง ยุทธศาสตร์และการเมือง^{๑๐}

จากการปฏิบัติการของอาสาสมัครทางทะเลของจีนที่ประสบความสำเร็จและมีดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นผลมาจากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยเรือยามฝั่งของจีนอย่างเต็มที่ สำหรับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่ชัดเจนว่าเวียดนาม^{๑๑} อินโดนีเซีย หรือฟิลิปปินส์ จะสามารถฝึกชาวประมงของพวกเขาเพื่อปฏิบัติการต่อต้านการปฏิบัติแบบ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ ของจีนได้ สำหรับประเทศที่เป็นทะเลชายฝั่งหรือประกอบไปด้วยหมู่เกาะใหญ่ ต้องเตรียมความพร้อมที่จะต่อต้านกลยุทธ์ ‘เขตพื้นที่สีเทา’ ที่จีนมีแนวโน้มขยายพื้นที่ปฏิบัติการในอนาคตอันใกล้ จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงแคร์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติของตนเท่านั้น แต่หากเป็นการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ทะเลจีนใต้ กลุ่มสมาชิกประเทศอาเซียน ที่ควรรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งนี้

สภาวะแวดล้อมบริเวณอ่าวไทยที่อาจเอื้อต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ “เขตพื้นที่สีเทา (The Grey Zone)”

ประเทศไทย มีชายฝั่งทะเลสองด้าน คือ ด้านอ่าวไทยยาวประมาณ ๑,๘๗๕ กิโลเมตร และด้านอันดามัน มีความยาวประมาณ ๗๔๐ กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่แบบปิดหรือกึ่งปิด (Enclosed or Semi-enclosed) กล่าวคือ อ่าวไทยมีลักษณะเป็นก้นถุง โดยปากถุงมีความกว้างวัดจากตะวันตกของอ่าวไทยถึงแหลมญวนระยะทางประมาณ ๕๔๐ กิโลเมตร พื้นที่ทางทะเล

มีอาณาเขตติดกับกัมพูชา เวียดนาม และมาเลเซีย ด้านฝั่งทะเลอันดามัน เป็นทะเลเปิดสู่มหาสมุทรอินเดีย แต่ถูกปิดล้อมด้วยอาณาเขตทางทะเลของ เมียนมาร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และอินเดีย การเดินเรือจากฝั่งอ่าวไทย ไปฝั่งอันดามันต้องผ่านช่องแคบมะละกา และอาณาเขตทางทะเลรวมทั้ง เขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศอื่น

ผลกระทบจากชาติในอาเซียน เมื่อพิจารณาที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่าน่านน้ำอ่าวไทย มีลักษณะเป็นกึ่งปิด (Semi-enclosed Sea) ที่ห้อมล้อมด้วยน่านน้ำที่เป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ของประเทศต่าง ๆ ถึง ๒ ชั้น กล่าวคือ ด้านอ่าวไทยชั้นใน คือ ประเทศ กัมพูชา เวียดนาม และมาเลเซีย และชั้นนอก คือ ประเทศจีน อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ส่วนทางด้านตะวันตก ในส่วนของพื้นที่ตอนเหนือของ ช่องแคบมะละกาถูกโอบล้อมด้วยน่านน้ำของประเทศมาเลเซีย และ อินโดนีเซีย ส่วนพื้นที่ตอนบนเป็นทะเลอันดามันจึงถูกโอบล้อมด้วยน่านน้ำ ของประเทศอินเดียและประเทศเมียนมา ข้อได้เปรียบคือประเทศไทย มีศักยภาพในการเป็นจุดศูนย์กลางในการเดินเรือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้หากมีการพัฒนาสมุทรภาพอย่างจริงจังทั้งฝั่งอันดามัน และอ่าวไทย ได้แก่ เขตพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมชายฝั่งที่มีระบบเชื่อมต่อ ระบบคมนาคมทางทะเลกับทางบกหรือทางอากาศ เช่น โครงการ “ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก” หรือ Eastern Economic Corridor อันจะเป็นโครงการที่มีความสำคัญยิ่งกับอนาคตของประเทศไทย และ อาเซียน และการมีบทบาทในการคุ้มครองเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ Sea Line of Communication (SLOC) ส่วนข้อเสียเปรียบ คือ ประเทศไทยมี ข้อจำกัดในการเคลื่อนกำลังทางเรือจากอ่าวไทยไปทะเลอันดามัน และการที่ อาจจะถูกปิดอ่าวไทยได้โดยง่าย ทำให้เรือสินค้าและเรือน้ำมันที่ใช้เส้นทาง ขนส่งทางทะเลไม่สามารถนำเรือผ่านได้ อันมีความเป็นไปได้จะทำให้ ประเทศไทยประสบปัญหาความมั่นคงทางพลังงาน และมีผลกระทบ

ต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรง ดังนั้น การพัฒนาทางยุทธศาสตร์
สำหรับกิจการทหารเรือจึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งขึ้น

ภาพที่ ๓ ที่มา: <http://ilss.net/about-gulf-of-thailand-facts-and-maps>

ส่วนผลกระทบจากชาติมหาอำนาจนั้น ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาค
เอเชีย-แปซิฟิก มีอาณาเขตติดต่อกับมหาสมุทรแปซิฟิก มหาสมุทรอินเดีย
และช่องแคบมะละกา จึงตั้งอยู่บนจุดยุทธศาสตร์โลก เนื่องจาก ๑) เป็นแหล่ง
ทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และ ๒) เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ
ของโลก โดยเฉพาะช่องแคบมะละกา ทะเลจีนใต้ และช่องแคบฮอร์มุซ
ดังนั้น มหาอำนาจจึงมุ่งที่จะรักษาและแผ่ขยายอิทธิพลของตนเอง
ต่อประเทศไทยและภูมิภาคนี้ คุณภาพและพลวัตด้านความมั่นคงทางทะเล
ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก จึงขึ้นอยู่กับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศในภูมิภาคกับประเทศมหาอำนาจเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากประเทศมหาอำนาจมีอิทธิพลหรือสามารถครอบงำบริเวณพื้นที่ทางทะเลของไทยไว้ได้ก็จะมีอำนาจทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาคนี้

วิเคราะห์ยุทธศาสตร์จีนที่อาจมีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของไทย

หากวิเคราะห์ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจจะพบว่า จีนกำลังเผชิญกับปัญหาที่ร่ายล้อม ทั้งการเติบโตภายใน ที่เริ่มจะชะลอตัวอย่างเห็นได้ชัด ไปจนถึงสงครามการค้าที่กำลังเผชิญอยู่ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นทางเศรษฐกิจและความมั่นคงเป็นเรื่องที่จีนมีอาจจะแยกได้ จีนจึงตระหนักถึงความสำคัญต่อการขึ้นมาเป็นผู้นำโลก เพราะสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดกฎเกณฑ์และโครงสร้างโลก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยนโยบายต่างประเทศที่สำคัญที่สุดซึ่งตอบสนองอภियุทธศาสตร์ ของจีน นั่นคือ “ความริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative)”^{๑๒} ซึ่งถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาว ที่สำคัญที่สุด โดยเป็นนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของจีนที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำของระบบเศรษฐกิจโลก ผ่านการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั้งตลาดและแหล่งทรัพยากรเข้าไว้ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้การนำของจีน

จีนใช้นโยบายต่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำและขับเคลื่อนนโยบายทางด้านอื่น ๆ ซึ่งนโยบายต่างประเทศของจีนถูกมองว่ามีลักษณะทุนนิยมที่กำลังผลักดันให้โลกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันในทางเศรษฐกิจที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น อนาคตของประเทศจีนจึงขึ้นอยู่กับ การสร้างความต่อเนื่องในระบบการค้าระหว่างประเทศ เพื่อที่จีนจะสามารถแสวงหาผลประโยชน์ให้กับประเทศของตนเองได้ แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการพัฒนาประเทศของจีนนั้นไม่ใช่วิถีทางที่ตะวันตกพึงปรารถนา เนื่องจากประเทศจีนยังคงใช้นโยบายภาครัฐเป็นตัวชี้นำเพื่อกำหนดหลัก การแสวงหาผู้ชนะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐวิสาหกิจของจีนถือว่าเป็นตัวแสดง

ที่สำคัญในการขยายอำนาจและอิทธิพลของประเทศ

ยุทธศาสตร์จีนที่กำลังส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคตนั้น เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจีนและเป้าหมายทางการเมืองในเรื่องบทบาทของจีนในภูมิภาคและเวทีโลก โดยจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจากที่เคยมุ่งเน้นแต่ความต้องการภายใน ไปสู่การแผ่ขยายอิทธิพลและอำนาจของตนเองในตลาดโลก โดยที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญทางการค้าและการเมืองต่อจีน หากจีนสามารถสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจอย่างแนบแน่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ ก็จะส่งผลดีอย่างยิ่งต่อยุทธศาสตร์ภาพรวมของจีนโดยตรง ทั้งด้านความมั่นคง การเมืองระหว่างประเทศ และเศรษฐกิจ

ข้อพิจารณา

๑. ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ “เขตพื้นที่สีเทา” ที่คาดว่าจะสร้างปัญหาให้ประเทศต่าง ๆ รวมถึงไทยจะมีความซับซ้อน เกี่ยวเนื่องกับหลายภาคส่วน และส่งผลกระทบต่อทุกมิติในสังคม จึงทำให้เมื่ออาจใช้กำลังอำนาจของชาติด้านใดด้านหนึ่งได้เพียงด้านเดียวในการแก้ไขปัญหา โดยควรพิจารณาอย่างรอบด้านในการใช้กำลังอำนาจใดบ้างในการเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนและรับมือกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการบริหารจัดการสถานการณ์ และแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมมากขึ้น

๒. กำลังอำนาจของชาติด้านใดด้านหนึ่งอาจเป็นปัจจัยหลักในการแก้ไขปัญหาหรือจัดการกับภัยคุกคามเฉพาะบางประเด็นในบางบริบทและช่วงเวลา ดังนั้น กำลังอำนาจของชาติทุกด้าน จึงมีความสำคัญในการจัดการกับภัยคุกคามโดยขึ้นอยู่กับความสามารถเลือกใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๓. “ประชาชน” เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาชาติ การมีประชากร ที่มีความรู้และมีคุณภาพจะสามารถสร้างชาติให้มั่นคง-มั่นคงได้

แม้ประเทศนั้น ๆ มีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจุบัน “ความรู้คืออำนาจ” ดังนั้น กำลังอำนาจ ด้านทรัพยากรมนุษย์ จึงจำเป็นมากที่ทุกประเทศจะต้องเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง

บทสรุป

การที่รัฐไม่สามารถวิเคราะห์จำแนกภัยคุกคามเขตพื้นที่สีเทาได้ จะทำให้รัฐนั้น ๆ ตกอยู่ในสภาพ ‘แพ่ตั้งแต่ยังไม่ทันได้ตั้งตัวเตรียมการป้องกันและตั้งรับ’ สำหรับนโยบายต่างประเทศของรัฐนั้น ๆ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงภาพรวมที่เปลี่ยนไปในบริบททางการเมืองระหว่างประเทศ เพราะปัจจุบันจีนเป็นหุ้นส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก เปรียบเสมือนเป็นมหาอำนาจอีกขั้วหนึ่งซึ่งกำลังท้าทายและแข่งขันกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นขั้วมหาอำนาจเดิม หากรัฐสามารถวางไว้ซึ่งผลประโยชน์ของชาติ โดยคำนึงถึงยุทธศาสตร์ระยะยาว เราจะรับมือกับการเติบโตและการขยายตัวด้านอำนาจทางการเมืองของจีนได้อย่างไร

หากรัฐเลือกที่จะรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันมั่นคงกับขั้วอำนาจสหรัฐอเมริกา รัฐก็จะได้ผลประโยชน์ ที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกามีพันธมิตรที่หลากหลายและกว้างมากกว่าจีนหลายเท่า ไม่ว่าจะเป็นเกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน ออสเตรเลีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม แต่ด้วยนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเปลี่ยนไปมากโดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคง ทำให้พันธมิตรเก่าที่เคยมีอยู่ในภูมิภาคอาจจะไม่ยินดีที่จะทำตามในสิ่งที่สหรัฐอเมริกาปรารถนามากนัก

แม้จีนจะไม่ได้มีพันธมิตรมากมายเท่าสหรัฐอเมริกา แต่จีนมีนโยบายทางการเมืองที่ต้องการแสวงหาพันธมิตรจากเพื่อนบ้านอย่างชัดเจน ดังนั้น การที่รัฐนั้น ๆ อยู่กับกลุ่มที่ใหญ่กว่าย่อมรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ในทางความมั่นคงได้มากกว่า และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ การพัฒนาทางด้านการเมืองของประเทศนั่นเอง เนื่องจากจีนมิได้มุ่งเน้นที่จะเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น แต่การไม่ไปแทรกแซง อาจมองได้ว่าเป็นการ

สนับสนุนกลุ่มอำนาจในแต่ละประเทศ ที่อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศเสรีนิยม ซึ่งรัฐจะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนโดยเล็งผลประโยชน์แห่งชาติเป็นที่ตั้ง

เอกสารอ้างอิง

1. Cited in George Popp and Sarah Canna, The Characterization and Conditions of the Gray Zone, Boston, Mass.: NSI Inc., Winter 2016, p. 2.
2. Russian actions in Ukraine have stretched this definitional aspect to its breaking point, essentially crossing the threshold into conventional war. See, for example, András Rácz, Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Ability to Resist, Helsinki: Finnish Institute of International Affairs, Report 43, June 16, 2015.
3. Michael Green, Cathleen Hicks, Jack Cooper, "Countering Maritime Coercion in Asia", Centre for Strategic and International Studies, Jan 2017, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/publication/170505_GreenM_CounteringCoercionAsia
4. Micheal John Hopkins, The Rule of Law in Crisis and Conflict Grey Zones: Regulating the Use of Force in a Global Information Environment (London : Routledge, 2017), 38-39
5. Andrew S. Erickson and Conor M. Kennedy, "China's Maritime Militia", Center for Naval Analyses, February 2016, https://www.cna.org/cna_files/pdf/chinasmaritime-militia.p
6. China's militias were used to oppose the USS Lassen's sail-past

the Subi Reef in 2016; See Christopher P. Cavas, “China’s ‘Little Blue Men’ Take Navy’s Place in Disputes”, Defense News, November 2, 2015, <https://www.defensenews.com/naval/2015/11/03/chinas-little-blue-men-take-navys-place-in-disputes/>.

7. “China’s military is turning its aggressive South China Sea tactics on Japan”, The Business Insider, January 27, 2018, <https://www.businessinsider.in/Chinas-military-is-turning-its-aggressive-South-China-Sea-tactics-on-Japan/articleshow/62674473.cms>.

8. Ibid.

9. Stavridis, J, “Maritime Hybrid Warfare Is Coming”, Proceedings 142 (12), <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2016-12-0/maritime-hybrid-warfare-coming>

10. Robert Johnson, “Hybrid War and Its Countermeasures: A Critique of the Literature”, Journal of Small Wars and Insurgencies, Volume 29, 2018 - Issue 1, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09592318.2018.1404770?src=recsys&journal-Code=fswi20>.

11. Nguyen The Phuong And Truong Minh Vu, “Vietnam Coast Guard: Challenges And Prospects Of Development”, Asia Maritime Transparency Initiative, January 2017, <https://amti.csis.org/vietnam-coast-guard-challenges-prospects/>

12. Braw, E 2018, ‘Modern Deterrence: Preparing for the Age of Grey-Zone Warfare, RUSI, vol. 38, no. 1

เสม็ดรีสอร์ททกรู๊ป

เครือรีสอร์ทชั้นนำบนเกาะเสม็ด

เสม็ดรีสอร์ททกรู๊ป เป็นเครือรีสอร์ทชั้นนำบนเกาะเสม็ดด้วยประสบการณ์การบริหารเครือโรงแรมมากกว่า 20 ปี ในเครือมีทั้งหมด 5 รีสอร์ทที่ให้บริการบนหาดต่างๆ ในเกาะเสม็ดอันประกอบด้วย บ้านพลอยสี ทรายแก้วบีชรีสอร์ท อ่าวพร้าวรีสอร์ท เลอิมานคอกเทลแอนด์สปา และปาร์ดี พร้อมคูปูมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย และมีธรรมชาติที่สวยงามโดยรอบ เหมาะแก่ผู้ที่ต้องการมาพักผ่อนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ทูมยังยังสามารถให้บริการในการจัดกรุ๊ปประชุมสัมมนาให้กับบริษัท และองค์กรต่างๆ ในงบประมาณที่เหมาะสม

การเดินทางมาเกาะเสม็ดนั้นสะดวกและง่าย ใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพฯ มาท่าเรือข้ามเกาะใช้เวลาเพียง 2.5 ชม. และเดินทางจากพักยามาท่าเรือเพียง 45 นาทีเท่านั้น โดยเสม็ดรีสอร์ททกรู๊ปมีท่าเรือส่วนตัวบริการเฉพาะลูกค้าในเครือเพื่อความสะดวกสบายของลูกค้าเป็นหลัก ระยะเวลาในการข้ามเรือไปเกาะเสม็ดนั้นประมาณ 15-30 นาที เพียงเท่านี้ คุณก็จะได้สัมผัสหาดทรายสีขาว และน้ำทะเลสีมรกตที่จะทำให้วันพักผ่อนของคุณอัมเมม และผ่อนคลายอย่างเต็มที่

Sai Kaew Beach

Paradee

Ao Prao Beach

Ao Prao Resort

Le Vimarn Cottages & Spa

Sai Kaew Beach Resort

Baan Ploy sea

Sales & Reservation Office

361 Soi Charoen Nakorn 14/2, Krungthonburi Road, Klongsarn, Bangkok 10600 Thailand

Tel. +66 (0) 2 438 9771-2 Fax. +66 (0) 2 439 0352, 2861 1017

Email: rsvn@samedresorts.com, sales@samedresorts.com, www.samedresorts.com

 @samedresorts @samedresortsgroup <http://www.facebook.com/Samed.Resorts>

MARSUN

ผู้ต่อเรือของคนไทย เพื่อสังคมไทย

บริษัท มาร์ซัน จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ได้ต่อสร้างเรือและส่งมอบให้แก่ลูกค้ามาแล้วกว่า 323 ลำ ประกอบด้วย เรือยนต์ตรวจการณ์ความเร็วสูง เรือตรวจการณ์ติดอาวุธนำวิถี เรือรับส่งลูกเรือและบริการแก่นักท่องเที่ยว เรือสำราญ เรือจัดคราบน้ำมัน และเรืออเนกประสงค์ นอกจากนี้บริษัทฯ ยังให้บริการด้านการออกแบบ ซ่อม และให้คำปรึกษาตามรายละเอียดที่สูงค่า ต้องการ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เรือทุกลำที่ต่อโดยบริษัทฯ เป็นเรือที่มีสมรรถนะตามข้อกำหนดของลูกค้า และได้ผ่านการทดสอบ ทดลองสมรรถนะของเรือ ความสมบูรณ์เรียบร้อยก่อนการส่งมอบ ซึ่งบริษัทฯ สามารถส่งมอบเรือให้ลูกค้าได้ตรงต่อเวลาในทุกๆ โครงการ นับตั้งแต่เริ่มต้นบริษัทฯ มุ่งเน้นพัฒนาระบบคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการรับรองการบริหารคุณภาพ ISO 9001:2015 จาก SGS United Kingdom Ltd. รวมถึงการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001:2015 และมาตรฐานการจัดการ อาชีวอนามัยและความปลอดภัย ISO 45001:2018 จาก SGS (Thailand) ซึ่งบริษัทมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนา บุคลากรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการต่อเรือให้สามารถเป็นที่ยอมรับในอุตสาหกรรมต่อเรือในระดับโลก ด้วยวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ว่า

“มาร์ซันเป็นผู้ต่อเรือที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง เป็นที่ยอมรับในตลาดโลก”

OUR IN-HOUSE ENGINEERING

OUR SHIPYARD

OUR PRODUCTION

OUR FACILITIES

กองทัพในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

โดย พลเรือเอก วสินธ์์ สาริกะภูติ

กองทัพในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

พล.ร.อ.วสินธ์ สาริกะภูติ

“กองทัพ มีการพัฒนามาตามลำดับควบคู่กับความเจริญของประเทศ
ใครพัฒนามาก่อนได้เปรียบ”

คำว่ากองทัพ ต้องหมายรวมถึง คน อาวุธ ยุทโธปกรณ์ และยุทธวิธี

ความเจริญของประเทศ รวมถึงความเจริญในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะ
ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนากองทัพอย่างสำคัญคือ ด้านเทคโนโลยี
และด้านเศรษฐกิจ

นักการทหารหลายท่าน เช่น ไฮดี้ ทอฟเลอร์ เชื่อว่าสงครามหลัง
ยุคสงครามเย็น หรือสงครามในศตวรรษที่ ๒๑ นั้น เป็นสงครามของ
คลื่นลูกที่สามที่เปลี่ยนจากแบบแผนของการสงครามในยุคอุตสาหกรรม
(คลื่นลูกที่สอง) มาสู่สงครามในยุคข่าวสาร ซึ่งเป็นสงครามที่มีคุณลักษณะ
ของเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ๆ

โลกเราผ่านการทำสงครามกันมา ๒ ยุคแล้ว ยุคแรกคือ
ยุคเกษตรกรรม หรือจะเรียกว่ายุคคลื่นลูกที่หนึ่งก็ได้ ลักษณะของกองทัพ
มีลักษณะคล้าย ๆ กัน ทั้งประเทศผิวขาว ผิวเหลือง เป็นพวกเกษตรกร
ชาวนา ชาวสวน ฯลฯ คือกำลังทหารไม่ว่าจะเป็น กองทัพไทย พม่า จีน
หรือชาติผิวขาวในยุโรป ในอดีต จะทำสงครามกันที่ก็เกณฑ์คนเอามารวม
กลุ่มตั้งเป็น กรม กอง นายทัพก็มักจะเป็นผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชนของตน
ยกเว้นนายทัพระดับสูง ๆ จึงจะเป็นกลุ่มผู้บริหารรัฐ อาวุธยุทโธปกรณ์
ส่วนใหญ่เป็นอาวุธประจำกายของทหารนำมาเอง เช่น ดาบ หอก ธนู ฯลฯ
ตามความถนัดของตน ประเทศที่พัฒนา หรือที่เป็นมหาอำนาจ เช่น โรมัน

หรือมองโกของเจงกีสข่าน มีระบบอาวุธส่วนกลาง เมื่อจะรบก็ง่าย พอเสร็จศึกก็เก็บเข้าคลัง

วิธียุทธ การรบประชิดเป็นส่วนใหญ่ไม่มีการฝึกอบรมเป็นหลักเกณฑ์เหมือนอุตสาหกรรม ใช้เพลงอาวุธลุยเข้าห้ำหั่นกัน อาศัยฝีมือเพลงอาวุธ ความกล้าหาญ ความห้าวหาญ พลกำลังร่างกาย และจำนวนคนเข้าสู่กัน มีการใช้ลักษณะภูมิประเทศประกอบการดำเนินกลยุทธ์บ้าง ในสงครามยุคเกษตรกรรม ผิวขาว ผิวเหลือง สู้รบกันได้สู้สั้กัน เช่น กองทัพของเจงกีสข่านสามารถบุกเข้าไปถึงกลางทวีปยุโรปได้ ร่างกายจะเล็กใหญ่ต่างกันบ้างก็ไม่มีผลมากนัก คนตัวเล็กกว่าไวกว่าอาจสู้เอาชนะคนตัวโตที่ช้ากว่าได้

พอมาถึง ยุคอุตสาหกรรม หรือสงครามในคลื่นลูกที่สอง ฝ่ายผิวขาวทางยุโรป พัฒนาอุตสาหกรรม จนมีเทคโนโลยีสูงกว่าชาติผิวเหลืองทางเอเชีย โดยผลิตปืนใหญ่ ปืนเล็ก ที่มีอำนาจทำลายสูงตั้งแต่ระยะไกล ชาติผิวเหลืองทางเอเชียยังใช้ หอก ดาบ ธนู หน้าไม้ อยู่เหมือนเดิม จะมีปืนเล็ก (ปืนไฟ) ใช้บ้างก็มีจำนวนน้อยเพราะผลิตเองไม่ได้ กำลังพลยังคงเป็นชาวนาชาวไร่เกณฑ์เข้ามาเหมือนเดิม จึงถูกชาติผิวขาวยุโรป มารุกรานเอาเป็นเมืองขึ้น อาณานิคมจนเกือบหมดทวีป กองทัพอังกฤษเมื่อตอนบุกยึดพม่า เรียกกองทัพพม่าว่าเป็นแค่กองทัพชาวนา ไม่มีพิชสง ไม่ใช่กองทัพประจำการที่ได้รับการฝึกมาอย่างดี คนมากก็เหมือนคนน้อยห่างกัน ๑๐๐ - ๒๐๐ เมตร ก็ถูกยิงตายเสียแล้ว พม่าจึงต้องเสียเมืองไทยเรารอดมาได้เพราะวิหะโคบายทางการทูต การเมือง อันชาญฉลาดของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปิยะมหาราช รัชกาลที่ ๕ แต่ก็ต้องเสียแสนเสียขาไปพอสมควร จึงรักษาร่างกายเอาไว้ได้เท่าที่เป็นราชอาณาจักรไทยปัจจุบัน

การพัฒนากองทัพระหว่างยุค กสิกรรม มาสู่ยุคอุตสาหกรรม ระหว่างผิวขาว (ยุโรป) กับผิวเหลือง (เอเชีย) ซึ่งพัฒนาต่างกันหลายสิบปีนั้น

มีผลต่อความเป็นเอกราชของชาติต่าง ๆ ในเอเชียเป็นอย่างมาก นอกจากเสียเอกราชแล้ว ยังเสียทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ส่งผลกระทบต่อมาจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นบทเรียนอันดีที่ทุกชาติจะต้องศึกษาจดจำ บัดนี้ผ่านจากยุคอุตสาหกรรมเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร หรือผ่านจากยุคคลื่นลูกที่สองเข้าสู่ยุคคลื่นลูกที่สามแล้วเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญ ที่แต่ละประเทศจะต้องปรับตนเองให้รับเข้าสู่ยุคใหม่ให้เร็ว สถิติปัญญาของคนในโลกใบนี้ไม่ว่าจะเป็นผิวขาว ผิวเหลือง ผิวดำ ผิวแดง ไม่แตกต่างกันมากนัก พอเรียนทันกันได้จะต่างกันที่ลักษณะประจำชาติของแต่ละเผ่าพันธุ์ ชาติใดมีความสามัคคีสูง มีวินัยดี ย่อมสามารถสร้างผู้บริหารรัฐที่มีความสามารถได้ดีกว่าชาติที่ทะเลาะแตกแยก ซึ่งดีซึ่งเด่นกันไม่เว้นวันถึงจะได้ผู้บริหารที่สามารถก็ทำอะไรไม่ได้เต็มที่ เงินยังพอหาได้ ถ้าคนดีถึงมีเงินมากถ้าคนไม่ดี เงินก็หมดสังคมก็แย่ ทำสงครามก็แพ้

มาดูกันว่านักการทหารเขามองกองทัพ และการสงครามในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นว่ามีลักษณะแบบไหน สงครามในยุคข่าวสาร จะเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการดำเนินสงครามโดยตรง เป็นสงครามที่มีได้มีความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากแรงผลักดันของเทคโนโลยีใหม่ ๆ เท่านั้น หากแต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องแนวความคิดทางยุทธการ ยุทธวิธี และรวมถึงการจัดโครงสร้างองค์กรกองทัพ เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอีกด้วย

ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ มีผลให้กองทัพต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองตามไปด้วย โดยมีประเด็นของความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อย ๖ คำถาม คือ (๑) จะจัดองค์กรอย่างไร (How are the military services organized) (๒) จะจัดการสนับสนุนอย่างไร (How are they supplied) (๓) จะจัดหาอาวุธเข้าประจำการอย่างไร (How do they procure weapons) (๔) จะจัดการบริหารอย่างไร (How are they managed) (๕) จะคิดอย่างไร (How do they think) (๖) จะรบอย่างไร (How do they fight)

กองทัพบกสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ.๒๐๐๐ มองประเด็นสำคัญของการทำสงครามไว้ตามตารางดังนี้

ประเด็น	คุณลักษณะ
๑. การเข้าสู่พื้นที่เป้าหมาย (Deployment)	รวดเร็ว
๒. ความอยู่รอดและการดำรงสภาพในการรบ (Survival and sustainment in battlefield)	สูง
๓. เทคโนโลยีที่ใช้ (Technological employment)	ความก้าวหน้า ทันสมัย
๔. การปฏิบัติการรบ (operations)	หลายจุดพร้อมกัน (Simultaneity)
๕. การโจมตี (Strike)	แม่นยำ (Precision)
๖. การควบคุมสนามรบ	ควบคุมข้อมูลสนามรบ

การปรับตัวของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา ทบ.สหรัฐฯ ได้ทดลองจัดกำลังเป็นหน่วยเฉพาะกิจโครงการกองกำลังที่ ๒๑ (Force XXI Brigade) มีการจัดทดลองในรูปของกองพลน้อย Experimental XXI Bridge ตั้งอยู่ที่ฟอร์ตฮูด รัฐเท็กซัส

เคลาเซวิตซ์ นักการทหารผู้มีชื่อเสียงกล่าวไว้ว่า “กองทัพมียุคสมัยของตัวเอง” กองทัพใดยังมีโครงสร้างเดิม ๆ นานหลายสิบปีไม่เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงตามการพัฒนาของเทคโนโลยี ถ้าไม่ล้ำสมัยก็ไม่ทันสมัย จุดมุ่งประสงค์ในการทำสงครามของทหาร คือ เมื่อรบ ต้องชนะ คำพูดประโยคนี้นี้ ทหารทุกคนต้องจำไว้ในใจตลอดเวลา เทคโนโลยีทางการทหารเปลี่ยนไป กองทัพก็ต้องปรับปรุงตนเอง ให้เหมาะสมตาม เพื่อให้รบชนะ ไม่ว่าจะ เป็นสงครามในยุคเกษตรกรรม หรือยุคอุตสาหกรรม กองทัพก็มีการปรับปรุง อยู่ตลอดเวลา จะเป็นรูปแบบการจัดหน่วย การใช้อาวุธยุทธวิธี เช่น

พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช จัดหาอาวุธใหม่เป็นหอกด้ามยาวมาก ๆ และจัดหน่วยทหารราบหนักใช้หอกด้ามยาวนี้เป็นการจู่โจมชนิดที่กองทัพ ชาติอื่น ๆ ไม่เคยพบเคยเห็น ทำให้กองทัพของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ มหาราช มีชัยชนะทุกสนามรบ แม้บางครั้งจะมีกำลังพลน้อยกว่าก็ตาม

จีน ซี ฮ่งเต้ ผู้รวบรวมแคว้นต่าง ๆ เข้ามาเป็นประเทศจีนด้วยกำลัง ทหาร ทหารม้าของจีนซี สามารถยิงธนูบนหลังม้าขณะม้าวิ่งได้โดยขณะนั้น นักรบแคว้นอื่น ๆ ยังต้องยิงธนูบนหลังม้าขณะม้าหยุดวิ่ง ความได้เปรียบ เสียเปรียบจึงต่างกันมาก

เจงกิสข่าน ผู้ยิ่งใหญ่ของมองโกล ใช้กองทัพม้าล้วน ๆ ในการบุกรุก จากมองโกลเลียไปถึงกลางทวีปยุโรป เป็นกองทัพที่เกรียงไกร ชาติต่าง ๆ ไม่อาจรบด้วย ทหาร ๑ คน มีม้า ๓ ตัว จะสลับเปลี่ยนม้าทุกระยะ ประมาณ ๓๐ กม. ม้านั้นเมื่อมีคนขี่ จะวิ่งควบไปได้ระยะทาง ประมาณ ๓๐ กม. ก็จะไม่เหนื่อยแต่เมื่อเปลี่ยนเป็นม้าหลังเปล่าแล้วก็สามารถวิ่งตาม กันไปได้ กองทัพของเจงกิสข่าน จึงเคลื่อนที่ได้วันละ หลายร้อยกิโลเมตร เตี้ยวปรากฏอยู่ที่โน้น เตี้ยวปรากฏอยู่ที่นี้ อย่างกับกองทัพทหารผี เป็นกองทัพที่มีความสามารถในการเคลื่อนที่สูงที่สุดในโลกยุคนั้น ประกอบ กับทหารบนหลังม้าเหล่านี้เชี่ยวชาญในการใช้อาวุธเป็นอย่างดี จึงรบชนะ ทุกสนามรบ ขณะที่ชาติอื่น ๆ ทหารม้าเป็นกำลังรบส่วนหนึ่งในกองทัพ

กำลังพลยังเดินเท้าอยู่ มีเรื่องเล่าว่าทหารของเจงกิสข่าน สามารถนั่งหลับบนหลังม้าที่กำลังวิ่งได้โดยไม่ตกจากม้า

ในยุคอุตสาหกรรม พระเจ้าโนโปเลียนมหาราช ใช้ทหารปืนใหญ่ ยิงปืนใหญ่สนับสนุนทหารราบอย่างใกล้ชิด (เหมือนปัจจุบัน) ในขณะที่กองทัพออสเตรเลียยังใช้ปืนใหญ่ในลักษณะการยิงเตรียม พอทหารราบเริ่มเข้าตี ปืนใหญ่ก็หยุด กองทัพออสเตรเลียแม้จะมีกำลังมากกว่า ก็ยังแพ้กองทัพของโนโปเลียนที่ใช้ปืนใหญ่ในลักษณะการสนับสนุนโดยใกล้ชิด โนโปเลียนเป็นผู้ริเริ่มการใช้ปืนใหญ่สนับสนุนทหารราบโดยใกล้ชิดเป็นคนแรก ทหารฝรั่งเศสจึงมีชื่อเสียงในการใช้ปืนใหญ่

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ใช้กำลังรบกลุ่มเล็ก ๆ ลักษณะเคลื่อนที่เร็ว ก่อความทรมานพม่า เช่น ดักซุ่ม โจมตี โจมตีก่อความโดยไม่หวังผลแตกหัก ตัดเสบียง เป็นการใช้ยุทธวิธีที่พม่าไม่คาดคิด เพราะครั้งก่อน ๆ นั้น ไทยมักจะฝ่ายตั้งรับอยู่ในเมือง แต่สมเด็จพระนเรศวรฯ กลับทำการเป็นฝ่ายรุก ทั้ง ๆ ที่มีกำลังพลน้อยกว่ากองทัพพม่า จึงชนะศึกพม่าได้ทุกครั้ง

มีหลักความจริงที่กองทัพจะต้องมองให้ออกว่าในปัจจุบัน และอนาคตอันใกล้ จะรบกับใคร ที่ไหน เมื่อใด และอย่างไร แล้วปรับตัวเองให้เหมาะสม ทั้งรูปร่างหน้าตา และวิธีรบ หรือที่พูดกันสั้น ๆ ว่า “จะรบอย่างไร ให้ฝึกอย่างนั้น” และ “เมื่อรบแล้วต้องชนะ” จึงจะเป็นกองทัพที่มีคุณค่าของประเทศ

กองทัพต้องการให้มีอำนาจการทำลายสูงยุคแรกแรกจึงใช้คนจำนวนมาก เพราะอาวุธมีขีดความสามารถในการทำลายต่ำ แต่ปัจจุบัน อาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ มีอำนาจการทำลายสูง อาวุธปืนเล็กปืนใหญ่ปัจจุบันจำนวนหนึ่งกระบอกมีอำนาจการทำลายเท่ากับปืนเล็กปืนใหญ่แบบเก่าหลายกระบอก กองทัพหลายชาติมียุทธโธปกรณ์สมัยใหม่ที่ช่วยให้ปืนยิงในเวลากลางคืนได้อย่างแม่นยำเหมือนกลางวัน ดังนั้น ถ้าจะลดกำลังพลของหน่วยกำลังรบ ของหน่วยสนับสนุนการรบลง ก็ควรปรับการจัดหน่วยใหม่

ให้กระทัดรัดเหมาะสม ลดกำลังพลลง โดยจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย ที่มีอำนาจการทำลายสูง สมรรถภาพสูง มาแทนของเก่าที่ด้อยกว่า โดยยึดหลักการลดกำลังพลลง แต่ต้องทำให้หน่วยนั้นมีอำนาจการทำลายสูงกว่าเดิม หรืออย่างน้อยต้องไม่ลดลงกว่าเดิม ดังนั้นกองทัพในยุคข้อมูลข่าวสาร หรือยุคคลื่นลูกที่สามนี้ แบบโครงสร้างแตกต่างไปจากเดิมมาก ควรเป็นกองทัพขนาดเล็ก แต่มีเทคโนโลยีสูง (Small but high tech)

นาวิกโยธินสหรัฐ มองงานของเขาที่ต้องทำในปัจจุบันและอนาคต แตกต่างไปจากยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และยุคสงครามเย็นมาก จึงได้มีการปรับตนเองให้เหมาะสมกับงานที่คาดคิดว่าจะต้องกระทำมาหลายปีแล้ว ทั้งการจัดหน่วย อาวุธยุทโธปกรณ์ และการฝึกหัดศึกษา กองพันทหารราบ นาวิกโยธินสหรัฐฯ ปัจจุบันมีกำลังพลน้อยกว่าสมัยสงครามเย็น แต่กลับมีอำนาจการยิงสูงกว่าเดิม ๒ - ๓ เท่า

รัฐบาลปัจจุบัน มีนโยบายลดกำลังทหารมาหลายปีแล้ว ถ้ากองทัพลดกำลังพลลง โดยไม่มีการปรับโครงสร้างการจัดหน่วยให้เหมาะสม ไม่มีการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยทดแทนของเก่าที่เริ่มล้าสมัยแล้ว ก็จะกลายเป็นกองทัพที่มีโครงสร้างล้าสมัย อาวุธยุทโธปกรณ์เก่าล้าสมัย กำลังพลขาดอัตรามาก อาจเป็นกองทัพพองเปื่อยเสียได้

กองทัพไทยอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ในการปรับกองทัพ ในยุคคลื่นลูกที่สอง ให้เป็นกองทัพในยุคคลื่นลูกที่สาม กองทัพต้องมองงานของตนเองให้ถูกต้อง และปรับตนเองให้ทันตามยุคสมัย และต้องอธิบายให้กลุ่มการเมือง ผู้บริหารรัฐให้เข้าใจด้วย ไม่ใช่แต่ลดกำลังพลลง เพื่อลดค่าใช้จ่าย เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง โดยไม่จัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยมาทดแทนของเก่าที่เริ่มล้าสมัยไม่มีคุณค่าในการรบให้ชนะ ณ บัดนี้กองทัพจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองให้เข้าสู่ยุคคลื่นลูกที่สามแน่นอน และต้องกระทำโดยเร็วด้วย อย่าคิดว่าไม่น่าจะมีการรบใหญ่ ๆ อีกแล้ว การรบย่อยแล้วแพ้มันเสียเกียรติภูมิของชาติเหมือนกัน นักการทหารรุ่นพ่อ รุ่นปู่ กล่าวไว้ว่า

เตรียมกองทัพไว้ ๑๐ ปี ๑๐๐ ปี แต่เมื่อรบเพียงวันแล้วชนะ ก็ถือว่าคุ้มค่า

ไม่มีประเทศใดที่ไม่มีกองทัพ ไม่มีประเทศใดมีกองทัพไว้เพียงเพื่อ
เข้าเวรยามเท่านั้น กองทัพต้องมีไว้เพื่อให้รบชนะ ในโลกใบนี้นับย้อน
หลังไป ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ปี มีเวลาที่โลกไม่มีสงครามไม่ถึง ๑๐๐ ปี เราจะมี
กองทัพไว้เพื่อรบหรือมีไว้เพื่อเข้าเวรยามเท่านั้น เป็นเรื่องที่เหนียวมาก
เพราะการพัฒนากองทัพในขณะที่ยังไม่มีภัยใกล้ตัว ฝ่ายการเมือง (รัฐบาล)
และประชาชนไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่ให้เงิน แต่ถ้าไม่เตรียมไว้ก่อน พอเกิดเรื่อง
ก็ไม่ทันกาล ดังนั้น ฝ่ายกองทัพจึงต้องใช้ความพยายามมาก ต้องอธิบาย
ให้รัฐบาลและประชาชนเข้าใจ และต้องใช้ลูกตื้อด้วย เพื่อให้ได้งบประมาณ
มาพัฒนากองทัพให้ทันสมัย มิใช่ได้แต่คงสภาพเดิม ๆ การจัดหาอาวุธ
ยุทโธปกรณ์ มิใช่การไปจ่ายตลาดซื้อของมาปรุงอาหาร ครว้าเงินไปเลือก
ซื้อตามใจชอบ กำลังพลก็เช่นกัน ไม่ใช่เกณฑ์มารวมกันแล้วก็บอกว่า
เอ็งไปรบ ทำเช่นนั้นจะเป็นกองทัพ ที่มีอาวุธยุทโธปกรณ์ล้าสมัย เรายัง
อ่อนฝีกอีกด้วย

บริษัท 프리คาสท์ คอนกรีต จำกัด

49 หมู่ 1 ถ.กาญจนาภิเษก

ต.คลองพระอุดม

อ.ลาดหลุมแก้ว จว.ปทุมธานี

TEL : 0-2598-9292

ผู้นำด้านชิ้นส่วนคอนกรีต
เสา คาน พื้น ผนัง

กองทัพเรือในคริสต์ทศวรรษ ๒๐๓๐

โดย พลเรือเอก วีรพล วรานนท์

กองทัพเรือไทยในคริสต์ทศวรรษ ๒๐๓๐

พลเรือเอก วีรพล วรานนท์

คริสต์ทศวรรษ ๒๐๒๐ จะสิ้นสุดลงในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ.๒๐๒๙

กองทัพเรือไทยควรมีหน้าตาอย่างไร

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ให้ทหารเรือในปัจจุบันได้เงยหน้าจากงานประจำ หันมามองภาพปัจจุบัน แล้วคิดทบทวนอดีต เพื่อมองไปสู่อนาคตที่ไม่ไกลนัก

สงครามยุคหลังสงครามเย็น

ความหมายของสงคราม : การกำหนดความหมายของสงครามมีความหลากหลาย เช่น Clausewitz นิยามสงครามว่าเป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศ ในพจนานุกรม Merriam-Webster สงคราม คือ การขัดแย้งด้วยอาวุธอย่างเปิดเผยระหว่างรัฐหรือชาติ พจนานุกรม Lexico สงครามคือการขัดแย้งด้วยอาวุธระหว่างรัฐหรือกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศ หรือตามโครงการรวบรวมสถิติของ Uppsala Conflict Data Program กำหนดให้เหตุการณ์ความขัดแย้งที่มีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๑,๐๐๐ ต่อปีถือเป็นสงคราม ซึ่งนิยามของแต่ละแห่งข้อมูลอาจมีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่ทั้งหมดจะต้องมีความขัดแย้งเข้ามาเกี่ยวข้องและมีขอบเขตหรือผลกระทบในวงกว้าง

สงครามเย็นคือลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ช่วง ค.ศ.๑๙๔๕ -๑๙๙๑) ที่กลุ่มประเทศโลกเสรีและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ ต่างพยายามต่อสู้โดยวิธีการต่าง ๆ ยกเว้นการทำสงครามกันโดยเปิดเผย เพื่อขัดขวางการขยายอำนาจของฝ่ายตรงข้าม

หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลงในปี ค.ศ.๑๙๙๑ ทั่วโลกต่างคิดว่าโลกคงจะเข้าสู่ยุคสันติสุข สงครามคงเป็นเรื่องล้าสมัยไปแล้ว แต่กลับตรงกันข้าม Professor Mark Harrison แห่งมหาวิทยาลัย Warwick และ Professor Nikolaus Wolf แห่ง Humboldt University ได้วิเคราะห์ว่า ระหว่างปี ๑๘๗๐ - ๑๙๑๓ มีข้อพิพาทระหว่างรัฐ เกิดขึ้น ๖ ครั้งต่อปี ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีข้อพิพาทระหว่างรัฐ เกิดขึ้น ๑๗ ครั้งต่อปี ระหว่างสงครามเย็น ๓๑ ครั้งต่อปี และใน ค.ศ.๑๙๙๐s จนถึงก่อนเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมที่ตึก World Trade Center หรือเหตุการณ์ 9/11 มีข้อพิพาทระหว่างรัฐ เกิดขึ้น ๓๖ ครั้งต่อปี

ปัจจุบันความขัดแย้งระหว่างรัฐยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และหลายแห่งยังไม่สงบ นับรวมทั้งหมด ๕๙ แห่งทั่วโลก มีผู้เสียชีวิตกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน Professor Mark Harrison กล่าวว่า สงครามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในศตวรรษนี้เนื่องจากมีเขตแดนมากขึ้น (ประเทศมากขึ้น) และค่าใช้จ่ายในการทำสงครามถูกลง และแม้ว่าโลกในปัจจุบันจะขับเคลื่อนด้วยผลผลิตที่สูงขึ้น ประชาธิปไตย และโอกาสทางการค้า ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยลดความต้องการทำสงครามระหว่างกัน แต่ด้วยศักยภาพทางอุตสาหกรรมที่สูงขึ้นก็ทำให้การทำสงครามมีราคาถูกลง ดังนั้น การที่มีสงครามเพิ่มขึ้นไม่ใช่เพราะเราต้องการ แต่เป็นเพราะความมั่นใจว่าเราสามารถและมีศักยภาพที่จะทำได้ และสุดท้ายระบบระหว่างประเทศในปัจจุบันก็เป็นระบบที่ไม่มีประเทศใดสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงหรือจำกัดเงื่อนไขความขัดแย้งได้

ฉะนั้นการมองโลกสวยว่าคงไม่มีสงครามอีกต่อไป คงผิดมหันต์

เครื่องมือของสงครามคือกำลังรบ ซึ่งประกอบด้วย กำลังพล และอาวุธ อาวุธสมัยใหม่มีเทคโนโลยีสูงมาก อาวุธหลักสมัยสงครามโลกแทบจะไม่มีประโยชน์ในการรบทางทะเล ยานรบทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นเรือผิวน้ำ เรือดำน้ำ และเครื่องบิน จะถูกตรวจจับและติดตามตั้งแต่ออกจากท่าหรือสนามบิน และจะถูกทำลายด้วย อาวุธนำวิถีระยะไกล แต่ฉากการรบแบบนี้ชาติที่ทำได้คือชาติมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ รัสเซีย จีน และชาติใน NATO บางชาติ ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาวุธก็ทำให้ช่องว่างของศักยภาพในการรบทางเรือระหว่างประเทศมหาอำนาจกับ ชาติเล็กยิ่งห่างกันมากยิ่งขึ้น

ข้อขัดแย้งและสงครามทางเรือ

ข้อขัดแย้งทางทะเลจนถึงมีการใช้กำลังทางเรือเกิดขึ้นน้อยกว่าการใช้กำลังทางบก กองทัพเรือจะปฏิบัติการในการสนับสนุนกำลังทางบก หรือใช้เป็นเครื่องมือทางการทูตเชิงบีบบังคับ (coercive diplomacy) ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีสงครามทางเรือเกิดขึ้นครั้งเดียว คือ สงคราม Falklands ระหว่างอังกฤษกับอาร์เจนตินา อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๒๐ (ปี ๑๙๔๗ - ๑๙๙๙) มีการปะทะกันด้วยกำลังเรือรบ มากกว่า ๖๖ ครั้ง และปี ๒๐๐๑ ถึงปัจจุบัน มีการปะทะกันด้วยกำลังเรือรบ มากกว่า ๒๓ ครั้ง (มีการรวบรวมข้อมูลการต่อสู้ทางเรือใน List of naval battles Wikipedia, the free encyclopedia ซึ่งอาจพอใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงคร่าว ๆ ได้) และทั้งหมดเป็นการใช้กำลังเรือผิวน้ำ

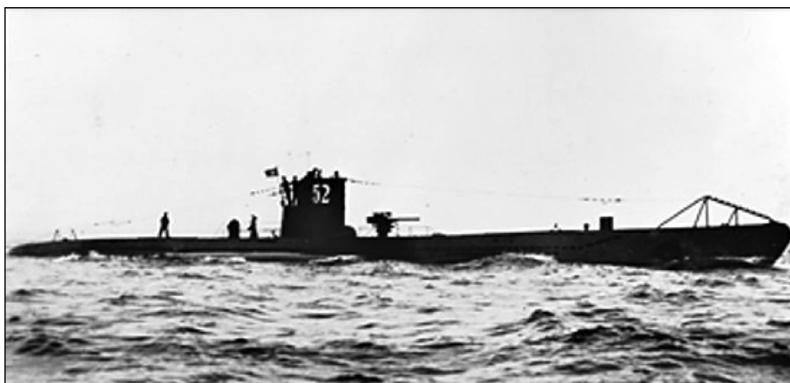
สงครามทางเรือวิวัฒนาการมาตามลำดับ จากสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่มีเรือประจัญบานเป็นเรือหลัก สงครามโลกครั้งที่ ๒ มีเรือบรรทุกเครื่องบินเป็นเจ้าทะเล กองทัพเรือที่ยึดติดกับเรือประจัญบานและมีขีดจำกัดในการผลิตนักบินทดแทนเช่นญี่ปุ่นจึงสูญเสียและพ่ายแพ้

ภาพที่ ๑ Imperial Japan's Last Floating battleship

ส่วนเรือดำน้ำมีบทบาทเพียงเล็กน้อยช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ เหยื่อของเรือดำน้ำเกือบทั้งหมดเป็นเรือลำเลียงและเรือสินค้าที่ไม่มีอาวุธ เมื่อเผชิญกับเรือปราบฯ เรือดำน้ำกลับเป็นเหยื่อเสียเอง ความสูญเสียของเรือดำน้ำจึงสูงกว่ากำลังรบอื่น ๆ และเรือดำน้ำต้องมีจำนวนมากจึงจะปฏิบัติงานได้ผล การที่เยอรมนีซึ่งเน้นการใช้เรือดำน้ำ ล้มเหลวในการสกัดกั้นการลำเลียงไปสู่เกาะอังกฤษทำให้เอาชนะอังกฤษไม่ได้ และทำให้การลำเลียงทหารและยุทโธปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการยกพลขึ้นบกของพันธมิตร (D-Day) เป็นไปโดยสะดวก ความพ่ายแพ้ของเรือดำน้ำเยอรมนีทำให้พันธมิตรพิชิตเยอรมนีได้เร็วขึ้น

กำลังหลักทางเรือในสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ เรือผิวน้ำ ส่วนเรือดำน้ำของฝ่ายอักษะทั้ง เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่นโดนทำลายเกือบหมดทั้งกองเรือ เยอรมนีสูญเสียเรือดำน้ำ ๑,๐๖๐ ลำ กำลังพลเรือดำน้ำทั้งหมด ๔๐,๐๙๐ คน ตาย ๒๘,๐๐๐ คน ถูกจับเป็นเชลย ๕,๐๐๐ คน บทสรุปของเรือดำน้ำโจมตีจึงจบอยู่แค่สงครามโลกครั้งที่ ๒

ภาพที่ ๒ U-99 the most successful German U-boats in the war

การมองศักยภาพของเรือดำน้ำโจมตีว่าเป็นอาวุธที่ทรงอำนาจภาพจึงไม่เป็นจริง ปัจจุบันเรือดำน้ำที่ยังมีบทบาทสำคัญ คือ เรือดำน้ำนิวเคลียร์ที่ใช้เป็นฐานยิงขีปนาวุธ (Ballistic Missile Submarine) ซึ่งมีใช้เฉพาะชาติมหาอำนาจ

สงครามทางเรือของไทยในอดีต

ไทยไม่เคยทำสงครามทางเรือเต็มรูปแบบ มีเพียงการรบที่เรียกว่า ยุทธนาวีเกาะช้าง เป็นเหตุการณ์รบทางเรือที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทอินโดจีน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ไทยเรียกร้องให้ปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดน ไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส เสียใหม่ โดยใช้แนวร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และหลักความยุติธรรม และให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่ฝรั่งเศสยึดไปจากเหตุการณ์ ร.ศ.๑๑๒ ให้ไทย ยุทธภูมิในการรบครั้งนี้เกิดขึ้นที่บริเวณด้านใต้ของเกาะช้าง จังหวัดตราด เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ และถือเป็นการรบทางทะเลครั้งเดียวในประวัติศาสตร์กองทัพเรือไทยกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และแม้จะไม่ปรากฏผล แพ้ - ชนะเด็ดขาด เพราะไทยสามารถป้องกันเขตแดนไว้ได้ แต่ก็ต้องเสียเรือหลักไปหลายลำ

เหตุการณ์ที่ ๑ วิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ กรณีพิพาทไทยกับฝรั่งเศส

ไทยเคยเผชิญกับกองเรือของชาติมหาอำนาจในอดีตในวิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ โดยเหตุการณ์เริ่มจากปัญหาเขตแดนไทย - ลาว (ฝรั่งเศส) ใน พ.ศ.๒๔๑๘ มีการปะทะกันหลายครั้ง เหตุการณ์เปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงและรุกรานหัวเมืองลาว จนไทยต้องเสียดินแดนแคว้นสิบสองจุไทย และเป็นชนวนนำไปสู่การเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ โดยฝรั่งเศสได้ใช้นโยบายเรือปืนบีบบังคับฝ่ายไทยให้ยอมแพ้และจ่ายค่าปรับ

๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๓๖ เรือแองกอสตองต์ และเรือปืนโกเมต พร้อมด้วย เรือนำร่องฌอง-บัพติสต์ เซย์ (Jean-Baptiste Say) จึงได้ฝ่าสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปตามคำสั่งเดิมของพลเรือตรี อูมาน (Contre-Admiral Humann) ผู้บัญชาการกองเรือฝรั่งเศสภาคตะวันออกไกล ฝ่ายไทยเตรียมการป้องกัน โดยกำหนดให้ป้อมพระจุลจอมเกล้าเป็นที่ตั้งรับที่สำคัญ เรือทั้งหมดที่มีอยู่ได้แก่ เรือมกุฎราชกุมาร เรือมธาวาสิตสวัสดิ์ เรือทูลกระหม่อม เรือนฤเบนทร์บุตรี และเรือหาญหักศัตรู มีการจมเรือเพื่อขัดขวางการเดินทางและวางทุ่นระเบิด

การรบที่ปากน้ำเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๓๖ โดยเกิดการต่อสู้บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าและป้อมผีเสื้อสมุทร ต่างฝ่ายต่างได้รับความเสียหาย แต่ฝรั่งเศสสามารถฝ่ากระสุนเข้ามาจอดที่หน้าสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสได้

เรือรบฝรั่งเศสได้ชัยชนะรุกผ่านเข้าปากแม่น้ำเจ้าพระยาเทียบท่าอยู่หน้าสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสในพระนครและได้หันปืนใหญ่เรือเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง และฝรั่งเศสได้ยื่นคำขาดแก่รัฐบาลไทยให้ชดเชยค่าเสียหาย เป็นเงิน ๓ ล้านฟรังก์ โดยให้ชำระทันทีภายใน ๔๘ ชั่วโมง

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากกรณีพิพาท

หลังจากที่ทั้งสองฝ่ายเจรจาทกลงกันได้แล้ว ได้มีการทำสัญญาสงบ

ศักระหว่างรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ลงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๓๖ ซึ่งสาระสำคัญเป็นข้อกำหนดที่ฝรั่งเศสตั้งขึ้นเอง เช่น ให้สยามยอมสละข้ออ้างทั้งปวงว่า มีกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนทั่วไปทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และบรรดาเกาะทั้งหลายในแม่น้ำนั้น ห้ามมิให้มีเรือติดอาวุธไว้ใช้ หรือเดินไปมาในน่านน้ำของทะเลสาบ และของแม่น้ำโขง และลำน้ำที่แยกจากแม่น้ำโขง ไม่สร้างค่ายหรือที่ตั้งกองทหารไว้ในเมืองพระตะบอง และเมืองนครเสียมราฐ และบนฝั่งขวาแม่น้ำโขงในรัศมี ๒๕ กิโลเมตร โดยให้บุคคลสัญชาติฝรั่งเศสก็ดี บุคคลในบังคับหรือในปกครองฝรั่งเศสก็ดี จะไปมาหรือค้าขายได้โดยเสรี ขออารักขาเมืองจันทบุรี ให้ลงโทษบุคคลที่เป็นต้นเหตุแห่งการสูญเสียชีวิตของทหารฝรั่งเศสในคำมั่นโดยมีคนของฝรั่งเศสเข้าร่วมพิจารณาตัดสินด้วย และที่สำคัญในกรณีเกิดความยุ่งยากในการตีความหมายของสัญญานี้ให้ใช้ฉบับภาษาฝรั่งเศสเท่านั้น

ผลของสัญญาสงบศึก นอกจากสยามต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่
ฝรั่งเศสเป็นเงินจำนวน ๓ ล้านฟรังก์แล้ว ยังถูกผูกพันให้ต้องเสียอธิปไตย
บริเวณแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่ประมาณ ๑๔๓,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และ
ฝรั่งเศสได้ยึดเมืองจันทบุรีไว้ในอารักขานานกว่าสิบปี (ระหว่างปี ๒๔๓๖ - ๒๔๔๓)
จนกว่าสยามจะชดใช้ค่าเสียหายจนครบ

ด้วยเหตุดังกล่าว เงินถุงแดงจึงถูกนำมาใช้สมทบเป็นค่าปรับตาม
ที่ฝรั่งเศสเรียกร้อง โดยนำไปสมทบกับเงินในท้องพระคลังหลวงที่มีอยู่เพื่อ
นำไปเป็นค่าปรับสงครามแก่ฝรั่งเศส ซึ่งยังไม่เพียงพอกับเงิน ๓ ล้านฟรังก์
ทำให้เจ้านายชั้นพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการจึงช่วยกันถวาย
เงิน ทอง เครื่องประดับและของมีค่า ไปแลกเป็นเงินเหรียญรวบรวมใส่ถุง
ขนออกจากพระบรมมหาราชวัง กล่าวกันว่าเงินค่าปรับที่จ่ายให้ฝรั่งเศสนั้น
เป็นเหรียญทองเม็กซิโกรวมทั้งหมด ๘๐๑,๒๘๒ เหรียญ ซึ่ง ๑ เหรียญ
เท่ากับ ๓.๒ ฟรังก์ น้ำหนักของเงินเหรียญทั้งหมดรวมกันกว่า ๒๓ ตัน

๗

TALK 'TRUE' HISTORY

วิกฤตการณ์ ร.ศ.112
'เมื่อในหลวงทรง
สละกริพย์และดินแดน
เพื่อรักษาชีวิตประชาชน
ของพระองค์'

ภาพที่ ๓ ภาพจาก:หอสมุดรัฐสภา:เงินถุงแดงกับอภิสภาพของชาติ
 จากวิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒

บทเรียนจากเหตุการณ์นี้คือการรบทางเรือกับชาติที่มีศักยภาพเหนือกว่ามาก นอกจากไม่อาจเอาชนะได้ ยังเกิดผลร้ายแรงตามมา แม้ในสมัยนั้นไทยได้พยายามหลีกเลี่ยง และใช้วิธีการทางการทูตโดยขอให้อังกฤษและสหรัฐฯ ช่วยเจรจา แต่ก็ไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตาม วิธีการทางการทูตที่ไทยใช้ในเหตุการณ์นี้ก็มีผลให้ไทยไม่ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

เหตุการณ์ที่ ๒ เรือหลวงสมุย เรือรบไทยลำแรกที่ถูกเรือดำน้ำโจมตีในอ่าวไทย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ หลังจากไทยร่วมรบกับญี่ปุ่น ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ กองทัพเรือได้ทำหน้าที่รักษาเส้นทางลำเลียงในน่านน้ำไทย โดยทำการกวาดทุ่นระเบิดและลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิงจากสิงคโปร์เข้าสู่ประเทศไทย เพื่อบรรเทาความขาดแคลนภายในประเทศ กองทัพเรือได้จัดให้เรือหลวงสมุย ปฏิบัติภารกิจในการลำเลียงนี้ และสำเร็จด้วยดีมาโดยตลอด สามารถหลบหลีกการโจมตีจากข้าศึกได้ถึง ๑๗ ครั้ง จนกระทั่งครั้งที่ ๑๘ ซึ่งเป็นเที่ยวสุดท้าย ขณะที่เรือหลวงสมุย ลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิงกลับในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๘๘ เวลา ๐๒.๔๕ น. บริเวณ

ด้านตะวันออกของเกาะคาปัส (Pulau Kapas ห่างจากชายฝั่งของเมือง
มารัง มาเลเซีย ประมาณ ๖ กิโลเมตร) เรือหลวงสมุย ได้ถูกตอร์ปิโดถึง
๒ ลูกซ้อน จากเรือดำน้ำข้าศึก (คาดว่าเป็นเรือดำน้ำสหรัฐฯ) เกิดระเบิดไฟ
ไหม้ และจมสู่ก้นทะเล มีผู้รอดชีวิต ๑๗ นาย เสียชีวิตไป ๓๑ นาย รวมทั้ง
นาวาตรีประวิทย์ รัตนอุบล ผบ.เรือ

เหตุการณ์นี้เป็นความสำเร็จของเรือดำน้ำในการโจมตีเรือลำเลียง
ที่มี ปืน ๗๖/๓๕ ๑ กระบอก ระเบิดน้ำลึก ๒ แท่น (ไม่มีโซนาร์) และแสดง
ถึงศักยภาพในการรบที่ต่างกันมาก ระหว่างกองเรือของไทยกับกองเรือ
พันธมิตร หลังจากนั้น กองทัพเรือก็ไม่ได้ส่งเรือลำเลียงออกไปปฏิบัติการอีกเลย

ปัญหาทางทะเลของไทยในปัจจุบัน

๑. ปัญหาเขตแดนทางทะเลของประเทศไทยกับกัมพูชา เวียดนาม และมาเลเซีย

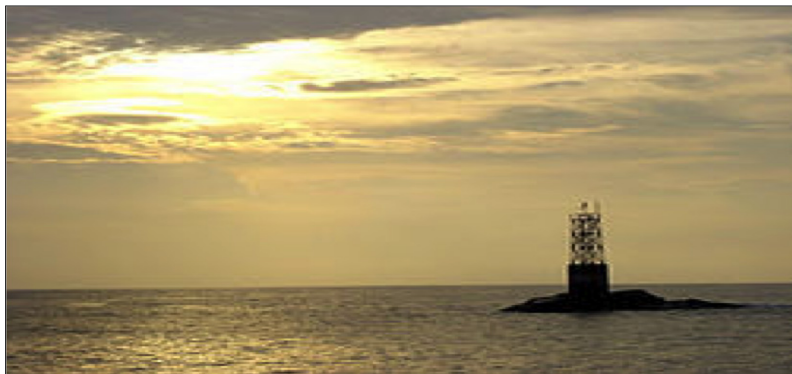
ในอ่าวไทย ประเทศไทยมีเขตแดนทางทะเลที่ประชิดและตรงกันข้าม
คือ กัมพูชา เวียดนาม และมาเลเซีย จากการประกาศเขตไหล่ทวีปของเวียดนาม
เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ กัมพูชาเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ และของไทยเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ ทำให้
ทั้ง ๓ ประเทศมีพื้นที่ทับซ้อนกัน ในอ่าวไทย ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ตารางไมล์
ทะเล ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ กัมพูชาและเวียดนามได้ทำความตกลงที่เรียกว่า
Working Arrangement Line คือ เส้นแบ่งที่กำหนดให้กัมพูชาอยู่ทางเหนือ
ของพื้นที่ทับซ้อน และเวียดนามอยู่ทางใต้ของพื้นที่ทับซ้อน ความตกลงนี้
ทำให้ไทยมีพื้นที่ทับซ้อนกับเวียดนาม ในส่วนใต้พื้นที่ประมาณ ๖,๐๐๐ ตาราง
กิโลเมตร และทับซ้อนกับกัมพูชาในส่วนเหนือพื้นที่ประมาณ ๒๖,๐๐๐ ตาราง
กิโลเมตร

การเจรจากับเวียดนามเรื่องการกำหนดเขตแดนระหว่างเวียดนามกับไทย
ในอ่าวไทย โดยเริ่มต้นการเจรจาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๓๕ จนมีความ
ตกลงเป็นข้อยุติได้ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๐ หลังจากการเจรจา
เป็นทางการ ๙ ครั้ง ในเวลา ๖ ปี

การเจรจาปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ๒๖,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรกับกัมพูชา ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นครั้งแรก จากนั้นก็ชะงักงันไปหลายปีเนื่องจากปัญหาการเมืองภายในของกัมพูชา มาเริ่มต้นอีกครั้งในปี พ.ศ.๒๕๔๕ และติดต่อมาจนถึงปัจจุบันมีการเจรจาเป็นทางการมาแล้วประมาณ ๕ ครั้ง มีความก้าวหน้าไปตามสมควรแต่ยังไม่มีข้อยุติ

ส่วนด้านมาเลเซีย ได้ตกลงที่จะแสวงประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ดินใต้ทะเลในบริเวณไหล่ทวีปของประเทศทั้งสองในอ่าวไทย โดยจัดตั้งองค์การร่วมไทย - มาเลเซีย (Malaysia-Thailand Joint Authority, MTJA) ขึ้นในปี ๑๙๗๙ เพื่อสมมติสิทธิแทนรัฐบาลทั้งสองในการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปิโตรเลียมในบริเวณเหลื่อมทับกัน เป็นเวลา ๕๐ ปี นับแต่ MOU มีผลบังคับใช้ (๑๙๗๙ - ๒๐๒๙) ซึ่งจะครบกำหนดในปี พ.ศ.๒๕๗๒ โดยมีเงื่อนไขว่าหากทั้งสองประเทศ ไม่สามารถหาข้อยุติในเรื่องพื้นที่ทับซ้อนได้ภายในระยะเวลา ๕๐ ปี ให้ใช้ข้อตกลงที่มีอยู่ต่อไป โดยรัฐบาลทั้งสองประเทศต้องให้การรับรอง ซึ่งหลังจากที่ประเทศไทยยืนยันการมีผลบังคับใช้ของ MOU ปี ๑๙๗๙ แล้ว ทำให้องค์กรร่วมไทย - มาเลเซีย (MTJA) จะยังทำหน้าที่พัฒนาทรัพยากรใต้ทะเล โดยเฉพาะการผลิตก๊าซธรรมชาติต่อไปหลังปี พ.ศ. ๒๕๗๒ ซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลมาเลเซียได้ให้คำรับรองมาแล้ว

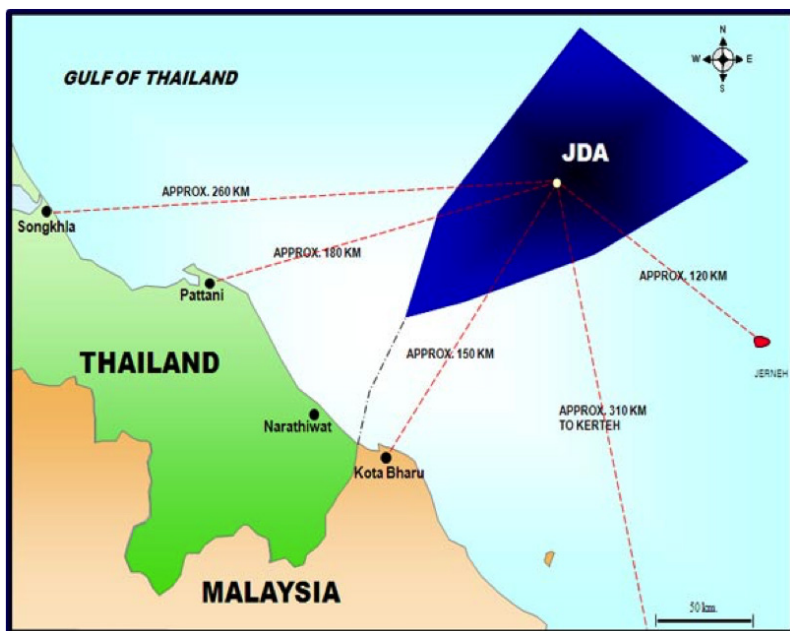
โดยสรุปปัญหาเรื่องเขตแดนทางทะเลมีแนวโน้มที่จะตกลงกันได้ด้วยการเจรจา โดยไม่มีความรุนแรง

ภาพที่ ๔ กระโจมไฟเกาะโลซิน

ภาพที่ ๕ ชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง

ภาพที่ ๖ เขตพัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย

๒. ปัญหาข้อขัดแย้งในทะเลจีนใต้

ไทยไม่มีส่วนในข้อพิพาทในทะเลจีนใต้โดยตรง ทั้งไม่ได้อ้างสิทธิ์ใดๆ ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ และประเทศไทยไม่ได้อยู่ริมฝั่งทะเลจีนใต้ จึงไม่มีส่วนร่วมโดยตรงต่อปัญหานี้ แต่ทะเลจีนใต้เป็นภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทย เพราะเกี่ยวข้องกับช่องทางเข้า-ออกอ่าวไทยซึ่งเป็นเสมือนประตูสู่โลกภายนอก เป็นแหล่งประมงและทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งทะเลจีนใต้เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญในการขนส่งสินค้าเข้า - ออกประเทศ ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้จึงมีความสำคัญต่อไทยทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ อีกทั้งประเทศที่พิพาทกันนั้นล้วนเป็นมิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยทั้งสิ้น การแสดงบทบาทของไทยจึงต้องรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง

ภาพที่ ๗ ทะเลจีนใต้

ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้มี ๓ ข้อหลัก คือ ข้อพิพาทเรื่องเกาะ (islands) ข้อพิพาทเรื่องการแบ่งเขตแดนทางทะเล (Maritime Delimitation) และข้อพิพาทเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation) โดยข้อพิพาทเรื่องเกาะ และข้อพิพาทเรื่องการแบ่งเขตแดนทางทะเล เป็นปัญหาเฉพาะของรัฐที่อ้างสิทธิ์ ส่วนข้อพิพาทเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือเกี่ยวข้องกับทุกประเทศที่ต้องใช้ทะเลจีนใต้ รวมทั้งไทย อย่างไรก็ตาม ถ้าปัญหาในข้อพิพาททุกข้อทวีความรุนแรงขึ้น ทุกประเทศรวมทั้งไทยก็จะได้รับผลกระทบ ทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ

ผลประโยชน์ของไทยในปัญหาทะเลจีนใต้จึงมีประการเดียว คือ เสรีภาพในการเดินเรือ ซึ่งในระยะเวลาอันใกล้คงไม่มีผลมากนักสำหรับเรือสินค้าที่ยังคงเดินเรือได้โดยเสรี แต่ถ้าจีนมีศักยภาพทางทะเลมากขึ้นอาจจะกำหนดกฎเกณฑ์ในการผ่านทะเลจีนใต้มากขึ้น แต่ชาติที่จะต้องกังวลในเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือมากกว่าไทยก็คือชาติรอบทะเลจีนใต้ และชาติที่ต้องใช้ช่องทางทะเลจีนใต้ เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น และชาติต่าง ๆ ที่มีเรือสินค้าในทะเลจีนใต้

สหรัฐฯ เป็นชาติที่ปะทะกับจีนในปัญหาเรื่องเสรีภาพในการเดินเรือมาโดยตลอด และคงจะไม่ยินยอมให้เสียสิทธิ์ข้อนี้ โดยสหรัฐฯ อาจจะอ่อนข้อให้จีนในเรื่องการยึดครองเกาะและเขตแดนทางทะเลบางส่วน เพียงแต่จีนจะต้องไม่ใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนต้องไม่โจมตีเรือรบ และเครื่องบินของฟิลิปปินส์ เพราะสหรัฐฯ และฟิลิปปินส์ มีสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ คงจะไม่ใช้กำลังทหารกับจีนโดยตรง เพราะทะเลจีนใต้เป็นเพียงหนึ่งในผลประโยชน์สำคัญเท่านั้น (major interest) ซึ่งจะใช้การเจรจาต่อรอง และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางทหาร (แต่การเจรจาจะมีกำลังทหารหนุนหลัง)

บทบาทของไทยในมุมมองของนักวิเคราะห์ต่างชาติ มองว่าไทยเป็นกลางในข้อพิพาททะเลจีนใต้ และรับฟังทุกฝ่ายโดยไม่ผลักดันให้เกิดฉันทมติ แต่ไม่ว่าต่างชาติจะมองอย่างไร สิ่งที่ไทยจะต้องคิด คือผลประโยชน์ของชาติคืออะไรในข้อพิพาทนี้ เมื่อไทยมีผลประโยชน์เพียงประการเดียวคือ เสรีภาพในการเดินเรือ เราก็ควรแสดงออกในการสนับสนุนให้ทุกชาติปฏิบัติตามกฎหมายทะเล และตามการวินิจฉัยของศาลอนุญาโตตุลาการ เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างสันติวิธี แต่ปัญหาเสรีภาพในการเดินเรือเป็นปัญหาของทุกชาติที่เกี่ยวข้องและเป็นปัญหามากกว่าไทย การแสดงออกของไทยต่อปัญหานี้จึงควรทำอย่างนุ่มนวล ไม่ก่อให้เกิดการบาดหมางหรือไม่พอใจต่อมิตรประเทศทุกฝ่าย นอกจากนั้นการที่ไทยเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UNCLOS) ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักการของ UNCLOS จึงควรย้อนกลับตรวจสอบข้อพิพาทของเราเองกับเพื่อนบ้านในเรื่องอาณาเขตทางทะเลด้วย

“โดยสรุป ปัญหาทางทะเลของไทยในปัจจุบันยังไม่มีประเด็นที่หนักมากจนถึงกับต้องใช้กำลังรบทางเรือแก้ปัญหา”

เรือหลวงธนบุรี

ภาพที่ ๘ เรือหลวงธนบุรี

ปัจจุบันภารกิจที่กองทัพเรือทำที่ผ่านมาคือการรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเล การสนับสนุนกำลังทางบก การรักษาความสงบในทะเล การช่วยเหลือผู้ประสบภัย กิจต่างๆเหล่านี้แม้จะไม่มีปะทะกับฝ่ายตรงข้ามโดยตรง แต่การมีกำลังและการแสดงกำลังเป็นครั้งคราวก็สามารถระงับเหตุได้ การแสดงกำลังของกองทัพเรือทั้งในอ่าวไทยและทะเลอันดามัน เป็นการปกป้องเส้นทางคมนาคม ป้องกันโจรสลัด ป้องกันเขตแดน ป้องปรามการก่อการร้ายที่จะส่งกำลังผ่านทางทะเล

แม้ปัญหาทางทะเลไม่มีประเด็นขัดแย้งสำคัญที่ต้องใช้กำลังทางเรือแก้ไข แต่ปัญหาขัดแย้งทางบกกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในประเทศยังไม่สงบ หรือประเทศที่มีความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับไทย อาจประทุและลุกลามมาเป็นการปะทะกันด้วยกำลังทางเรือได้ กองทัพเรือจึงควรเตรียมกำลังทางเรืออย่างรอบคอบ ไม่มากเกินไป และไม่น้อยไป

หลักการเตรียมกำลังรบต้องพิจารณาหลายแง่มุม เช่น พิจารณาจากตัวเองว่ามียุทธประมาณสนับสนุนแค่ไหน ความอยากได้ที่เกินงบประมาณมีแต่ข้อเสีย ต้องพิจารณาจากสภาพแวดล้อม และเพื่อนบ้าน ว่ามีความเป็นมิตร หรือศัตรู มีความเข้มแข็งแค่ไหน ถ้าจำเป็นต้องเป็นศัตรู เราจะสู้กับเขาอย่างไร การเสริมสร้างกำลังรบให้ทัดเทียมกันไม่ได้หมายความว่าเมื่อศัตรูมีเรือดำน้ำเราจะต้องมีเรือดำน้ำด้วย ต้องพิจารณาพื้นที่ปฏิบัติการว่าเราจะปฏิบัติการที่ไหน อย่างไร อย่าคิดใหญ่เกินตัว เกินขีดความสามารถ

ไทยเราคงต้องยอมรับว่าเราเป็นชาติเล็ก ยังไม่เจริญมาก ยังมีศักยภาพต่ำกว่าชาติมหาอำนาจ เช่น จีน รัสเซีย สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส อย่าไปคิดทำสงครามกับชาติที่ใหญ่กว่า หรือแม้แต่จะคิดว่ามีอาวุธเพื่อป้องปรามชาติเหล่านั้น ยิ่งสะสมอาวุธที่มีเทคโนโลยีสูงก็ยิ่งเพิ่มความรำรวยให้ชาติเหล่านี้ที่ผลิตอาวุธขาย

ต้องกลับมาคิดให้แคบลง จะสู้กับใคร สู้อย่างไร สู้ได้นานแค่ไหน การสู้กับชาติที่มีศักยภาพใกล้เคียงกัน ชาติที่ยืนระยะได้นานกว่าจะเป็นผู้ชนะ ฉะนั้น ต้องคิดว่าเราจะยืนระยะได้อย่างไรโดยมีทั้งกำลังพลที่พร้อมรบ มีอาวุธทดแทนได้ต่อเนื่อง ต้องเลิกคิดว่า “ถ้าไม่อนุมัติงบประมาณให้ผมซื้อ คุณต้องรับผิดชอบ” เพราะกองทัพเรือเองเป็นผู้รับผิดชอบความมั่นคงของชาติทางทะเล และต้องทำให้ได้ภายใต้งบประมาณที่ได้รับ

กำลังทางเรือของไทยในคริสต์ทศวรรษ ๒๐๓๐

ท่ามกลางความตึงเครียดทั้งการเมืองและสงครามเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รวมทั้งปัญหาการเมืองของไทยเอง ทางรอดของไทยคือการวางตัวเป็นกลาง และหลีกเลี่ยงการรบที่ไม่สามารถเอาชนะได้ ดังนั้น สิ่งที่กองทัพเรือต้องคิดในการเตรียมกำลังทางเรือให้เหมาะสม คือ

๑. ไทยควรมีกองเรือรบใหญ่แค่ไหน ถ้ากองเรือใหญ่มาก ใช้เงินซื้อเยอะ ค่าบำรุงรักษาสูง ค่าปฏิบัติการมาก ก็กระทบเศรษฐกิจของชาติ ถ้ามีเรือมากแต่ไม่มีเงินซ่อม ไม่มีเงินซื้อปืนซื้อกระสุน เรือไม่พร้อม กำลังพลไม่ได้ฝึก ก็ใช้งานไม่ได้เต็มประสิทธิภาพ จึงต้องเตรียมกำลังให้สมดุลระหว่าง กำลังรบ ค่าปฏิบัติการ ค่าบำรุงรักษา และการดูแลกำลังพล

๒. เรือที่มีควรมีขนาดใหญ่แค่ไหน เรือใหญ่มากราคาสูง ใช้กำลังพลมาก ค่าบำรุงรักษาสูง ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการสูง และเป็นเป้าใหญ่ เวลาสูญเสียจะมีผลกระทบมาก เคยมีการทำวิจัยในโรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ และวิทยาลัยการทัพเรือ ว่าเรือขนาดประมาณ ๖๐๐ ตันเพียงพอกับการปฏิบัติงานในอ่าวไทยและทะเลอันดามัน และเรือขนาดนี้ติดอาวุธได้เท่ากับเรือขนาดใหญ่

๓. รัศมีปฏิบัติการ และระยะเวลาการอยู่ในทะเลยาวนานแค่ไหน เป็นอีกข้อพิจารณาถึงขนาดของเรือ เราจำเป็นต้องปฏิบัติการนอกอ่าวไทยและอันดามันหรือไม่ ถ้าไม่ เรือขนาดใหญ่มากก็ไม่จำเป็น

๔. จำนวนเรือมีความจำเป็นในการครอบคลุมพื้นที่ ทั้งทะเลด้าน-ตะวันออก (จันทบุรี - ตราด) อ่าวรูปตัว ก (อ่าวไทยตอนบน) เขตเศรษฐกิจจำเพาะทั้งอ่าวไทยและอันดามัน ชายทะเลจากประจวบฯ - สงขลา - นราธิวาส ชายทะเลด้านอันดามันจากภูเก็ต - ระนอง และจำนวนเรือจะต้องมีการสลับสับเปลี่ยนทดแทนตลอดเวลา ภารกิจเหล่านี้จำเป็นต้องปฏิบัติจริง ใช้เรือขนาดเล็ก และถ้าจำเป็นอาจติดอาวุธร้ายแรงได้

๕. การสร้างหรือซื้อทดแทนตามระยะเวลา อยู่ต่อเรือภายในประเทศ มีศักยภาพต่อเรือผิวน้ำขนาด ๑,๙๖๙ ตัน มาแล้ว (เรือตรวจการณ์ไกลฝั่ง ชุดเรือหลวงกระบี่) การสร้างเองจะช่วยให้เงินหมุนเวียนในประเทศ และถ้าจำเป็นสามารถสร้างทดแทนโดยไม่ต้องพึ่งต่างชาติ

๖. เรือดำน้ำจำเป็นหรือไม่ ราคาสูง สร้างเองไม่ได้ จะใช้ภารกิจอะไร ไทยคงไม่มีโอกาสไปโจมตีเรือลำเลียงของฝ่ายตรงข้าม เพราะเรือสินค้าเป็นของชาติมหาอำนาจทั้งนั้น ในสงครามโลกครั้งที่สองเรือดำน้ำเยอรมันที่ทันสมัยขณะนั้น ลำยังโดนจมถึง ๑,๐๖๐ ลำ การมีเรือดำน้ำน้อยลำไม่มีประโยชน์ และความลึกในอ่าวไทยจากเกาะสมุยขึ้นมาน้ำตื้นไม่เอื้อต่อการปฏิบัติการของเรือดำน้ำขนาดใหญ่ ไทยคงไม่จำเป็นต้องส่งเรือดำน้ำออกไปปฏิบัติการนอกอ่าวไทยโดยต้องเดินเรือลอยลำออกไปถึงสมุยจึงดำได้

๗. ต้องการเทคโนโลยีสูงขนาดไหน สร้างเองไม่ได้ ราคาแพงจะทดแทนอย่างไร มีของดีแต่หมดแล้วหมดเลย อาวุธพื้น ๆ อาจมีประโยชน์มากกว่า เหมือนมีตออาจจะดีกว่าปืนที่ไม่มีกระสุน

๘. เรือแต่ละประเภทมีศักยภาพต่างกัน ใช้ในภารกิจไม่เหมือนกัน บางภารกิจไทยไม่มีโอกาสทำ หรือทำไม่ได้ และไม่จำเป็นต้องทำ เช่น การยกพลขึ้นบก ก็ไม่จำเป็นต้องทุ่มงบประมาณต่อเรือประเภtnี้นี้มาก หรือการส่งกำลังรบออกนอกประเทศ ถ้าไม่ไปโจมตีประเทศอื่นนอกอ่าวไทยก็ไม่จำเป็นต้องมีเรือบรรทุกเครื่องบิน

๙. กำลังพลสำคัญเท่ากับอาวุธ กำลังพลที่ผ่านการฝึก มีระเบียบวินัย ขวัญกำลังใจดี ย่อมเหนือกว่ากำลังพลที่ขาดการดูแล ดังนั้น อย่าสรรหาอาวุธจนต้องลดการดูแลกำลังพล

“กองทัพเรือควรริบเร่งปรับตัวก่อนที่จะอำนาจภายนอกจะยื่นมือเข้ามาปรับให้”

เอกสารอ้างอิง

๑. วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี
๒. Clausewitz : ON WAR
๓. The Frequency of Wars, Economic History Review. : Mark Harrison University of Warwick; University of Birmingham & Nikolaus Wolf Centre for Economic Policy Research (CEPR); Humboldt University Berlin - Department of Economics; CESifo (Center for Economic Studies and Ifo Institute); London School of Economics - Centre for Economic Performance (CEP), Date Written: March 10, 2011
๔. การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม) เพ็ญศรี ดูก. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔
๕. ทะเลจีนใต้ : การแย่งชิงอำนาจในเอเชีย จากงานของ Bill Hayton Bill Hayton, Supalak Ganjanakhundee แปล, Nation Multimedia Group PLC. (The South China Sea: The Struggle for Power in Asia, New Haven, London, Yale University Press, 2014, 298 pp Published in 2014)

การยุติภาวะสงครามตลอดกาล

โดย พลเรือตรี ณรงค์ ทวีวัฒน์

การยุติกวาระสงครามตลอดกาล

โดย ณ.ณรรท.

“คนไม่น้อย หลังจากกระดมเรียวแรงและเวลาแห่งชีวิตของตน
วิ่งตามหาความสุขจากการเสพเสวยโลก จนเหนื่อยอ่อนแล้ว ก็ผิดหวัง
เพราะไม่ได้สมปรารถนา เมื่อหารสอร่อยหวานขึ้นก็ต้องเจอรสขื่นขมด้วย
บางคนได้สมปรารถนาแล้ว แต่ไม่ชื่นเท่าที่หวัง บ้างก็ถึงจุดที่ตั้งเป้าหมาย
แล้ว แต่ความสุขกลับวิ่งหนีออกหน้าไปอีก ตามไม่ทันอยู่ร่ำไป บางพวกจบ
ชีวิตลงทั้งที่กำลังวิ่งหอบ ยังตามหาความสุขแท้ไม่พบ ส่วนพวก ที่ผิดหวัง
ก็หมดอาลัย ปลอยชีวิตให้ไหลไปเรื่อยเปื่อย อย่างผู้แพ้ตลอดกาล ...
ป.อ.ปยุตโต (พุทธธรรม, ๒๕๖๕)”

สงครามกับมนุษยชาติ

นายทหารอาชีพต้องรู้จัก คาร์ล ฟอน เคลาเซวิทซ์ นักยุทธศาสตร์
เจ้าของ “On War” ที่เป็นคัมภีร์ทางทหารเล่มสำคัญ เขาให้คำจำกัดความ
อมตะไว้ว่า “สงคราม คือ ความสับสนของการเมืองด้วยเครื่องมืออื่น
: War is merely continuation of politic by the other means”
ซึ่งหมายถึงว่า การเมืองระหว่างประเทศในรูปแบบปกตินั้น ใช้การเจรจา
ทางการทูตเป็นเครื่องมือปฏิบัติการเพื่อให้ฝ่ายตนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้ง
เอาไว้ แต่ถ้าการเจรจาล้มเหลว ก็ต้องดำเนินการทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดิมนั้นให้ได้ โดยมี “การทหาร” เป็นเครื่องมือ
แทนการเจรจา คือ “เมื่อพูดกันไม่รู้เรื่อง ก็ต้องฆ่ากันให้ตายไปข้างหนึ่ง”

ดังนั้น มนุษยชาติจึงเล่นการเมืองแบบโหด ๆ นี้นมาตลอด มีทั้ง
สงครามย่อย สงครามใหญ่ สงครามโลก จนล่าสุด คือ กรณีรัสเซีย - ยูเครน
ที่สู้รบกันมาข้ามปีก็ยังไม่จบ (ค.ศ.๒๐๒๓) เพราะพูดกันไม่รู้เรื่อง ทั้งที่ใช้

ภาษาเดียวกัน หรือสื่อสารกันด้วยภาษาที่เคยเข้าใจกัน เช่นนี้แหละ

ยังมีอีกหลายคู่ที่อยู่ในภาวะสงครามมายาวนานจนถึงปัจจุบัน คู่หนึ่งก็คือ เกาหลีเหนือ - เกาหลีใต้ สองประเทศนี้เคยเป็นประเทศเดียวกัน มาเป็นพันปี แต่พอหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกาหลีก็ถูกแบ่งแย่งเป็น สองประเทศโดยมหาอำนาจสองฝ่าย คือ ฝ่ายพันธมิตร กับ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ด้วยลัทธิอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ประชาชาติเดียวกันอย่างเกาหลีจึงถูกแบ่ง ฝ่ายให้สู้รบกันเองอยู่ยาวนานเกือบ ๕ ปี จนต้องเสียหายอย่างหนักไปด้วยกัน ทั้งคู่ จึงตกลงสงบศึกกันได้โดยไม่มีใครได้อะไรมากกว่าตอนก่อนสงคราม คือ ขาดทุนด้วยกันทั้งคู่ แต่สถานะสงครามของสองเกาหลีก็ยังคงอยู่มา จนถึงทุกวันนี้ เพราะแม้จะสงบศึกกันไปแล้ว แต่ก็ยังไม่มีการประกาศยุติ สงครามระหว่างกันอย่างเป็นทางการ ต่างคุมเชิงกันไปมา และพร้อมที่จะ ทำสงครามกันใหม่ได้ตลอดเวลา

ทั้งนี้ก็เพราะตามปกติ ในภาวะสงครามย่อมจะมีการปลุกเร้าใจ คนในชาติให้เกิดความโกรธแค้นเกลียดชังอีกฝ่าย เกินกว่าระดับความรู้สึก ที่จะเป็นไปเองตามธรรมดา จนคนทั้งสองฝ่ายเกิดความอยากและพร้อม เต็มที่ที่จะทำการล้างผลาญเข่นฆ่าทำลายกัน และมีความชื่นชมสนใจที่ได้ กระทำเช่นนั้น จึงส่งผลให้ประเทศทั้งสองต้องพร้อมรบ ๑๐๐% และจำเป็นต้อง มีการบังคับเกณฑ์ทหารเรื่อยมายกเลิกไม่ได้ เพราะประเทศเรากำลัง อยู่ในภาวะสงคราม ดังนั้น หนุ่มเกาหลีที่มีอายุครบ ๑๘ ปี ทุกคนต้อง เข้าเป็นทหาร

อีกคู่หนึ่งก็คือ อิสราเอล - ชาติดอาหรับ ที่เข่นฆ่ากันมาช้านานหลายสิบปีด้วยลัทธิศาสนาและการแย่งดินแดน พวกเขาอยู่ในภาวะสงคราม อันยืดเยื้อ โดยไม่รู้ว่าจะจบสิ้นกันเมื่อใด ผลที่ตามมาก็คือ ชาย - หญิง อิสราเอลที่มีอายุ ๑๘ - ๓๕ ปี และมีร่างกายสมบูรณ์ ต้องถูกเกณฑ์ไปเป็น ทหารทุกคน ส่วนชาติดอาหรับก็เกณฑ์คนมาฝึกเป็นนักก่อการร้ายที่ต้อง พลีชีพเพื่อพระเจ้าของพวกเขา สองฝ่ายสูญเสียชีวิตไปมากมายในสงคราม

ดังกล่าว ประชาชนของทั้งสองฝ่ายจึงแทบหาความสุขในชีวิตไม่ได้ ท่ามกลาง
ภาวะสงครามอันยาวนานนี้

อย่างไรก็ตาม ภาวะสงครามที่วุ่นวายนี้ แม้จะยาวนานสักเพียงใด ก็ยังมี
วันที่จะยุติลงได้ ไม่ช้าก็เร็ว ถ้ามีเหตุปัจจัยเพียงพอ เช่น

๑. หลังจากทำลายล้างกันจนเสียหายระดับหนึ่งแล้ว ก็ยังไม่มีวิธี
ว่าแพ้ชนะกันได้ เพราะมีกำลังรบใกล้เคียงกัน ผู้นำของฝ่ายหนึ่งหรือทั้งคู่
จึงคิดขึ้นมาได้ว่า “พอแค่นี้ดีกว่า ขึ้นไปต่อก็มีแต่พินาศอวสานด้วยกัน
ทั้งคู่” ผู้แพ้ก็จะแพ้อย่างย่อยยับ ผู้ชนะก็จะชนะอย่างยับเยิน กลับมาเล่น
การเมืองแบบปกติดีกว่า

๒. ฝ่ายหนึ่งมีกำลังรบเหนือกว่าอีกฝ่ายมาก รบชนะอย่างรวดเร็ว
ผู้พ่ายแพ้ก็ต้องดูแลตัวเองด้วยการยอมยุติสงครามโดยทันที ยอมจ่ายค่า
เสียหายให้ อย่างไม่มีทางเลือกอื่น

๓. มีคนกลางที่มีอำนาจกำลังรบมากกว่าทั้งคู่ เข้ามายุติสงครามให้
โดยมีผลประโยชน์บางอย่างเป็นรางวัลตอบแทน แบบว่า “ตาอยู่มาคนเดียว
คว่ำพุงเพียว ๆ ไปกิน” โดย ตาอินกับตานา มองตากันปริบ ๆ

จึงเห็นได้ว่าทุกสงครามในทางโลกนั้น ไม่ว่ามันจะยืดเยื้อยาวนาน
แค่ไหน ก็ยังยุติลงได้ถ้าเหตุปัจจัยเพียงพอใน ๓ ข้อที่กล่าวมา แต่ถ้ามีใคร
มาบอกว่า “ยังมีสงครามอีกอย่างหนึ่งที่ไม่มียุติได้เลย และเราทุกคน
ล้วนตกอยู่ในภาวะสงครามตลอดกาลชนิดนี้” คุณจะเชื่อไหม

ภาวะสงครามตลอดกาลของชีวิต

คุณอาจไม่เชื่อ สงครามอะไรที่ไม่มีวันสิ้นสุด และเราทุกคนอยู่ในภาวะ
สงครามนี้ด้วย? คำตอบก็คือ “สงครามชีวิต” ที่ฝังอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน
นี่เป็นสงครามในมุมมองทางธรรม

ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “ชีวิตนี้คือกระแสแห่งการดิ้นรนไป
ตามอำนาจของการของ ตัณหา โดยมี อวิชชา เป็นต้นเหตุ” ซึ่งก็หมายความว่า

เราทุกคนที่ยังมีชีวิตอยู่นี้ กำลังทำสงครามอยู่ตลอดเวลากับข้าศึกตัวฉกาจที่มีชื่อว่า “ตัณหา” โดยไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่ามันคือศัตรู เพราะเข้าใจว่ามันคือ “ฝ่ายเรา” แต่ที่แท้แล้วมันคือ “ข้าศึกฝ่ายเรา” นี่เอง ด้วยเหตุนี้ เราจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อตัณหาตลอด เพราะเราไม่รู้จักมันดีพอ หลายคนไม่เคยเห็นหน้าตาของมันด้วยซ้ำ แล้วคุณจะทำอะไรชนะสงครามได้อย่างไร ถ้าไม่รู้จักรศัตรูของคุณ

อย่างที่ ชุนวู เคยบอกไว้ว่า “รู้เขา รู้เรา ร้อยรบมิพ่ายศึก” ดังนั้นถ้าอยากยุติสงครามชีวิตตลอดกาล ก็ต้องทำความรู้จัก “ตัณหา” ซึ่งเป็นศัตรูหมายเลข ๑ เสียก่อน จึงจะเอาชนะมันได้ในฐานะชาวพุทธ หลายคนคงรู้ว่า ตัณหา แปลว่า “ความทะยานอยาก” ซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์ในชีวิตที่มนุษย์ทุกคนต้องการหลีกเลี่ยง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข และหลีกเลี่ยงความทุกข์ แต่ส่วนใหญ่ทำไปโดยสัญชาตญาณ มีใช้ด้วยปัญญา” นั่นคือ คนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่า ความทุกข์ ซึ่งก็คือภาวะสงครามตลอดกาลของมนุษย์ และมีสาเหตุจากอะไร จึงหาทางหลีกเลี่ยงความทุกข์ ด้วยการไขว่คว้าหาความสุขมาบำบัดความอยากภายใต้อำนาจของการของตัณหา นั่นเอง ความสุขของปุถุชนก็คือ “การสนองระงับความอยาก”

เพราะความอยากเป็นเหตุแห่งทุกข์ เราจึงระงับความทุกข์ด้วยการสนองตัณหา คือ เอามาได้ตามที่ต้องการก็มีความสุขแล้ว เช่น สาวงามคนหนึ่ง ขณะเดินในห้างสรรพสินค้า เห็นรองเท้าส้นสูงแบรนด์เนมชื่อดัง ซึ่งสวยดีแต่มีราคาแพงเป็นหมื่นเป็นแสน เกิดความอยากได้ขึ้นมา แต่มีเงินไม่พอที่จะซื้อก็เป็นทุกข์จากความอยากได้ และหาทางระงับความทุกข์ด้วยการครอบครองรองเท้าแล้วกระเป๋แบรนด์เนมแสนแพงนั้นให้ได้ เช่น เธออาจยอมมี “one night stand” กับหนุ่มมือเดิบและมักมกคนไหนก็ได้ เป็นต้น

แต่เกมตัณหามันไม่จบแค่นั้น พอได้ตามที่อยาก ความสุขจะลดลง

ทันทีและหมดไปอย่างรวดเร็ว แล้วความอยากอย่างอื่นก็เกิดขึ้นอีก เป็นการเริ่มต้นของความทุกข์อีกรอบ และต้องสนองระงับความอยาก ที่เพิ่มขึ้นต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด เป็นวงจรแห่งความทุกข์ที่ไม่รู้จบ ปุณฺณอย่างเรา จึงตกอยู่ใน “ภาวะสงครามตลอดกาล” ของชีวิต เพราะมีศัตรูตัวร้ายอย่าง “ตัณหา” ด้วยประการฉะนี้

คำถามก็คือ “ตัณหาคืออะไรกันแน่?” พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า ตัณหา คือ ความอยาก ๓ ประเภท ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา

กามตัณหา คือ ความอยากเสพ อยากได้ความพึงพอใจทางกาม พึงพอใจ ง่ายๆ ก็คือ อยากให้ตัวเองได้เสพสุขทางผัสสะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย นั้นเอง เช่น อยากดูหนัง ฟังเพลง กินอาหารอร่อย ง่ายๆ อยากมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

ภวตัณหา คือ ความอยากให้ตัวเองได้เป็นนั่นเป็นนี่ เช่น อยากเป็นเศรษฐี อยากเป็นคนมีชื่อเสียงเกียรติยศ อยากหล่ออยากสวย เป็นต้น

วิภวตัณหา คือ อยากให้ตัวเองไม่เป็นนั่นเป็นนี่ เช่น อยากไม่เจ็บไม่จน อยากไม่ต้องเป็นทหารเกณฑ์ อยากไม่โดนเมียด่า เป็นต้น

ประเด็นสำคัญก็คือ ตัณหาเป็นความอยากให้ตัวเองได้ในสิ่งที่ชอบ และไม่อยากได้ในสิ่งที่ไม่ชอบ เมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ชอบก็เป็นทุกข์ ได้ในสิ่งที่ไม่ชอบก็เป็นทุกข์

จะเห็นได้ว่า ความทุกข์เกิดขึ้นง่ายและเกิดขึ้นตลอดเวลา มนุษย์จึงตกอยู่ในภาวะสงครามตลอดกาลของชีวิตตั้งแต่เกิดยันตาย เพราะไม่รู้วิธีเอาชนะศัตรูตัวฉกาจอย่างตัณหานี้แหละ

ปุณฺณทุกคนจึงดำเนินชีวิตไปชนิดมะงมมะงาหรา หาทางออกไม่เจอ เหมือนคนหลงป่า และดันรนไปตามอำนาจบงการของตัณหาด้วยความไม่รู้ในความจริงของโลกและชีวิตอยู่ตลอดเวลา

แต่ในท่ามกลางสงครามตลอดทางของชีวิตนี้เอง ก็มีมนุษย์คนหนึ่ง

ที่สามารถค้นพบทางออกจากสงครามนี้ได้ เมื่อ ๒๖๑๑ ปีมาแล้ว ซึ่งก็คือ **“พระพุทธเจ้า”** ศาสดาผู้บริสุทธิ์ เปี่ยมด้วยกรุณาและสติปัญญา พระองค์ทรงค้นพบวิธีเอาชนะต้นหอยางเด็ดขาดโดยสรุปออกมาในรูปของ **“อริยสัจ ๔”** คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งชาวพุทธรู้จักกันดี แต่ไม่ค่อยรู้จักจริงจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พวกเขามักปล่อยให้พุทธธรรมเป็นเรื่องของพระสงฆ์องค์เจ้าท่านปฏิบัติไปฝ่ายเดียว โดยไม่รู้ตัวว่ากำลังโยนทิ้งสิ่งมีค่าที่สุดไปอย่างน่าเสียดาย

วิธีเอาชนะต้นหาเพื่อพาตนให้พ้นทุกข์ของพระพุทธเจ้านั้น อยู่ในอริยสัจข้อที่ ๔ ซึ่งเรียกว่า **“มรรค”** แปลว่า หนทาง หรือ วิธี ซึ่งหมายถึงวิถีแห่งการดับทุกข์ มีธรรม ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จึงเรียกว่า **“มรรคมรรค ๘”**

การนำมรรคมาเป็นยุทธศาสตร์การยุติภาวะสงครามตลอดกาล

จึงขอเสนอการนำ **“อริยสัจ ๔”** มาใช้ในรูปแบบที่คล้ายกับการกำหนดยุทธศาสตร์ทหาร ดังนี้

ปัญหา (Problem) : ภาวะสงครามตลอดกาล ก็คือ **ทุกข์** ซึ่งเกิดขึ้นในมนุษยทุกคน ตั้งแต่เกิดจนตาย

สาเหตุ (Cause) : เหตุเกิดของทุกข์ หรือ **สมุทัย** คือ ต้นหา ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

วัตถุประสงค์ (Ends) : ความดับทุกข์ หรือ **นิโรธ** คือ ภาวะสงครามตลอดกาลที่ยุติลง

ยุทธศาสตร์ (Ways) : วิธีที่นำไปสู่ความดับทุกข์ หรือ **มรรค** คือ วิธีของยุติภาวะสงครามตลอดกาล

เครื่องมือ (Means) : เครื่องมือ หรือ **ปัญญา** คือ กำลังรบที่ใช้ในการยุติภาวะสงครามตลอดกาลนี้ลง

การแจกแจงอริยสัจ ๔ เพื่อนำไปสู่มรรคหรือวิถีทาง

๑. **ทุกข์** คือ ภาวะที่ทนได้ยาก ได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การพบสิ่งที่ไม่รัก การพลัดพรากของรัก อยากรได้สิ่งใดไม่ได้ ล้วนเป็นทุกข์ และความทุกข์เกิดขึ้นในตัวเราเอง เพราะชีวิตอยู่ใต้กฎธรรมชาติที่จะต้องผันแปรไปตามเหตุปัจจัย มีความบกพร่อง บีบคั้น ขัดแย้ง ไม่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะเกิดทุกข์ได้ตลอดเวลา

๒. **สมุทัย** คือ เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา คือ ความทะยานอยาก คอยไฝหาความยินดีใหม่ ๆ เรื่อยไป มี ๓ อย่าง คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

๓. **นิโรธ** คือ ภาวะไร้ทุกข์ หรือความดับทุกข์ ได้แก่ การที่ตัณหาถูกทำให้ดับไป เป็นความหลุดพ้นจากตัณหาที่เข้าครอบงำ เป็นภาวะแห่งนิพพาน มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา คือ เย็นใจ ไร้ทุกข์ เป็นความสุขที่ไม่ต้องสนองระงับความอยาก

๔. **มรรค** คือ วิธีแห่งความดับแห่งทุกข์ เพื่อยุติภาวะสังขารมตลอดกาลลง โดยสิ้นเชิง มีองค์ ๘ ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

การนำยุทธศาสตร์มาสู่การปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าสั่งสอนเราถึง “มรรคมองค์ ๘” ที่นำมาเป็นยุทธศาสตร์เพื่อยุติภาวะสังขารมตลอดกาลของชีวิต จึงขอย่อสาระสังเขปขององค์ประกอบทั้ง ๘ แห่งมรรคนี้ด้วยกล่าวคือ (๑) **สัมมาทิฐิ** หมายถึง ปัญญาเห็นชอบตามที่มียุทธศาสตร์นั้น เพื่อหลักการ เหตุและผล รู้และเข้าใจความจริงของธรรมชาติที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยและกฎแห่งไตรลักษณ์ (๒) **สัมมาสังกัปปะ** คือ การคิดเรื่องราวไปตามสัมมาทิฐิในแนวทางความเห็นอย่างนั้น (๓) **สัมมาวาจา** หมายถึง การพูดที่ถูกต้อง ๔ อย่าง คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ (๔) **สัมมากัมมันตะ** หมายถึง การกระทำอย่างถูกต้องทางกาย เช่น การใช้มือใช้เท้า ใช้ศีรษะไปในทางที่เป็นกุศล (๕) **สัมมาอาชีวะ** คือ การหาเลี้ยงชีพชอบ การทำมา

หากินอย่างสุจริต (๖) **สัมมาวายามะ** คือ ความเพียรชอบ ความพยายาม ในการละอกุศลและสร้างกุศล (๗) **สัมมาสติ** คือ มีจิตตื่นรู้ ตามทันความคิด ในปัจจุบัน อย่างที่เรียกว่า ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน และ (๘) **สัมมาสมาธิ** หมายถึง ภาวะที่จิตตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียวกับการมั่นทนต่อความเป็นไปรอบตัว สร้างโอกาสให้ปัญญาทำงาน

มรรคมืองค์ ๘ แยกเป็น ๓ กลุ่ม เพื่อให้เข้าใจหลักการและความมุ่งหมายในการปฏิบัติได้ง่ายขึ้น คือ (๑) กลุ่ม **ศีล** ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ (๒) กลุ่ม **สมาธิ** ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และ (๓) กลุ่ม **ปัญญา** ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ

ศีล : เป็นหลักการควบคุมการแสดงออกทางกายและวาจาให้เป็นไปในทางกุศล เป็นพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับ **สมาธิ** เช่น ไม่เป็นโจรก็ไม่ต้องมัววุ่นวายกับการหลบหนีตำรวจ สามารถทำจิตให้สงบได้ง่าย เป็นต้น

สมาธิ : เมื่อจิตสงบเราก็ใช้ความเพียรสร้างสมาธิได้ด้วย **สติ** ที่ต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับ **ปัญญา** เหมือนการใช้สารส้มแกว่งในน้ำขุ่น เมื่อมันตกตะกอนเป็นน้ำใสก็เห็นได้ชัดเจนขึ้น

ปัญญา : เมื่อรู้แจ้งกฎธรรมชาติที่ว่า “สิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่งทั้งหลาย ล้วนเป็นไปตามเหตุปัจจัย และเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์” คือ โลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้ มันเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน การเปลี่ยนแปลงย่อมก่อทุกขไม่มีใครควบคุมบังคับได้ ไม่มีอะไรเป็นตัวตนที่แท้จริง”

มรรคมืองค์ ๘ นี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ของ ศีล-สมาธิ-ปัญญา คือ **ศีล** เป็นบาทฐาน (Platform) ของ **สมาธิ** และ **สมาธิ** เป็นบาทฐานให้เกิด **ปัญญา** เพื่อให้ผู้ปฏิบัติรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิตอย่างชัดเจน ว่าไม่มีสิ่งใดที่เที่ยงแท้คงทนไปตลอด ทุกสิ่งย่อมเสื่อมไปตามกาล ไม่อยู่ในบังคับของใคร แม้แต่เราก็ไม่มีเรา คือ ทุกสิ่งเป็น “อนัตตา” พุดง่าย ๆ ว่า “สิ่งทั้งหลายไม่เป็นไปตามใจของเรา แต่เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน”

ดังนั้น เมื่อเรามีปัญญารู้เข้าใจกฎธรรมชาตินี้แล้ว “ตัณหา”

ซึ่งเป็นศัตรูตัวร้ายของเราก็จะอ่อนกำลังลง เมื่ออยากให้อะไรเป็นอย่างไร และมันไม่เป็นไปอย่างที่ปรารถนา เราก็ไม่มีความทุกข์กับมัน เพราะเรามีปัญญาเป็นที่พึ่งของตนเอง รู้จักปฏิบัติจัดการให้ตรงตามเหตุและปัจจัยของมันแล้ว

กุศโลบายการสร้างกำลังรบเพื่อยุติภาวะสงครามตลอดกาล

มีนิทานเรื่องหนึ่งซึ่งเล่าว่า นายทิมศักดิ์ มีความทุกข์เป็นอย่างมาก เพราะอยากเป็นคนมีปัญญาเฉียบคมอย่างนักปราชญ์ แต่จนแล้วจนรอด เขาก็ยังโง่งมเหมือนเดิม เพราะไม่รู้วิธีสร้างปัญญา เขาจึงเดินทางไปยังศาลพระพรหมในโรงแรมใหญ่แห่งหนึ่ง เพื่อขอให้พระพรหมช่วยดลบันดาลให้เขาฉลาดขึ้นเสียที นายทิมศักดิ์กล่าวบนบานแก่พระพรหม ด้วยเสียงดังฟังชัด

“ข้าแต่พระพรหมผู้มากด้วยอิทธิฤทธิ์ ในเมื่อพระองค์ทรงสร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในโลกนี้ขึ้นมาได้ พระองค์ก็ควรจะสร้างปัญญาอันเฉียบแหลมให้ข้าได้โดยไม่ยาก ถ้าพระองค์เมตตาสร้างความฉลาดให้ข้าได้แล้ว ข้าจะขอถวายไข่ม่ม ๑๐๐ ฟอง ให้แก่ท่าน เป็นการตอบแทน”

เดือนต่อมา เขากลับไปที่ศาลแห่งนั้นอีกครั้ง เพราะยังไม่ฉลาดขึ้นแต่อย่างใด และเพิ่มการบนบานให้แก่พระพรหม เป็นไข่ม่ม ๕๐๐ ฟอง สองสัปดาห์ต่อมา นายทิมศักดิ์เดินทางไปศาลพระพรหมเป็นครั้งที่สาม เพราะเขายังโง่งมเหมือนเดิม คราวนี้เขาเพิ่มการบนบานพระพรหมเป็นไข่ม่ม ๑,๐๐๐ ฟอง

ขณะที่นายทิมศักดิ์ลุกขึ้นยืนหน้าศาลพระพรหมและกลับหลังหัน เพื่อจะเดินออกจากรั้วโรงแรมนั้น เขาก็สะดุ้งเล็กน้อย เมื่อพบชายชราคนหนึ่งยืนถือไม้กวาดด้ามยาวอยู่ตรงหน้าเขา “นี่แน่ะพ่อหนุ่ม” ชายชราพูดกับนายทิมศักดิ์เบา ๆ ด้วยความเมตตา “พระพรหมท่านช่วยอะไรใครไม่ได้หรอก ลองดูเลาทำความสะอาดศาลนี้มา ๒๐ กว่าปีแล้ว ยังไม่เคยเห็นท่านลุกขึ้นมาขัดเสี้ยนยัดสายสักครั้ง ได้แต่นั่งแข็งทื่อเป็นปูนปั้นอยู่อย่างนั้นทั้งปีทั้งชาติ คิดดูก็แล้วกันพ่อหนุ่ม ท่านช่วยตัวเองไม่ได้แม้แต่จะลุกขึ้นยืน แล้วท่าน

จะช่วยเหลือใครได้”

นายทิมศักดิ์คิดตามและเริ่มฉลาดขึ้นนิด ๆ “แล้วลุงมาบอกผมทำไม?” เขาถามชื่อ ๆ “ลุงสงสารคุณนะ เห็นคุณมาหลายเที่ยวแล้ว ยังไม่ได้ปัญญากลับไปซะที” ชายชราพูดยิ้ม ๆ “ลุงจึงอยากจะบอกว่าวิธีสร้างปัญญาให้เจอไหมล่ะ?” “เอาสิลุง” นายทิมศักดิ์ยิ้มรับ จากนั้น ชายชราก็เริ่มบอกวิธีสร้างปัญญาให้แก่นายทิมศักดิ์ โดยไม่รับสินบนใด ๆ ดังนี้ เรียกว่า **วิธีสร้างกำลังใจ** โดยกล่าวว่า

เมื่อเราพบว่ากำลังใจหลักสำหรับต่อสู้กับ **ตัณหา** ซึ่งเป็น ศัตรูตัวตึงในสงครามชีวิตของเรานั้นก็คือ ปัญญา นี่เอง เราก็ต้องรู้วิธีสร้างปัญญานี้ขึ้นมาให้ได้ เพราะปัญญา คือ การหยั่งถึงความจริงของสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง **ซึ่งเหตุปัจจัยของปัญญา** มี ๓ อย่าง คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

๑. ปัญญาที่เกิดจากการ **ฟัง** (รวมทั้งการอ่าน) เป็นการเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ และการอ่านหนังสือดี ๆ เป็นต้น ภาษาธรรมเรียกว่า “**สุตมยปัญญา**”

๒. ปัญญาที่เกิดจากการ **คิดพิจารณา** เป็นการคิดแบบวิเคราะห์สืบสาวหาเหตุปัจจัย ที่ภาษาธรรมเรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” (Analytical Thinking) หรือ “**จินตามยปัญญา**”

๓. ปัญญาที่เกิดจากการ **ปฏิบัติ** บำเพ็ญธรรม คือ การเจริญวิปัสสนาจนเห็นประจักษ์ความจริงของกายและจิตว่า เป็น ไตรลักษณ์ คือ เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ภาษาธรรมเรียกว่า “**ภาวนามยปัญญา**”

เมื่อเรามีปัญญารู้ว่า ตัวเราอันประกอบด้วยกายและใจนี้เป็นของไม่เที่ยง ไม่คงทน และไม่มีตัวตนอย่างแท้จริงแล้ว ตัณหาที่ไม่สามารถสร้างความทุกข์ให้เราได้อีกต่อไป เพราะเรารู้แล้วว่าไม่มีตัวตนใด ๆ ที่จะมารองรับความทุกข์อันเกิดจากตัณหาอันนั้นเป็นการทำลายตัณหาลงได้อย่างสิ้นเชิงตลอดกาล

ชายชราสรุปว่า “คุณไปหาหนังสือที่มีคุณค่าต่อชีวิตสักเล่ม มาอ่านให้เข้าใจ หรือไม่ก็หมั่นฟังคำสอนของผู้รู้ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ หรือ ฆราวาส ไม่เข้าใจตรงไหนให้ถาม และนำมาคิด พิจารณาอย่างถี่ถ้วน แล้วฝึกวิปัสสนาให้เห็นความจริงของโลกและชีวิตด้วยตัวของตนเอง แค่นี้ ปัญญาก็เกิด” “โห ยากจัง!” นายทิมศักดิ์อุทาน “ไม่มีอะไรยากเกินความ พยายามของมนุษย์หรอก ค่อย ๆ เดินทีละก้าว ในที่สุดคุณก็จะถึงจุดหมายเอง ที่มันยากก็คือ คุณไม่เริ่มก้าวเดินเสียทีนั่นแหละ” ชายชรายิ้มอย่างเมตตา อีกครั้ง

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่าง ที่ตัดแต่งบางช่วงบางตอนมาฉายให้เห็นสาระสังเขปของยุทธศาสตร์ ในการยุติภาวะสงครามตลอดกาลของ มนุษย์ ซึ่งก็คือ **การดับทุกข์**ในชีวิตของเรานั่นเอง เพื่อยั่วให้ทุกคน นึกอยากอ่าน หนังสือฉบับเต็ม ๆ ซึ่งมีรายละเอียดลึกซึ้งมากมายที่มีประโยชน์สูงสุด แก่ชีวิตมนุษย์

จึงขอปิดท้ายบทความด้วยการกล่าวว่า หนังสือที่มีคุณค่าต่อ ชีวิตตามที่ชายชราบอกแก่นายทิมศักดิ์ มีอยู่แล้ว ชื่อว่า “พุทธธรรม” เขียนโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ที่หลายคนคงเคยได้ยิน แต่ยังไม่เคยอ่าน ผู้รู้หลายท่านกล่าวไว้ว่า “ถ้าใคร ไม่ได้อ่าน ถือว่าเสียชาติเกิด” ดังนั้น หากอยากสร้างปัญญาเพื่อยุติภาวะ สงครามตลอดกาลในตัวท่าน ขอเชิญไปรับหนังสือ “พุทธธรรม” ได้ มีผู้ใจบุญ พิมพ์เพื่อแจกฟรีที่ วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทีก อ.สามพราน จ.นครปฐม

ขอความเจริญในธรรมจงมีแก่ทุกท่าน เทอญ

WORD-CRACKING FOR STRATEGIST

นับจาก พ.ร.บ.การจัดทำยุทธศาสตร์ พ.ศ.๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ เป็นต้นมา ได้ทำให้ยุทธศาสตร์และนโยบายเป็นส่วนหนึ่งของบทสนทนาในชีวิตการทำงานประจำวัน คำเก่าๆ บางคำถูกรื้อกลับมาใช้ และมีคำใหม่ๆ เกิดขึ้นเพื่อการสื่อสารที่กระชับในเวลาจำกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งหากมีความเข้าใจไม่ตรงกัน หรือไม่เข้าใจความหมายเบื้องต้นก็อาจทำให้การถ่ายทอดความหมายหรือการตีความคลาดเคลื่อนไป วารสารฯ จึงใคร่ขอแบ่งปันความเข้าใจถ้อยคำเชิงยุทธศาสตร์ที่น่ารู้ในฉบับนี้ ๑๒ คำ ดังนี้

การปฏิวัติในกิจการทหาร

(อังกฤษ; Revolution in Military Affair : RMA) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในกิจการทหาร ทั้งธรรมชาติของการสงครามยุคใหม่ หลังสงครามเย็น แนวคิดการปฏิบัติการทางทหาร หลักนิยมการรบ เทคโนโลยีทางทหาร

การปฏิวัติอุตสาหกรรม

(อังกฤษ; Industrial Revolution) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางการผลิตไปจากแรงงาน มนุษย์ การปฏิวัติอุตสาหกรรมมีการจำแนกไว้ ๔ ครั้ง ได้แก่ การปฏิวัติจักรกล (mechanized) การปฏิวัติเทคโนโลยี (technological) การปฏิวัติดิจิทัล (digitalized) และการปฏิวัติครั้งที่ ๔ (4IR) ในปัจจุบัน

ขั้วการเมืองโลก

(อังกฤษ; World Polar) พฤติกรรมของรัฐที่เป็นตัวแสดง (actor) ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันด้วยเงื่อนไขสำคัญซึ่งเชื่อมโยงผลประโยชน์ของรัฐเหล่านั้นไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าหรือเท่าเทียมกับรัฐหรือกลุ่มรัฐคู่แข่ง ซึ่งสาระสำคัญของเงื่อนไขสำคัญในทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น

อาจเป็นลัทธิหรือระบอบการปกครอง เศรษฐกิจและการค้า หรือศาสนาและศรัทธา ก็ได้

ทฤษฎีความอลวน

(อังกฤษ; Chaos Theory) การศึกษาทางกลศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแบบสุ่มและไม่อาจพยากรณ์ได้ ภายใต้กฎเหตุและผล (deterministic laws) ใช้ในความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า กลียุค ยุ่งเหยิง ไร้ระเบียบ สับสนวุ่นวาย

ภูมิยุทธศาสตร์

(อังกฤษ; Geostrategic) ความรู้เกี่ยวกับการมีปัจจัยมูลฐาน ซึ่งเอื้อต่อผลประโยชน์ ความสำเร็จ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ ในท่าเล เขต พื้นที่ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ใช้ในความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ชัยภูมิ

ภูมิรัฐศาสตร์

(อังกฤษ; Geopolitics) ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยมูลฐานซึ่งจะ เกี่ยวข้องต่ออำนาจรัฐและอิทธิพลทางการเมืองหรือการทูตของ รัฐในท่าเล เขต พื้นที่ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ใช้ในความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า ภูมิศาสตร์การเมือง

ภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจ

(อังกฤษ; Geopolitical Economic) ความรู้เกี่ยวกับ อำนาจรัฐและอิทธิพลทางการเมืองหรือการทูตของรัฐใน ท่าเลเขตพื้นที่ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ที่เอื้อต่อการได้รับ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ลัทธิชาตินิยม

(อังกฤษ; Nationalism) ทศนะทางรัฐศาสตร์และการเมือง ที่ยึดถือความรักชนชาติเป็นหลักสำคัญ ใช้ในความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า ความรักชาติ

ลัทธิปกป้องหรือคุ้มครอง

(อังกฤษ; Protectionism) ระบบการคุ้มครองเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุนภายในประเทศโดยการ ที่รัฐกำหนดมาตรการไว้สำหรับคู่แข่งจากภายนอก

ลัทธิพิตุภูมินิยม

(อังกฤษ; Patriotism) ทศนะทางรัฐศาสตร์และการเมืองที่ ยึดถือความรักบ้านเกิดเมืองนอน หรือความรักถิ่นฐานเป็น หลักสำคัญ ใช้ในความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ความรัก พิตุภูมิ ความรักประเทศชาติ

เศรษฐกิจสีน้ำเงิน

(อังกฤษ; Blue Economy) แนวความคิดเกี่ยวกับความรุ่งเรืองจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยทรัพยากรจากทะเลบนพื้นฐานความยั่งยืน (sustainability) ที่สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และการทำงานที่ดีขึ้น ไปพร้อมกับการดูแลสุขภาพของทะเลและมหาสมุทร

อินโดแปซิฟิก

(อังกฤษ; Indo-Pacific) (๑) ในทางภูมิรัฐศาสตร์ เป็นภูมิภาคหนึ่งในการแบ่งโลกออกเป็นส่วนๆ เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรัฐใหญ่ในดินแดนต่างๆ โดย Karl Haushofer (๒) ในทางทหาร หมายถึง ชื่อยุทธบริเวณหนึ่งของสหรัฐฯ เพื่อบริหารอำนาจเชิงภูมิศาสตร์ในเวทีระหว่างประเทศตามยุทธศาสตร์ความมั่นคง มีกองบัญชาการ คือ USINDOPACOM ขึ้นตรงกับประธานาธิบดีโดยผ่านสำนักงานประธานเสนาธิการทหารร่วม ครอบคลุมพื้นที่มหาสมุทรแปซิฟิกและด้านตะวันออกของมหาสมุทรอินเดีย โดยได้ขยายตัวขึ้นจากยุทธบริเวณเดิม คือ แปซิฟิก (Pacific) ซึ่งมีกองบัญชาการเดิม คือ USPACOM (๒๔๙๐) ในปี พ.ศ.๒๕๖๑

หมายเหตุท้ายเล่ม

นับจากปี พ.ศ.๒๕๒๐ วารสารนาวิกานุกิจฉบับที่ ๑ ได้เริ่มตีพิมพ์สู่สายตาผู้อ่านจนถึงวันนี้ พ.ศ.๒๕๖๖ ตีพิมพ์ถึงฉบับที่ ๑๐๖ แล้ว ตลอด ๔๕ ปีที่ผ่านมา วารสารฯ ได้ทำหน้าที่ในบทบาทการเป็นคลังสมองของกองทัพเรือ เพื่อเผยแพร่วิทยาการ ให้แก่นายทหารเรือในระดับผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานรัฐและองค์กรด้านความมั่นคง ด้วยการนำเสนอทฤษฎี องค์ความรู้ เกี่ยวกับการป้องกันทางทะเล ความมั่นคงทางทะเล และผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล จากผู้เชี่ยวชาญ และมุมมองการศึกษาด้านนโยบาย และยุทธศาสตร์ทางทะเล

วารสารฯ เล่มแรกริเริ่มโดยโรงเรียนนายทหารเรือ ต่อมาปรับเป็นสถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง ต่อมาโอนให้กับศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ กล่าวได้ว่าชีวิตของวารสารฯ ได้ผ่านห้วงเวลาต่าง ๆ ที่ต้องมีการปรับตัวไปตามสถานการณ์ แต่มีหลักที่ยึดมั่น คือ เป็นคลังสมองที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางความคิดให้ทหารเรือทุกระดับ เพื่อเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเกี่ยวกับความมั่นคงทางทะเลได้อย่างผู้รู้เท่าทัน

อนึ่ง พลเรือตรีปรีดิวัฒน์ ดิลกนรนาถ ได้กรุณาชี้จุดผิดพลาดในวารสารฯ ฉบับที่ ๑๐๕ หน้า ๑๐๐ ซึ่งมีข้อผิดพลาด คือ “The Influence of Sea Power upon History ค.ศ.1660 – 1973” กองบรรณาธิการขอแก้ไขเป็น “The Influence of Sea Power upon History ค.ศ.1660 – 1783” และขอขอบคุณท่านอย่างสูง

กองบรรณาธิการฯ ส่งเสริมการแสดงความเห็นทางวิชาการ โดยยินดีรับบทความเกี่ยวกับทะเล ในด้านผลประโยชน์ การป้องกัน ความมั่นคง ยุทธศาสตร์และนโยบาย นำลงตีพิมพ์ในวารสารฯ และมีคำตอบแทนตามระเบียบกรมยุทธศึกษาทหารเรือ ซึ่งจะพิจารณาบทความทางวิชาการก่อน ทั้งนี้ บทความ แนวคิด หรือความเห็นเป็นของผู้เขียน มิใช่ของกองบรรณาธิการ และอยู่ภายใต้ พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๙ ผู้ที่ประสงค์จะนำข้อมูลในวารสารฯ ไปเผยแพร่ซ้ำด้วยวิธีการใด ๆ สามารถติดต่อได้ที่กองบรรณาธิการฯ

ขอขอบคุณ

คุณหญิงศรีศิริ กฤษณจันทร์

บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

เสมิด รัสออร์ท กรุป

บริษัท มาร์ชเอ็น จำกัด (มหาชน)

บริษัท อุ่กรุงเทพ จำกัด

บริษัท พรिकासท์ คอนกรีต จำกัด

ที่กรุณาให้การสนับสนุนวารสารนาวิกานุการิตยสาร ซึ่งมีส่วนสำคัญให้การจัดทำวารสารนาวิกานุการิตยสารดำเนินการต่อไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ตามวัตถุประสงค์

คณะกรรมการจัดทำวารสารนาวิกานุการิตยสาร

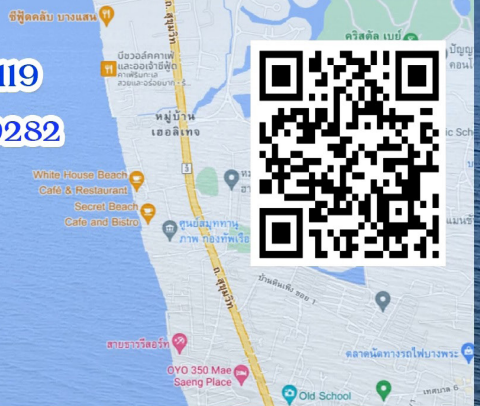
ศูนย์สมุทรภาพาทกองทัพเรือ รันทะเลบางแสน

Tel. 038 111 609 : 098 834 5119

Sea Sense Coffee Tel. 0933639282

www.seapowercenter-rtn.net

seapowercenter@gmail.com

SEA POWER CENTER ROYAL THAI NAVY

๑๐๐ ปี วันสิ้นพระชนม์
พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์
กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ๑๙ พ.ศ.๒๔๖๖

แบบสอบถามความพึงพอใจ
ฉบับที่ ๑๐๖

แบบสอบถามความพึงพอใจ
กรพ.สบ.ทร.